

PRVNÍ SVAZEK KNIŽNICE „ŽIVOTOPISY VYNIKAJÍCÍCH POSTAV“

ŠALJAPIN MŮJ ŽIVOT

Sensační kniha, odhalující život rozbouřeného Ruska carského i bolševického a umělecký vzestup velikého slovanského bohatýra k světové slávě.

ATLAS PRAHA

ARCHIV ATLAS

Šaljapinovo jméno se stalo synonymem velkého umění. O Šaljapinovi bylo napsáno statisíce řádek v novinářských článcích a desítky knih. Avšak takovým, jakým byl Šaljapin doma a mezi blízkými lidmi, znal ho jen nemnozí. Kdo jej slyšel v domácím ovzduší, jak mluvil o umění, o svém poměru k tvorbě, kdo viděl, jakými byl obdařen schopnostmi chápání absolutního krásna, stejným darem, jako je dar absolutního sluchu u hudebníka, kdo poznal, že Šaljapin dovede vystihnout i sebe menší nádech falše v umění a bolestivě reaguje na povrchní poměr k němu, ten teprve začal chápat mnohé v Šaljapinových nepředveditelných náladách a jeho výstředních kouscích a dovedl mu odpustiti vše, co jinému by neodpustil. • *Svůj názor na umění, své myšlenky o životě a celé kouzlo své osobnosti uložil Šaljapin v knize pamětí „MŮJ ŽIVOT“.* Neboť Šaljapin byl nejen nejslavnějším basistou naší doby, nýbrž i znamenitým spisovatelem. Jeho memoáry jsou nenucené, živelné a překvapující vypravování o osudech světového pěvce, o četných překážkách, jež se mu stavěly do cesty během uměleckého vzestupu, a o širokém toku jeho bouřlivého a sytého života. Je to veliké odhalení složité osobnosti, která byla vskutku jedinečným zjevem naší doby a jejíž úchvatný příklad životního vzestupu spojením talentů s houževnatou průbojností a svědomitou prací čte se jako napínavý, dobrodružný a duchaplný román, a bude vzpruhou každé mysli, která se upíná k vyšším metám umění a života.

SVĚTOVÁ VEŘEJNOST

OCENILA KULTURNÍ, DOKUMENTÁRNÍ

A VYPRAVĚČSKOU HODNOTU TOHOTO DÍLA PŘEKLADY

DO 16 EVROPSKÝCH ŘEČÍ A DO

JAPONŠTINY.

J E T O D Á R E K P R O K A Ž D É H O

Brož. K 60,-, váz. K 75,-

NAKLADATELSTVÍ „ATLAS“, PRAHA II, PŘÍKOPY 14

J. F R O E M B E R G E N :

FRANCO

*hrdina a vítěz
vstupuje do
světových dějin*

ARRIBA ESPAÑA!

J. FROEMBGEN
F R A N C O

Přeložil J. Čtvrtník

Autor úspěšných knih „Kemal Atatürk“ a „Marlborough“ vytvořil tímto dílem dramatický obraz životního vzestupu hrdiny, vůdce a vítěze národního Španělska, generála Francisca Franco. Strhující líčení historických událostí, otřásajících po více než sto let Pyrenejským poloostrovem, je současně prvním hlubokým výkladem příčin a pozadí španělské občanské války v evropské literatuře. Živá vypravěčská forma, v níž bouřlivý děj, nabitý dokumentárními fakty a autentickými skutečnostmi, se řítí jako nezadržitelný proud dravé řeky, je znamenitou předností tohoto románového životopisu, napínavějšího než filmové dobrodružství a objektivnějšího než zprávy novinářských reporterů. Shnilost španělských poměrů, zločinné zasahování rudého Kremlu, hrůzy revoluce, lhostejnost a slabost vládních úřadů, rozklad armády a konečná vzpoura elitního sboru důstojníků, kteří nemohli déle snášet pohled na hořící trosky vybledlého španělského imperia, nad nímž kdysi slunce nezapadalo - jsou pestrým pozadím, z něhož vyrůstá rytířská postava Francisca Franco, aby se přidružila k ostatním velikánům světových dějin dvacátého století.

Brož. K 32'-, váz. K 46'-

Vyšlo jako druhý svazek knižnice
„Životopisy vynikajících postav“

NAKLADATELSTVÍ „ATLAS“
SPOL. S R. O.
V PRAZE II, PŘÍKOPY Č. 14

J. F R O E M B G E N

F R A N C O

ARRIBA ESPAÑA!

Přeložil J. Čtvrtník

I 9 3 9

NAKLADATELSTVÍ „ATLAS“, SPOL. S R. O., PRAHA

Autorisovaný překlad

Všechna práva vyhrazena

Copyright by Goten Verlag Leipzig 1939 — Titulní fotografie Hoffmann-Berlin

ZDRCUJÍCÍ ZVĚST O PORÁŽCE ŠPANĚLSKÉ
ARMÁDY U ANNUALU

V orviedském chrámu planou zbožně a svatě svíčky. Zpěv knězův nese se tiše a jednotvárně prostornou, vysokou síní, vroubenou stinným věncem pilířů.

»Gloria in excelsis Deo — — —«

S výšin kůru přichází odpověď, několik tenoučkých hlásků, vznášejících se nad sladkými, dlouhými tóny varhan.

Voní to kadidlem a voskem.

V oknech vroucně vzplanou malované obrazy světců. Zvenčí se line sluneční jas na skleněné tabule, třpytící se v temnu zdiva.

Družina mladých dívek klečí v prvních lavicích pravé boční lodi, jejich hlavy jsou hluboce skloněny do sepiatých dlaní. Přísné oči vychovatelky je střeží.

Jedna z dívek nade všemi ostatními září krásou a kouzlem. V jejím postoji je neskonalá vroucnost a oddanost. Sklání útlou, jemnou tvář ještě hlouběji než ostatní.

A přece — lehký rozechvělý neklid se nad ní vznáší. Cítí snad něžně plaché pohledy, které na ní spočívají? Pohledy mladého důstojníka, stojícího štíhle a vztyčeně ve stínu pilíře? Stojí tu každého jitra v době ranní mše, od oné památné romerie, kdy s ní hovořil po prvé za třepotavých zvuků kytary při veselém návratu z vážné, zbožné pouti.

Minuty míjejí zvolna a přece jen příliš rychle. Každá z nich je drahocennou perlou. Co nevidět nasadí kněz »Ite

missa est« a pak bude veta po chvíli důvěrného štěstí. Znovu uplyne nekonečných čtyřiaadvacet hodin, než ji spatří, než se opět otevře klášterní fortna dívčí školy družině dívek, než tam vpředu poklekne a než zase zbožně a svatě zaplanou svíčky.

V orviedském chrámu . . .

ROZKAZ K POCHODU

Venku před stanem zazněl šramot.

Snící muž se rázem probral z lehkého polospánku; několik vteřin setrval nehybně a napiatě, jsa přichystán vyskočiti.

Zavyl snad šakal? Vyděsila ho šelma? Přicházelo volání z příšerných temnot noční pouště?

Kroky. Hlasy. Dobře známý hlas.

Ve stanu bylo úplně temno, studený noční vzduch lezl nepříjemně po pokožce, způsoboval mrazení.

»Služba!« ozvalo se v noční tmě. »Ihned probudit majora Franca!«

»Rozkaz, pane podplukovníku!«

Muž ve stanu vyskočil mrštně a pružně a vyběhl ven.

Jeho hlas zazněl jasně a průrazně nocí.

»Není třeba, jsem již zde!«

Rychlý pohled na hodiny při kmitavém světle hvězd, které se zdály na dosah ruky.

Dvě hodiny s půlnoci! Jak dlouho snil! Snil o vlasti, o rodném domě, o španělské slávě, španělské bídě a o ní, o anděli z orviedského chrámu, Carmen . . .

Barvité, vlající závoje jsou zpřetrhány! Zářivé, čarovné obrazy zaplašeny!

Skutečnost sáhla po muži železnou pěstí, po muži dlejší-
cím jako důstojník v nepřátelské zemi, v poušti povstalec-
kého Maroka.

Poklusem běží spleť plochých, přikrčených stanů. Z tem-

not se odpoutává postava, podplukovník Millian Astray.

Úsečný kamarádský pozdrav. Muž procitl k bdělosti, k úplné bdělosti, když stál tváří v tvář svému nadřízenému v táboře u Rokby Gozalu. Podplukovník držel v ruce list papíru.

Telegram!

Muž byl napiat vzrušením, horečně štván zvědavostí, nelíčenou jitřivou zvědavostí — pochopitelnou po mnoha, mnoha týdnech nečinného lelkování v stanovém městě u Rokby Gozalu — leč ani jediný pohled, ani hlásek neprozradil vnitřní bouři.

Štíhlý mladý major s milou chlapeckou tváří hovořil klidně, vyrovnaně a zdvořile jako vždy. Téměř neosobně věcně.

»Stalo se něco, pane podplukovníku, snad dokonce rozkaz k pochodu?«

Lehký nádech ironie se mihl při poslední otázce jeho tváří.

Rozkaz k pochodu, k útoku! Na Maury, na buřiče! Kdo v táboře u Rokby Gozalu ještě věřil v takové zázraky? Kopali zákopy, trenovali, cvičili, vyučovali a každý se činil seč byl, aby vnikl v taje zdejšího vyššího vojenského umění, které nesmírně převyšovalo válečnou abecedu domoviny, a každý vybíjel svou výbojnost a podnikavost v nedělních fotbalových zápasech. Tak tomu bylo a tak tomu asi bude i nadále.

V nočním vánku se půvabně prohýbala palma. Větrík dnes byl svěží, jako by sem přicházel ze zasněžených hor. Leč sotva se rozední, sotva se rozbřeskne mladý den, nastanou opět vražedná horka. I to se stalo tupým zvykem.

Oči podplukovníkovy spočinuly na mladém majoru. Zamával letmo listem.

»Spěšná zpráva, Franco!«

Major zbystřil sluch. Každé slovo podplukovníkovo tepalo ticho jako údery kladiva.

»Jeden prapor se hned vydá na pochod. Do Fondaku. Co nejrychleji.«

Francovy oči se tázavě zableskly. Podplukovník pokrčil rameny.

»To je vše, majore. Bližší podrobnosti nejsou.«

»Jeden prapor, pane podplukovníku! A kterému se dostane toho netušeného štěstí?«

»K čertu! Nesvedu to prostě, abych jedny potěšil na úkor druhých. Nechce se mi také koukat na dlouhé nosy těch, kteří zůstanou. Služba! Velitelé praporů!«

Dvě svalnaté snědé ruce již přistřihovaly losy. Z temna se vynořovaly stíny s malými špičatými čapkami španělské cizinecké legie na hlavě. Krátce zasalutovaly a stanuly tiše a bez hlesu v kruhu.

Velitelé praporů.

FRANCŮV ODDÍL

Podplukovník jim tlumočil zvěst. Všem se zatajil dech. Každým mozkiem se letmo mihla představa boje, fronty, činnosti, vysvobození z Rokby Gozalu.

Sotva se vzpamatovali, nastalo losování.

Pěsti se zatínaly a prsty se svíraly.

Pak hlas podplukovníkův:

»Člověk musí mít štěstí. Major Franco vyhrál.«

Major se přemáhal, seč mu síly stačily, aby hlasitě nevykřikl.

Ostatní rozdrtili mezi zuby kletbu a drsně se zasmáli.

Utěšovali se:

»Kdož ví! Asi se má zase někde obsadit srub. Jen žádné iluse. Zázraky se nedějí. Budeme i nadále přemílat základní větu naší věrouky: Legie přispěchá, kdykoli uslyší válečný ryk a postaví srub, kdežto ostatní oddíly zaženou nepřítele.«

»Pánové!« Hlas velitelův byl káravý a napomínající. Ano,

měli pravdu ti nezkrotní váleční oři, ale jejich povinností bylo mlčet, třebaže překypovali netrpělivostí, že musí stavět sruby, místo aby bojovali.

Do lehké dřímoty přerušované horečnými sny zaječel budíček.

Legionáři vyskočili. Vykonávali obvyklé pohyby samostatně, téměř v mrákotách. Vjeli do kabátů, stáhli čapku přes čelo, zapínali opasky.

Jako doprovod znělo furioso povelů, rozléhajících se pronikavě táborem.

»Složit stany! Naložit soumary! Kat to spral! Co se tu děje? Vypadá to, jako by šlo do tuhého! Konečně!«

»Hej, Pedro. Hoď sebou trochu! To válení ti šlo náko k duhu, človrdó! Aby ses nám tak nezadusil ve vlastním špeku!«

»Nežvaň, nádivo! Však to z nás zase spadne, až se trochu rozběhnem!«

»I co! Z toho se nestřílí. Přihrej mi radši támhle esšálek! Hrome, tady už se nese starej!«

Uprostřed šíleného shonu stál Franco, máje kabát zapíatý až nahoru a límec přeložený přes výložky, aby hrdlo zůstalo volné.

Kolem dokola pokácené stany, chvátající vojáci. Kupředu! Kupředu!

Do neurčita.

Cíl: El Fondak. Další rozkazy na místě.

V nekonečné dálce se v temnu rozžehla úzká rudá stuha, rozdělila nebe a zemi, rozšiřovala se a její okraje se zvolna rozplývaly. Červánky. Poušť strašidelně vzplála, jsouc zahalená závoji poletujících mračen prachu.

Prach! Prach! Každé vydechnutí jej rozvířovalo. Vzduch byl prostoupen miriádami drobných prašných tělísek. A kdesi daleko v písečných mračnách je sinavě žlutá, strašidelná zář, neurčitá a příšerná: slunce.

Jeho horoucí, žíravý dech již vanul nad šedožlutou, vlnitou pustinou.

Ostré, zpola přivřené oči vnímaly tento obraz. Majorovým mozkiem se letmo mihla myšlenka, doznívající ve slabém, snivém úsměvu: vzpomínka na dávnou touhu stát se malířem.

Náhlý hluk, řinkot a hukot zpřetrhává něžně plachý souzvuk vzpomínek z dětství a mládí.

Měkce vykrojené rty se vzdorně semknou. Zarputilá vážnost se rozhostí na mladistvé, sličné tváři. Muž si uvědomí, že je důstojníkem, nejmladším majorem v armádě jeho veličenstva krále španělského. Má odpovědnost velitele praporu. Možná, že se co nevidět střetne s nepřítelem.

Rychlým pohledem změřil výjev, který zvolna dostával obvyklý ráz příprav k pochodu. Stany, jež se ještě před chvílí ploše a příkrčeně prostíraly na zemi, byly složeny. Náradí a náklad, nedávno ještě v pusté směsici, byl v bezpečných obalech upevněn na hřbetech malých trpělivých mezků, tichých a houževnatých tvorů. Legionáři se řadí v pochodový útvar.

»Hotovo?«

»Rozkaz, pane majore!«

Na žlutý písek pouště padl dlouhý, úzký, modravý stín. Millian Astray stanul vedle Franca. Pravice se vztyčila k poslednímu pozdravu.

»S Bohem, Franco. Musíme dnes dorazit do Fondacu!«

Hlas mladého majora zvučel jako jasná trubka.

»Rozkaz, pane podplukovníku!«

HOŠI CIZINECKÉ LEGIE

Lidé ztratili pojem času a věčnosti. Všechno se roztavilo ve žhoucím vedru. Minuty či hodiny? Metry či míle? Mozek již nebyl s to zaznamenávat rozdíly.

Prapor pochodoval. Muži byli stále zamlklejší. Tu a tam se ozval přidušený smích, potlačená kletba, zadržný ston. Oči zapadly hluboko do důlků. Snědé, ošlehané tváře vypadaly sešle a přepadle. Zelená šed' stejnokrojů bledě prosvítala pod vrstvou prachu. Krok pozbyl pevnosti.

Kupředu! Kupředu! Bez domorodých vůdců pouští.

Mezci apaticky pochodovali.

Mladý velitel seděl v sedle, pohroužený v myšlenky, jež se čím dále tím horečněji převalovaly mozkiem, stupňující se až na fantastické vidiny. Klouzl očima po pochodujících. V jeho pohledu byla utajovaná něha: Jeho prapor! Jeho chrabří muži! Synové všech národů, věční válečníci, neúnavní bojovníci! Chlapi, kteří za veliké války odvykli pokojnému životu, kterým rytmus boje vnikl přehluboko do krve, kteří mu propadli nadobro.

Plavé a hnědé kadeře se lepily na čela, svědectví cizího původu. Mezitím modročerný vlas Španělů. Byli v převaže. Kdo mimo Maroko věděl o této legii? O Terciu? Kdo ve světě věděl, že existuje španělská cizinecká legie?

Byla ještě mladá. Millian Astray ji založil. Na podzim roku 1920, když marockými pouštěmi letěla vzpoura. Tehdy se sešli ti odvážní chlapci, kterým v líném, dusném ovzduší rodné země bylo do breku. Sešli se tu Germáni a Slované, muži hledající dobrodružství, kteří se bili ve východní Evropě s bolševiky a hledají nyní v jakémsi zoufalém heroismu zapomnění bídy, která zaplavila poválečný svět. Očichávali se, drmolili v bláznivé hatmatilce, pořádali pěstní zápasy, zbili se do modra na důkaz rostoucího kamarádství a srůstali v jediný útvar, v mužstvo železné kázně. Mnohý z těch, kteří tu pochodovali pouští, myslil na vzdálenou vlast, na dobrou, počestnou rodinu, jejíž černou ovci s hlediska společenského zákoníku se stal.

Mnohému z nich se možná v této chvíli, v tomto pekle trýzní a muk, bezděčně zastesklo po tichém, poklidném kru-

hu, z něhož uprchl. Avšak v hloubi srdce si nikdo nepripouštěl takových citů. Chlapi je setřásli náhlým chraptivým uchechtnutím nebo kletbou. Přes pekelnou výheň, strádání a nebezpečí smrti bylo zde krásněji, lépe. Zde v legii, kde byli mezi svými, mezi válečníky, neschopnými jiného řemesla a jiného života.

Stačil drsný, láskyplný šturec do kamarádova boku. Stačil malý, ničím neodůvodněný přátelský úškleb a všichni byli opět v dokonalém souzvuku se světem a se sebou.

El Fondak byl nesmírně vzdálen. Patrně se blížili cíli strašlivými oklikami. Nevadí. Lépe než svěřiti se domorodým vůdcům.

Slunce stoupalo. Stíny se zkracovaly.

Před vpadlými očima, zalepenými pískem, se něco stříbřitě zatřpytilo. Fata morgana? Tok řeky?

Velitel se jasně zasmál. Smích pronikl ke sluchu legionářů, vzbudiv ve všech srdcích opět důvěru a radost.

»Do vody, chlapci! Koupel nahradí polední odpočinek.«

Naskákali do vody. Řádili a dováděli. Strkali se, boxovali a zápasili a vlastně ani přesně nevěděli, zdali to je skutečnost nebo vidina. Ale ano, je to skutečnost. Stříká to a šplíchá, je to mokré a obstojně chladné.

Hlas majorův. Jako ozvěna hlasy důstojníků.

»Ven z vody. Rychle najíst.«

Několik chvatně zhltnutých soust. Není ani chuti k jídlu. Předvoj již opět pochodoval. A cesta pokračovala vinutými oklikami pouště. Velitel seděl v sedle vzpřímen, dávaje dobrý příklad mužstvu.

FRANCISCO FRANCO VZPOMÍNÁ

Žádné rozptýlení v jednotvárné pustině. Muži opět propadli dorážejícím myšlenkám. Obrazy vzplály. Otcovský dům v El Ferrol, pokoje, v kterých sis v dětství hrál se sou-

rozenci. S bratry Nicolou a Ramonem a se sestrou Pilarou. Matka, hluboce věřící a zbožná. Otec, důstojník válečného loďstva, vykládající dětem o plavbách a o armádě.

Válečný přístav El Ferrol! Lodi, hlavně děl, všechno ponořeno v chmurnou vážnou šed'. Planoucí, barvité chrámy, v kterých chlapec klečel na modlitbách, chvěje se svatým vzrušením, škola, kolej, kde pilně pracoval své úkoly a odkud hodný, vzorný žák přinášel samé dobré známky, cítě nicméně ve svém nitru palčivou touhu po nevšedních zážitcích a podivuhodných dobrodružstvích. Necht' je pozná kdekoli! Jen aby se mu jich dostalo! Půjde na moře! Byla to rodinná tradice. Francové po generace dodávali státu námořní důstojníky.

Válečná pěst přetala sny. Neblahá válka, která zastíňovala Francovo mládí, nerovný boj, do něhož se pustilo Španělsko se Spojenými státy severoamerickými koncem minulého století.

Pro Kubu, kterou Španělsko odstoupilo v mírové smlouvě, poslední to článek bývalé mocné koloniální říše, trofej konkvistadorů.

Poté bylo námořní loďstvo silně omezeno. Nebylo vyhlídek. Přišly sny o umění. Touha státi se malířem nebo architektem. Avšak pud, ženoucí ho k vojenskému řemeslu, zvítězil. A jednoho dne na nádvoří toledského Alcazaru bylo možno spatřiti novopečeného kadeta, mladého Franca, skládajícího slib na španělskou vlajku.

Právě po jmenování poručíkem začaly šarvátky v Maroku. Vzpouza v poušti! Mladý poručík se hlásil jako dobrovolník do Afriky, která se mu stala druhou domovinou. Divoká, nemilosrdná guerilla vzbouřených kmenů. Kdo v Evropě, kdo ve Španělsku dbal o to, co se zde v Maroku děje! Světová válka drtila národy. Španělské koloniální pluky se bily s Maury, aniž jim kdo věnoval špetku pozornosti.

V boji u Beni Salemu vykonal mladý poručík svou po-

vinnost, vstoupil v čelo čtyř, vytasil kord, vrhl se do deště kulí marockých střelců, aniž si pouze na vteřinu připustil myšlenku, že by mohl být zasažen. Maurové byli vytlačeni ze svých posic, které platily za nedobytné.

A všichni tuto událost nesmírně slavili. Mladý poručík byl dokonce jmenován kapitánem.

KŘEST OHNĚM

Pak přišel 29. červenec 1916, věru těžký oříšek. Nepřítel byl v pevně vybudovaných zákopech! Po počátečních úspěších klid. Všeobecné mínění: takhle to nikam nepřivedeme. Ale byl tu rozkaz dobýti posice. Byly tedy dobyty. Bylo třeba dáti vojákům příklad, vrhnouti se vpřed, jako by nebylo nepřátelských kulek. Přirozeně, udatní chlapci se dali strhnout. Až k hradbě nepřátelských zákopů šlo všechno hladce. Tu náhle pocítil mladý kapitán podivnou nevolnost v žaludku a hlava se mu zatočila. Vnímal ještě, jak ho zdatný, věrný El Ducali popadl a vlácel do malé prohlubně.

Vzbudil se v ceutské nemocnici. Přicházeli reportéři, palba otázek. To bylo okolků. Co na tom? Jakápak sensace, dostál-li voják svým povinností! Při nejlepší vůli nebylo lze těm lidem posloužiti rozvláčními, romantickými historikami. Co vlastně chtěli?

Vždyť člověk nic zvláštního nevykonat! Nebezpečí nebylo ani tak příšerné, jak se domnívali. Trochu vytrvalosti, to bylo vše.

Uprostřed pozvolného pozdravování z rány do prsou a do břicha přišlo jmenování majorem. Nejmladší major španělské armády!

Běh vzpomínek se zjemňoval a nabýval něhy. Ženská tvář zalitá světlem se objevila. Orviedský chrám, zbožně a svatě ozářený světlem svč.

Odchod z Maroka. Guerilla byla u konce. Vzpuré kme-

ny se vzdaly. Posádkový život v Orviedu. Jakožto válečný hrdina se mladý major stal atrakcí a musel se nechat oslavovat a obdivovat. Bylo to trapné.

Pak se objevila Carmen! Carmen de Polo! Čarovné hodiny v orviedském chrámu. Věděl, cítil to: jediná, veliká láska! Jednoho dne její rty vydechly »ano«. Zásnuby.

Idyla byla náhle zpřetrhána. Situace a dějiště se opět změnily. V Maroku se znovu strhla mela. Maurové chtěli toliko získat čas, aby sebrali nové síly.

Válka pokračovala. Tentokráte prudčeji, ve větším měřítku. V Evropě dávno nastal mír. Světová válka byla u konce. Pro Španělsko však začala těžká krise. Maroko se rozrostlo v nevylečitelnou ránu. Brzo bylo zřejmé, jakou horečku způsobilo celé zemi, zlou, záludnou horečku, tající netušená nebezpečností.

Millian Astray založil Tercio, cizineckou legii. Franco byl z prvních, kdož se přihlásili.

Půl roku zdlouhavého, nudného táborového života. Legie se nedostala před nepřítele až do dnešní noci, kdy přišel vzrušující rozkaz!

NEOČEKÁVANÁ ZMĚNA ROZKAZU

Mladý major měl oči zpola přivřeny. Nemohl zdolat lehký, mučivý neklid. Náhlý poplach, rozkaz k pochodu bez bližšího vysvětlení — pro vojáka nic mimořádného. Ale tentokráte, u všech svatých, jako by cosi leželo ve vzduchu, cosi se chvělo v rozčileném srdci. Stalo se něco neobvyklého? Snad dokonce... Hukot auta přerušil mrtvé ticho.

Franco se vytrhl ze snění. Stmívalo se již. Utrmácení legionáři obraceli hlavy. Automobilista zařval:

»Ahoj, lidičky, kam se tak čiperně ženete?«

»Jen se nehoň, mamlase, jsme od čtyř hodin na nohou. Jdeme do El Fondaku!«

»Jděte mi do háje, chytráci! Vždyť byste tam jinou cestou dorazili za pár hodin, a vy si to šlapete po všech zákrutech hlavní silnice! Ale nic si z toho nedělejte, chlapci, za chvíli tam přesto budete!«

»Hej, pane šéf, co se vlastně děje? Něco nového v El Fondaku?«

»Nikdo nic neví. Ví se jen, že se něco děje.«

»Carramba!«

Pochodovali dále vleklým, potácivým krokem.

»K čertu, teď do nás ještě pere vichřice.«

»Žrát vítr, žrát písek, to je osud legionářův.«

»Kat aby to spral! Když jsem vstoupil do legie, myslel jsem opravdu, že se budu bít. Ale teď si říkám, že jsem raději měl jít k ostrostřelcům.«

»Človče, světla! Právě před námi!«

»Fata morgana! Já nic nevidím!«

»Na mou duchu, už zmizela. Ale teď, heleď, už jsou tu zase, vyblíknou, zhasnou, třesou se ve větru. El Fondak! Kluci, přidejte do kroku!«

»Nedovedu si vůbec představit, že si taky jednou lehnu! El Fondak? Však to ani není pravda. Přelud. Fata morgana. Stejně jako válka v Maroku. Moc řečí o ní, ale nikdo z nás ji ještě neviděl. U Wrangla v jižním Rusku to bylo jinačí kafe —«

Jasný hlas majorův.

»Chlapci, El Fondak v dohledu! Nechci nikoho nutit, aby stavěl stan. Každý si lehne, kde se mu zlíbí!«

Souhlasné, vděčné mručení.

»Poslouchej, Predo, ten náš starej je správnej chlap, že ne?«

*

Spánek zahalil Francovo vědomí jako těžká černá clona. Ležel bez citu a beze snu. Minuty, hodiny, léta — — —?

Cosi mu zalehlo sluch tvrdým, kovovým, ďábelským zvukem. Spáč vyskočil. Ruka bezděčně sáhla po telefonu. Ucho přilehlo těsně k sluchátku.

»Haló, zde —«

Velmi vzdálený, vzrušený hlas. Volá Tetuan!

»Major Franco? Ihned pokračovat v pochodu. Prapor musí být za svítání v Tetuanu.«

Za svítání v Tetuanu? Šílenství!

Zdvořilým, klidným hlasem:

»Lituji, není možno. Lidé jsou naprosto vyčerpáni.«

»Jak to — — —?«

Velmi rozhodně:

»Nejde to. Polovina mých lidí by se cestou zhroutila. V 10 hodin jsme na místě.«

Muž v Tetuanu začal znovu.

Nesmysl! Sluchátko sklaplo.

Bůh ví, že major není nijak choulostivý a se svými chlapci se také nemazlí, ale ani mu nenapadne obětovat jich polovinu poušti. Nehledě k tomu, že by je teď neprobudil ani ranami kladiva.

ABD EL KRIM

Ve čtyři hodiny ráno zazní budíček.

U všech svatých, kdyby jen člověk věděl, co se stalo? Muž v Tetuanu byl zřejmě rozčilen. Před přivřenými víčky mladého důstojníka, pohrouživšího se opět v olověný spánek, se v sinavém světle vznášela postava, malý, slabý mužík v umouněném bílém burnuse. Zpod roušky, ovázané pestrými šňůrami, zírala zarostlá snědá tvář, lstivá, záludná, krutá, odvážná a smělá, s pichlavýma očima: Abd el Krim, vůdce buřičských Maurů, úhlavní nepřítel Španělů.

Za velké války bojovali Arabové po boku Dohody proti bělochům, po uzavření míru obsazovali namnoze maďar-

ské a německé území, takže pozbývali strachu a úcty k Evropanům.

Zde v Maroku vzcházelo toto dračí símě.

Stačilo, aby se objevil muž, který měl vlastnosti vůdce, fanatismus, bezohlednost a odvahu, muž, který se milionům domorodců stal symbolem, vtělením nenávisti a mstivosti za protrpěnou křivdu a představitelem planoucí sebedůvěry.

Tento muž byl Abd el Krim, šejk, bojovník za svaté islamské právo, mohamedánský advokát. Příkoří, jež utrpěl od kteréhosi podřízeného úředníka, v něm roznítilo běs šílené touhy po pomstě. Advokát se stal buřičem a prorokem svého národa. Orkán nenávisti se zdvihl proti všemu španělskému. Ve francouzském Maroku nebyly poměry o nic lepší.

Ale nelze říci, že v celém Španělsku panoval správný duch, správný cit. Nespokojenost a vlašnost převládaly. Ovšem, veřejnost a vládu marocké nezdary tísnily, ale hleděly si věci nevšímati, přivírali oči před nepříjemnou skutečností. Ó země Donů Quichotů!

Nechť si v africkém čarodějném kotli bojuje hrstka pluků proti Maurům! Doma byly důležitější věci na práci: nespokojenost, váda s vládou, s králem. On všechno zavinil. Že Španělsko bylo nejzpozdilejší zemí Evropy, že je tísnila bída, sociální nespravedlivost, že se při všem ještě musilo potýkati s Marokem, to vše zavinil král.

DVOJÍ ARMÁDA

A armáda? Ve Španělsku byla takřka dvojí armáda. Jedna velmi konservativní a výlučný útvar, domácí vojsko. Odlučovala se nepokrytě od pluků bojujících v zasviněných, rozdrásaných uniformách v Maroku.

Nejraději by vojenští páni byli tlustou čarou oddělili obě armády. Maroční bojovníci měli utvořiti osobitou koloniální

armádu. Kdo tam jednou vstoupil, měl v ní zůstat do smrti. Prostými slovy to znamená asi tolik: v armádě měli být caballerové, kteří, jsouce chráněni před přeložením do Maroka, se doma nečinně naparovali, a peontové, kterým naproti tomu bylo dovoleno potýkati se s Maury bez vyhlídky, že se jednou dostanou do vlasti.

Muž na tvrdém polním lůžku v El Fondaku, jenž byl od dvou hodin s půlnoci na nohou, se všecek chvěl pobouřením.

Boj v Maroku byl nejlepší, ba jedinou školou armády, která neměla žádných praktických válečných zkušeností. Zde se rodily kladné hodnoty a zásluhy. Důstojnický sbor, bojující v poušti a vykazující se bohatými zkušenostmi, měl by se jednoho dne stát srdcem a duší celé armády.

A přes to se vyskytli lidé, kteří chtěli postavit mezník tam, kde byl na místě jediné sjednocující stisk ruky.

Franco ostře brojil proti takovým sklonům, projevujícím se v domácích důstojnických svazech a spolcích. Marně! Článek, který odeslal redakci Důstojnické revue, byl vrácen.

Nikdo nedopřál sluchu hlasu frontového bojovníka a nikdo nepřipustil, aby byl slyšen veřejností. Maročtí lidé nechť si pěkně zůstanou venku a nechť se nepletou do věcí, které se lépe a důmyslněji rozřeší v domácích kasinech.

Mladý major pocítil hořkost.

Ubohá otčino! Španělsko, kdysi tak mocné a slavné! Dnes nemocné a v horečkách! A zítra — — —?

Čtyři hodiny! Rychle vstát. Spěšně zapnout kabát!

Malý praporní trubač, dětským střevíčkům sotva odrostlé čírtě, který v odvetu za krutost nepřátel mrtvým Maurům uřezával uši, chopil se svého nástroje a zatroubil budíčka.

Nic se ani nepohnulo. Bylo třeba vyburcovati legionáře štulci. Zpola ve spánku se potáceli do nového dne, do pouště.

Mellila, Mellila, zpívalo to v duších, a nohy pochodovaly

v rytmu jména. Mellila! Cíl té mizerné dřiny. Mellila! Mellila! Hudba, vábné pokušení, zpěv sirén! Po nekonečném táboření v poušti africké velkoměsto. Zábavní podniky, tanec a dobrodružství — — —.

Mellila! Mellila!

»Několik dní užívat a pak hrr! na nepřítelé!«

»Se ví, Pedro. Povídám, konečně jdou do toho. V Mellile sbírají vojska, aby tu šejkskou vopici už jednou vzali pořádně do presu.«

»Dají si bacha, pane Abd el Krim! Vojsko de! Trošínku si zařadí v Mellile a pak jim provrtá ten jejich kastról olovem!«

Mellila! Mellila!

Pochodem vchod, mládenci! Zazpívejte si legionářskou písničku! — — — dva tři — — —

Hej, co je to za vojáky
se sombréry na hlavách,
ahoj, zdatní legionáři,
sláva, smrt je vám v patách!

*

»To, co tam v dálce čouhá z písku, ty kopule a minarety — — —«

»— — — je Tetuan.«

»Prapor, zastavit stát!«

Prapor se připravuje pro vjezd do města. Prapor si dává záležet. »Pozor!«

»Bůh žehnej vašemu příchodu!«

ŠPATNÉ ZPRÁVY

Franco se obrátil. Vedle něho stojí Španěl. Civilista. Letmo se na něj usměje. Proč ten člověk tak divně vypadá?

Důstojníci tu stojí s bolestnými tvářemi. Právě hovořili s mužem v civilu. Zde, před branami tetuanskými.

Nervosní dotaz. »Co se stalo?«

»Jakže, seňore, vy nevíte?«

»Co mám vědět — —?«

Cože? Strašlivá porážka našich vojsk? Horečnatý sen?

Strašlivá porážka našich vojsk?

»Což jste neslyšel o Annualu?«

»Ne, nic, docela nic. Mluvte, člověče!«

»Generál Silvestre — Abd el Krim — můj Bože, je to děsné — naši padli do léčky.«

»A generál Silvestre?«

»Bůh buď milostiv jeho duši.«

Přiškrceným hlasem:

»Vlastní rukou se zabil. Pane, odpusť hříchy — —«

Chvějící ruka se rychle pokřížovala.

Francova tvář zbrunátněla vzteky.

»Člověče, nevykládejte mi pohádky. Ještě slovo — —«

»Pohádky? Holá skutečnost, pane majore, jako že je Pánbůh nade mnou!«

»Tak přece už mlčte, chlape! Marš! Koukejte zmizet, nebo za sebe neručím — — —«

»Ano, už jdu. Ale co jsem řekl, pane majore, vím z Ceuty! Včera v noci se o tom hovořilo v důstojnickém kasinu.«

Porážka! Léčka! Sebevražda generála Silvestrea! Šílenství! Klam! Zcela nemožno! Pěsti se zatínaly. Ne, nesmí to být pravda! Čest Španělska zakazuje, aby to byla skutečnost!

Abd el Krim vítězem nad španělským generálem!

S bušícím srdcem vjížděl Franco do tichého Tetuanu. Za ním duní tvrdý rytmický krok jeho legionářů.

Nádraží! Seskok s koně. Kupředu! Major popadne prvního muže ve stejnokroji za ramena. Div z něho duši nevytřeše.

»Co se stalo? Jaké tu kolují zvěsti?«

Odpověď přidušeným hlasem.

»Pane majore, není to žádná povídačka. Pohroma — — dosud nevíme nic určitého.«

»Ach, díky Bohu. Lze ještě dýchat! Lze ještě doufat! Spolehněte se! Celá ta historie je z osmdesáti procent zveličena! Zcela jistě! Zním tohle podnebí. Působí zhoubně na obrazotvornost.«

»Prosím, pane.«

»Kdy odjíždí vlak do Ceuty?«

V OBLEŽENÉ MELLILE

Několik kilometrů před městem plazili se pískem pouště přední hlídky Abd el Krimovy jako obrovští bílí hadi.

Za nimi v pustině se rozkládalo bitevní pole, přes které se převalila válečná smršť. Mrtví, umírající a ranění Španělé leželi na zaprášené zemi.

Útlé Marokánky s vlajíci šátky přebíhaly mrštně a nemilosrdně polem smrti.

V jejich malých ručkách, dorážejících nelítostně ty, kteří ještě dávali známky života, se třpytily dýky.

Z dálky sem vítr nesl divokou vřavu ležení. Tam se oslavovalo veliké vítězství nad nevěřícími, vítězství Abd el Krimovo, hrdiny, který vlákal španělského generála Silvestra do léčky a zničil celou armádu, muže, kterému bylo vydáno na pospas město Mellila, do něhož zítra nebo pozítří slavnostně vjede.

Bojovníci, zpití vítězstvím, prováděli na svých nádherných supajících koních divoké kousky.

Na hrotech kopí trčely zkrvavené utaté hlavy Španělů, na jejichž ztuhlých rysech utkvěl strašidelně pitvorný škleb smrtelné hrůzy.

Jezdci je vyhazovali do vzduchu, pokřikující na sebe

hrdelními chraptivými hlasy, opájejíce a vzněcujíce se příšernou hrou.

Fanatičtí, šílení dervišové vířili v kruhu a vzpínali vyzáblé paže proti nebesům, přivolávajíce Allahův hněv na nevěřící.

Noc rozestřela nad zemí svůj temný závoj. Ozbrojené čtyři jezdce rozjížděly se tryskem na všechny strany, aby očistily kraj od jednotlivých zbloudilých španělských oddílů.

V Mellile!

Kdož by pomyslel na spánek! Kdo v této hrůzyplné noci našel klid? Kdo by vydržel ve svém domě?

Lidé se tísnili v přístavišti, na molu. Byli nepřítelští, šílení strachy. Byti bezmocně vydán na pospas maurským tlupám, jak strašlivý to úděl! Abd el Krim již byl zcela blízko města. A žádný španělský pluk na dohled! Celé vojsko rozprášeno, zničeno, zajato.

Mellila byla ztracena. Lidé upadali v zoufalství.

V budově hlavního velitelství seděl na smrt vyčerpaný pobočník, poslední člen štábu, a ustavičně dával vysílat zprávy.

Pomoc! Pomoc!

Noc se přimkla k ohroženému městu, k unaveným duším jako lepkavá huspenina.

Nebrala konce.

Svívalo. Při prvních světelných fanfárách vycházejícího slunce zachvěla se všechna srdce. Zanícené oči zíraly na moře.

V hlubokém tichu, tajemně a hrozivě prostírala se na druhé straně poušť, skrývající smrt. Zaváhala ještě na krátko, než na město vyšle zhoubu. Slunce stálo v zenitu.

Na vzdáleném proužku obzoru se objevil temný bod. Na molu padali lidé na kolena. Loď!

Záchrana? Spása?

Bylo vidět, kterak pobočník uhání k přístavišti. Bylo vi-

děť, kterak se spouští člun. Lidé křičeli, smáli se a plakali, když do něho pobočník skočil, když člun hbitě vyrazil, lodi vstříc.

Byla nyní již tak blízko, že bylo možno rozeznat třpyt bodáků. Vojsko! Vojsko!

Všechno se odehrávalo jako ve snách. Náhle se blížily vlajky. Vzduchem se nesl hlaholný chlapský zpěv.

Vojáci s ožehnutými, sluncem a deštěm ošlehanými tvářemi, s divokýma, odvážnýma očima! Zelenošedé stejno-kroje! Tvrdá, drsná cháska, prosycená ovzduším války.

Zpívali. Píseň legionářů.

Loď je přivezla.

Malý trubač prvního praporu vesele vytruboval bujaré, rušné fanfáry mezi jednotlivými slokami.

Mellilští mávali, křičeli, tísnil se.

»Tady ten mladej hezoun je Franco! Nejmladší major armády! Hrdina!«

»Och, Bůh mu žehnej! Viva!«

»Ticho! Bude se řečnit!«

»Kdo je ten důstojník tam na můlu, který začíná mluvit?«

»Myslím, že to je velitel cizinecké legie, Milliam Astray, starý válečník!«

»Je tak špatně rozumět. Co nám říká?«

»Abychom zachovali klid a dobrou mysl. Hrdinný generál Sanjurjo přijel a zachrání nás. Očekává se ještě několik pluků.«

»Viva! Viva!«

ANNUAL

Temné obrysy několika palem tyčily se štíhle proti modročerné obloze, ohýbajíce se půvabně ve větru. Dále v popředí krčilo se několik ploských nízkých chatrčí marokánské vísky, roztroušených v poušti kolem Mellily.

Tmou se mihl muž s jízdeckým bičíkem v ruce.

»Nu, co nového? Nestalo se nic?«

»Nic, pane majore,« šeptala hlídka. »Všechno je klidné.«

»Vesnice před námi?«

»Zdá se, že je nepřítel neobsadil, pane majore.«

»Ale jsou obydleny.«

»Myslím, že ano, pane majore.«

Letmý pokyn bičíkem, major opět zmizel ve tmě a pokračoval ve své obchůzce hlídek.

Náhle stanul.

Šramot. Přidušené, tlumené hlasy, kvílení a stony. Písek zaskřípěl pod těžkými, plouživými kroky. Před majorem stál rozčilený legionář.

»Pane majore — uprchlíci, kamarádi, kteří to přežili —«
Ukázal chvějící se rukou kamsi do tmy.

»Přiveďte je ke mně.«

Srdce silně a prudce bušilo. Oči netrpělivě zíraly do tmy.

Vrávorající postavy, podpírané hlídkami, se odlepovaly od stinných prohlubní v zemi.

Zbrocení krví, strašlivě zmučení, stáli muži na nejistých nohou a dívali se horečnými očima. Chropot. Zhroutili se. Legionáři rychle vsunuli ruce pod zvrácené hlavy.

Franco poklekl vedle nich v písku, skláněl se nad nimi. Štvanci dychtivě srkali vlašnou nahnílou vodu, která jim byla podána.

Těžce a zajímavě se pokoušeli mluvit. Každé slovo zasáhlo duši naslouchajícího jako střela.

»Ten šejk — Abd el Krim — zosnoval vzbouření. V táborech domorodých vojsk. Zmasakrovali naše důstojníky, ty bestie, my jsme utekli. Všichni, kteří se mohli zachránit, pane majore, utekli do Annualu. — Do opevněného ležení. Obklíčili nás. Přišla jich strašlivá spousta. Nás byla hrstka. Bránili jsme se, dobře jsme se bránili, tak dlouho, jak to šlo — až nakonec — — —«

»Dobrá! Stačí. Odpočiňte si.«

Major povstal. Byl zdrcen. Viděl nyní jasně. Generál Silvestr chtěl co nejrychleji pomoci kamarádům v Annualu, počínal si však spíše horlivě než rozvážně a upadl do léčky, kterou mu nastražil Abd el Krim.

Po pohromě sáhl k revolveru.

Takto vypadalo annuálské drama.

Rána bičem pro každého důstojníka, každého vojáka španělské armády.

»Ještě se bojuje, pane majore! Jsou ještě hnízda, ve kterých se naši drží. Dojde-li včas posila do Nadoru, budou zachráněni naši hoši, ti hrdinové — — —«

PEVNOST MRTVÝCH

»U všech svatých! V Nadoru jsou ještě známky života! Podívejte se, pane majore, heliograf je v činnosti. Tam na střeše toho vysokého domu, přímo u moře.«

Franco zíral do dálky, rozplývající se v horkém slunečním oparu. Vpředu spleť bílých, malinkých, třpytících se domků. Slabé záblesky, bez ustání, naléhavé, prosebné.

Heliograf!

Volali o pomoc. Kamarádi v Nadoru.

Španělé leželi na pahorku Sidihamedském v opevněných zákopech. Zakopali se v jedné z mnohých posic, které Sanjurjo kolem Melilly dal obsadit, aby zabezpečil město. O nepříteli ani vidu ani slechu.

Se střechy vysokého domu těsně u moře, žhoucího zlatem protkávaným azurem, jiskřily blesky.

Heliograf vysílal své prosebné volání. Kamarádi ohrožení!

Franco zuřivě škubal límcem. Nebylo to k vydržení! Každý záblesk tam vpředu byl srdcervoucí výkřik. Bylo to k zešílení. A on se nesměl pohnout. Dostal přísný rozkaz od Sanjurja nepřekročit Sidihamed, děj se co děj.

Bylo zakázáno odvážit se z okolí melillského. Španělé byli příliš slabí, aby mohli vyraziti kupředu. Nepřítel zá-ludně číhal, aby se Španělé dali vylákati do pouště a padli do nespočetných nastražených pastí.

Strategicky to bylo správné, ale tam naproti v Nadoru byli kamarádi v nejvyšším nebezpečí!

Mladý major již našel východisko. Pokusí se dorozuměti se s generálem, pokusí se vymámiti dovolení přispěchat na pomoc Nadoru.

»Služba!«

Muž přiběhl, přejal rozkaz, uháněl.

Mučivé očekávání. Stále ještě jiskří blesky na vzdálené střeše domu u moře.

A pomyslíme-li, že tuhý nápor krvelačných Maurů usta-vičně doléhá na bílé zdi, za nimiž, krvácejíce z nespočet-ných ran, vyčerpáni, pološilení se brání kamarádi posled-ními silami!

Posledními silami a s posledními nadějemi!

Ovšem že ještě doufají. Věděli jistě, že Španělé jsou v do-hledu. Že Melilla je obsazena legiemi.

Záblesky jsou teď horečnatě rychlé. Nebo snad oči, které je vnímají, vzplanuly horečkou z rozčilení a napětí?

Rychlé, tvrdé kroky poslovy vytrhly čekajícího důstojníka z jeho trýznivých úvah. Sluch vnímal slova jako ortel smrti.

»Rozkaz nehýbat se trvá, pane majore.«

Ruce svírají spánky.

Pocit jako za noční můry, když se ti zdá, že nohy vrostly do země. Chceš utíkat, musíš utíkat, ale nemůžeš.

»Pomoc! Pomoc!« doprošoval se vzdálený přístroj.

Možná, že se v této chvíli nepřítel chystal k poslednímu náporu. Možná, že lidé za bílými nadorskými zdmi vypálili poslední náboj, sáhli k dýce, k noži, aby opírajíce se o stěnu, očekávali hnědé dábly a zahynuli poctivou smrtí v této po-slední řeži.

»Služba! Ke generálovi! Žádám ho, prosím, vzývám! Když se nesmíme hnout — aspoň jediná rota ať jim jde na pomoc!«

»Rozkaz, pane majore!«

Opětne čekání! Nelze odvrátit pohled s onoho bodu, kde se odehrává příšerná tragédie.

Stále ještě se jiskří blesky.

Trpká útěcha. Ještě žijí. Ještě čelí. Ještě zbývá trochu naděje.

»Pane majore!«

Posel.

Již zpět?

»Excelence je na cestě sem. Excellence přehlíží zákopy.«

Franco vyskočil. Teď si musí dát záležet.

Sebrat všechny síly. Každé slovo musí generála zapřisahat!

Žhavým tichem se ozývá volání.

Kroky. Hlasy. Generál.

Sanjurjo.

Za ním Millian Astray.

Pohled do obou tváří zničil rázem všechny naděje. Postoj generálův byl ledový. Upiatý a nepřístupný.

Bylo třeba se pokusit za každou cenu.

»Pane generále —!« Francův hlas byl měkký, prosebný.

Sanjurjo beze slova potřásá hlavou, jeho rty jsou pevně semknuty, nejraději by si zacpal uši.

Millian Astray se vzchopil, zasáhl.

»Snad bychom tam mohli poslat aspoň četu, abychom jim dokázali, že na ně nezapomínáme.«

»Ne!«

V očích generálových plálo všechno vzrušení, které mu jitřilo nitro. Odvrátil se stroze, mumlal.

»Ve válce člověk musí obětovat srdce. Nepřítel je v převaze. Nemohu nikoho postrádat. Nemohu uvrhnout v nebezpečí Melillu, abych s n a d zachránil Nador.«

Francova hlava těžce klesla.

Generál měl ovšem pravdu. Vojenské důvody byly silnější než hlas srdce. Ubozí opuštění kamarádi v Nadoru!*) Zapomene člověk vůbec na tuto strašlivou tragedii?

Zapomenout na příšernou kletbu, žeš přihlížel nečinně, jak hynou odvážní španělští vojáci maurskými kulemi a dýkami...

»Pane majore — — —«

Rozčilený hlas.

»Ano, co se stalo?«

»Heliograf tam naproti — ach — už nevysílá. Pán buď těm ubohým duším milostiv!«

2. KAPITOLA

POHNUTÁ HISTORIE POSLEDNÍCH STO LET, BOURBONSKÁ TRAGEDIE

V madridském královském hradu, jemuž se nádherou a velikostí vyrovnala toliko carská residence v Petrohradě, prožíval Alfons XIII. těžké dny, plné chmurných starostí.

Přes všechnu práci, kterou vynaložil dvůr, aby odloučil krále od země a událostí dne, onen hubený muž v anglickém obleku, který spravoval odkaz Karla V., Filipa II., předobře vytušil nebezpečí: jeho trůn se zachvěl. Annalská pohroma — nedala se utajiti — podlomila království. Otřásla základy starých dochovaných tradicí.

Poslední rouška zastírající španělskou krizi byla stržena. Celou zemí zvučelo volání po odpovědnosti! Rozpor ve veřejném mínění byl nepřeklenutelný a pádný! Likvidovati Maroko! křičeli jedni. Zakročiti ostřeji, válčiti divočeji!

*) Hrdinství vojáků hájících Nador bylo nesčetněkrát vylíčeno v literatuře a filmu »Pevnost mrtvých«. Pozn. překl.

žádali druzí! Odkud vzítí prostředky? Španělsko není s to zaplatití koloniální válku.

Proč zchudlo a sešlo Španělsko, kdysi koruna všech zemí?

Otázky, které si nikdo neodvažoval zodpovědět.

Minuly dva roky ode dne, kdy Abd el Krim byl na španělském dvoře srdečně přijat. Král ho zaplavil poctami a pozornostmi. Kabylský šejk se slídivýma očima kráčel rozlehlými, nádhernými síněmi, dávaje se všude provázeti, zaznamenávaje a pamatuje si všechno.

Jak tehdy král mohl tušití, že se mu tento muž stane tak strašlivě nebezpečným?

Byl Abd el Krim skutečně tak osudným?

Zhoubnější než jeho úspěchy, které namnoze vděčil náhodě, záskoku, byla agitace, kterou s nimi ve Španělsku tropili.

Světová válka zaplavila poloostrov vlnami neklidu. Stávky byly na denním pořádku. Stále prudčeji se vzdávala revoluční propaganda. Nyní se štvance stupňovaly. Nespokojenost rostla jako lavina. Ministři odcházeli, ministři přicházeli. Po dvě léta ustavičné změny ve vládě. Mezinárodní agitátoři měli plné ruce práce. Přicházeli do země, podemílali půdu v městech, rozdmýchávali plamen nespokojenosti na venkově.

Všechny proudy nespokojenosti byly záměrně odváděny k jedinému terči: ke králi, hubenému, kavalírskému Bourbonu, oddávajícímu se mylnému snění, že mu náleží láska jeho lidu. Byl snílkem přes nahodilé výbuchy divokého iberského temperamentu.

Nyní se měl dožítí, že jeho víra byla klamná. Zpěchoval se náruživě tomuto poznání. Činilo ho zmateným, nejistým, nerozhodným. Způsobilo, že se přespříliš přimkl ke svým rádcům, mužům, kterým v nitru plně nedůvěřoval.

V zemi vládlo přesvědčení, že všechnu bídu vyvolala monarchistická vláda. Ve všech tóninách pěli agitátoři lidu:

Španělsko zachrání jen jedno jediné: demokracie, republika!

Občanská válka, někdy veřejná, někdy tajná, trvala ve Španělsku již sto let.

BOJ O TRŮN

Truchlohra, která se nyní blížila poslednímu dějství, vznikla již roku 1833. Ferdinand VII., který vypudil Napoleona a prožil Waterloo, ležel na smrtelném loži.

Mladá, krásná žena se skláněla nad nemocným, pozorovala jej bedlivě, ale beze stopy vroucnosti. Musila se smířiti s krutým údělem, že byla provdána za mnohem staršího, vyžilého, cynického despotu.

Nepomyslíla ani na vteřinu na odpor. Staletá tradice přikazovala bourbonským princeznám státi se povolným nástrojem dynastické politiky. Od horoucího, dravého proudu života, od všeho přirozeného a samorostlého byly odděleny přehradou etikety a obřadnosti. Byly zajatkyněmi bez svobodné vůle. Proto ani v tomto úmrtním pokoji nevzplanul cit. Smrt Ferdinandova byla politickou událostí bez osobního významu.

Vedle lože umírajícího šeptem bojovaly pletichy. Zde se rozhodoval osud Španělska pro příštích sto let.

Tři osoby jednají ve hře o korunu: královna Marie Kristina Neapolsko-Bourbonská, stojící na prahu předčasného mladého vdovství, její sestra Marie Luisa Fernanda a neviditelně, zpovzdáli, ale nejsilněji přítomen — don Carlos, nejstarší bratr umírajícího krále, претендент trůnu, zvaný Apoštolský.

Jeho obhájce zde u dvora: Calomarde, ministerský předseda, protivník obou žen, sicilských sester, Marie Kristiny a Marie Luisy.

Doráží na těžce oddychujícího krále.

»Sire, odvolejte závěť! Salský zákon je svatá stará tradice.

Ve Španělsku je ženská posloupanost nemyslitelná. Sire, váš oddaný sluha, váš ponížený otrok vidí zápletky a nesnáze bez konce, ustavičné boje, vzpoury, úpadek — — —«

Král k němu vzhlédl nejistě, s přepadlou, bolem rozrytou tváří.

»Již se stalo a cortesové to potvrdili. Starý salský zákon již není. Po mé smrti bude regentkou Její veličenstvo královna za naši dceru Isabelu, která jednou ponese korunu. Nechte mne umřít v pokoji, nechte mne — — —«

Calomarde nepovolil.

»Lid je pro vašeho bratra, Vaše veličenstvo, pro Dona Carla. Sire, zapřisahám vás, jmenujte Dona Carla nástupcem trůnu!«

»Přisahám vám, že tomu zabráním,« syčí Marie Luisa, vášnivá nepřítelkyně Dona Carla.

A hlavní osoba v této hře, královna?

Je připravena dostát svým dynastickým povinnostem, vzít na sebe břímě regentství. Ale osudový žár jejích krásných očí prozrazuje něco jiného, cizího, zcela odlišného, něco, co se pramálo hodí do tohoto ovzduší — něco žhoucího, lidského: touhu po životě, po dobrodružství, ba snad i po štěstí.

Její život v několikaletém manželství s Ferdinandem nebyl lehký. Dvakrát zklamala Španělsko, když dala život nikoli synu, nýbrž dceři. Tato okolnost ji tíží jako vína, přivodí jí nenávisť poddaných, politických stran a dvora.

Chabý plamínek Ferdinandova života blíká v posledních zákmitech. Král již je sotva mocen smyslů. V jeho spáncích buší v pekelném rytmu otázka: Isabela nebo Don Carlos? Osudná otázka národa, dynastie.

Trpí strašlivě. Příroda zpečetuje nemilosrdně pustý, prostopášný život. Lékaři, kteří by trpícímu připravili trochu úlevy? — Zde u tohoto královského smrtelného lože jsou vedlejšími postavami. Překážejí, jsou zbyteční, musí ustou-

piti. Minuty jsou příliš drahocenné, každé třeba využití.

Lstivému Calomardovi se podařilo vypuditi z komnaty všechny přítomné. Nyní má krále sám pro sebe. Může volně formovati královu vůli, která je teď tvárnější než vosk.

Ženy pět minut nejsou přítomny.

Ministr vášnivě hovoří a dokládá. Pracně, za nadměrných muk snaží se umírající sledovati jeho vývody.

Snad má ten Calomarde pravdu!

Obtížná situace, národ od přirozenosti nepovolný, jižní národ, mající sklon k vznětlivosti a fanatismu, dlouholetá nespokojenost, revoluční proudy, zaplavující celou Evropu, volání po svobodě a ústavě, po reformách a právech lidu a podobných vymoženostech ďábla — to vše vyžaduje pevnou mužskou ruku. Snad by opravdu pouze jeden jediný zvládl všechnu tu vřavu: Don Carlos. Snad on jediný udrží na živu staré Španělsko, jehož ideály byly církev, trůn a čest.

Královna a všechny ty ženské jsou načichlé pokrokářstvím. Koketují ve své hlouposti, kterou příroda jednou provždy spojila s dlouhými vlasy, s novými šalebnými svobodářskými myšlenkami. Ženské tu jsou pro lásku, a nikoli pro vládu.

Umírající se pokouší usednouti. Lapá po dechu a po slovu. Cítí neodolatelnou touhu vyvésti celé té pokrokářské sběři, která ho přemluvila, aby zrušil salský zákon o posloupnosti, nakonec ještě pořádný kousek. Odvolá v poslední chvíli. »Závěť, Calomarde!«

Ministr již vepsal do listiny dodatek. Stačí králův podpis. Podpisuje třesoucí se rukou.

Ministr si zhluboka oddechne. Vítězný úsměv nad smrtelným ložem. Zvítězil! Don Carlos je následníkem. Z moci poslední královské vůle. Rychle písek na drahocennou listinu! Tak, a teď s ní do kapsy!

Tu se rozletí dveře. V nich stojí Luisa Fernanda, sestra královnina, nepřítelkyně Dona Carla.

Jediným pohledem přehlédla situaci. Několik spěšných kroků, zcela proti etiketě, a stane těsně vedle ministra. Její pravice vzlétne. Calomarde stiskne rty, když pocítí na tváři ostrý, palčivý úder.

VÍTĚZSTVÍ LUISY FERNANDY

V příštím okamžiku je mu závěť vyrvána. V cárech letí k zemi.

Luisa Fernanda se sklání nad svým švagrem, králem Ferdinandem, který jest již příliš zemdlen, aby pochopil smysl výjevu.

Cítí, jak kdosi uchopil jeho ruku a vede ji. Šedou mlhou spatří tvář zuřivé princezny těsně nad sebou. Slyší její hlas. Píše apaticky, co mu říká. Jeho ruka je těžká, těžká jako cent. Dá se povolně vésti.

Isabela, dítě, je následnicí trůnu.

Luisa Fernanda pevně drží listinu, která právnický nedotknutelně hlásí Ferdinandovu poslední vůli a schová ji za ěadra.

Pánovitý, velitelský pokyn.

Celá královská rodina smí vstoupit do úmrtní komnaty. Přichází královna, za ní dvě malé infantky, dvořané. Všichni padnou na kolena a modlí se.

Za jejich zády hledá Luisa Fernanda horečně královskou pečeť. Nelze ji nalézt. Uzmul ji ten intrikán Calomarde? Co na tom! Nelze ztrácet čas. Přistoupí k sekretáři a přitiskne na papír svou infantskou pečeť. Podobá se královské pečeti k nerozeznání.

Stane se něco neočekávaného.

Ještě jednou vyšlehne Ferdinandův dohasínající plamen života. Teď triumfuje Luisa Fernanda. Ruka Páně! Král ještě může zmírajícími rty potvrditi, co napsal.

Opona spadá nad touto událostí. Kostky jsou vrženy.

Španělskou korunu ponese žena. Pretendent se chápe meče.

Španělé budou bojovati proti Španělům.

Po desítiletí.

Ferdinand o tom všem neví: němý, příšerný host se k němu blíží. Maršálkem jeho poslední cesty do královské hrobky v Escorialu je smrt. Tam se těžce a zešíroka rozevírají brány.

Obrovský, nádherný smuteční průvod kráčí zvolna Sierrou Guadarramou, ovanutou dechem podzimu. Mniši, grandové, vojsko . . .

Temný hrad Filipa II., Escorial, přijme mlčelivé hosty, mrtvého na marách a jeho modlíci se průvod. Svíčky a pochodně kouzlí strašidelné stíny v klenutých síních, naplněných chladnou vůní tlení. Kroky duní v jednotvárném rytmu.

Růžence chřestí v rukou vyzáblých mnichů.

Před zamčenými dveřmi královské hrobky průvod stane. Tam se prostírá říše mrtvých, tam čekají Filip II. a ti, kteří ho následovali na španělském trůnu, na muže, který k nim nyní přichází, aby zvýšil jejich počet.

Předstupuje nejvyšší komoří.

Zabuší na dveře královské hrobky.

»Je dovoleno vstoupit?«

Z říše mrtvých přichází odpověď a nese se dutě a temně klenutím.

»Kdo je ten, jenž si žádá vstup do hrobky králů?«

»Jeho veličenstvo král Ferdinand VII.«

Brána se zvolna otvírá.

Proud světla vytryskne ze síně, kterou obývají mrtví, plnoucí, zářící světlo. Mocný, nádherný katafalk je připraven přijmouti rakev.

Z dálky, ze světa živých duní chmurné rány děl, odměňující minuty. Poslední volání, které posílá mrtvému jeho země.

Vyzvánění zvonů, oblaka kadidla, hlasy modlících se kněží. Arcibiskup toledský celebruje mši.

Nejvyšší komoří, prior kláštera Escorialu, ministr spravedlnosti přistoupí k rakvi.

Nejvyšší komoří otevře křišťálové víko, skloní se, zvolá mrtvému do ucha:

»Señore, señore!«

Zvolání zanikne v tvrdé odezvě síní a kleneb. Nejvyšší komoří se vztyčí:

»Jeho veličenstvo neodpovídá. Je to tedy pravda. Král je mrtev.«

Zavře rakev a zlomí hůl, odznak svého úřadu a důstojenství.

Mniši přistupují jako stíny. Pod jejich rukama se rakev vznáší prostorem prozářeným světlem k poslednímu odpočinku. Smuteční průvod pomalu opouští Escorial. Vzduch se ještě chvěje ranami z děl a hlasem zvonů.

SKANDÁLNÍ SŇATEK

Drama Španělska pokračuje bez ohledů na mrtvého. Živoucí naplňují hlučně a náruživě dějiště.

V baskických provinciích chápají se zbraní Carlisté, oddaní pretendentovi. Ve Španělich běsní občanská válka. Západní mocnosti zasahují. Francouzské a anglické pluky přistávají na poloostrově, aby se postavily proti Carlistům.

V Madridu řádí cholera. Bouře a vzpoury zuří po všech krajích. Lid žádá obnovení svobodomyslné ústavy, kterou si španělský národ vydobyl roku 1812, když v hrdinném boji proti Napoleonovi zápasil o svou národní samostatnost.

Což krev tehdy prolitá nedává národu právo na konstituci? Kde byl král Ferdinand, když synové Španělska pro svou vlast dali všanc vše, ba dokonce i životy? Byl Bona-

partem vypověděn, dlel mimo zemi. Lid sám vedl tuto válku. A ústava byla odměnou, kterou si sám udělil.

Po svém návratu neměl Ferdinand nic jiného na práci než odvolati ústavu. Nyní lid předstupuje před regentku a žádá svá práva. Kolem dokola vzplál boj národů o své právo, o svůj národní život. Všude lid žene útokem proti despotismu a reakcionářství. V Německu, Polsku, Maďarsku a Italii vzplál revoluční požár.

Svobodomyslná ústava? Účast lidu na vládě?

Krásná Siciliánka, která ve věrných rukou chová španělskou korunu, povytáhne obočí.

Vláda luzy ve Španělsku? Tak tedy vypadá pokrok doopravdy? Byla v politice zcela nezkušená, vydaná svým rádcům a příbuzným. Siciliánští Bourbonové se honosili, že jsou nejtuzší, nejneúprosnější reakcionáři.

A kromě toho — — —

Krásná, dosud utlačovaná žena dychtící šíleně po životě, má teď zcela jiné, mnohem luznější věci v hlavě. Necht ji nechají na pokoji s hašteřením stran, s politikou a jinými podobnými všednostmi.

Její srdce vzplanulo. Pro ni je světobornou událostí, že šíp lásky zasáhl lidskou duši. Marie Kristina není panovnice, není regentka. Miluje. Obsahem jejího života je krásný, smělý a elegantní setník Munoz.

Na zaprášené silnici, cestou do la Granja královně v trapné situaci podal kapesník, počínaje si tak odvážně, že se jí hněvem vehnala do tváře všechna krev. Leč běda, nebyl to hněv, nikoli, byla to láska. Láska, divoká, horoucí láska.

Teď se stala La Granja, nejpůsobnější letohrádek královny španělské, ležící uprostřed překrásných zahrad, se stříbřitými fontánami, jejím milostným rájem.

Královna-regentka a setník tělesné gardy!

Dostavuje se prudká, zhoubná reakce na přísnou výchovu zamítající všecken cit. Sicilská princezna, dcera nejza-

tvrzelejších Bourbonů, směle kácí všechny přehradu. Jest toliko milující ženou, slepě milující ženou, chápající se vzrušenýma rukama všeho, co je hříšné a zakázané, co se jí nyní zdá nejvyšším blahem, nejvyšší odměnou života.

Koruna, regentství jsou pro ni nepříjemným, obtížným břemenem. Mezi ní a milencem se prostírá celý svět odloučení. Leč ona nenávidí tajnůstkářství. Jako všichni vpravdě milující chce se nepokrytě přiznat k muži, který se jí stal osudem. Je odhodlána náležeti mu před Bohem. Je téměř bez sebe vášní, prosta vši rozvahy.

Královna španělská — provdaná za nepatrného setníka, důstojníka gardy? Spíše se nad Madridem zřítí nebesa.

Nepokoje v zemi se rozmáhají. Na severu běsní odboj Carlistů, občanská válka, vedená krutě, nelítostně s obou stran. Vládním vojskům se nedaří dobře. Chybí kázeň a nadšení. Regentčino dobrodružství se stává skandálem. V provinciích vojáci reptají. A mezitím ustavičné volání po ústavě.

Popravy, nové vzpoury, neutuchající agitace. Carlisté prohlašují, že Marie Kristina je bezbožná liberálka. Druhá strana jí laje zatvrzelých reakcionářek.

V tomto víru královna zná jen jedno jediné: horoucí lásku, která spaluje její srdce. Připadá jí, že je blízka splnění svých snů, a žádná moc světa jí nezabrání následovati hlasu krve.

Dá se potají oddat se setníkem Munozem, kterého povýší na vévodu z Rianzares. Život se jí stává nesnesitelným. Vévoda se nesmí objeviti u dvora. Marie Kristina jest zatkatyní svého důstojenství. Jako regentka musí býti přítomna při nudných státních poradách a dvorních obřadech, musí se laskavě tvářit, zatím co v ní žhne jen jediná myšlenka, jediná touha: Pryč! Vrhout se v milencovu náruč!

Vzpoura otevřeně vypukne. Neotesaný seržant, hrubý chlap, podnikne útok na milostný letohrádek La Granja.

Drsné zabušení vyburcuje královnu-regentku. Než se může vzpamatovat stojí před ní seržant s vojáky.

»Ve jménu lidu žádáme souhlas Vašeho veličenstva k ústavě.«

Podává jí papír.

Má podepsat.

S chladnou ironií pronesou krásné rty otázku:

»Řekni mi, co je ústava?«

Hlavně pušek se hrozivě zablyští. Žena se zachvěje. Nosí pod srdcem dítě. Myslí na svého muže. Vzbouřenci ho zavřeli se zámeckými důstojníky.

Ti padouši ho zastřelí.

Rozechvěle podepíše lejstro.

Vedou ji do Madridu jako zajatkyni.

»Viva la reyna!« provolává nic netušící lid regentce, která konečně dala ústavu.

V královském zámku v Madridu. Řev davu zaléhá sluch. »Viva! Viva!« Blahopřání. Carlistická válka je vítězně skončena. Don Carlos uprchl do Francie.

Královna se zapotácí a sáhne si na srdce. Co jí na tom sejde? Munoz! Dítě! Její láska!

V předpokoji královských komnat čekají cortesové. Vladařka musí vykonati svou povinnost a slavnostně zahájit sedění. Řečníci jsou celí žhaví, aby spustili své vzletné proslovy v přeplněné staroslavné síni.

Proč Její veličenstvo otálí?

Jakže? Lehká nevolnost?

Chápající úsměvy.

Konečně se královna objeví. Poslanci povstanou. Před trůnem, v nádherných slavnostních šatech, napudrovaná a nalíčená, stojí Marie Kristina. Uchopí list, na němž je napsána zahajovací řeč. Čte tenkým, přeskakujícím hláskem. Několik vět. Před očima se jí dělají mžitky. Její údy jsou jako z vosku, rozplývají se. Skácí se na zem.

Sensace! Skandál!

Bláznivá mela, podezření a divoké zkazky. Vynucená ústava, kterou cortesové silně pozměnili, jest pravoplatná. Leč nikdo není spokojen. Každá skupina má svá zvláštní přání, na která byl brán toliko malý nebo vůbec žádný zřetel. Vůdcové stran štvou. Všichni se shodují toliko v jednom bodě: regentka je vinna vším a je mravně neodpovědná.

Marie Kristina je u konce svých sil. V nejskrytější tajnosti porodila své deváté dítě.

Odjíždí do Valencie, zprostí se břemene vladařství. Vzdá se, odstoupí. Než Isabela dospěje, nechť je regentem kdokoli, třeba Espartero, vůdce pokrokové strany.

Infantky jsou odevzdány péči spolehlivých učitelů, a milenecká dvojice s povzdechem úlevy odjíždí se svými devíti dětmi do Francie, aby tam trávila klidný, pokojný život.

Španělské drama pokračuje.

ISABELA ODMÍTÁ CARLOSE

Podzimní den v Madridu. Síněmi královského zámku praskají výstřely. Křik, zlostné volání, steny, dusot bojujících mužů.

Dvě dívky bojácně prchají, hledajíce ochranu v koutech a skrytých výklencích. Nad jejich hlavami zabodávají se do stěn kulky. Dívky se modlí.

Přiženou se vojáci a zavedou je do bezpečí.

Ještě dlouho zuří boj mužů v zámeckých chodbách a síních. Potom všechno ztichne. Zajatci se zarputilými tvářemi a skloněnými hlavami jsou mlčky odváděni. Mezi nimi také generál.

O něco později zahřmí v kterémsi vězeňském dvoře salva. Velící důstojník hlásí, že generál Leon byl podle stanného práva zastřelen.

Malou Isabelu, královnu v dětském věku, zamrazí. Ten rytíř zemřel pro ni. Byl oddaným stoupencem její vypověděné matky, chtěl útokem dobýti zámku, aby ji, mladistvou královnu, vysvobodil z poručnictví pokrokářů.

Podnik se nezdařil. Generála Leona kryla země.

Vzpomíná stále ještě na strašlivou hodinu, kdy dne 8. listopadu 1843 stála před cortes, byla prohlášena plnoletou a měla se ujmout vlády. Ona, nezkušená malá slečna, kolísající mezi bigotní zbožností a svobodnou vášní!

S nepochopením přihlíží počínání politiků. Někdo se jí zamlouvá, má ráda, když se jí pokorně klaní, přijímá ho také potají, jiný jí jest nesympatický, její srdce se v jeho přítomnosti nerozbuší. Někoho zahrnuje dary, důkazy přízně, důstojenstvím, jiného opomíjí.

Ministři přicházejí, ministři odcházejí, milci stoupají, milci padají. Dnes se Isabela radí s Otcem Claretem, zítra se sborovým zpěvákem Mafftorim, kterého vášnivě miluje, a pozítří dopřává sluchu zázračné řeholnici Patrocinii.

Na severu ještě doznívá carlistická válka. Vláda chce odstraniti rozbroje, rozdvoující národ. Podněcuje Isabelu ke sňatku se synem Dona Carla, vévodou Montemalijským.

Isabela má otcovu tvrdou hlavu. Nechce o smíření ani slyšet. Poslouchá matku, která jí z Paříže radí, aby učinila princem manželem bezvýznamnou nulu. Infant František z Pauly je vyvoleným. Je statistou při oddavkách. Pak již o něm nikdo neslyší.

Mladý Carlos, odmítnutý, uražený a potupený nápadník, svolává své věrné do zbraně. Carlistická válka vzplane znovu. Propast je hlubší, nepřeklenutelnější.

Isabela se domnívá, že vládnout znamená plnit formální povinnosti. Od lidu, od života ji odlučuje celý svět. Zná jen svůj dvůr, podobající se ztrnulou obřadností hrobce. Slavnostní obřad vstávání vypadá jako exhumace, truchlivě vážné jsou slavnostní mše, kterých se královna účastní toli-

ko za mřížemi, slavnostní stolování, tiché předsedání v radě, jednotvárné projížďky ve starých kočárech, za zastřenými okny, krvavé a slavnostní lovy jako pohanské oběti, dlouhé porady se zpovědníkem, audience, kde jsou toliko tichá gesta jako v němohře, uléhání, připomínající hlubokou vážností a chmurnou pompou pohřeb.

To jsou Isabeliny královské funkce. Mezitím několik kradmých hodin, kdy žena dychtivě vssává rozkoš letného milostného dobrodružství v uzamčených, přísně střežených komnatách, aby poté zkroušeně poklekla před zpovědnicí nebo v hrůze naslouchala předpovědím zázračné řeholnice Patrocinie.

Otěhotněla. Všichni se svíjejí napětím. Je neblahým osudem Španělska, že dá život dcerušce. Když kráčí k děkovné mši, jeden z kněží se po ní rozežene dýkou.

Carlisté ji nazývají Mesalinou, pokrokáři bigotní čarodějnicí.

V Saragosse se vzbouří generál a volá po svobodě a rovnosti. Konečně je vzpoura pracně zdeptána. Všichni jsou ještě napjati, když O'Donnel začne nové rozmíšky. Před branami Madridu zuří boj. Revoluční vojska zvítězí. Madrid se bouří. V hustých davech proudí lid ke královskému zámku. Isabela se musí sklonit, musí bezpodmínečně splnit nepřátelské podmínky.

Tu jednoho dne 101 dělová rána hlásí, že se královně narodil syn. Konečně následník trůnu. Španělsko vydechne.

Malý Alfons je nadějí národa.

Avšak nebe se záhy zkalí. Boj běsní dále, vedený stranami a generály. Španělsko těžce zápolí s tradicí, příliš silnou, aby zahynula, příliš ztrnulou a slabou, aby ještě v přítomnosti žila. Všude v Evropě bojují národy proti dynastickému absolutismu o nový řád. Zde ve Španělich však je všechno horoucnější, divočejší, prodchnuté jižním temperamentem.

Uprostřed pekelného víru stojí královna, kořící se slepě staré tradici, uctívající vroucně své předky a soudící, že její povinností je vyznávat zásady dávno zesnulých. Na druhé straně pak přeje emancipačním snahám žen a pokouší se stavět ženy na vedoucí místa.

Tak si to nadobro zkazila se všemi, a naposledy měla toliko nepřátele. Neštěstí se blíží mílovými kroky.

Generál Serrano, který se těšil nadměrné přízni královnině tak dlouho, pokud ho neodhodila jako rukavici, podlehl žárlivosti stejně jako ctižádosti a dal se k rebelům. Byl vypověděn na Kanárské ostrovy. Prim, jenž bojoval pod císařem Maxmiliánem v Mexiku, chystá z Anglie vzpouru. Přistal v Cadixu. Serrano přispěchal z vyhnanství. Dají se na pochod. Cílem je Madrid. Nespokojenci ze všech táborů se k nim přidávají v proudech.

Nedaleko Cordovy dojde k bitvě s královskými vojsky. Povstalci zvítězí.

Isabela prchá do Francie, kde jí poskytne ochranu císařovna Evženie.

Alfonsovi je dvanáct let, když se dostane do pařížského reje. Paříž, metropole druhého císařství! Město lehkomyšlnosti a přepychu!

Mladý princ je okouzlen. Je tázán, co jest jeho ideálem. »Ach,« směje se, »žítí v Paříži jako sesazený král!«

Španělsko je republikou. Serrano zatímním regentem. Španělsko hledá vladaře, hledá východisko. Situace je zmatenější než kdy dříve. Carlisté se vrhnou do boje s obnovenou prudkostí. Serrano se spojí s Hohenzollerny. Napoleon III. v tom vidí provokaci. Dochází k válce mezi Německem a druhým císařstvím.

Posléze Španělsko najde krále: prince Amadea Savojského. Po dva roky je míčem politisujících generálů a pletičařících politických vůdců. Poté se poděkuje. Na severu a na východě Španělska zuří lítá carlistická válka. Ve Va-

lencii a Malaze zvedá hlavu komuna. Je nejvyšší čas, aby Španělsko poznalo, jak blízko je propasti.

Tu prohlásí generál de Campos v Saguntu Alfonse XII. králem. Toto provolání zastihne mladého prince v Sandhurstu, kde právě dlí jako anglický kadet.

*

Madrid je nadšením bez sebe. Průčelí domů mizí za zářivě pestrým vzruchem vlajek a girland.

»Viva el rey! Ať žije král!« volá lid, který s hrůzou vzpomíná na sedm let republiky.

Záplava světél a barev. Chocholy jedoucích gard nádherně vlají. Zlato a stříbro se skvěje. Přichází nádherný průvod. Trubky vyhrávají v tvrdém, úsečném rytmu královský pochod.

Polnice a děla halasně hřímají. To je on. Hled'te, král.

Osmnáctiletý mladík, hezký jako obrázek, v generálské uniformě!

»Mladý bůh!« volají vznětliví Madridané. Hle, král zcela podle jejich vkusu, pružný, elegantní, plný obrazotvornosti, laskavý, oplývající radostí ze života.

Do španělského královského domu slavila okázalý vjezd radost. Ba i sedění rady, podobající se dříve shromáždění duchů, jsou veselá. Alfons si trpce stěžuje, že jeho rádcové nemají humor.

»Vaše veličenstvo již příště nebude mít příčiny ke stesku,« ubezpečuje rychle vévoda z Tamamenes.

Když král příštího dne vstupuje do dvorany vysypal někdo právě ministru zemědělství pytel mouky na hlavu.

Všichni se smějí s mladým králem.

Nazývají ho dárce míru, všemilovaným vladařem. Do konce i republikáni na něj hledí laskavě, neboť přinesl z Anglie svobodomyslné smýšlení, hodlá utvářeti Španělsko po anglickém vzoru, reformovati je od základů.

Úsměv ranních červánků? Předzvěst nových nadějí trpce zkoušeného národa?

*

Madridský chrám tone v čarovné záplavě svěc. Pohádkový průvod se stkví starošpanělskou pompou. Rudý damašek a samet září, zbraně se třpytí, insignie a koruny. Grandové stojí nehybně. Vůně kadidla se mísí s parfumy. Uprostřed duchovenstva celé diecése vykonává arcibiskup toledský svatební obřad . . .

Svatba v královském domě. Sňatek z lásky! Král Alfons vede k oltáři svou sestřenku Mercedes. Rodiče se nenáviděli, bojovali proti sobě a dosud nesmířili svůj starý hněv. Romeo a Julie. Láska mladých je mocnější než nenávist starých. Alfons, nositel míru, se žení s dcerou nepřítele své matky.

Před oltářem klečí mladá dvojice, elegantní král a krásná královna, Maria de la Mercedes, útlá, křehká a bledá. Temné andaluzské oči září.

Dokonce i ztuhlí grandové pocítí nádech dojetí.

Venku se rozčileně tísni lid, nadšený a okouzlený. Nejmilovanější král si bere za manželku nejkrásnější Španělku.

Opojný vítězný průvod z chrámu na královský zámek. Je to vskutku týž lid, který se nedávno sápal proti vlastním bratřím v občanské válce?

Nikdo, žádné lidské oko, nespatří temný stín, ploužící se za radostným průvodem.

Šest měsíců poté opouští nádherný průvod palác, grandové, kněží, vojsko. Opět hřímají děla. Ale tentokráte nezají pestré barvy, žádné volání viva nezazní. Všechno tone v černi. Zaražené ticho.

Cílem průvodu je Escorial. Nesou mladou královnu k poslednímu odpočinku. Tyf ji sklátil.

Escorialem zní temné smuteční zpěvy mnichů. Rozdírají duši mladému muži.

Alfons vzlyká a pláče. Nemůže to pochopit, nemůže to
pojmout. Život ztratil smysl.

Drama Španělska pokračuje.

Příští výjev se odehrává ve Vídni.

HABSBURSKÁ ARCIVÉVODKYNĚ

V obřadní síni vídeňského dvorního hradu stojí císař
František Josef. Na jeho prsou plane kříž španělského řádu.
Je kolem druhé hodiny s poledne.

Na vnitřním hradním náměstí předjíždějí kočáry. U pod-
jezdu se zastaví krytý dvorní vůz. Dvě dámy vystoupí u vy-
slaneckého schodiště, zmizí v hradu.

Již se blíží nový kočár. Bezpečnostní stráž ve slavnostním
stejnokroji. Za nimi další zlatem zdobené ekvipáže. Jedna
z nich se skleněnými stěnami. Na zadním sedadle španěl-
ský hulánský generál, ozdobený nejvyšším španělským řá-
dem. Špalírem gard kráčí se svým průvodem k slavnostní
síni.

V předpokoji ho očekává hrabě Hunyady a hrabě Cerne-
ville, nejvyšší komoří.

Hrabě Hunyady vede Španěla k císaři, ohlásí ho.

Jeho Výsost, Edvard de Carondelet, vévoda z Baylen,
zvláštní vyslanec Jeho veličenstva krále španělského.

Hrabě se vzdaluje.

Císař a Španěl osaměli.

Španělský vévoda podává vlastnoruční list svého krále
Alfonsa. Potom řekne francouzsky:

»Jeho veličenstvo, král španělský, mne pověřilo rozka-
zem požádati Vaše veličenstvo jako nejvyšší hlavu císařské
rodiny o ruku nejjasnější paní arcivévodkyně Kristiny pro
Jeho veličenstvo, krále španělského.«

Císař František Josef rozevře list a čte. Francouzsky dává
souhlasnou odpověď.

Vévoda představuje svůj průvod. Pak je uveden do salonu, kde sedí arcivévodkyně a její matka. Za ní stojí její čestné dámy.

Vévoda spatří královskou nevěstu. Úzká tvář, téměř příliš úzká, typicky habsburská. Je oděna do růžových atlasových šatů ozdobených živými růžemi. Také vlasy jsou ozdobeny živými růžemi spjatými diamantovými sponami.

Španěl je představen. Odevzdává arcivévodkyni králův list. Ženská ruka se chvěje, když jej rozvírá. Tichým hlasem vysloví ano.

Vévoda představuje pány svého průvodu. Ve jménu svého krále odevzdává brilantový náramek s vyrytými iniciálkami snoubenců a s datem, 22. říjen 1879.

Oficiální zásnuby jsou u konce.

Arcivévodkyně Marie Kristina Habsburská se stane druhou manželkou krále Alfonsa XII.

Třeba šetřiti duši mladého krále, zdrcenou bolem. Tento sňatek je pro něj toliko povinností k jeho zemi. Arcivévodkyně to ví. Pokouší se velmi jemně o sblížení s nešťastným mužem.

Ve vile Bellegarde v Arrachonu sejdou se snoubenci po prvé neoficiálně.

Když Alfons vstoupí do salonu, kde ho dámy očekávají, zděšeně couvne. Na malém stolečku zalitým světlem lampy, stojí podobizna jeho zesnulé ženy.

Marie Kristina jde hluboce zarmoucenému muži v ústrety, uchopí jeho ruku a praví vzlykajíc:

»Mým nejhlubším přáním je podobati se jí ve všem, mám-li zaujmouti její místo. Neodvážuji se však doufati, že vám ji nahradím.«

Alfons není mocen slova. Slzy mu vstoupí do očí. Skloní se a políbí ruce ženy, kterou brzo povede od oltáře jako svou choť.

*

Dvořané stojí kolem krále a podávají mu s výrazem odporu a pohoršení noviny. Profesor Castellar, vůdce republikánů, píše opět své paličské úvodníky. Král pozorně čte.

Pánové na něj hledí, volají pobouřeně:

»Ohavné, Sire!«

Alfons zamává novinami a temperamentně potřásá hlavou.

»Nikoli, pánové, je to skvělé, výtečně napsáno!«

Je svobodomyšlný obdivovatel anglických zařízení, přítel pokroku. Chtěl by vytvořiti ze Španělska moderní ústavní monarchii.

Marie Kristina ho na této cestě nemůže sledovati. Ona, cizinka v této zemi, se domnívá, že Španělům rozumí lépe. Španělský lid tyto věci nechce. Není liberální a pokrokový ve smyslu západních demokracií. Je to hluboce mystický a tragický národ, národ oplývající idealismem, vroucností a posedlostí. Dovede se nadchnout toliko pro myšlenky pramenící ze srdce a z krve. Vývody střízlivého rozumu jsou mu cizí. Jeho sklony k ideálům jsou tak silné, že se vystupňují až k fanatismu. Oddanost k nadsmyslnému, fanatická nábožnost, vytržení vyrůstající až k šílenství, to jsou rysy tohoto hrdinně mystického národa, v němž spolu zápolí dva prvky: gótský a arabský.

Bylo by pochybeno, bylo by zločinem másti smysl a pud takového lidu hesly vzdálenými jeho národní bytosti. To cítila cizí osamělá žena ve svém nitru: Španěla lze strhnouti k nejvyšším činům. Avšak stane se šílencem, užije-li ho cizorodá mocnost jako nástroje temných sil, vyvolávajících v něm zmatek.

Alfons navštíví baskické provincie, odváží se do samého středu vlčí jámy carlismu. Dobude si rázem všechna srdce. Každý již je nasycen boje. Bratrovražedná válka, běsnící zuřivě po dva lidské věky, je nyní u konce. Alfons, nositel míru, zvítězil.

Jak si Španělsko oddechlo! Jak doufá v šťastnější zítřek!
Nadějný motiv houslí je nesen temnými akordy osudových pozounů, kráječících těžkými kroky do hlubin.

Rok 1885 spěje ke sklonku.

V zámku El Prado v Madridu, v oné síni, kterou před pouhými šesti lety obývala jako nevěsta, objímá Marie Kristina umírajícího chotě.

Všemilovaný Alfons, reformista a nositel míru, umírá. Není záchrany. Zákeřná choroba příliš dlouho sídlí v jeho plicích.

Otvírá oči. V jeho pohledu je strach. Chce mluvit, nenalézá k tomu sílu. Marie Kristina, královna a žena — — —.

Za několik měsíců dá po třetí život dítěti. Dítěti! Na tomto dítěti závisí osud monarchie ve Španělsku! Bude to syn? Kdyby to byla dívka! Opět ženy na španělském trůnu, podemílaném divokým vlnobitím!

Myšlenky, tváře krouží v šíleném víru. Trůny se řítí, paláce hoří, vzpoury, občanská válka. — A v této bouři žena, cizinka v zemi, které má vládnouti, kterou nikdo nemiluje, kterou každý odmítavě nazývá studenou, vysokomyslnou Habsburčankou!

Kdyby to byl syn! Pak by se snad ještě všechno dalo zachránit! Kdyby! Kdyby!

Cosí jako by umírajícího strhlo k životu! Cosí jako by ho v zápětí srazilo! Drtící závaží na prsou. S praskotem a rachotem se na něj hroutí světy. Ze staženého hrdla uniká výkřik.

»Jaký to zmatek!«

Lidé klečící kolem lože vnímají jeho slova jen jako slabý vzdech. Královna, příšerně sinavá, s palčivýma očima beze slz, držící v náručí muže zmítaného horečkami rozumí slabému poslednímu stonu umírajícího.

Náhle všechny zavalí ticho. Alfons leží nehybně. Královna zešířoka otevře oči. Planoucí pohled zamíří ke dveřím

— bylo jí, jako by se jimi vytratil černý stín. Plameny svéc se zprohýbají, přikrčily se jako pod těžkými nárazy křídel.

Obličej Alfonsův bíle svítí. Ztrnulé, zlomené oko již nevidí svět. Osud Španělska opět leží ve slabých rukou ženy.

NAROZENÍ ALFONSE XIII.

Uplynulo třicet dní od Alfonsova vjezdu do královské hrobky Escorialu, kde se přidružil k předkům, a Marie Kristina stojí před cortesý, aby složila přísahu věrnosti.

Nedbajíc starého mravu přistupuje před muže bez závoje, s nezastřenou tváří.

Oči poslanců spočívají na štíhlé ženě. Není krásná. Smuteční šat jí činí nevzhlednou, dodává jí zjev řeholnice.

Na stupních estrády vzlykají dvorní dámy do kapesníčků. Nejstarší dcera zesnulého, infantka Mercedes, není provolána následnicí. Všichni čekají na zrození třetího dítěte.

Marie Kristina položí pravici na evangeliář, který jí podává president cortesů. Odříkává přísahu:

»Přisahám u Boha a svatých evangelií, že budu dědici koruny věrna po dobu jeho neplnoletosti a že budu přísně bdít, aby zákony byly zachovávány.«

*

Madridané se potácejí ze vzrušení do vzrušení. Doba je plna znamení a předpovědí. Před pěti dny se převalil přes město tak strašlivý cyklon, jako by je chtěl srovnati se zemí. Všude je vidět stopy ničivého živlu.

A opět prožívá lid nesmírné rozčilení. Plaza de Oriente před královským zámek sotva pojme davy lidu, jenž se zde od rána tísni.

Uvnitř paláce vládne nervosní zamlklost. V zámeckém kostele hoří svíce, klečí modlíci se dvorní dámy, v předpokojích postávají hodnostáři, plni horečného vzrušení.

Královna prožívá svou těžkou hodinku.

V kostelích klečí ženy. Růžence klouží prsty. Z mnoha tisíc duší stoupá toužebné přání k nebesům jako výkřik.

»Bože, dej, aby to byl hoch!«

Naráz napětí ustává a v příští vteřině se vystupňuje k šílenství.

Rána z děla.

V zámeckém parku střílejí salut.

Již se stalo. Dítě je zde.

Tísňivé ticho se rozestře nad plazou. Tisíce a tisíce počítají výstřely. Od desáté rány se nervy napínají k prasknutí.

Jedenáct, dvanáct, třináct, čtrnáct — — — teď, teď se to rozhodne — — — patnáct — — —

Nikdo nemůže vydechnout. Byl to poslední výstřel?

Madrid naslouchá jako v horečce.

Tu temně zaduní vzduchem další rána. Šestnáctý výstřel z děla!

»Ať žije král!«

Pokřik se šíří v tisícinásobné ozvěně, letí metropolí, letí venkovem. Celá země je zbavena dusivé mŕvy. Španělsko má opět mužského dědice trůnu.

Šestnáctý, sedmnáctý, osmnáctý, devatenáctý, dvacátý a konečně jedenadvacátý výstřel hřmí nad Plazou de Oriente. Hudba se rozezvučí na ulicích a v kavárnách. Uvnitř v paláci, daleko od jásotu a radosti lidu, přináší státní ministr Sagasta beztvareho malého tvorečka na stříbrné míse do slavnostní síně. Grandové mu vzdávají podle starobylého mravu hold tichou, hlubokou úklonou. Ten malinký tvoreček je králem, narodil se jako král.

*

Jak se král bude jmenovat?

Zesnulý otec si přál jméno Ferdinand. Ministerská rada se vyslovila pro Carla nebo Filipa. Avšak matka trvá na

jménu Alfons. Syn nechtě je i podle jména nástupcem milovaného manžela.

Všichni jsou náruživě proti tomu. Jako král Alfons byl by hošík stížen přídomek Třináctý. To by znamenalo přivolati vyzývavě neštěstí.

Marie Kristina nezná takových obav.

Prosadí svou vůli navzdory všem věštbám. Její syn se bude jmenovati Alfons.

Alfons XIII.!

Ve Španělsku zavládl mír. Liberálové uzavřeli smlouvu s konservativci. Republikáni zachovávají mlčelivou trpnost. Nyní je každý jenom rytířem. Španěl nebojuje proti ženě a kolébce.

Jak dlouho potrvá klid?

Nesnází a rozporů je přespříliš.

DĚTSTVÍ FRANCISCA FRANCO

Daleko od událostí veliké politiky, daleko od neklidného života madridského vyrůstal v pohodě jasného pěkného domu ve Ferrolu Francisco Franco.

Do tohoto pokojného světa, uzavřeného v sebe a odloučeného od vůkolního rušného dění nevnikl ani závan tragiky nebo problematiky, deptající vlast.

Kostel, nedělní procházka ruku v ruce s otcem Alamedou, hry na široké zamřížované terase, výlety do přístavu, sny o válečných lodích, odpočívajících těžce a chmurně na vodě — to byl obrys Francova dětství.

Dítěti, jež rodiče a sourozenci něžně nazývali Paco, bylo šest let, když do jeho života po prvé padly temné stíny, jejichž dalekosáhlou nechápal, které však přesto tížily a zstrašovaly.

Mezi Amerikou a Španělskem vypukla válka.

Otec, námořní důstojník, vypravoval dětem občas o udá-

lostech odehrávajících se ve světě. Francisco naslouchal a pochopil, že Španělsko bylo kdysi veliké a mocné, že mu patřilo půl světa. Velicí hrdinové, dobrodruzi, odvážní podnikatelé, conquistadoři dobývali a bojovali a vybudovali imperium, jemuž se žádné jiné nevyrovnalo, v němž slunce nikdy nezapadalo. Země, oplývající zlatem a stříbrem. Obrovské loďstvo sváželo výnos dolů do mateřské země. Všemi státy Evropy rozléhal se dunivý krok pochodujících španělských pluků, které všude vítězně vykonávaly vůli svého krále.

Nad velikými boji, nad mocnými činy zářilo jasné světlo nadzemské ideje. Za křesťanství a rytířskou čest obrnilo se Španělsko, zřeklo se klidu, pohody a míru.

Kam zmizela všechna ta sláva?

Otázal-li se hoch otce zbrunátněla jeho tvář zlostí. Francisco Franco zvěděl, že se Španělsko odrodilo samo sobě, že trpí vleklým neduhem, že tam, kde se kdysi skvěla velikost, chrabrost a čest, šíří se dnes malichernost a sobeckost, rozháranost a zloba.

Francisco tomu plně nerozuměl. Toliko jedno si uvědomil: zlo se usadilo v srdcích, a odtud vzešlo neštěstí země.

Staré ideály zešedivěly a vyrudly, byly toliko stíny bez života a smyslu.

Všechno to, co v úhledném, jasném ferrolském domě pojilo a zářivě prodchlo malý a přece nekonečně širý rodinný svět, řád, tradice, přirozená oddanost náboženství, vlasti, cti, spravedlnosti a povinnosti, všechno to již v ostatním světě zaniklo.

Kéž by byl konečně již dospělý! V srdci hřál dětsky palčivý plamen hrdinné ctižádosti, a duši často blažily sny o doňu Franciscu Francovi, rytíři a bojovníku, jakým býval Cid, hrdina, který navršil čest a slávu na štít své vlasti.

Dětské fantasie, rozprávající se v mysli každého chlapce, skrývané hluboko v nitru!

Francisco Franco byl tichý a skromný hoch, způsobný, zdvořilý, dobře a přísně vychovaný, prodchnutý pevnou vůlí neztratit vládu nad sebou samým.

Chmury války se přehnaly. Temné vzdálené dunění již nedoléhalo k chlapcově sluchu. Leč otcův obličej nebyl radostný, ani nadějný. Vlastenec těžce nesl porážku. Ještě více však bolela okolnost, která ji zavinila: rozervanost, nevylečitelná choroba Španělska, země neutuchající vzpoury.

Válka, z níž vzešlo Španělsku mnoho obětí, končila ztrátou Kuby, Portorika a Filipín.

Clona se šustivě snesla nad posledním dějstvím starého Španělska, imperiem Karla V., Filipa II. Vše, co před 400 lety převeliká milost Páně darovala Isabele Kastilské a Ferdinandu Arragonskému — Amerika, dostavivší se jako zázrak — vše pominulo, přišlo vniveč.

Ani nejodvážnější fantasie již nemohla uvěřiti v přelud nádherného, mocného Španělska, bojovníka za víru mezi národy, razícího po celém světě cestu křesťanství. Až dosud se mohl Francisco oddávati klamu, že je synem národa vyvoleného před všemi ostatními. V duši a vědomí Španěla mísily se snadno sny a skutečnost. Leč i přeludy se nyní zpřetrhaly.

Španělsko, kdysi tak bohaté, proměnilo se v chudičkou, bezvýznamnou zemi.

Španělova pýcha nemohla snést pokoření. Musil si zjednat úlevu děj se co děj. Zář nespokojenosti rudě vzplála. Vnější bezmocnost, vnitřní úpadek a tisíc nevyřešených, nevyřešitelných otázek, nikde pevná, vedoucí, důvěru vzbuzující ruka — všeobecná bezradnost.

Kdo by se odvážil souditi národ, který v tomto rozpoložení ztratil míru a propadl cizáckému učení?

Královna - vladařka, habsburská princezna, konservativní a předpojatá žena, ztrnulá v tradici svého domu, snažící se občas, byť i proti svému přesvědčení, v duchu milova-

ného zesnulého vyhověti liberálním požadavkům, nikdy nebyla oblíbena. Platila za chladnou a cizí. Lid jí vyčítal obojí: konservatismus i liberální ústupky.

Na její vládě ulpěl stín prohrané války, ztráta posledních zbytků světového imperia.

Pod touto mračnou oblohou vyrůstal v Madridu Alfons, vyvolený král. V El Ferrolu Francisco Franco, pilný, celkem však tichý, nikoli nadprůměrný žák, navštěvoval Colegio de Comellas. Neoddával se chlapecky rozpustilým kouskům, usiluje spíše o dobré známky z prospěchu.

Král Alfons očekával svůj veliký den. 17. května 1902, jako šestnáctiletý jinoch, byl prohlášen plnoletým a ujal se vlády nad Španělskem.

Rušné slavnosti skončily. V životě korunovaného mladého muže se pramálo změnilo. Zůstal žákem jako o šest let mladší syn důstojníka Franca ve Ferrole.

Žije v klášterním ovzduší. Marie Kristina si libuje v přísné odloučenosti a hluboké vážnosti. V přeskvělých síních madridského paláce, jimž se nádherou nevyrovná žádné evropské sídlo, nikdy nezazní smích, nikdy záblesk radosti nevyjasní tváře. Beze slova, z vůle královniny v neustálých tichých vzpomínkách na předčasně zesnulého, míjejí obědy a večeře. V deset hodin večer zhasíná v zámku světlo. Dvorní dámy jsou nehezká, obstárlá stvoření. Vyplňují den ručními pracemi, modlitbami a dobročinností.

Pozvolna nastává doba, kdy je třeba poohlédnouti se mezi křesťanskými princeznami po nevěstě.

V Alžírsku se sešla marokánská konference. Španělsko předsedá. Hrozí světová válka. Francie, podporovaná Anglií a téměř všemi účastníky konference, žádá pro sebe výjimečné postavení v Maroku. I Španělsko má mítí podíl na těchto výhodách. Není velmocí. Jako nejbližšímu sousedu marockého sultána je mu nabídnuto území, které pro ostatní nemá valné ceny.

Německá snaha zachovat mír zachránil opět Evropu před hrůzami obecné války. Německo svolí, aby Francie — přese všechny krásné teorie o sultánově samostatnosti — zasahovala svévolně do marokánských poměrů.

Tak má i Španělsko volnou ruku na malém, francouzským zájmovým pásmem obemknutém pruhu pobřeží, ohrazeném pustým, neschůdným pohořím.

Avšak tento kousek země jest dnes všechno, co zbylo Španělsku z jeho kolonií. Třeba ji celou vydobýti, zajistiti si ji. Je to pro Španěla otázkou cti.

Od této chvíle je Maroko neustále v popředí, je romantickým jevištěm, na němž pokračují boje proti starému dědičnému nepříteli, proti Maurům. I v dvacátém století tu kyne hrdinovi sláva Cidova.

Vzdálený temný rachot válečného nebezpečí ustal. Obloha se vyjasnila. V Alžíru je opět klid. Avšak Madrid se připravuje na veliký den svého krále, který získal zemi královnu, plavou, modrookou paní, Angličanku Viktorii Evžennii, vnučku královninu, dceru prince Jindřicha Battenberského, jehož bratr Alexander byl prvním proslulým knížetem bulharským.

Ještě jednou se staré, královské Španělsko vzpružilo k velkolepé okázalosti. Všemi barvami, všemi světly se zatřpytí starobylý španělský ceremoniel, španělská tradice, dvorský lesk. Je to vůle Alfonsova.

ATENTÁT NA SVATEBNÍ PRŮVOD

Svatební pochod! Králův průvod ubírá se z paláce ke chrámu sv. Jeronyma. Průvod královnin vychází ze starého ministerstva války.

Po Calle Mayor, Carrera de San Jeronym rozvířil se proud opojných barev.

Jaké zápolení ekvipáží a kočárů!

Věhlasné kočáry královské rodiny. Mistrovská díla starého uměleckého řemesla: kočár z ebenového dřeva dohotovený koncem 17. století; zlatý vůz, vůz ze želvoviny, mladší o sto let, vůz z mahagonového dřeva, zlatem vykládané vozy pro vysokou šlechtu a nejkrásnější ze všech... kočár zlaté koruny, sestrojený pro Ferdinanda VII.

Královův kočár táhne osm bělostných andaluzských koní.

U sněmovny se spojí průvod nevěsty s průvodem královým. Na schodišti chrámu sv. Jeronyma očekává král nevěstu, provázenou královnou matkou Marií Kristinou a princeznou Beatricí. Zvuky anglické národní hymny oznamují, že se blíží.

Kráčejí pod vyšívány mi nebesy, nesenými šesti duchovními. Toledský arcibiskup, primas španělský, je oddával.

Jemu po boku stojí biskup Notthingamský.

Zvony vyzvánějí, děla hřímají, fanfáry vytrubují. Co chvíli přehluší vřavu pokřik tisícíhlavého davu: »Viva el rey! Viva la reya!«

U Puerty del Sol stupňuje se nadšení v opojení. Španělé jsou okouzleni zářivým zjevem seversky plavé královny. Prapory vlají, girlandy ve vykrojených obloucích věnčí římsy, vítězné sloupy strmí do výše, všechny balkony a okna jsou přeplněny diváky.

V Calle Mayor je tlačení nebezpečná životu. Každý se chce co nejtěsněji přiblížit královské nádheře.

Průvod míjí tržnici, italské vyslanectví, dům madridského zemského velitele.

Král své královně živě ukazuje město. Po levici kostel Santa Maria. Alfons se vykloní z okna kočáru.

Před kostelem stojí tribuna pro dvorní dámy. Alfons na to upozorňuje královnou. S úsměvnou tváří děkuje za provolávání slávy, jímž ho lid zahrnuje.

Královna vyhlédne z okna, aby děkovala.

Zachvěje se.

Kočár stojí. Zastavil se s náhlým trhnutím.

»Co se stalo?« táže se zmateně.

»Přední část průvodu asi dorazila k paláci. Proto jsme na chvíli uvázli. Za pět minut jsme doma.«

Celý svatební průvod se zastavil.

Obrovská kytice letí ke korunnímu vozu, mine jej, dopadne po jeho pravé straně na dlažbu.

Strašlivá rána jako výstřel z děla. Plameny, výkřiky, zděšený řev...

Před očima plavé královny se zatmělo. Kočár je zahalen hustými mračky, kouř, dým. Kolísá, jako by jím lomcovala obří pěst. Výkyv dopředu, pak stojí nehybně.

Bledá, se zavřenýma očima, leží královna v poduškách. Alfons se vykloní z okna, pokouší se zrakem proniknouti temný mrak. Zvolna se dým rozptyluje a vznáší se v těžkých černých oblacích. Oku se naskýtá děsný pohled.

Zadní spřežení se válí v krvi na zemi. Na ulici vrávorají zranění. Vedle korunního kočáru leží mrtví a zranění v pustém zmatku vedle sebe.

Královna je zbrocena krví.

Vévoda z Cornachuelos vyrve dvířka kočáru, vytáhne krále. Alfons se teprve nyní zcela probere a vynáší královnu, která hlasitě plačíc ustavičně opakuje: »Všechno to neštěstí se stalo k vůli mně.«

Řádová stuha na králových prsou je roztrhána.

Úlomek pumy ji rozedral.

Alfons se postaví před královnu, aby ji uchránil pohledu na mrtvé a zmrzačené. Buď Bohu dík, že je nezraněna. Ale je všechna potřísněna krví.

A on? Nu ano, měl zase jednou štěstí.

»Zachovejte klid,« volá na pološílené diváky, zachvácené panikou. Odvádí královnu do prázdného kočáru a průvod vozidel se dá opět zvolna do pohybu, směrem k paláci.

Z vítězného průvodu stal se průvod smuteční.

Policie pronásleduje vinníka. Zastřelí policejního úředníka, nežli je lapen. Cestou do vězení podlehne svým zraněním. Byl to anarchista z Barcelony, syn počestných rodičů. 25 mrtvých a 50 zraněných se stalo jeho obětmi.

TOLEDO, MĚSTO HRDINŮ

Na kamenité plošině, viditelné daleko široko, tyčí se a strmí Toledo, město v kterém jako bojovník, hrdina a místodržitel španělských králů žil El Cid.

Nad údolím Taja zvedá se vysoko a goticky štíhle oblouk Alcantarského mostu. Zděná stěna, korunovaná cimbuřím, se mocně tyčí do výše. Do ní je vytesána Sluneční brána, skrze kterou poutník vstupuje do pohádkového města, svědčícího ještě dnes o bývalé velikosti, rytířskosti a bohatýrské minulosti.

Podle strmých říčních srázů prostírají se široké hradby, korunované kulatými silnými věžemi s plochými kuželovitými stříškami.

Olivovníky vypínají své temně zelené rozcuchané kadeře v nepravidelné řadě kolem hradeb a zdí.

Symfonie z omšelého zdiva ovanutého dechem pověstí se terasovitě zdvíhá — kouzelná nádhera z dávných dob.

A na nejvyšším stupni jako koruna spočívá těžce a vážně Alcazar.

Mohutný čtverec prolamovaný dlouhými řadami temných okenních otvorů. Na konci se tyčí štíhle čtyři věže.

Ostře a zubatě strmí před opojnou modří nebes, hedvábně napjatých jako světlem prozářený obří stan.

V úzkých uličkách řadí se k sobě temně a nesmírně důstojně průčelí paláců. Tu padne pohled na vrata, vyřezávaná maurskýma rukama, s cizími, podivnými ornamenty a podkůvkami, tu zase na kostel ve slohu severské gotiky nebo na zkamenělý sen hotelu Castilla.

Čtyřstaletá maurská vláda vtiskla tomuto místu svou pečeť, přemoženou uměleckými výtvary, jež stvořilo seversko-gotické vzkříšení za rozkvětu divuplného středověku, když se severských hor sestupovaly třpytné rytířské voje, třímající křesťanský kříž a starokastilskou vlajku, aby vyrvaly Orientu tuto zemi, v které kdysi přebývali keltičtí Iberové a jejíž půda je prosáklá římskou a germánskou krví.

Zde byla a jest residence knížete - primasa španělského, který kdysi byl primasem obou Indií.

Zde se kují ostré meče, jimiž se oháněl smělý rytíř v boji za víru nebo pro dívčí přízeň a čest.

Zde někde na úpatí Alcazaru je dům Cervantův. Zde jsou soustředěny největší poklady umělecké tvůrčí práce. Zde bije nejhlubší srdce Španělska.

V prostředním nádvoří Alcazaru nastoupili kadeti. Mají nové stejnokroje, právě byli přijati. Skládají slib na španělskou vlajku. V jejich řadách vyniká tvář, vážná a úzká, s výrazem horlivosti a skromnosti.

Francisco Franco, který opustil námořnickou kolej, aby se stal vojákem.

Námořním důstojníkem, jímž chtěl býti ve svých snech, se již nemůže státi. Námořnická akademie je zavřena, jako následek nešťastné války, která tak neblaze zasáhla v osud Španělska.

Vstoupil tedy do vojska a nyní stojí na vnitřním nádvoří Alcazaru, snad nejtišší a nejméně nápadný zjev mezi všemi kadety.

Po pěti letech opouští španělskou půdu a jde jako dobrovolník do Afriky. Poručík u Regularů.

Pohlédl v tvář válce, smrti. Podmaňování Maroka je v proudu.

Co je smrt, co je umírání?

Již jako hoch o tom v mnohé tiché hodince přemítal. Smrt může býti ohavná. Jestliže zastihne muže v posteli.

Může býti vykonanou povinností, staneme-li se její obětí ve službách vlasti. Pak se blíží jako přítel, kterého člověk kamarádsky pozdraví. Avšak ona druhá smrt je bědný zánik, plný hrůz, na nějž člověk myslí toliko s děsem v duši.

NEZRANITELNÝ

Poušť je zabořena v noční temnoty.

Měsíc, lesklá dýka, vrhá strašidelné, neurčité světlo. Stín suchého křoví na písčité půdě, neforemný a černý.

Na zemi jsou nehybně nataženy dvě postavy. Pěsti obemykají pušku. Oči se vpíjejí do stříbřité namodralého temna.

Nedaleko se rýsují tvary plochých stanů.

Španělské polní ležení.

Za křovím se slabounce, téměř neslyšitelně ozývá šepot.

»Nechť Allah vede mou kulku. Jako že nás nazývají nejlepšími střelci našeho kmene, musíme toho proklatce zasáhnout.«

»Ó Jussufe, Ibn Ibrahime, říkám ti, že je nezranitelný. Umí čarovat, možná, že je djinn a naše kulky se k nám vrátí.«

»Allah je s námi a před jeho očima se zmaří ďábelské čáry. Ale kde je? Měsíc už zapadá. Již dávno by měl být na obchůzce, proklatec.«

Ticho.

Pak šeptá Said.

»Ty jsi neviděl, ó Jussufe Ibn Ibrahime, jak se u Beni Salemu řítíl se stráně, daleko před svými válečníky. Mával mečem, že to vypadalo, jako by dštil oheň, a hnal se právě doprostřed krupobití našich střel, jichž bylo tolik, že kosily jako meče. Jen on se hnal kupředu, stále kupředu, nezraněn. Ty jsi neviděl, jak kolem něho všechno padalo, mrtví, zranění, oběti našich neomylných kulí. Jen on se hnal ku-

předu, pořád kupředu. Sto hlavní pušek, které se ještě nikdy neminuly cílem, byly namířeny jenom na něj. Při milosti Allahově — marně. Viděl jsem na vlastní oči, jak stěly kolem něho létaly obloukem. Šla na nás hrůza. Prchli jsme před djinnem. Ó, věř mi, je nezranitelný, chráněný čarami, vládne tajemným silám.«

»Nechť se zítra všude rozhlásí, Saide, že puška Jusuffa Ibna Ibrahima zneškodnila djinna. Tiše, vidím stín. Je to on. Znáš tu štíhlou postavu.«

Ruce napjatě svírají pušku. Dech se zrychluje. Černé, lesklé oči míří.

Zvolna a pozorně koná Franco obchůzku u předních hlídek domorodců, sloužících ve španělské armádě.

»Všechno klidné?«

»Poušt spí, veliteli.«

»Pak je dobře.«

Ruka se dotkne čapky.

Tu něco zapraská hrobovým tichem. Kulky fičí. Tlak vzduchu je jako prudký úder. Člověk cítí letící střely. Jde jen o milimetr. — — —

Po několik vteřin ledový závan — dech smrti, všudy-přítomné bytosti v této zemi.

Pak opět ticho.

Franco setrvává v přikrčeném dřepu — v jeho velkých temných očích je lehký, téměř okouzlený údiv.

Úsměv zvlíní jeho rty.

Ubozí střelci! Jak jim asi doma v ležení vylají!

Kroky, volání, spěchající vojáci, vyburcování ze spánku. Poplach?

Franco pokyne a nastane klid. Poušt již dávno pohltila ostrostřelce a skryla je ve své nekonečné dáli.

Pokračuje v obchůzce.

Domorodá hlídka na něj zírá v pověrčivém úžasu a líbá jeho ruce.

»Je to pravda, jsi morabo, veliteli.«

»Co je to?«

»To se nedá říci slovy. Morabo nikdy neumírá.«

»Chlapi, co to žvaníte?«

»Ochraňuji tě dobří duchové, veliteli, docela jistě! Však my to víme. Dobří duchové tě chrání.«

Těsně před maurským ležením zastavuje Jussuf Ibn Ibrahim svůj běh. Odvrhl pušku velikým obloukem.

Jeho hlas se chvěje zlostí a studem.

»Řekni jim, Saide, doma, že se Jussuf Ibn Ibrahim ještě nevrátí. Vydá se na pout do hor, do samoty. Jak dlouho se tam bude postit — dosud neví. Jen Allah sám ví, kdy bude Jussuf silnější než kouzlo prokletého Španěla. Přisahám ti, že si neodpočinu dříve, než ho zasáhne má kulka.«

»Nechť ti Allah žehná, šejku Jussufe Ibn Ibrahime.«

Válka v Maroku se vleče mnoho let. Franco bojuje, pochoduje a kolem něho fičí kulky. Z poručíka se stane setník. Po krvavém dni, kdy ho zasáhla střela a o vlas ohrozila jeho život, stane se setník majorem. Jméno Franco má již dobrý zvuk. Dovolená, setkání s Carmen, zasnoubení, zpět do Afriky, a pak se náhle strhne strašlivá pohroma annualská, kterou nyní třeba pomstít.

Minulo již mnoho času. Generál Sanjurjo může postupovati toliko zvolna. Ale pak přijde den. Po dlouhých, často nebezpečných půtkách s mocnými vojsky Abd el Krimovými nastoupí legie k útoku na Nador, který se mnohému chrabrému vojáku stal hrobem.

Franco stojí vedle Milliana Astraye, který řídí útok a dává povely.

Vzduchem vyjí maurské kulky, které se téměř nikdy nemínou cíle.

Podplukovník ustane uprostřed řech. Zapotácí se, ochablýma rukama hledá oporu ve vzduchu, zaúpí a zhrouť se k zemi.

Z prsou se rudě valí krev.

Francovo srdce cítí horkou, drásající bolest. Leč nemá čas, aby se oddával svým citům.

Poslední pohled na Milliana Astraye, kterého sanitní vojáci odnášejí z pole.

Odveta! Divoký žár žhne v srdci, rozdmychává krev, žene ji v šíleném víru. Na okamžik se zdá, že ho přemůže vzrušení. Ale pak opanuje divoký proud. Ovládá se opět dokonale, má chladnou hlavu, přes své horké srdce.

Legie je připravena k útoku. Je na něm, na Franciscu Francovi, hodností nejbližšímu důstojníku zabitého velitele, aby po Millianu Astrayovi přebral velení.

Legionáři vidí svého vůdce, hezkého, štíhlého majora, v první řadě. Slyší jeho hlas, podněcující jako vždy, když jde o to, pustit se do nepřítele.

Vrhne se kupředu. Muži za ním. Je nezranitelný. Vojáci si potrpí na pověru. Domorodci, sami poloviční čaroději, tvrdí, že je morabo. Chlapi z legie se ušklíbají — a věří jim.

Když byl Franco v první řadě, vždycky to dobře dopadlo.

Třeba vyrovnat účet za Nador.

Rychlopalba maurských ostrostřelců praská ze všech škvír, řady strašlivě řidnou. Kdo toho dbá?

Morabo, major Franco, má hlavu vysoko vztyčenu a běží jim v čele.

Nador se svými malými domky, třpytícími se ve slunci se blíží.

Útok legie je nezdolatelný, vojsko se domnívá, že je nezranitelné a vrhá se slepě vpřed.

Maurská palba slábne. Za chvíli ustala docela. První legionáři vběhnou do města. Lapají po dechu. Zalykají se. Hnilobný zápach je strašlivě zavalí.

Ulice jsou posety poloshnilými mrtvolami. Mrtví hrdinové, kteří zde padli v nešťastný den annualské porážky a kteří byli hozeni na pospas divokým psům a supům.

3. KAPITOLA

DIKTATURA PRIMO DE RIVERY

Zářijová noc v San Sebastianu. Král Alfons nemohl usnout. Španělsko stálo tváří v tvář revoluci. Levičáci, socialisté, komunisté spolčení s republikány, veřejně pobízejí k převratu. Došlo již k nepokojům. Snažili se zamezit dopravu vojska do Maroka.

Vysocí důstojníci naléhali. Všem, kdož žádají převrat, třeba ukázati pěst. Jediné řešení: vojenská diktatura.

Král se toho slova ulekl.

To by znamenalo porušiti ústavu! Ústavu, pro kterou v minulých letech Španělsko prolilo tolik krve. Složil na ni přísahu. Doufal, že se svým národem bude žíti v pokoji. A teď by se měl chopiti tak ostrých prostředků, které by jistě popudily nenávist rozeštvaného lidu?

Co vlastně stojí mezi ním a lidem? Jak často kráčet uprostřed davu, sám a beze stráže, a jeho důvěra byla zklamána jen málokdy, přes ojedinělé atentáty s kterými se musí smířiti každý král! Ani Barcelona ho nepohltila, když ji navštívil a postavil se otevřeně lidu.

To vše že by se nyní mělo změnit? Což se všechna srdce přes noc zatvrdila? Což již není »Rey sympatico«? Což Španělé pozbyli dvornosti ke své plavé královně?

Vždyť to byli titíž lidé!

Stěny, stěny, neproniknutelné temné stíny. Král nechápal. Nechápal, že nyní jde o zcela jiné věci, než milují-li Španělé svého krále či nikoli.

OBJEVUJE SE SILNÝ MUŽ

Lid byl rozdělen na dva tábory. Tisíc nevyřešených životních otázek tížilo osud Španělska. Proti šiku těch, kteří žárlivě střežili staré privileje, žijíce v dávno zaniklém věku,

vyvstali zoufale až k neznabožství- stoupenci nových požadavků.

Zabředli již zcela do spárů temných mocností, jejichž sídla byla daleko mimo zemi, a které je poháněly do zmatku a zkázy.

Jen málo lidí poznalo, že Španělsko, které ještě hluboko tkvělo v minulosti, trpělo silněji než ostatní svět sociální problematikou svého věku a že se dostává do vleku Ruska, které mu bylo hrozivě naléhavým vzorem.

Dvůr byl lidu přespříliš vzdálen, přespříliš uvykl životu v odlehlem světě přání a tužeb, aby pocítil radikální změnu smýšlení.

A což staré ideály, na něž bylo složeno tolik přísah? Vybledlé vlajky, kolem nichž se seskupil jen malý hlouček privilegovaných, pro které znamenaly trvání jejich výsad.

Král, který po tolik let byl svými ministry utvrzován v klamných představách, byl naráz nucen rozhodnouti v otázce být či nebýt.

Annalská porážka učinila z vleklého neduhu akutní chorobu. Tak či tak! Bylo třeba jasně ustanovit, na kterou cestu se dát.

Snad by bylo dobře poradit se s královnou - matkou! Ach, byly to trpké dni oddechu v krásném San Sebastianu!

Alfons se vytrhl ze svých úvah. Někdo prosí o audienci? V tuto chvíli? Uprostřed noci? Co se stalo?

Tvář komořího, konajícího službu, byla ponížená maska.

Alfons uchopil listinu, kterou mu podával. Byla podepsána katalonským armádním generálem Primo de Rivera, markýzem z Estelly.

Alfons četl.

Manifest politisujícího vojáka? Stará hra, po sto let nacvičovaná, v novém vydání?

Armádní generál žádal krále, aby se zřekl politiků a spojil se s armádou. Všichni politikové necht jsou orientováni

pravičácky, levičácky nebo umírněně, jsou vyřízeni a jsou úplatkářská spřež, ohrožující vlast, prostá vší španělské národní cti.

Toliko armáda ztělesňuje tradičního ducha, starokastilské ideály rytířství a cti. Toliko ona zachrání zemi, vyprostí vedení státu z bahna úplatkářství a učiní přítrž rozkladné agitaci komunistů, anarchistů, socialistů a separatistů.

Toto králi tlumočil konvenčně zdvořilými a naoko oddanými slovy barcelonský armádní generál, avšak Alfons cítil, že za každým výrazem neviditelně stojí vzdorný rozhodný příkaz sebevědomého člověka silné vůle.

Alfons předobře znal toho obrovského muže, jehož silnou pěst oslabovala jenom jediná okolnost: těžká záludná choroba ohlodávající olbřímí tělo, cukrovka.

Král by si byl sám lhal, kdyby byl věřil, že ho ten manifest potěšil. Polekal a mátl ho. Zajisté, něco rozhodného se musí stát. Silný muž, bezohledný vůdce, měl by stát v čele vlády.

Avšak ten obr by jeho, krále, zastínil a snad i vypudil. Jeho, Alfonse XIII., který se narodil jako král, jehož výsadou bylo vládnouti.

Z dopisu jasně vysvítá, co lze čekat od barcelonského generála, neboť Primo de Rivera se krále tázal a doprošoval teprve tehdy, když již vytvořil hotovou věc.

Hotová věc vypadala takto: Výjimečný stav v Katalonii. Všichni generálové stojí za svoláním jako jeden muž. Vojenský puč byl proveden potají suchou cestou.

Králi bylo, jako by ho vzali do ochranné vazby. Byl nucen podvoliti se generálům, kteří mu přiložili zbraň na prsa, aby zachránili jej a monarchii.

Stačí nepromyšlené opatření, omyl — a občanská válka vypukne. Nejlépe bude odložití příjezd do Madridu o čtyřicet hodin. Možná, že se zatím obzor vyjasní.

O dva dny později v hlavním městě.

Alfons prohlédl. Nálada armády na bodu varu. Na druhé straně rozeštvaný dav, nelekající se žádné krajnosti. Mínění vysoké šlechty?

Jde jim o to, aby si zachránili zastaralé výsady. Diktatura byla nevyhnutelná. Otázkou bylo, kdo bude diktátorem.

Králi hučely v uších rady, výstrahy, různé názory. Nad rostoucí a opadávající vřavou, nad souzvukem i nesouladem mínění nesl se jediný vůdčí hlas, cantus firmus: Každý, toliko Primo de Rivera nikoli.

Nechť se nedůvěra k tomuto muži projeví jako králova svrchovaná ctnost.

Obr rozmetá všechno, revoluci i reakci.

Král si připadal jako pírko ve vichřici.

Leč jeho dráha byla předurčena.

Předurčena a přísně vymezena diktátorským obrem z Estelly.

Primo de Rivera, který tak nečekaně strhl na sebe všechnu moc, hodil na misku vah jako kdysi Brennus svůj meč, slepou oddanost armády.

Noviny to hlásaly.

Primo de Rivera byl předsedou vlády, diktátorem.

FRANCO SE ŽENÍ

V hrozícím víru překotných politických událostí, v útisku napětí, nadešla králi příjemná malá povinnost, účast při milém obřadu.

Jeden z nejvýznamnějších mladých důstojníků armády oslavovaný Španělskem jako hrdina, se ženil. Byl to podplukovník Francisco Franco de Bahamonde, který se proslavil v Maroku.

Svatba se konala v Orviedu, rodišti nevěsty, seňority Carmen de Polo, dcery doña Felipa de Polos.

Král hodlal udatného důstojníka, kterého všechny vrstvy

nadšeně oslavovaly, jemuž lid dal mnohá čestná přízviska — rek legií, srdce Tercia, marokánský lev — obzvláště vyznamenati.

Neboť Francisco Franco nebyl toliko důstojníkem, nýbrž i národní postavou.

Král ho již jmenoval komořím klíče a přijal ho v přítomnosti královny Marie Kristiny v audienci.

Pamatoval se ještě na krátký rozhovor. Měl vážné, téměř dramatické pozadí. Francisco Franco byl jmenován velitelem legie. Uprostřed příprav k sňatku dověděl se o vyznamenání, spojeném s rozkazem vrátiti se neprodleně do Afriky a ujmouti se velení.

V obličeji muže se nepohnul ani sval, když královnamatka vyslovila politování nad krutou kázní, která mladého důstojníka vyrvala od milenčina boku v předvečer dne, který je v životě nejkrásnější, nejvýznamnější.

Franco nechápal. Nejde o kázeň ani o krutost, nýbrž o samozřejmou povinnost.

Že jsou ještě tací důstojníci v armádě, jejíž rozklad a zkázu způsobili politisující generálové!

*

V orviedském chrámu opět zbožně a svatě planou svíce. Mocně zašumí hlas varhan a plní prostornou vysokou loď, rozčleněnou štíhlými pilíři jako nehmotnými stíny.

Vůně kadidla a vosku promísená nádechem voňavek.

V oknech zbožně zazářily obrazy světců, malované na skle. Zvenčí proudí denní světlo pestrými tabulemi, třpytícími se v temnu zdí.

Tenkráté to není sen spřádaný pod africkou noční oblohou v ležení uprostřed pouště.

Je to skutečnost, nejkrásnější skutečnost, splnění.

Celé Orviedo se účastní události. Jaká tlačenice před kostelem! Každý chce spatřiti mladou dvojici, nejjudatněj-

šího Španěla a nejsličnější Španělku, Francisca Franca a Carmen.

Svatební průvod se blíží. Nevěsta v zářivém, bělostném šatě. Kráčí pod baldachýnem. Francovi bratři, Nicolas a Ramon, jej nesou spolu s jinými důstojníky.

Po nevěstině boku generál Lafada, zastupující krále.

A ženich ve stejnokroji legie, mladý a zářící; úzký, snědý obličej je zrcadlem jeho štěstí.

Avšak záhy ho expresní rychlík odváží k jihu, neboť v Maroku čeká legie na svého velitele.

Tentokrát nejede do Ceuty sám. Carmen ho provází.

STRATEGICKÝ MANÉVR V ALHUCEMAS

Alhucemaský záliv poskytuje skvělý, barvitý válečný obraz. Nesčetné malé lodi, bárky, čluny, všemožná plavidla houpají se na temně modrých zpěněných vlnách, čeřících mořskou hladinu.

Širokými a plochými vlnami dorážel příboj na písčité břeh. V dálce se blyští tmavošedá hmota válečných lodí, tvořících pozadí scény. Španělské a francouzské prapory vlají.

Temný rachot děl duněl pod skelnou bání oblohy. Mra-ky dýmu zkalily ovzduší kolem lodí, jejichž děla palbou zabezpečovala a umožňovala vylovení vojska.

Zvolna se blížily bárky ku břehu. Byly ponořeny až po okraj, hustě obsazeny vojáky. Odvážné snědé tváře, obrácené vesměs kupředu, ku pruhu pobřeží. Legie!

Mezi nimi temné hlavy domorodého vojska, Regulares, tvořící předvoj.

Širokým člunem otřásl náraz. Skřípot. Písek! K čertu, najeli a nemohou s místa.

Břeh byl plochý, mořské dno plné písčin, těžký náklad nořil bárky hluboko do vody.

Nedostanou se na pobřeží.

Mladý důstojník, jehož štíhlé tělo obepínal stejnokroj legie, jehož hrud' zdobí vojenský řád, první skočil do vody. Sahala mu skoro po ramena.

»Projdeme se až na pevninu!« zvolal jasně a zvučně.

Drsná odezva u legionářů, tísnicích se ve člunech.

»Pravý Franco,« pokřikovali legionáři na sebe, »to začíná vesele!«

Smějíce se a hulákající, skákali přes palubu, strkali se, žďuchali, štípali se.

»Když je s námi on, dopadne to vždycky dobře.«

Francův hlas se nesl přes vodu. Důstojníci opakovali jeho povely jako ozvěna.

»Pozor, legionáři! Pušky. Bedny s municí vzhůru! Ať se jich nedotkne voda!«

Ostatně, nepřátelé nespí. Jejich palba sice není zvláště živá, přesto však to ve vzduchu hvízdá a syčí.

Byl to veliký den. Den dalekosáhlého rozhodnutí. Vzchopili se k velikému útoku. Sláva arabského šejka Abd el Kríma měla rázem vzít za své.

Šejk Kabylů si svůj osud zavínil sám. Zpit úspěchy, za něž vděčil nesvornosti španělských generálů a polovičatým opatřením madridské vlády, rozšířil vzpouru do francouzských oblastí Maroka.

Až dosud přihlížela Paříž škodolibě potíží Španělska. Teď se však vzňala vlastní střecha Francouzů.

Francie se dlouho nerozmýšlela a zahájila společnou akci.

V Alhucemaském zálivu mělo se odehrát poslední dějství této války.

Franco vedl předvoj, legii, doplněnou oddílem Regulares. Bojoval dnes před očima diktátora. Primo de Rivera, který ještě nedávno nařídil ústup z vnitrozemí, změnil v rychlém odhodlání politiku, aby se přizpůsobil nové situaci.

Sám se ujal vrchního velení. Byl diktátorem, nesl celou odpovědnost.

ROZLUŠTĚNÍ ÚKOLU

Všechno teď záleželo na legionářích, na předvoji. Musili čeliti prvnímu nepřátelskému útoku. Na Francovi, nejmladším podplukovníku španělské armády, záviselo rozhodnutí.

Muži, vlekoucí na zvednutých pažích pušky, muniční bedny a ruční granáty, vojáci brodící se mělkou vodou, zatím co jim kolem hlav fičely střely marokánských ostro-
střelců, nepochybovali, že zvítězí.

Vždyť v čele legie stál Franco.

S jakým jásotem ho přivítali, když se sotva po svatbě opět mezi nimi objevil!

Čím okouznil ty hrubé, otrlé vojáky? Odhodlané důstojníky, muže, kteří pohrdají smrtí, protřelé, lišácké chlapy najdeš kdekoli. Hoši, pochodující v řadách legie, poznali jich dosti na rozmanitých bojištích.

Franco — to bylo něco docela jiného. Muži si to vlastně ani neuvědomovali. V jeho udatnosti bylo cosi vznešeně duchovního, přese všechnu chrabrost a chlapeckost — obklopoval ho klid, neokázalá, niterná důstojnost. Za tímto odvážným čelem — voják to cítí — rojily se myšlenky, nápady. Velitel — každý to věděl — mnoho četl a o všem přemýšlel. Rád naslouchal domorodcům, kteří ho svou květnatou řečí poučovali o moudrosti východu, o věcech vznášejících se vysoko nad školní moudrostí, zrozených z bezprostředního nazírání na život.

Je morabo, nezranitelný. Morabo však byl i oproti svodům a pokušením Afriky. Nehleděl vpravo, nehleděl vlevo, procházel-li se vábnou a luznou Mellilou, kde se v bílých tajemných domech, za pestrými korálovými závěsy třpytily temné oči žen a kde se míhala štíhlá, téměř nezahalená těla.

Velitel to všechno nevnímal, znal toliko jednu stránku vojenského života: povinnost; dáti v sázku vlastní život.

Veškerou energii skrýval ve svém nitru. Navenek se projevoval krátce a stručně, šetře gesty a slovy, ustavičný příklad sebekázně.

To bylo Francovo kouzlo, které způsobilo, že mu jeho legionáři byli slepě oddáni.

Domorodci, Regulares, vojáci s těžkými bílými hazukami a obrovskými turbany, v nichž se temné vousaté tváře téměř ztrácely, viděli v něm jen morabo, vyšší bytost.

Dunění děl v Alhucemaském zálivu stále sílilo. Franco již byl se svými legionáři na pevnině. Dusali mokřýma nohama pískem a hledali kryt za žlutými dunami. Abd el Krimova děla posílala ocelové pozdravy, předvoj divokého náporu, lidského příboje, jenž se záhy přivalil a rozdrtil o klidnou palbu legie.

Daleko od bojiště, na lodích, sledovali bitvu vysocí důstojníci, Francouzové, Španělé. Pracovali společně proti Abd el Krimovi.

Pomoz Bůh všem udatným, kteří brání břeh, budující základnu pro vylodění ostatních.

Muži kolem obra, diktátora, jásalí s dalekohledy před očima.

Sláva! Nejen že vytrvali, ale postupují, hrstka proti mnohanásobné přesile.

To je legie! To jsou Regulares! To je Franco!

V malém venkovském domě poblíže Ceuty čekala mladá žena zmítající se mezi nadějí a strachem na poselství z Alhucemasu.

Večer se již skláněl. Houpající se vějířovité palmy v hájích a zahradách proměnily se v příšerně kynoucí stíny. Tu přišlo poselství.

Vítězství! Vylodění se podařilo!

Bylo možno předvídati konec války v poušti.

Budiž Bohu a všem svatým neskonale díky!

Kolena podklesla ke šťastné modlitbě.

Daleko od tichého domu poblíže Ceuty, v němž Carmen osvobozeně vydechla, zazněl tvrdě a úsečně hlas diktátora a nejvyššího velitele.

»Rozkaz armádě! Dávám všem na vědomí, že plukovník Franco a podplukovník Pozas získali Španělsku vavříny, neboť rozluštili nejtěžší úkol, který se nám po řadu let v Africe naskytl.«

NEJMLADŠÍ ŠPANĚLSKÝ GENERÁL

Dva roky minuly od onoho dne v Alhucemasu. Válka v Maroku skončila. Abd el Krim, zajatec francouzské republiky, odešel do vyhnanství. Španělskem vanul nový, ostrý vítr. Mnoho tisíc rukou bylo při práci. Pořádek a autorita opět zavládly. Stát budoval silnice, vodárny, uspořádal finance.

Španělsko se opět vzpamatovalo.

Na dvoře rozsáhlé, nedávno dokončené budovy v Saragosse nastoupili kadeti v ostře vyrovnaných řadách.

Před nimi stál nejmladší generál španělské armády, štíhlý, svalnatý, čtyřiatřicetiletý muž, ošlehaný sluncem, osvědčený v bojích, Francisco Franco, jehož obraz každý ve Španělsku znal, jež opěvoval všechen tisk. Muž, oslavovaný v důstojnických kasinech a v dělnických spolcích.

Přísně, zkoumavě přelétl očima řady. Nic mu neušlo.

Krátký, sotva znatelný pokyn hlavou. Všechno v pořádku. Nemůže těm chlapcům nic vytknout.

Hluboký vzdech zvedl hrud'. Pocit uspokojení a štěstí, které tvůrci poskytuje zdařilé dílo.

On, Franco, cosi stvořil ve staré Saragosse. Dlouho promyšlený a houževnatě sledovaný záměr se splnil: nová vojenská akademie byla vybudována.

Jaký měla účel? Což už nebyly akademie v Toledu, v Segovii?

Ovšem, avšak akademie saragosská, akademie Francova má míti jiný cíl. Zde se dostane kadetům mravního a duševního brusu, zde budou vychováváni, než odejdou k speciálnímu výcviku do Toleda nebo Segovie.

Obroda ducha armády — to byl cíl, smysl. Po všechna léta marokánských bojů, v nesčetných probdělých nocích zabýval se jím jeho nikdy neumdlévající duch. Toliko jedinou cestou mohlo Španělsko opět kráčet k výšinám. Cestou duševní očisty, duchovního přerodu.

Úkol, který bylo třeba zdolati, byl mravního rázu. Španělsko se musí stát opět tím, čím kdysi bývalo. Uzdravení nikdy nepřijde z kruhů korupčních politiků. Musí vzejít z armády. Španělsko je země hrdinné tradice. Jeho vojsko je jeho ctí, jeho duší.

Je třeba vojáků. Nikoli teoretiků napěchovaných akademickou moudrostí. Nikoli ztřeštěných odvážlivců a lišáckých praktiků. Je třeba vojáků, kteří v sobě cítí duševní povinnost, kteří jsou nositeli ideí, obránci staré španělské tradice.

Tato tradice se musí opět uplatniti. Nezemřela, je živoucí, projeví se opět, když se za ni postaví mládež.

Franco je nejmladším generálem. Octl se v oslňující záři obecné účasti. Je mu nepříjemno a trapně, že lidé s ním natropí tolik hluku, zatím co by se nejraději někam tiše ukryl, když hrozí ovace a když se blíží reportéři.

Avšak to všechno je projevem, před nímž nelze couvnouti: projevem důvěry. Rozeštvaný, zoufalý, vždy znovu zklamaný lid, málem odhodlaný zřici se sama sebe a státi se obětí cizích temných živlů, upíral pohled k mladistvému generálu, který vykonal svou povinnost s tichou samozřej-

mostí. Mladá, vážná, nádechem úsměvu zjasněná vojenská tvář vlévala do srdcí krůpěj naděje.

Proč k němu, vojenskému hodnostáři, přicházely dokonce i dělnické deputace, žalující mu svou bídu, prosící ho, aby se jich ujal? Co jiného je k tomu přimělo než hluboká důvěra k jeho osobě, bezpečný pocit, že je jiný než muži balamutící davy jalovými hesly.

Vědí přece, že je z mála důstojníků, kteří konají toliko svou vojenskou povinnost, kteří nemají politických ambicí, jak tomu, bohužel, za posledních sto let je mezi generály zvykem.

Musí jim přispět na pomoc. Když se skončila jeho služba marokánského bojovníka, nesmí se spokojiti neplodnou kasárenskou prací, nesmí zabřednouti v šosáctví nebo pletichaření fušérských politisujících generálů. Cítil, že je povolán za vychovatele.

Nebyla to troufalá opovážlivost. Nejmladší generál španělské armády, šestatřicetiletý muž, si uvědomoval, že je schopen a odhodlán vykonati více než ostatní, že nebude jenom jalově kázat, nýbrž že se stane podnětným příkladem.

V tomto duchu kráčel za úkolem, který si byl sám vytkl.

Přisámboh, byl hrd na své mládí! Cítil v sobě síly, tajemné a dosud plně neprojevené, vzdouvající se, dravé síly, živené po dlouhá osamělá léta v marokánských pouštích, kdy byl odkázán toliko na sebe, kdy se tužil v houževnatém plnění povinnosti, aniž jedinkrát propadl planému dobrodružství, aniž obětoval jedinou zásadu svého bohatého vnitřního života.

Kam ho to pudilo, za kterým cílem spěje — dosud nevěděl.

Toliko jedno bylo jisté: musí něco vykonat, budovat, tvořit. Byl to snad týž pud, který ho před mnoha lety, v době prvního životního rozletu hnal k umění? Vnitřní nutkání k tvůrčí, výtvarné působnosti?

Tu stojí kadeti. Tam strmí zdi akademie, postavené podle vlastních nárysů, za nimi prostorné síně a místnosti, vybavené podle vlastních návrhů. Náměty si přivezl z Berlína a zde se teď chopí díla, v této školce pokrokové vojenské výchovy.

Jeho slova se hlasitě rozléhala nádvořím.

»... nikdy nezapomeňte, že ten, kdo v nesnázích vydrží, zvítězí. Čeliti a odolávati všedním protivenstvím je školou vítězství a předzvěstí hrdinství.«

Nadšeně naslouchali mladí kadeti a mysleli si, že nikdo nesejde tak elegantně v sedle a není tak smělý a odvážný jako mladý generál, který jim tu hovoří o vážných, trpkých věcech, jež by z úst jiného nenašly ohlasu. Jeho símě se však ujalo v jejich srdcích.

OSAMOCENÝ DIKTÁTOR

Těžký ston se vydral ze široké hrudi diktátorovy, a hlava mu klesla bolestně a znaveně do dlaní. Byl k smrti zemdlen a nemocen. Hluboká nechuť, odpor, strašlivá, trestuhodná lhostejnost ke všemu...

K d'asu! Vzpružil se. Tak to dál nejde! Ó, což je nemocen? Hlouposti! Lékařské žvásty! Chtějí ho obalamutit. Snad proto, aby byl povolnější.

Á, to by se vám tak hodilo do krámu, úplatkářští páni levičáci, a vy, zatvrzelí, zaslepení pravičáčtí sobci!

Primo de Rivera nemocný člověk? S tou trochou cukrovky? Kdo v těch letech netrpěl cukrovkou! Proto ještě člověk není na umření.

A přece — někdy, jako třeba v této chvíli — to někde vážne. Vidí se obklopen stěnami, těžkými stíny, které se proti němu valí. Bylo mu, jako by kráčet proti převeliké vichřici, která mu zabraňuje v chůzi. Ztrácí všechn cit pro význam věcí kolem sebe. Podstatná je toliko jediná tužba:

spát, spát! Nic nevidět, nic neslyšet! Mít svatý pokoj. Klid, který mu dosud byl nesnesitelný.

Oči pozbyly lesku, zíraly mdle do prázdna.

Jaká tedy je bilance sedmileté dřiny, které lidé přezdí-
vají diktatura? Sedm let! Kam uběhly? Pekelný vír bez
odpočinku, bez zastávky. S počátku vymítil staré výsady.
Nejprve v armádě. Ona ho přece hnala k diktatuře, byl
jejím důvěrníkem. Ona si přála, aby zjednal pořádek. Bylo
jen přirozené, že začal u ní, odstraňuje zbytečné výsady.

Proč si na příklad dělostřelectvo dodnes osvojovalo před-
nostní právo před ostatními oddíly branné moci? Je voják
pěchoty méněcenný? Tento názor je naprosto nevojenský.
Pryč s těmito nedobovými nároky, s pýchou a kastovnictvím!

Povýšení bylo v celé armádě usměrněno a řídilo se toliko
zásluhami, novinka, kterou zavedl. Vždyť i marokánský bo-
jovník Franco se vyslovil proti nespravedlivému hodnocení,
proti podřadnému postavení pěchoty.

Primo de Rivera bezohledně zakročil. Záhy se mu do-
stalo odpovědi.

Vzpoura dělostřelectva v Segovii, v Ciudad Realu, ve
Valladoidu.

Vládl za pomoci stanného práva.

Tak tedy to vypadá v armádě! Byla odleskem všeobecné
rozervanosti a rozkladu. Nebezpečné semeniště politických
pletich a ctižádostivých choutek.

Jaký tedy div, že diktátorovi odpůrci rázem využili
situace!

Ryli, štváli. Každý podle svého. Vévoda z Alby přísahal
na anglický liberalismus, Sanchez Guerra, nejnebezpečnější
ze všech, bil se za konservatismus, pracoval proti každé
zdravé reformě.

A ti, kteří se roztahovali v dělnickém táboře, vydávající
se za vůdce dělnictva, teprve směřovali k rozpoutání zmatku.

On, Primo de Rivera, přál si v této vřavě toliko jedno:

očistit Španělsko, uchránit království před hrozícím zhroucením. Třeba pozorně naslouchati požadavkům dělníků ve městě i na venkově. Daří se jim bídne. Páni grandové nechť ráčí uznati, že kromě nich i jiní lidé ve Španělsku chtějí žít, lidé, kteří nejsou horšími Španěly než oni.

Vzpomněl na Duceho, který Itálii, jež kdysi byla v podobném stavu jako nynější Španělsko, v poslední chvíli strhl zpět s okraje propasti a vytvořil spořádaný stát na základě tradice a sociální spravedlnosti.

Sociální spravedlnost!

V tom je podstata věci!

Revolucionářské davy v průmyslových městech, zemědělstí dělníci na venkově nechtěli spravedlnost z rukou vojenského diktátora. Běželi za svými cizáckými apoštoly. A ti, z jejichž středu diktátor vzešel, ti, kdož po něm volali, byli bez sebe rozhořčením při pomyšlení, že by měli učiniti ústupky.

Že se Španělsko očividně zotavovalo, že se vzmáhalo přes vzpoury, přese všechny odboje, že je Maroko uspokojeno, že zavládl finanční pořádek, že korupce je zdolána, že se zase pracuje na nejožehavějších problémech, že je zrušena sněmovna, kde lidé žvanili a pletichařili, brzdíce kladnou práci, to všechno již dnes nic neznamená v očích těch, pro které pracoval. A nejméně si toho váží muž, kterému chtěl pomoci: král Alfons.

Primo de Riveru zamrazilo při pomyšlení, že jeho král k němu chová téměř nepokryté nepřátelství. Proč? Protože to, co se všech stran doléhalo ke královu sluchu, vzbudilo jeho nedůvěru.

Tak zůstal obří diktátor, chorý a vyprahlý, podlomený ve své tvůrčí síle, po pěti letech zcela sám, jsa obklopen toliko bouří zášti. Přál si zachrániti Španělsko, raziti průchod spravedlnosti a zatím si znepřátelil kdekoho.

Jen stěží uvěřil a pochopil, že mu již armáda nedůvěřuje,

že se zpěčuje zůstat i nadále štítem španělské čistoty a cti.

Drsný, poctivý voják, cizinec v politice, neuměl číst v knize minulosti. Armáda, v kterou doufal, o kterou se chtěl opřít, byla táž, která kladla královně Marii Kristině nesčetné nástrahy, která kdysi vypudila Isabelu, která se dnes zaprodává republikánským, zítra zpátečnickým dobrodruhům a pozítří nastolí krále, kterého — neosvobodí-li ho snad časná smrt před zklamáním — zakrátko zradí, aby se kořila jinému božství.

Nenaučil se ze stoleté občanské války, že se důstojnictvo nikterak nesnažilo vyznamenati v boji proti nepřítelům země, že naopak považovalo armádu za můstek pro politické akce a dobrodružství nebo za doménu pyšných, zpupných výsad.

Nepochopil, že tuto tradici, utuženou staletým zvykem, nelze zdolati prostým rozkazem, že ji lze vypuditi toliko účinným rozžehnutím nové ideje, ztělesňované a hlásané novými, mladými lidmi.

PÁD DO HLUBINY

V hluboké, bolestné zatrpklosti produmal noci, nenalézaje východiska, nemaje síly k dalšímu boji.

Teď záleží již jen na tom: položit jim otázku důvěry. Zjistit, má-li ještě za sebou armádu. Král mu musí dovolit, aby se zeptal armády.

Král s podivem hleděl na diktátorovu žádost. Primo de Rivera, nezdolný silák, se chce podvoliti rozhodčímu slovu armády?

Což pozbyl již tolik ze své pověstné energie?

Krále téměř jímala úzkost, že zakolísal jeden z pilířů pořádku. Poté oddych úlevy rozptýlil obavy a pochybnosti. Primo svému králi býval často nesmírně nepohodlný.

Přese všechno dobové osvícenectví byl Alfons v jádře

pravým synem dynastie, zvyklé vládnout absolutisticky, dynastie, která zemím své koruny uštědřovala nejúpornější samovládce nového věku.

S diktátory si bourbonští panovníci odjakživa špatně rozuměli, nechť jejich situace byla jakkoli svízelná.

S jakým odporem snášel Ludvík XIII. kardinála Richelieua, jak tísnil jeho syna, krále slunce, Mazarinův stín! Jak by se asi byl smířil Ferdinand, krutovládce neapolsko-sicilský, s diktátorem!

Bourboni měli v krvi vládnouti suverénně nebo se o vládní záležitosti nestarali vůbec.

Alfons, v němž se s bourbonským živlem mísila habsburská krev, byl z téhož těsta.

Měl velikou radost, že se konečně zbaví vojenského obra. Což nebyl on, Alfons, ve Španělsku králem?

Nechť ho tedy nechají vládnout!

Vždyť pojem královské důstojnosti byl tak mocný, tak hluboce spjatý se španělským smýšlením, že v rozhodné chvíli, tváří v tvář korunovanému pánu, všechny zlé hlasy ustanou, ztichnou.

Rychle a pružně, hbitě a směle, jak bylo jeho způsobem, vrhne se do arény a bude se oháněti machetou až do konce, k vítězství, jako poslední, nejlepší toreador.

Byl pevně rozhodnut. Zbaví se diktátora. Všichni mu k tomu radili. Alba, Sanchez, Guerra, šlechtí a vznešení grandové, jejichž předkové často osvědčili neochvějnou věrnost králi a koruně.

Primo de Rivera sám nastavuje hruď ke smrtelné ráně. Dopadne.

Král si nepřál, aby armáda byla tázána.

Král oproti tomu použil svého práva otáze se politiků.

Primo de Rivera přijal rozkaz svého pána se skloněnou hlavou.

Jeho služba tedy skončila. Úloha je dohrána.

Dík či nevděk? Došel porozumění či nepochopení? Dostane se mu uznání či vyhnanství?

Co na tom sejde!

Voják stál na stráži. Po sedm let. Z rozkazu velitele.

Přichází druhá směna.

To je přece zcela přirozené, denní rytmus vojenského života. Proč jen se to bláhové srdce tak bolestně svírá?

Rozkaz, Vaše veličenstvo! K poctě zbraň, čelem vzad, odstoupit!

Nemá již ve Španělsku co pohledávat. Chová se důstojně, i když se teď smečka vrhá na vyřízeného diktátora, nenechá na něm dobrého vlásku, zhanobí jeho dílo, pokálí je, svede vinu za všechnu bídu na něj, nemocného muže, který prchá do Paříže, aby našel zapomenutí, omámení.

Vlak s rachotem ujížděl k severu, vstříc pyrenejským hradbám. Diktátorovy oči naposledy laskají španělskou zemi, skály, pestré zahrady, chundelaté olivové háje.

Nechť spílají a zuří. Na konec zbývá přece něco, co poskytuje vnitřní mír, vnitřní uspokojení: něco vyššího než lidské pachtění a pletky, něco, co je mimo pozemské hašteření: práce, vědomí vlastního díla a vlastní svrchované vůle.

Jen když se mu podařilo posílit královskou moc, a zůstat-li zachována, pak je všechno v pořádku. Pak vykonal svůj úkol. Král, který mu propůjčoval důvěru jen po malých dávkách, jen podmíněně a nyní ji vypověděl, byl toliko člověk, pomíjející nositel posvátné důstojnosti a tradice. Čest zakazovala mysliti na něj s hořkostí. Příští doba prokáže, sloužil-li Primo de Rivera své vlasti dobře a poctivě.

Davové projevy v Madridu. Ulice se stala politickou arénou. Projevy v Salamance, ve Valencii. Návrat vypověděných. Proud agitátorů vpadl do země. Závory postavené paličatým diktátorem, byly strženy přes noc.

»Ať žije republika!«

Vojenská vzpoura v Jace. Poprava vzbouřenců. Neprodleně došla odpověď. Kulka skončila život guvernéra provincie Huesca.

Důstojníci věrní králi pykali životem, kdykoli byli ve Španělsku souzeni vzbouřenci.

Mezitím přinesly noviny zprávu, že byl Primo de Rivera jednoho rána ve svém pařížském hotelu nalezen mrtev. Koho ještě zajímal Primo de Rivera!

Na jeho místě usiloval teď jiný generál, Damaso Berenguer, aby zachránil království, usmířil protivníky diktatury, aby konečně byly řešeny životní otázky, aby byla zajištěna finanční rovnováha, zaveden pořádek.

Jeho snahy byly přijaty s hlasitým smíchem. Zavést pořádek, usmířit se? Kdo si přeje mír, kdo chce pokoj?

Nechť žije boj, tanec teprve začíná. Už dávno byl vydán povel. Kdo ho vyhlásil? Hlasy, které nebyly hlasy Španělska, temné mocnosti, dosud zahalené, avšak již zítra snad ukáží svou tvář.

Vždyt jsou všichni zasvěceni, vždyt se každý směje, hovoří-li někdo o budoucnosti Španělska. Ti, kteří povykovali na schůzích a v ulicích, rozeštvaní fanatické, intelektuálové, polovzdělanci, výrostci, mezinárodní luza, ti všichni byli dobře zpraveni, lépe než kostnatý, štíhlý muž v královském zámku v Madridě, kterému připadl úděl nésti španělskou korunu.

V Escorialu procházeli jako vždy turisté klenutým sklepením a síněmi, provázeni dozorcem a královským úředníkem.

Angličtí gentlemani se obdivovali pomníku, jež si kdysi král Filip postavil.

V královské hrobce přístupné divákům se podívali.

V třetí řadě mrtvých bylo místo jen pro jedinou rakev.

Gentleman se obrátili k dozorci, který je prováděl, královskému úředníku.

»Kam přijdou královi nástupci?«
Královský úředník odpověděl klidně:
»Nikam. Nebude nástupců. Zatím budeme mít republiku.«

OMYL RAMONA FRANCA

Ve své pracovně v akademii v Saragosse seděl Franco se zahryzlými rty, s obličejem zachmuřeným bolestí a zlostí.

Nemohl tomu uvěřiti. Srdce se zdráhalo pochopiti.

A přece to byla pravda, zaručená pravda, domácí i cizí tisk měl svou sensaci. Velevýznamné události, z nichž mohl do nekonečna čerpati.

Jméno Franco bylo ve všech ústech, bylo ohniskem potupné a trapné příhody.

Ramon, Franciscův bratr, odvážný letec, oslavovaný před několika lety jako vítěz nad oceánem, zapsal se temným revolučním mocnostem.

Připravil letecký puč. Jméno Franco mělo dodat podniku patřičného lesku, silné přitažlivosti. Co, proboha, má tohle znamenat! Ramon Franco, zámořský letec, sportovní hrdina, bratr udatného velitele legií, hlásil se k převratu, k demokracii, k marxismu a k internacionále!

Zamýšlel nálet na Madrid, chtěl rozhodit letáky vyzývající ke všeobecné stávce, bombardovat královský zámek.

Na krále měl být učiněn nátlak. Na téhož krále, z jehož rukou přijal Ramon, zámořský letec, vysoká vyznamenání.

Strašlivá tíseň svírala Franciscovu hrud'

Rytíři smutné postavy vzlétli, křížovali nad Madridem. Marně však se rozhlíželi po svých pomocnících. Dělničtí důvěrníci, kteří vymyslili plán a vyslali jako předvoj ztřeštěné a poblázněné letce, žalostně selhali. Neodvážili se v rozhodujícím okamžiku vystoupiti z ústraní a vésti revoluční dav na ulici.

Letci slídili, slídili. Pod nimi se prostíral Madrid v hlubokém klidu všedního dne. Žádné volání se neozvalo zdo-la, nic se tu nehýbalo, nikde se netísnil dav.

Toliko na letišti Quatrao Vicente se shluklo několik vojenských oddílů, žrádlo pro kulometry královských.

Ramon rychle obrátil stroj a zamířil k západu, aby přis-tal za španělskými hranicemi, v Portugalsku.

Don Quichotte!

Syn rodu Franců se prohřešil proti řádu, stal se stoupen-cem internacionály. Bláhová klukovina, zajisté! Podnik horkokrevného mladíka, který měl odjakživa sklony k dob-rodružství a odvážným kouskům. Ostatně je pochopitel-né, že se mladí bouřliváci vzepřeli proti ztrouchnivělé, změkčilé vládě, že už nemohli dýchat v zatuchlém, dusném vzduchu pozvolného úpadku. Co je horšího pro mladého, činného muže než bezmocný pohled na agonii?

Snad je to pochopitelné! Snad! Omluvitelné? — Nikdy.

Vyšší než cokoli je čest, je povinnost. Kdo nekoná svou povinnost, kdo se spolčuje se vzbouřenci, je nečestný a prokletý.

Což on, Francisco Franco, netrpěl ze všech nejvíce v tom-to strašlivém ovzduší Španělska?

Mohl ještě doufati v krále, směl mu důvěřovati? Mohl věřiti svým plukům? Což se nezpěchoval s vynaložením vši vůle položit si tuto otázku?

Což se násilím nenutil zůstat v povzdálí tohoto politic-kého zmatku? On se svým hlubokým opovržením, s by-tostným odporem proti osudnému, ve Španělsku, žel, tak známému typu dobrodružného, politisujícího generála?

Hovořilo se o tom, zachrániti vlast, starou tradici. Avšak kdo ji měl zachrániti, když se voják, který přede všemi ostatními měl znát svou povinnost, vymykal zákonu cti a kázně!

Vytkl si úkol a pracoval na jeho splnění. Vychovával

v Saragosse důstojníky, kteří budou ztělesňovati jiného ducha. Ti mladí lidé se neohlíží po bludu divadelní slávy, nebaží po tom vystupovat před mezinárodními, sensačněchtivými diváky jako romantičtí pseudo-hrdinové. Chtějí toliko sloužit, být něčím: tichými praporečníky povinnosti, dělníky na roli, která, ač neleží na výsluní slávy, může býti dějištěm hrdinného dramatu.

Ramonův zlý kousek mu bude vzpruhou, aby kráčel ještě pevněji, neochvějněji vytčenou drahou, v čele ostatních, neohlížeje se ani vlevo, ani vpravo.

4. KAPITOLA

SMRT KRÁLI!

Květná neděle 1931.

Plaza de Oriente byla napěchována tlačícím se davem. V madridských ulicích parkovaly vozy ze všech koutů světa. Odevšad přispěchali diváci a výletníci, aby přihlíželi vznešenému starobylému posvátnému velikonočnímu obřadu. Podle královy vůle se toho roku měl slavit obzvláště okázale. Měl být zářivým projevem starošpanělského ducha, křesťansko-hrdinské tradice, ba více: měl být manifestací neochvějného monarchistického ducha!

Plamen, který zdánlivě již vyhasl, ještě jednou jasně vzplanul, vrhl rudou zář do šedé, pusté přítomnosti, v jejímž středu se rozléhal hřmot bortících se zdí kácejících se sloupů, rozpadávajících se v prach.

POSLEDNÍ PŘEHLÍDKA MONARCHIE

Slavnostní obřad svěcení velikonočních ratolestí.

Tři tisíce lidí shromáždilo se vzrušeně v ochozu paláce.

Šeptali a brebentili všemi evropskými jazyky.

Vešel komoří. Podle arabského zvyku zatleskal rukama.
Tichý povel.

Stráž stanula v pozoru.

Anglické a americké ladies se postavily na židle.

Blížil se královský průvod.

Tři stříbrovlasí komorníci nesli modlitební knihy krále,
plavé královny a infantek.

Odněkud z dálky zaznívaly zvuky polnic. Venku hráli
královský pochod.

V taktu kráčeli grandové, vždy po dvou. Ve stejnokroji
španělské Akademie vévoda z Alby, zdobený řádem zlaté-
ho rouna, vítěz nad Primo de Riverou, Soto Mayor, Medi-
na Sidonia a všichni ostatní nositelé velikých jmen, zvěčně-
lých ve španělských dějinách.

Poté princové, v čele infant Fernando ve stříbrné přilbě
zdobené peřím, za ním ostatní královští synové Don Jaime
a Don Juan, sedmnáctiletý, v námořnickém stejnokroji.

Nakonec král a královna podle španělského pořadí, jež
schovává nejvyšší osobnost, až nadejde napjatě očekávané
finále.

Král v modrém kabátu polního maršálka.

Královna jako vidina ze světla a paprsků, zahalená ve
stříbro a zlato.

Anglické a americké ladies se musely přemáhat, aby ne-
vypukly v nadšené, okouzlené výkřiky.

Muži mimoděk skláněli hlavy, vzdávající hold kráse
věru královské, na kterou — každý to cítil — vrhaly stíny
perutě osudu, jehož temné dunění přehlušil rachot bubnů,
provázejících královský pochod.

Za královskou dvojicí kráčely dámy královské rodiny,
po nich přicházeli dvořané.

V kapli vykonával svaté obřady papežský nuncius. Před
oltářem se tyčily jako les deset stop vysoké palmové rato-
lesti, které světil.

Mše slavnostně a okázale postupovala.

Teď povstal král, kráčel k oltáři, poklekl, aby přijal z nunciovy ruky palmovou ratolest. Políbil ji, dotkl se rty nunciova prstenu a kráčel opět ke svému trůnu.

Královna se zvedla. Její roucho šustilo. Ve zlatém a stříbrném třpytu spěla k oltáři. Infantkám připadala jako nádherný pyšný anděl.

Po ní přijali svěcenou ratolest infanti a infantky.

Pak kráčely k oltáři dvorní dámy, podklesávající před královským trůnem v hluboké úkloně.

Tiché znamení.

Palmové ratolesti se sklonily a opět se vznesly. Zazněla hudba.

Ve slavnostní velebnosti kráčel pohádkový průvod galerií královského paláce. Okny plynulo jasné zlato slunečního svitu a zalilo výjev nadpozemským kouzlem.

Čtvrtého dne, na Zelený čtvrtek, dostoupily slavnosti vrcholu.

Dvůr, grandové, diplomatický sbor shromáždili se ve sloupové síni paláce.

Svíce se třpytily v měkkém, mírném světle.

Podivná skupina v kruhu okázalých kavalírů, 24 starců a stařen v černém oděvu, důstojní chudí města Madridu, seděli mlčky a nehybně. Očekávali krále a královnu.

Komoří, konající službu, přicházeli. Všichni povstali.

Grandové zaujali svá místa. Vpravo dámy, vlevo páni. Tvořili špalír od vchodu až k oltáři.

Královská dvojice kráčela zářícím dvouřadím pokorně se klanějících těl.

Evangelium. Latinská slova slavnostně zněla síní.

Král a královna byli pokropeni svěcenou vodou.

Král sáhl po svém meči. Stáhl rukavice a odevzdal meč i rukavice přísluhujícímu nejvyššímu komořímu, vévodovi z Mirandy.

Královna odevzdala své rukavice a svou kabelku vévodkyni z Mirandy, matce nejvyššího komořího.

Kněží přicházeli a podávali veliké bílé ručníky.

Dvanáct grandů předstoupilo.

Dvanáct královniných čestných dám postoupilo za nimi.

Poklekli před 24 starými muži a ženami a svlékli jim boty a punčochy.

Pak poklekl král před každým starcem, umyl mu nohy ve stříbrném umyvadle a políbil ho.

Po jeho boku vykonávala královna stejný obřad na 12 stařenkách.

Opět nastoupili grandové a oblékli starým mužům a ženám punčochy a boty.

Královští manželé umyli si ruce ve zlatém umyvadle a odešli k přijímání.

Obřad končil průvodem. Zvolna dozněly kroky, barevné opojení vyprchalo.

V hlubokém tichu prostírala se sloupová síň. Svíce nezdůraznitelně dohořovaly.

ULICE SE ROZHODUJE

Čtrnáct dní poté. 13. dubna 1931.

Nad Plazou de Oriente vlály republikánské vlajky. Nevídaná tlačénice. Ze všech ulic přicházely stále nové davy.

Nastal večer.

Před nespočetnými zástupy tyčil se královský zámek, těžký, zploštělý, příkrčený stín.

Žádné světlo nezáří okny.

V hluboké tmě odpočíval palác španělských králů, jemuž se leskem a nádherou, bohatstvím a velikostí na světě žádný nevyrovná.

Uličníci šplhali po zdech, pokoušeli se dospěti až k balkonům. Po policii ani vidu, ani slechu.

U vchodu paláce konala strážní službu malá četa Guardia Civil. Daleko široko nebylo stopy po ozbrojené moci.

Muži na stráži hleděli zamyšleně do tmy. Bude-li zámek napaden, nepomůže ani modlitba. V několika vteřinách je odplaví dav.

Avšak nikdo nedorážel na palác.

Naslouchali napjatě a vzrušeně. Zevnitř se neozval ani hlásek. Jako vymřelá prostírala se obrovská budova zachvívající se kdysi životem a důstojně odměřeným ruchem.

Na náměstí se vzmáhal nový hluk.

Provolávali slávu republice.

Tak řádili již od časného rána.

Křik byl stále pustší, divočejší. Rudé prapory krvavě vzplály mezi republikánskými vlajkami.

Jedna žena v bezděčném úleku rychle přivřela oči.

Celé hodiny prostála u okna a hleděla do tlačenice na Calle Baylen.

Byla to královna, plavá Angličanka, Ena.

Nemohla pochopiti, co se událo. Připadalo jí to jako děsný sen. Co se to jen přihodilo? Celkem vzato, nic.

A přece se v několika hodinách změnil svět tak důkladně a hluboce, že se duše zachvívala hrůzou.

Chladný, nepřátelský vítr smetl kouzlo a zasněnou pohádkovou krásu velikonočních svátků.

Osamělá žena, stojící ztrnule a nehybně u okna, hleděla se křečovitě vzpamatovat, objasniti si, co se vlastně událo.

Nic zvláštního. Po odstranění diktatury Primo de Riverovy, chtěl král opět zavést ústavně právní stav. Měl být svolán nový sněm. Diktátor starý sněm rozpustil.

Avšak vzhledem k mocnému napětí v zemi, které se po diktátorově odchodu netušeně projevilo, upustil král od parlamentních voleb. Nicméně hodlal vyjítí poddaným aspoň na půl kroku vstříc a nařídil, aby byly vypsány obecní volby.

Co záleží na obecních volbách! Přihodí-li se něco, má to toliko místní význam.

Týden po velikonocích Španělsko volilo.

U dvora tomu nikdo nepřikládal valného významu. Na venkově bylo zvoleno 22.000 monarchistických obecních radních, 6000 republikánů.

Pak nadešel 13. duben.

Byly vyhlášeny výsledky voleb v Madridu, Barceloně, Valencii, Seville. Měly pro krále zdrcující výsledek.

Nepopiratelné vítězství republikánů.

Tak to vypadalo; venkov byl monarchistický, velkoměsta, střediska průmyslu, republikánská.

Trhlina, která rozerval Španělsko zela otevřeně před očima všech.

Král byl zdrcen a bezradný.

Dotazoval se ministrů. V nedbale sehrané poníženosti krčili rameny.

Královniny oči se zalily slzami hněvu. Král byl obklopen zrādcí a bídáky. Bezohledně se odhalila tvář kamarily, která králi po všechna léta radila, klamala ho o poměrech v zemi, štvála proti každému, kdo se ujal kormidla vlády, myslila toliko na to, jak zneužít jeho posvátné osoby ve svůj vlastní prospěch.

Kde zůstali všichni ti pánové?

Koho lze ještě v paláci spatřiti?

Co se to opovážil říci ministerský předseda?

»Včera jsme šli spat jako monarchisté, dnes ráno jsme se vzbudili jako republikáni.«

Královna nikoho nepřijímá, nikoho nechce vidět. Ubohā, v slzách se rozplývající paní, přehluboce raněná ve své hrdosti.

Hlásili jí ustavičně nové přehmaty, jména zbabělých

zběhů, lisajících se v přízeň republikánských velikánů. Úředníci, důstojníci, všichni spěšně setřásli monarchistické smýšlení.

Staletou tradici svlékli rychle a kradmo jako obnošenou, nepohodlnou rukavici.

Proč? Z jakých důvodů?

Protože velkoměsta v obecních volbách volila republikánsky.

Což z toho lze soudit na pravé smýšlení celého národa?

V rozhořčené paní neozval se ani jediný hlas, který by ji byl poučil, že to je stvrzenka osudu, vystavená za polovičatá nařízení, vyhýbající se pevnému buď — a nebo!

Kletba polovičatosti, která po staletí neblaze působila na osud Španělska a bourbonské dynastie, se teď bědně dovršila.

Král se již mnoho hodin radí se svými ministry. Republikáni se prohlásili vítězi, jsou pány situace. V královském zámku nebylo člověka, který by se byl odvážil o tom pochybovat.

Hlas osudu.

Požadavky vítězů byly jasné.

Neprodlený odjezd králův!

Alfons byl klidný a odhodlaný. Nepomýšlel na odpor. Vnímá jen jedno jediné: Španělé ho již nemilují.

Nechtějí ho již. Pak ovšem musí jít, neboť ušetří zemi občanské války a revoluce. Koho by ostatně vedl do boje?

Vždyť monarchisté podle vlastního doznání procitli jako republikáni.

Toho dne po prvé poznal lidi. Byl ohromen, zlomen.

Musí se podvolit vůli národa, musí odstoupit. Ministři nevěděli, co říci. To znamená: Odstup. Co nejrychleji. Ušetř nás zbytečných komplikací!

U okna s vyhlídkou na Calle Baysen dosud stála královna. Trhla sebou v náhlém úleku.

Nebyl to klam. Jasně se neslo volání z temna pouliční vřavy až k jejím komnatám.

»Smrt králi! Smrt královně!«

Hlasy mohutněly.

V chodbách a předpokojích čekala se sklopenými hlavami malá skupinka grandů, kteří svému králi dosud zachovávali věrnost.

NOČNÍ ÚTĚK

A pak přišel den. Alfons stál před svou chotí, aby se s ní rozloučil. Nemohl již otálet s odjezdem ani minutu. Situace byla krajně napjata. Republikánský dav pohlížel na každé otálení jako na provokaci. Pryč s králem! Smrt králi!

Ještě byl v Madridu klid. Ještě bylo možné, že se převrat odehraje bez prolévání krve.

On, Alfons, nechce nic zaviniti. Nechce Španělsko uvrhnout do občanské války.

Dole čekal jeho vůz, který ho dopraví do Cartageny. Odtud se vydá na cestu lodí.

Královna a královská rodina odcestuje druhého dne vlakem přes San Sebastian do Paříže. Touže cestou, kterou před 63 roky Isabela prchala do vyhnanství.

Loučení bylo krátké. Byli stateční, prokázali svou výchovu. Vzrušená paní, Angličanka na španělském trůně, byla prodchnuta jedinou starostí: strachem o posvátný život králův! Obavou z nebezpečí, které mu snad hrozí na cestě do Cartageny! Všechno ostatní bylo bezpodstatné. Běželo především o to, aby byla v bezpečí hlava dynastie, nositel koruny.

U tajného východu z paláce zahučel motor. Těžký vůz ujížděl do dále, mizel v noci směrem na Cartagenu.

Z náměstí se ozýval vzdálený hluk.

Smrt králi! Smrt královně!

Uvnitř v zámku zazněly polohlasné rozkazy.

Odvolejte vnější stráž!

Mohla by působit vyzývavě.

Nerozsvěcet! Nerozsvěcet!

Ani paprsek světla nevycházel z velikého paláce. Na zdech dřepěli uličníci a civěli zvědavě do temného dvora.

ROZLOUČENÍ S KRÁLOVNOU

V Case dei Campo byla veliká společnost, dámy a pánové ve slavnostních oděvech. Nad nimi se klenula zářivě modrá obloha. Čekali v nervosní netrpělivosti a starosti.

Madrid byl daleko za obzorem v sálajícím jasu ranního slunce.

Rachot motorů vzrušil čekající. Zraky všech se upíraly na čtyři auta, blížící se rychlým tempem.

Dámy a pánové vstali, vrhli se vstříc vozům, jedni vzlykající, druzí se semknutými rty.

Vysoká plavá žena v cestovním úboru se vztyčila. V její tváři se zrcadlilo svrchované překvapení.

Uchovala dobu odjezdu v nejhlubší tajnosti, aby nevzbudila pozornost a vyhnula se nepříjemným příhodám.

A přece se tu sešli věrní přátelé, aby se naposledy na španělské půdě poklonili španělské královně.

Ihned se královna opět vzpamatovala, ovládla blesku-rychle situaci. Ve velkém chvatu svolá dvůr, naposledy ve volné přírodě. Vystoupila z vozu, kráčela s velikým gestem ke skalnatému útesu, posadila se.

Plačící obklopily ji infantky. V jednom z vozů odpočíval těžce oddychující nemocný následník trůnu.

Infant Don Jaime za něho zaskočil, aby uvítal hosty.

Jako anděl strážce stanul vedle královny, vysoký, silný.

Pozornýma, ostražitýma očima sledoval mladší infant Don Carlos dramatický, podivný výjev.

Na kamenité půdě se věrní grandové naposledy klaněli své královně: vévodkyně ze San Carlos, hraběnka del Puerto, markýz Vendana, markýz Hoyos, vévodkyně de la Victoria, vévodkyně Lecera a ostatní nositelé staroslavných jmen.

Kráčeli vážně a důstojně, jako by nebylo ani převratu, ani republiky, jako by byli ve velikém trůnním sále paláce de Oriente. Hluboce se klaněli, v bezvadném, zvládnutém postoji.

Čas ubíhal. Královna skončila obřad, nastoupila do vozu.

»Postarejte se o můj Červený kříž!« zvolala. Poslední pokyny rukou. Motory zavrčely. Čtyři vozy mizely směrem k nádraží Escorial.

Strastiplné čekání na nádraží.

Vlak měl zpoždění.

Královna seděla na kožené pohovce čekárny. Srdce se chvělo starostí. Neměla zpráv o osudu krále. Dospěl do Cartageny bez úrazu? Je v bezpečí?

Jako všechno, vypovědělo i zpravodajství službu.

Mučivě pomalu mýjely minuty.

Nádraží obléhaly davy lidu.

Odkud přicházejí ty zástupy? Kdo jim prozradil, že na escorialsském nádraží čeká královská rodina na vlak, který ji zaveze do vyhnanství!

Lidé pomalu, plaše vstupovali do čekárny. Se široce rozvřenýma očima seděla na kožené pohovce zmučená paní, kdysi zbožňovaná královna Ena.

Byli dobromyslní.

Muži, ženy, děti se plaše přiblížili. Klaněli se, zdravili, mnozí poklekli. Čekárna se plnila stále více. Tlačénice vzbuzovala obavy.

Kterýsi Angličan si razil cestu, nabídl královně pomoc. Poděkovala.

Není třeba.

Jen aby král dospěl bez úrazu do Cartageny!

Všechno ostatní — — — můj Bože, jak těžké je zachovati klid!

Konečně zazní osvobozující hvizd, blaživý supot vjíždějícího vlaku.

Vévoda ze Saragossy, královský strojvůdce, předstoupil, oblékl pracovní oblek, vyšvihl se na lokomotivu.

Vzrušený, zlostný pokřik.

Na střechu vozu prince z Asturie se vyšplhal muž. V jeho ruce se zablýskla kamera.

»Pryč s tím!« zvolalo dvacet španělských grandů.

»Prosím, žádné výtržnosti!« prosila královna.

»Ne, Vaše veličenstvo, tuto potupu nestrpíme.«

Posledně na sebe pohlédli, naposledy si potřásli rukou.

Vévoda ze Saragossy se ujal díla.

Prskajíc a supějíc pohnula se lokomotiva. Vlak opustil escoriálské nádraží, odjížděl do ciziny, do Francie.

Jednoho studeného dubnového jitra přijel expresní vlak se španělskou královnou na nádraží Quai d'Orsay.

Paříž!

Strašlivý den plný nejistoty a vzrušení. Běhy Seiny se černaly lidmi. Nepřehledné davy se tu tísnily.

O půlnoci došla zvěst o šťastném příjezdu krále.

Na břehu Seiny křičely rozrušené davy.

»Vive le roi! Vive la reine!«

»Ať žije republika! Smrt králi!« řvali na madridských ulicích.

HODINA DOSUD NEUDEŘILA

Starý pořádek je svržen! Mocnářství je smeteno!

Generálové Molo, Sanjurjo a Franco sahalí po meči.

Okamžik krajní pohotovosti.

Potom upadli ve vzdornou resignaci.

Což mají tasiti zbraň pro obranu zřízení, jehož představitel je nepovolal?

Král dobrovolně opustil své místo, vydal zemi republikánům, couvl před bluffem, před přízrakem. Nač tedy bojovati!

Třeba vyčkati, budou-li noví mužové pracovati pro Španělsko, či nikoli.

Pro Molu, šéfa bezpečnostní služby, pro Sanjurja, velitele Guardie civil, bylo jistě lákavou představou strhnouti na sebe moc. Kdo by jim bránil! Kdo vlastně stál za těmi pány, kteří nyní naplňovali jeviště? Ve skutečnosti toliko menšina, neboť Španělsko nevolilo republikánsky.

A jakým pokušením teprve bylo pro Franca podepřítí takový podnik svým jménem, svou oblíbeností! Státí se třetím ve spolku! Trojspolek!

Pokušení! Šalba! Nedat se svést! Člověk se musí vymknout duchům, kteří ho pokoušejí v tichých hodinách rozjímání. Franco nebyl politik, okázalý hrdina, který náročně a velikášsky vtrhne do arény, žádaje klasickým gestem pozornost. Jeho nejvroucnějším přáním dnes jako včera bylo zůstatí nepozorován, pracovati tiše na svém místě. Obohatiti dlouhou řadu politikařících generálů — k tomu by se nikdy nesnížil. Vyčkávati a pracovati dále.

A kdyby byl vystoupil z úkrytu a znovuzřídil monarchii! Co pak!

Aby stará písnička začala znovu? Písnička o králi a diktátorovi, která se muži významu a velikosti Primo de Riverovy tak málo vyplatila?

Pryč s falešnou citlivostí! Dveře zapadly.

Není úkolem tří chrabrých generálů vyraziti je znovu.

Dívati se kupředu a doufati!

Konec konců i republikáni jsou Španělé! Smysl pro čest, důstojnost, velikost mají v krvi.

POZOR NA NEPŘÁTELE REPUBLIKY!

»Pane ministře — — —?«

»Prosím — — — ach, to jste vy, můj milý! Velmi mne těší — — —«

»Není proč. Dovolíte, pane — — — ministře!«

Návštěvník se posadil s lehkým úsměvem na psací stůl a pohrával si s akty, rozloženými na desce stolu.

»Máte to tu hezké. Ano, kdo by si byl pomyslíl, že tak rychle — — —. Ale nepřišel jsem, abych vás okrádal o drahý čas mravními úvahami, nýbrž — — —.«

Obrátil se k ministru a pokračoval ostře:

»Señore Azaño — pardon — pane ministře, pane ministře války, musím si s vámi vážně promluvit.«

»Prosím.«

Ministr vzhlížel k předáku strany se zřejmou pokorou. Cítil ještě zpropadenou nejistotu, měl dosud strašlivou trému, ale člověk to nesmí dát na sobě znát. Proto . . .

Nosový, blaseovaný hlas předáka strany se nesl komnatou. Zápalka škrtila, cigareta se rozžehla, modrý dým stoupal ke stropu.

NEBEZPEČNÝ FRANCO

»Není asi tak jednoduché dělat v mladé republice ministra války. Nicméně, señore — — — reorganisace armády, rozpuštění 54 pluků — — — nebo jich snad bylo ještě víc — to není špatné. Pro začátek, señore — — — všechna čest.«

»Drahý pane, 200 milionů ročních úspor — — —.«

»Zcela pěkná novota. Hlavně, pomyslíme-li, že jediný zřejmý účel armády je vzbuzovat nelibost rozumných lidí.«

»Vidíte, že se ji právě chystám, chystáme zničit.«

»Výborně, seňore. Armáda je had, který republika hřeje na svých prsou! Necht' nás nikdo nemá za hloupější, než jsme. Jsme beztoho hloupí dost, neboť jinak —. Seňore, proč takový Sanjurjo, takový Mola nesedí za mřížemi? Proč tu necháváte volně pobíhat tygry, pardály, levharty?«

»Generálové si v ničem nezadali — — —.«

»Aha, míníte ty pány zavřít teprve, až vám položí hlavu do oprátky, čímž si patrně teprve zadají!«

»Sanjurjo je sesazen, Mola je loyální — — —.«

»Jsem o jeho loyaltě přesvědčen. Seňore, všichni generálové jsou velezrádci.«

»Vyslovujete jen, co si myslím a podle čeho hodlám jednat. Již z ohledu na naše spojence, krajní levici.«

»Velmi milé od vás, ale k věci! Přes rozpouštění, pardon, přebudování naší armády je v tváři naší republiky několik kazů, které mne citelně ruší.«

»Jsem opravdu zvědav.«

»Znáte Saragossu? Ano? Výborně! Bohužel vám musím říci, že Saragossu neznáte. Jinak byste věděl, že tam je ústav, který v liberální republice působí jako pěst na oko.«

»Hovoříte o vojenské akademii?«

»Znamenitě. Uhodl jste.«

»Budeme se ovšem zabývat i tímto ústavem.«

Muž sedící na psacím stole hrozivě povytáhl obočí.

»Doufám. A dovolte, abych poněkud napomohl vaší váznoucí paměti, pane ministře války — — —. Velitel a zakladatel tohoto semeniště velezrady je generál Franco, tak zvaný hrdina legií.«

»To ovšem vím. Ale podle našich informací je to neškodný člověk, pouhý voják, politická nula.«

»Ach? Nicméně —«

Politický předák vyňal z kapsy novinový ústřížek.

»Rád bych vaší paměti ještě více pomohl, seňore. Zvědaví reportéři, kteří tomuto hrdinovi, jak snad víte, jsou

ustavičně v patách, mu trochu sáhli na zoubek. A neškodný voják prohlásil: Vlast musíme stavět nade všechno. Vojáci se nezabývají politikou a myslí jenom na národ. Blaho země a síla armády musí býti metou, za niž nasadíme všechny síly. — Tuš! Skvělé, což?»

»Uznávám — —«

»Na tom teď nezáleží. Hledte, ten novinářský mudrc komentuje toto vyznání rozkošnou větou: To tedy znamená, že uznává nový režim. — A jiný, poněkud méně omezený škrabák povídá: Chce si zabezpečit svobodu jednání! — Ale já, señore — já vám říkám, že to je pro nás vypovědění války. A to nikoli se strany bodrého vojáka, nýbrž muže se záludnými úmysly. Vstrčili jste ubohého Berenguera za mříže, protože měl smůlu, že ho Alfons jmenoval nástupcem Primo de Rivery. Jste hrd, že se vám podařilo odklidit z cesty Sanjurja. A člověka, který je nebezpečnější než všichni ostatní dohromady, prostě přehlédnete. Otázka, kterou si musíme klásti při všech svých opatřeních, nezní: Co tomu řekne armáda? — nýbrž — Co se děje ve Francově hlavě? Poroučím se, señore. Přeji vám klidný spánek. Já si ovšem tohoto přepychu ještě nedopřeji.«

»Bylo mi nesmírným potěšením, excellence.«

VELEZRÁDNÁ ŘEČ

»Nuže, můj milý, vyrušuji pana ministra, nebo bych s ním mohl hovořit?« Tajemník se hluboce uklání předsedovi tajného protimonarchistického spolku, který zvolna kráčí předpokojem, rozhlížeje se slídivým zrakem.

»Pro vás má pan ministr vždycky čas.«

»Velmi laskavé.«

Tajemník zmizí za dveřmi. Uplyne několik minut. V koutu za psacím strojem sedí vyfintěná stenotypistka, usmívá se svůdně na významného hosta.

Pak vstoupí tajemník, dveře se otevrou, zapadnou.

Ministr za psacím stolem se zvedne.

»Těší mne, že vás vidím.«

Host se ukloní.

»Všichni se těší, když mne vidí. Co jsem chtěl říci — — ano, válečná akademie v Saragosse je vyřízena. Pracoval jste rychle, seňore Azaño.«

»Mou povinností demokratického ministra je — —«

»Ministra, který, jak se zdá, má před sebou velikou budoucnost — — ale, nechme toho! Přinesl jsem vám jenom několik poznámek, které vám zajisté dokáží, jak nutné bylo zrušení akademie. A co více, dokáží vám, v jakém duchu Franco přijal toto opatření a v jakém duchu vedl své chovance.«

»Rád je vyslechnu.«

Návštěvník se přehrabával v listinách, které vyňal z náprsní kapsy. »Tu to máme. Tak tedy, seňore Azaño, jen několik úryvků z proslovu, který hrdina legií na rozloučenou pronesl kadetům. Oslovení: „Rytířští kadeti!“ — Tenhle tón mám rád. Ale dále: „Rád bych tuto hodinu rozloučení oděl slávou uplynulých let...“ Nejráději by asi oslavil chvíli tím, že by republice zlomil vaz — — —«

»Republika, seňore, chová oprávněné naděje, že jistým lidem připraví týž osud, který oni chystají jí — — —«

»Pokračuji v četbě! „— tuto chvíli rozloučení oděl slávou uplynulých let. Za zvuků národní hymny vztyčili bychom naposledy svou vlajku... Nemáme však oficiální vlajky a tato okolnost mění naši slavnost v tichou, hluboce procítěnou chvíli, ve které se s vámi loučím, a ve které vám uděluji poslední rady o vojenském cítění!“ A tak dále a tak dále. Pak následují všechny ty obvyklé řeči o ctnostech, zdržlivosti, tvrdé tělesné výchově. A tu se generál stává výbojným. „Hluboký převrat ve vojenské výchově, která jako nutný protiklad vyvolala pletichy a vášnivou ne-

návist těch, kteří v uchování zhoubných systémů spatřovali vítaný pramen příjmů.“«

»To lze také vykládat jako rozbor minulosti.«

»Možná. Ale rozhodně nikoli jako chválu pro nás, seňore. Avšak přijdou ještě pěknější věci. Aby rozptýlil i poslední pochybnosti, Franco prohlašuje: stroj je rozebrán, ale součástky trvají. Součástkami jste vy, sedm set dvacet důstojníků, kteří se zítra setkáte s vojáky, kteří je povedete a budete o ně pečovat, vy, kteří tvoříte velikou část armády a kterým je určeno býti sloupy věrnosti, rytířství, kázně a obětavosti pro vlast.“ — Seňore, jen si představte, sedm set dvacet důstojníků, vychovaných v tomto duchu, je puštěno do armády. Chápete teď, jaké semeniště velezrady bylo — snad příliš pozdě — zničeno? Zpracujte si celou řeč v klidu! Přečtěte si všechny vývody páně generálovy, které předkládá svým kadetům. Všechen ten žvást o kázni, vlasti, kamarádství, cti a jak se všechny ty pomůcky těch lidí jmenují. Pročtěte si to pečlivě až do posledního troubení „Viva España!“ Nikoli Viva la Republica! — Tak a teď mi, prosím, nalijte trochu koňaku. Budete ho také potřebovat.«

ANI KROK ZPĚT!

Pružné, pevné kroky sluncem a deštěm ošlehaného mladého muže v generálském stejnokroji duněly chodbami ministerstva války.

Všude si lidé šeptali: »Franco!«

»Ach, jak zajímavé!«

»Voní doutníky.«

»Cha, cha!«

Mladý generál se neohlížel ani vpravo ani vlevo. Nepříjemné tváře v této budově, kterou kdysi obývali hrdí představitelé španělské vojenské tradice. Nové ovzduší bylo tísnivé.

Vyfintěné tajemnice a písařky drze a vyzývavě civěly. Ministerští radové neznámého původu se medově usmívali.

S ledovou tváří, s pevně semknutými rty kráčel Franco předpokoji Azaňovými. Dveře se otevřely. Pochodoval přes práh. Stál před ministrem války, zpříma, napjatě.

Muž za psacím stolem pocítil tento zjev jako nápor oceľově šedého, bouřlivými mračny zatemněného příboje.

Vzhlédl ke generálovi kosým, slídívým pohledem.

»Povolal jsem vás k sobě.«

Náznak úklony.

»Pane generále, rozmyslil jste si dobře, co jste řekl v Saragosse?«

Francův hlas byl tvrdý a určitý.

»Rozmyslím si vždycky, co říkám, excellence.«

Azaňa se hryzl do rtů.

Dobrá, pak tedy bylo všechno jasné. Pak již není co říci.

Za generálem Franco již dávno zapadly dveře. Ministr ještě stále zíral před sebe. Jeho rty se posměšně křivily.

Zdá se, že generál má předrážděné nervy. Bude třeba poskytnouti mu dovolenou.

ODSOUZEN K NEČINNOSTI

Vyhnán ze svého působiště! Generál bez velení! Oloupen o úkol, který si byl sám vytkl!

Muž v květu života bez práce!

Divák čarodějného kotle, který strhne Španělsko do propasti. Ruka se štítíla novin.

Oči den co den četly tytéž nadpisy. Hořící chrámy, hořící kláštery, vytlučené redakce pravicových listů. Vraždy.

Nové proticírkevní zákony. Vládní krise, změna ministrů. Vzpoury zemědělských dělníků, nepokoje v městech. Boj o moc mezi Azaňou a ministrem zahraničí Lerouxem. Od-

stoupení ministerského předsedy Zamory, protože cortesové, nedbajíce jeho protestu, odstranili katolicismus jako státní církev.

Tímto tedy končí teorie o konservativní republice, pro niž Zamora vyplýval nadměrnou retoriku.

Nyní bylo jasné, kam spěje nový směr. Azaña postoupil v čelo vlády. Azaña, pacifista, levičácký demokrat, poloviční bolševik.

Hra jde dále.

Zamora je zvolen prvním státním prezidentem republiky. Sedmdesátiletý stařec přijal, dal se ošálit, stal se hříčkou. V opozici byl by býval nebezpečný. Rudí lišáci předobře věděli, co činí, když ho učinili nejvyšším představitelem státu.

Byl na místě, kde prakticky měl malou výkonnou moc. Leč jeho jméno a úcta, které se těšil, kryly ničivé dílo Azaňovo.

Jako prezident smířil se s proticírkevními zákony, které zavrhl jako ministerský předseda.

Přihlížel, kterak radikální socialisté si ve vládě denně osvojovali větší moc.

Sliby a opět sliby! Agrární reforma, zákony pro zlepšení údělu zemědělských dělníků, vyvlastnění církve.

Ani jedno, ani druhé se neprovedlo.

Ministři a předáci strany měli toliko jedinou starost: zápas o vládní křeslo.

Na obzoru se již rýsovala ruka Moskvy. V zemědělství se zakládaly kolektivní podniky, dály se pokusy, aby do Španělska byl zaveden sovětský systém.

Rozeštvané tlupy táhly krajem, zabíjely velkostatkáře, nesmyslně ničily cenné objekty, a byly pak bezmocnější a chudší nežli kdykoli dříve.

Vláda nepodnikala nic ke zmírnění bídy. Mátla, dráždila davy bezmeznou propagandou, hesly, přísliby, přízraky.

A tomuto ďábelskému zmatku bylo třeba přihlížeti!

Jako voják zvyklý činnosti a boji!

Nečinnost byla těžkým údělem. Pomáhala však osnovati záměry na násilnou vzpouru.

Stále nesnadnější bylo zatínati zuby, zachovávat klid, vyčkávati.

Ale bylo třeba vyčkávati.

Franco to nevnímal rozumově, jasně. Spoléhal však na svůj pud, který ho dosud neoklamal.

Ještě nezaznělo volání.

Nelze plýtvati silami v předčasných výbojích, předurčených zmaru. Bylo třeba se šetřiti, aby ve chvíli, kdy zavolá Bůh, tu stál celý muž, dobré jméno nezkalené neúspěchem.

Což doba čekání a nečinnosti nebyla zároveň dobou duševního soustředění, utužujícího celou bytost?

Zahloubal se do osudu Španělska, četl v knize dějin. Kolik věcí se vyjasnilo v měsících vnitřního rozjímání a zápolení s velkými otázkami přítomnosti!

A nejen to. Franco užil tyto dny k praktické práci. Španělská armáda vyžadovala od základů reformy. Bylo třeba podrobného plánu k jejímu přebudování.

Což k této činnosti nebude potřebovat všech svých sil?

Houževnatě a vytrvale, jako kdysi v předvoji marokánské pouště stával mladý major, seděl nyní zralý muž, generál, u psacího stolu, navrhoval a promýšlel svědomitě a důkladně své plány. Byv odstraněn demokratickými vládnoucími kruhy, ničiteli armády, pracoval v pohodě svého domova a budoval v duchu novou, moderní španělskou armádu.

»Paco!«

Muž, zahloubaný do svého díla, sebou trhl.

Ženská dlaň spočinula prosebně na jeho rameni.

Carmen!

Pohlédl s úsměvem do její tváře, sklánějící se nad ním.

Denní světlo již bylo měkké a rozplynulé. Kde zůstaly odpolední hodiny? Odsunul listy s rozvrženými plány.

Nastávala hodina, kdy pro malou Carmencitu končil den. Revolucionářský hloubal a reformátor armády musil se proměnit v tatínka vypravujícího pohádky.

Povstal. Carmencitin hlásek již netrpělivě, naléhavě volal. Teď náležel tatíček jí.

Vyšel s Carmen před dům. Temně modře klenula se zšeřelá bář oblohy. Daleko na obzoru, prosvítajíc malebnými tvary temně zelených křovin, umíralo slunce v barevném opojení.

Všude se rozhostil klid.

Kráčeli kvetoucí zahradou. Tři lidé v něžném objetí. Soulad. Vdechovali hluboký večerní mír.

Oči vpíjely zářící červen, žlut, modř a fialové odstíny snících květů.

Štíhlá, úsměvná žena, šťastně vzrušené děvčátko, naslouchaly hlasu muže, jenž zněl měkce a tlumeně večerem, když vypravoval o velikých lidech a slavných událostech.

Tekuté zlato, vroubící obzor, zvolna bledlo. Stříbrný člun vyplul z vlnitého chomáče, srpek měsíce. Všechny květy se zavřely.

Kráčeli zahradou. Tři lidé, kteří se objali a zapomněli na svět.

Vdechovali mír, prýstící z vesmíru.

VZPOURA GENERÁLA SANJURJA

Zpráva zvenčí přerušila selanku. Poselství od Sanjurja.

Statečný muž ztratil trpělivost. Zlost ho hnala k revoluci. Zamýšlel puč. Vyzval kamaráda, aby se zúčastnil.

Vzpoura má vypuknout zároveň v Seville a v Madridu.

Sanjurjo, bývalý marokánský představený, kamarád! Ani on tedy nezapomněl.

Dávno zašlé, smělé a hrdinné dni, plné života a nádherných skutků! Tehdy ještě plynul život jako zvukný, zpěvný proud, hnaný pekelným rytmem cvakajících kulometů a štiplavým pocitem věčného nebezpečí.

Legie! Tercio! První prapor! Vedl jej jako nejmladší podplukovník armády!

Bolestný pocit osamocení, vyhoštění zachvěl jeho srdcem.

Tichý mír tohoto domu, zahrada, hloubání, malba, dokonce i práce na plánech o přebudování armády — všechno mu pojednou připadalo planým a zbytečným pokusem omámiti sama sebe.

Sanjurjo volá!

Vojsko se vzepře Azaňovi.

Což by Franco mohl zůstat stranou? Jako pouhý divák?

Náhlé rozhodnutí.

Ano! Franco zůstane stranou.

Così v nejhlubším nitru se ozvalo a varovalo. Così — odpor generála, který byl tělem duší vojákem, se zpěchovalo vpádu na politické kolbiště. Buřičtí důstojníci! Má to nepříjemnou, odpornou pachut.

Třeba vycítiti, kdy přijde rozhodující okamžik.

Nenadešel ještě.

Republika se ještě zcela neznemožnila v širokých vrstvách národa. Ještě dávno se lid nenabažil republikánských zkušeností.

Puč v této chvíli je odsouzen k neúspěchu.

Ztroskotá-li, dosáhnou vzbouřenci pouze toho, že prohrají své trumfy, že ztratí všechny výhody, dávajíce protivníku možnost potříti bezohledně všechno, co je mu nemilé a podezřelé.

Mohl chrabrému Sanjurjovi přátí všeho nejlepšího, doufati a modlit se za něj.

Následovati ho však nelze.

Strašlivě těžko se odhodlává odřící kamarádu, staršímu

druhu. Leč zvykl si snášeti a ukládati si těžká, trpká břemena. Nesmí o tom přemýšleti.

Kdyby jen přišla malá Carmencita a hlásila se o své pohádky!

*

Azaña křičel do telefonu.

»Co říkáte? Unikl? Není zatčen? — Zatracená sviňárna! Hleďte ho! Přiveďte ho živého nebo mrtvého!«

Hlučně zavěsil sluchátko a obrátil se k mužům, kteří ho obklopili v okázalé, slavnostní síni, již kdysi španělští králové dali zříditi pro své nejvyšší hodnostáře.

»Ten padouch unikl. Vidím ho už v duchu, jak peláší do Portugalska. Co tomu říkáte, pánové? Čtyřadvacet hodin se otřásala budova republiky. Proč? Protože si citlivůstkářští demokrati špatně vykládají zásady demokracie a počínají si, jako by demokracie znamenala svobodu všem, tedy i nepřátelům republiky.«

Nervosně přecházel místností. Neovládal se již. Ti, kteří se tu sešli, ministři, radové, republikánští důstojníci, podlehl jeho vzrušení. Telefon drnčel co chvíli. Stále totéž hlášení.

Sanjurjo unikl.

Výbuchy hněvu. Kdo to zavinil?

Co se stalo?

Nepolitický generál se odvážil puče. V Madridu nikomu ani nenapadlo uposlechnouti Sanjurovy výzvy. Toliko ve vládních budovách pocítili lehoučké chvění, které otřáslou republikou sotva jediný den.

Azaña znovu vybuchl.

»Trpělivost vlády je u konce,« křičel a zajíkal se. »Přeji si, aby byl pořízen seznam všech nespolehlivých denních listů. A kdyby jich bylo třeba sto, nesmějí vycházet. Všem, kteří stojí za tímto útokem na svobodu, budou odňaty pozemky. Ano, pánové, vyvlastníme majetek grandů. Kdo

smýšlí protidemokraticky, bude zatčen. Pomozte mi najít nějaké místo v Africe, kam bychom poslali ty zrádce, místo, kde jim zaručeně nebude bláze. Republika ukáže svým nepřátelům zuby, republika . . .«

Došel mu dech.

6. KAPITOLA

ZBOLŠEVISOVÁNÍ A ROZKLAD DAVŮ I ARMÁDY NEZADRŽITELNĚ POKRAČUJÍ

»Viva! Viva! Vidíte je, matadory svobody! Viva! Viva!«

Pěsti, zaťaté v komunistickém pozdravu, se zvedaly. Zazněl zpěv. Internacionála. Čety smělých, divokých chlapců v modrých cvičných oblecích pochodovaly ulicemi.

Rozeštvané, fanatisované davy je nadšeně vítaly.

»Tu jsou! Tu jsou! Nemohou se dočkat, aby dostali pušky.«

Vřískající pochodovaly čety. Ve vzduchu se třepotaly rudé vlajky. Šly po kolejích elektrické pouliční dráhy.

Ani v Madridu, ani v jiných městech nejezdila již električka. Byla všeobecná stávka.

Na nárožích stáli řečníci. Agitovali a rozdávali letáky.

S ulice do ulice, z náměstí na náměstí ozývalo se volání, heslo dne:

»Pozor na rudou záplavu!«

Pochodující muži minuli dělnický dům. Z oken vyhlíželi zřízenci, úředníci, pokřikovali a hulákali. Pod jejich místnostmi, ve sklepení, byly napěchovány zbraně a střelivo, které zítra, nejpozději pozítří mělo být rozdáno pochodujícím chlapcům, rudé milici, matadorům!

Za zamčenými dveřmi radil se Azaña s důvěrníky dělnických organizací a s předáky socialistických a komunistických stran.

Téměř rok již náležel k oposici a platil za spiklence. Po Sanjurjově puči zbavila ho jeho teroristická vláda předsednického křesla.

Nesčetní přívrženci od něho odpadli. Veřejné mínění se obrátilo do prava. Marně se tomu bránil malý, slávychtivý občanek, jehož obzor omezovalo několik ztuchlých, naučených doktrin. Nic mu to nebylo platno. Musil vyklidit krásné místnosti v ministerstvu.

Tam seděl v říjnu 1934 jeho sok, pan Lerroux. Opíral se o politickou pravici, zejména o Katolickou akci Gil Roblesa, mladého muže, který právě pronikl do popředí.

Azaña a jeho přátelé nehodlali ponechat vítězství druhým.

Nadešla chvíle, kdy zápas o moc měl být dobojován. Spojili se se všemi skupinami levice. Svolali všechny revolucionářské, o převrat usilující živly.

Rozezlený malý velikán se chystal vrhnout mezi lid planoucí pochodeň občanské války.

Dal provolati obecnou stávkou. Všechna kola se zastavila.

Nad Madridem se vznášela příšera hladu.

Tím líp! Prázdné žaludky vzbuzují revolucionářské choutky.

Azaña, Casares, Quiroga, Sanchez Roman, Prieto, Largo Caballero a jak se všichni nazývali, svolávali schůze a vyjednávali.

Telefon nepřestal zvonit. Dáblové se chechtali. Všechno se dařilo. V baskickém území je vzpoura. V letním sídle španělských králů, San Sebastianu, zaznělo heslo »Pryč se Španělskem!«

Ničemové v dělnickém domě si blahopřáli. To je správný duch! V tomto směru nechť se revoluce dá na pochod!

Prieto, pospěš si! Dojed' do San Sebastiana a přilévej oleje do ohně! Baskický separatismus v této chvíli je naším nejlepším spojencem. Asturští kluci to vytrhnou! Tak volali jeden přes druhého.

Ano, Prieto rád uposlechl rozkazu a odebral se na sever, do baskického území.

MINISTR VÁLKY V NESNÁZÍCH

Madridskými ulicemi, v nichž nebylo jediného vozidla, ztichlými třídami, poznamenanými příznaky válečného stavu, spěchal muž ve vycházkovém obleku.

Směrem k ministerstvu války.

Budova byla obstavena stráží. Výjimečný stav.

Pevné, pružné mužovy kroky blížily se hradbě bodáků.

»Stůjte!« zaznělo mu vstříc.

Stál před zachmuřenou hlídkou.

V téže chvíli přispěchal strážní důstojník. Jeho obličej se rozzářil. Srazil paty, vzdal čest.

Muž ve vycházkovém obleku s úsměvem a zdvořile poděkoval. Zmizel ve dveřích ministerstva.

Důstojník se dotkl ramene vojákovy.

»Viš, kdo to byl? Generál Franco. Teď to, člověče, bude klapat.«

*

»Pane generále!«

Ministr války don Diego Hidalgo vyšel vstupujícímu s napřaženýma rukama vstříc.

»Netrpělivě vás očekávám. Poslal jsem pro vás už několikrát.«

Krátká, významná pomlčka.

»Nutně vás potřebuji.«

»Pane ministře, jsem vám k službám.«

Vděčný pohled Dona Hidalgo. Sáh po kupě telegramů, pokrývajících psací stůl. Poslední zprávy z baskického povstaleckého území.

Franco je přelétl zrakem.

Jeho klidná zdvořilá tvář neprozrazovala nic z hrůzy, která mu svírala srdce.

Rudá luza řádí. Ničí, páše zlo, před nímž blednou muka marokánské války.

Rozpoutali peklo.

V Asturii se bouří horníci, Gijon je v nebezpečí. Příštím cílem rudých je Orviedo.

Orviedo! Na několik vteřin ožila vzpomínka, světlá a krásná.

Poté opět chladně uvažoval.

Napjatě, starostlivě a vážně hleděl ministr do generálova nehybného obličeje.

Teď Franco vzhlédl a ukázal na telegram z Orvieda.

»To je velmi vážné. V Orviedu není dost vojska, aby mohli potlačit povstání.«

Krátká úvaha, výpočet.

»Dvacet až třicet tisíc vzbouřenců, počítám. Jsou výborně vyzbrojeni. Zbrojařské továrny patří jim. V Gijonu a Orviedu máme celkem asi šestnáct set mužů.«

Ministr zbledl.

Francův tichý, zdvořilý hlas mu zněl v uších.

»To jsou následky nařízení poslední vlády. Posádky byly sníženy na nejmenší počet vojska.«

Krátká pomlčka.

Muži na sebe pohlédli vážně a s porozuměním.

»Z ostatních posádek asi nelze odeslat posilu do Asturie. Oslabená posádka by byla v nebezpečí. Nehledě ani k špatným železničním spojmům a nepříznivému terénu.«

Franco krátce přikývl.

Od počátku revoluce byly veškeré silnice a železniční trati zničeny. Všude to doutnalo. Žádná posádka nemohla postrádati ani jediné čety.

Avšak vojsko v Asturii potřebovalo pomoci. Nutně! Nutně!

Před Francovými zraky kmitla se bleděžlutá poušť, kterou tak často prošel. Maroko! Pochody horkým pískem, prachem pokryté řady, svalnatí, osvědčení vojáci, snědí Regulares, muži v širokých pláštích s obrovskými kápěmi, legionáři v zelenohnědém stejnokroji.

Jeho tvář se vyjasnila.

»Excelence! Mám nápad!«

Ministr rychle zvedl hlavu, upřel napjatě oči na generála, kterého Azaña vyloučil ze služby a z povýšení.

»Měli bychom poslat do Asturie africké pluky!«

»Pane generále, to je geniální nápad!«

Ministr byl jako vyměněn. Pružně se vztyčil. Oči se zableskly, hlas zvučně zazněl:

»Požádám ihned o souhlas předsedu vlády. Čím vám mohu posloužit, pane generále?«

»Prosím o dovolení, abych se směl uzavřít v telefonní místnosti.«

»Ale prosím, pane generále! Podejte mi ruku. Sňal jste se mne velikou tíží.«

FRANCO ZASAHUJE

»Haló! Haló!«

Franco nepřestal volat do přístroje.

Žádná odpověď. Co se to děje? Tak záhy zvečera se na leonském letišti nikdo nehlásí?

Vytočil jiné číslo.

»Ministerstvo války, generál Franco. Velitel leonského letiště je okamžitě zproštěn služby.«

Volá Barcelonu.

»Pan generál Bate? Zde generál Franco. Ministerstvo války. Prosím, abyste mne o všem uvědomil. Jakže? Posádka nezvratně rozhodnuta jít proti vzbouřencům? Dobrá! Předseda katalánské vlády se hlásí s balkonu k povstalcům?

Pošlete děla před vládní budovu. Očekávám další zprávy. Spolehněte na mne, dostaneme je! Konec.

Telefonní hlášení z Orvieda, telefonní rozhovor s Gijonem. Telegramy se všech stran.

Muž v telefonní místnosti bojuje.

Klidně, rozvážně, s úsměvnou jistotou vítězství.

Zná posádku, její sílu, výkonnost, schopnosti. Jeho mozek je nesmírný archiv. Po celé měsíce, trávené o samotě a ve vyhnanství, pracoval, nedopřál si klidu.

Teď mohl čerpat ze svých bohatých znalostí jako režisér, který zná scénář do poslední tečky z paměti a dopodrobna odhadne každou možnost.

Rozmrzele procházel šéf generálního štábu Masquelet chodbami a síněmi ministerstva války.

K čertu, co to zase znamená? Franco se tu objevil, jako by ho sem zavála vichřice. Posadili mu civilistu zrovna pod nos, dali mu dalekosáhlou plnou moc a nechají ho dělat, co mu je libo.

Třeba o tom zpravit neprodleně Azaňu a nařídít diskretně všem velitelstvím, aby kladla tajný odpor.

Muž v telefonní kabině to již dávno ví: dělají mu potíže, zdráhají se. Počátek s letištěm byl symbolický.

Telefon, telegraf, radio, letadla přispějí k vítězství řádné služby.

Podplukovník Yague bude znamenitým velitelem Afričanů. Odletěl do Gijonu, dělal snad v této chvíli už pořádek. Na toho je spolehnutí.

Především třeba všechny posádky povstaleckého území, i ty nejslabší, sdružit podle jednotného plánu. Tak se stanou mocí. Všechno závisí ovšem na vedení. Počet nerozhoduje.

Třeba se spojit se všemi velitelstvími, prosadit, aby každý povel byl bezpodmínečně a neprodleně vykonán, přes nekalou sabotáž pana šéfa generálního štábu.

Už dávno se nad Španělskem prostírala noc. Atmosféra byla rozvířena elektrickými vlnami telefonu, radia, telegrafu. S povrchu země šlehaly plameny. V temných úžinách ulic řádil boj, cvakaly kulomety, duněla děla. Mezi tím jako praskot biče výstřely z revolverů a pušek.

A do vražedné vřavy pronikají vřískavé hlasy z jiného, vzdáleného světa, jazzová hudba vysílaná, aby omamovala, šálila. Náhle ustala, aby chraptivý mužský hlas, chvějící se vzrušením, mohl přednést prohlášení, oznámit proklamaci. V příští chvíli se jazzové nástroje znovu rozvřískají. Ze zahraniční stanice mísí se do šílené zvukové zmeti operní arie, kterou záhy vystřídá volání o pomoc, ječící z vládní budovy barcelonské.

V samém ohnisku bouřlivého víru je osmahlý, vytrenovaný muž v civilu, který hovoří a vysílá radiogramy z telefonní kabiny ministerstva války v Madridu, spojuje ve svých rukou všechna vlákna, pracuje cílevědomě a neomylně, upevňuje své posice, klade nástrahy svým protivníkům.

Rozednívalo se.

Služba přinesla telegram z Barcelony.

Separatistická revoluční vláda se bezpodmínečně vzdala.

»Pobočníku!« zvolal Franco jasně a zvučně, »vzbuďte s touto zprávou pana ministra!«

Dvanáct dní a dvanáct nocí seděl Franco ve svém hlavním stanu, telefonní kabině. Ani na chvíli nepozbyl klidu, sebevědomí. Ani na chvíli nepustil otěže z rukou. Zabývá se každou sebe nepatrnější otázkou, řeší každou maličkost. Ze vzdálené Asturie hlásili velitelé, že mají potíže s neschůdnými silnicemi. Ihned jim Franco z Madridu sdělil, po kterých cestách musí postupovat, neopominuv je upozorniti na rozmanitá možná nebezpečí, kde třeba počítat s nepřátelskými úskoky a jak jim předejít.

Křížník »Libertad« ostřeluje vzbouřence na kopci Santa Catalina.

Jedna chybná rána za druhou.

Gijonský velitel to hlásí do Madridu.

Franco vezme tužku, rychle vypočítá chyby, opraví je, udá radiograficky přesný záměr cíle.

Ted' sedí každá rána.

Mezitím otázka.

»Jaké je to u vás? Myslím, zde v Madridu?«

»Stále ještě nebezpečné, pane generále. Vzbuřenci leží na střechách a pálí do ulic. Jak je máme vyslídit v jejich skrýších?«

»Má policie ostrostřelce?«

»Zajisté, pane generále.«

»Má světlomety?«

»K službám.«

»Pak ohledejte střechy světlomety, rozdělte ostrostřelce obratně po terasách a podobných vyvýšených místech a vzbouřence prostě sestřelte. Promiňte, slyším telefon... Zde Franco. Jak? Dva prapory Tercia, prapor Regulares se vylodili v Gijonu? Podplukovník Yague. Výborně! Ať se hned vydají na pochod do Orvieda, na pomoc posádce.«

Ministr války, bledý a vyčerpaný, tiše vstoupil.

Franco pružně, svěže vyskočil.

»Excelence, troufám si říci — že jsme to zdolali.«

Don Hidalgo mu mlčky stiskl ruku.

Kam by v těchto dnech bylo Španělsko dospělo, kdyby se jeden muž nebyl ujal vedení, zachrániv tak s geniálním mistrovstvím svou vlast?

President republiky, Niceto Alcala Zamora se zatvářil kysele, když vyslechl zprávy.

Ovšem, revoluci bylo třeba potlačit. Že však z toho vzešlo vítězství a sláva ducha ztělesňovaného Francem, nebylo mu po chuti.

Levice utrhla těžkou ránu. Na druhé straně však se jasně prokázalo, do jaké míry bylo dělnictvo v moci radikálů. Levice byla stále ještě nebezpečným činitelem. Pokaziti si to s ní nadobro — připadalo starému pánovi tuze povážlivé. Je třeba smířlivosti. Na potrestání vzbouřenců není ani pomyslení.

Hleděl, aby si nezadal, aby opatrně proplul mezi levicí a pravicí.

ŠÉFEM GENERÁLNÍHO ŠTÁBU

Franco seděl v okázale zařízené komnatě ministerstva války. Zde měl svou novou pracovnu. Opět se vystřídali ministři. Dona Hidalgo nahradil předák katolické Lidové strany, Gil Robles, naděje nového Španělska.

Gil Roblesovi připadl úkol vzkřísiti k novému životu, co zdánlivě odumřelo. V ministerstvu vál nový duch. Nový pán jmenoval Franca hned po svém nástupu šéfem generálního štábu.

Jaká to změna!

Zaujímá nyní nejdůležitější a nejodpovědnější místo v armádě. Má před sebou nádhernou povinnost obrodit armádu. Uskutečnit plány, zhotovené v nedobrovolném osamocení.

REORGANISACE ARMÁDY

Jakmile Franco nastoupil službu, rázem postřehl zející propast. Byl zdrcen. Nikdy by nebyl uvěřil, že demokratičtí držitelé moci tak beznadějně zničí armádu.

Skladiště byla prázdná, zbraně zastaralé a nepotřebné.

Zásoby munice byly by v případě války stačily sotva na jediný den. Kdyby v těchto měsících některá cizí moc byla napadla Španělsko, nebylo by se ubránilo ani čtyřiaadvacet hodin.

Generál zjistil všude nepopsatelný zmatek.

Letectví vlastně ani neexistovalo. Nalezl několik bombardovacích letounů z roku 1918 a několik pětikilových pum.

Po ocelových přilbách, tancích, po moderním válečném materiálu nikde ani stopy.

Muniční továrny byly zaplaveny komunistickým dělnictvem.

Důstojnický sbor, neschopný a nespolehlivý, měl ve svých řadách protekční chráněnce Azañovy a jeho přátel.

Pracovat! Pracovat!

Budovat!

Povolá všechny, které Azaña dal k dispozici. Především Molu.

Dostal rozkaz vypracovati mobilizační plán. Třeba pomýšleti na vybudování letectva, na konstrukci nových baterií, ocelové přilbice třeba rovněž pořídit. Dělnictvo ve vojenských továrnách nesmí příslušet žádné politické straně.

Franco pracoval nezmarně od rána do noci.

Ministerská rada souhlasila s jeho návrhy. Povolila všechno.

1.100 milionů!

To stačilo k provedení zbrojařské tříletky, neboť plány byly dopodrobna vypracovány.

Tu z jasného nebe udeřil blesk.

Už dávno se díval prezident republiky, don Niceto Alcala Zamora, podezíravě na Gil Roblesa.

Je Gil Robles opravdu přesvědčeným republikánem?

Tato otázka starého Dona Nicetu tuze znepokojovala.

Osobně Roblesovi důvěřoval.

Ale na tom nezáleželo. Všemocní pohlaváři strany smýšleli jinak. Bylo jim třeba vyhověti, presidentská hodnost byla v sázce.

Vládě byla tudíž odhlasována nedůvěra.

Stalo se tak naprosto demokratickým a korektním postupem.

Nastala vládní krise. Nebylo to po prvé.

I Franca zasáhla jako rána mečem. Jediné škrtnutí perem, úlisná hra politického zákulisí všechno zmařila. Chtěl vykonati důležitou, rozhodující práci, avšak temné mocnosti rychle zasáhly.

Dobře, že mu připomněli, že žije v demokratické republice rozeštvaných politických stran!

V radostném tvůrčím úsilí téměř na to zapomněl.

Ministerstvem ploužil se bledý, hubený, rozmrzelý stín, kněžsky předpojatý a bezvýznamný: nový ministr války Portela Valladares.

Všude to čpělo ztuchlinou, úskokem, zradou.

Každý to cítil, každý to věděl: přichází likvidátor. Za šedými závoji osnuje se cosi ďábelského.

Po Španělsku sahala internacionála. Komunisté se spojili. Usmyslili si přikrýti neblahou zem rudým pláštěm.

BOLŠEVICKÉ SPIKNUTÍ

Azaña, Largo Caballero, Cazares Quiroga, Prieto a jiní levičáci, socialisté a bolševici se sešli k besedě, kouřili těžké doutníky a předli své sítě.

Uprostřed, na vyvýšeném místě seděl Martinez Barrio, vysoký státní hodnostář.

Všichni byli svorní, bavili se a smáli.

Uzavřeli smlouvu. Cortesové budou rozpuštěni. Díky přičinění Martineze Barria nastala opět vládní krise. Běželo teď především o to, zajistiti při nových volbách vítězství levice.

Několik pánů, hovořících španělsky se silným ruským přízvukem, vypracovalo smlouvu. Barrio svolil s blasevným gestem.

Spiknutí proti Španělsku bylo dojednáno. Nastala veliká likvidace.

Azaña zářil, hovořil, byl zavalen prací, cítil se ve svém živlu. Viděl se již předsedou vlády; nedočkavě vyčkával dne, který potvrdí, že jeho politické vyznání, on sám, je v právu.

Largo Caballero ho měřil kosým pohledem.

»Blázne! Abych se nesmál! Však víme, jak s tebou zatočíme!«

Vyměnil pohled s Alvarez del Vayou, smýšlejícím stejně jako on.

Znovu prohovořili výsledek dnešní schůze.

Leví republikáni, socialisté, komunisté, shodli se se všemi v tomto směru orientovanými stranami, že se při volbách budou vzájemně podporovati.

Sjednali určité zásadní požadavky. Žádali amnestii pro všechny, kteří byli odsouzeni v souvislosti s asturskou revolucí. Budou dosazeni na svá bývalá místa a dostane se jim náležitého odškodnění. Všichni, kdož zavinili, že tito muži byli postaveni před soud, musí být přísně potrestáni.

Usnesli se na společném postupu při volbách.

A zvítězí-li pravice i přes to?

Azaña se rozčilil.

»To není možné, vzpomeňte na volební právo, které jsme zavedli.«

»Ostatně,« pravil Barrio, »myslili jsme i na tuto možnost. V tomto případě bude ustanovena komise, která musí rozhodnout, že určité mandáty jsou neplatné, že dotyčná místa ve sněmovně nebudou obsazena.«

»To je nezákonné.«

Caballero vybuchl.

»Hlupáku, kdo říká, že musíme zvítězit zákonitým postupem?«

Schůze byla skončena. Páni postávali v malých skupinách.

Del Vayo si připaloval cigaretu o Caballerův doutník a ukázal ramenem na Azaňu, kterého si vzal na paškál Bario.

»Ten nám upraví cestu.«

Caballero opovržlivě trhl ramenem.

Jeden ze soudruhů k nim přistoupil.

»Poslyš, to jsou přece demokraté, zaprodáváte nás občanským stranám. Jak to máme objasnit revolučním davům?«

Del Vayo zvedl poučně ruku a pravil:

»Demokracie je most, po němž snadno přejdeme k bolševismu.«

Soudruh nechápal.

Caballero ho odsunul stranou a zavrčel:

»Předpis z Moskvy.«

»Pak je dobře.«

7. KAPITOLA

VE ZNAMENÍ ZAŤATÝCH PĚSTÍ

Bylo 16. února 1936.

Madrid neměl svou obvyklou slavnostní nedělní tvář.

Smrákalo se.

V ulicích byl hluk a ruch. Rudé milice ve stejnokrojích se zpěvem pochodovaly třídami. Rudé vlajky se sovětskou hvězdou plápolaly.

Křiklavé plakáty. Zaťaté pěsti. Chraptivý křik.

Vítězství! Vítězství!

Volby prokázaly, že rudí zvítězili: levice to vyhrála na celé kolo.

»Vidíš, Pedro, to je stvrzenka za říjen 1934.«

»Ale vždyť výsledek voleb ještě nebyl oznámen.«

»Osle, co je nám po tom. Výbor nařídil, abychom hlásali vítězství proletariátu. Hlasování nám může být ukradeno! Sláva! Sláva! Světová revoluce je na pochodu!«

KOUZLO VOLEBNÍHO ŘÁDU

Občan se zděšeně zamykal ve svém domě. Ulice a náměstí, celé město patřilo rudým.

Vítězům.

Shlukli se, třímali vlajky, žádali pomstu.

Byl to volební den. Proměnil se v den rudé revoluce.

Nastala noc. Temnem práskaly výstřely.

Při krvavě rudém žáru pochodní oslavovala ulice v šíleném rytmu vítězství Moskvy.

Široce se rozvinuly vlajky teroru, zastiňující Madrid, bývalé sídlo španělských králů.

V hlavním stanu rudých zavládla horečnatá činnost.

Španělští a ruští bolševici řádili.

Telefony řinčely, psací stroje klapaly. Pekelná symfonie.

Muži kouřili nesčetné cigarety, proplachovali hrdlo ostrou kořalkou. Křičeli, rozpalovali se.

Pozvolna docházely volební výsledky.

Téměř všude týž obraz: pravice dostala většinu hlasů.

Bonzové bez kabátů dřepěli kolem stolů, vypočítávali spěšně a překotně možný počet mandátů. Smáli se.

Rozdělení volebních okresů bylo pro levici tak výhodné, klíč pro ustanovení mandátů v republikánském zákoníku tak rafinovaně upravený, že pravici větší počet hlasů nebyl téměř nic platný.

Azaña to skvěle zaonačil už tehdy, když republika se zrodila z trosek monarchie a směle vztyčila čelo.

Moskevští komisaři dávali hrubým hrdelním hlasem lámanou španělštinou své rozkazy.

To vše byla komedie, divadlo. Podstatné je jedno jediné: Teror, teror!

Tohoto večera, této noci bylo třeba zastrašiti Španělsko, aby se žádný občan, žádný šlechtic neodvážil vyrvati levici vítězství.

»Zítřa, pozítří, soudruhové a soudružky, se rozejdete do kraje jako poslanci cortesů, a zrevolucionujete davy podle příkazů, které jsme dostali od povolaných.«

»Druhé veliké období světové revoluce nastalo.«

»Bravo!« volal sbor, »zvěstujeme to davům!«

VE SPÁRECH KREMLU

Muž, jemuž se starostmi div hlava nerozskočila, sáhl pevnou rukou po sluchátku.

»Zde Franco, prosím ředitele Guardie civil.«

»Haló, zde Pozas. Franco? Copak je nového?«

Jeho tón byl lhostejný a klidný, přespříliš klidný v noci, kdy se rodil převrat, vraždy a požáry.

»Myslím, že jsi do všeho zasvěcen.«

»Nevěřím, že k něčemu dojde.«

Franco měl pocit, jako by se proti němu řítila stěna. Zesílil hlas, hovořil naléhavěji, ba téměř prosebně.

»Volám tě, Pozasi, abych ti oznámil, že se davy zmocňují ulice. Zdá se, že na příkaz revolučních stran vyvozují neoprávněné důsledky z voleb. Obávám se, že v Madridu dojde k nepokojům. Rovněž i na venkově. Jestli už zatím nevypukly.«

»Myslím, že tvé obavy jsou přehnané.«

»Doufám, že máš pravdu. V každém případě ti připomínám, že žijeme v legálním právním státě a že jsme všichni povinni uznávat volební výsledek. To platí i pro toho, kdo je osobním protivníkem režimu.«

»Nechápu . . .«

»Každá, byť i sebe menší svévolná oprava volebního výsledku je protiprávní čin. Právě proto, že máme demokratický volební systém.«

»Nikdo nezmění na volebním výsledku ani čárku. Slibuji ti to.«

»Zdá se mi, že slibuješ víc, než můžeš dodržeti. Sbohem.«

Pozas zavěsil sluchátko, povytáhl obočí.

Rozumím ti dobře, příteli Franco. Ale jen blázen uchopí žhavé železo, aniž vyčká, na kterou stranu se hodlá ohnout.

Noční vřava se stupňovala.

Hustěji a hustěji se kupí davy. Jejich křik se stává divo-
čejším, výbuchy revolverů se opakují čím dále tím rychleji.

Stín zaťaté pěsti nad Madridem se prohluboval.

Bylo to nyní jasné, až příliš jasné: neběželo o vzpouru
nespokojeného, rozeštvaného lidu, nebyl to puč, nýbrž cosi
ve Španělsku dosud nepoznaného: invase.

Invase Kremlu.

Cizí mocnost se chystala dobýti Španělska a snížit pyš-
nou zemi hrdé tradice na bolševickou kolonii.

Nepřítel, který marně bušil na brány Maďarska, Italie,
Německa, který se marně pokoušel přistati ve střední Evro-
pě, zaútočil nyní na západní a jihozápadní Evropu.

Číhal před branami Francie.

Hnal útokem na Španělsko, které mu připadalo strate-
gicky důležitější.

Španělsko, bašta evropské kultury, vysunutá nejdále do
Afriky, na jihozápad! Španělsko, které se již jednou mělo
nepříteli západu, světovému dobyvateli — islamu — státi
vstupní branou do severní Evropy.

Španělsko bylo rázem vyrváno ze své odloučenosti a mezi-
národní bezvýznamnosti.

Severní Afrika byla vydána na pospas revoluci, která by
jako kleštěmi sevřela Afriku a Přední Asii.

Jak strašlivá perspektiva!

Generál se naráz vymanil ze svých vidin.

Telefon. Hrozivé zprávy.

V různých čtvrtích města se již strhly nepokoje a došlo
ke rvačkám. Davy se již nedaly držet, nelze je zkrotit.
Zkrotit?

Kdopak by je krotil?

Na koho se obrátit? Koho vyburcovat, probudit?

Pozas byl chabá třtina. A velel strážkyni pořádku, Gardii civil!

Takhle přece musí dojít k pohromě.

Což vláda pozbyla smyslů, že neviděla, oč jde? Že to všechno je pouhá šalba, revoluce, rudý teror?

Má zavolat ministerského předsedu? Pana Portelu Valladarese? Který po Lerrouxově odchodu tak rychle postoupil z ministra války na předsedu vlády?

Bylo by to marné. Je ve spojení s revolucionářskou klikou.

Ale generál Molero, ministr války!

Třeba ho ihned zavolati!

Vteřiny a minuty u přístroje se zdají věčností.

Konečně se někdo hlásí.

Pan ministr spí.

»Tak ho vzbudte, je to nutné.«

Opět rozrývající minuty čekání.

Poté se ozve rozespálý hlas:

Ministr.

»Pane ministře, ve městě a na venkově vypuklo povstání. Na mnohých místech došlo už i k zhoubným výtržnostem.«

»To je smutné.«

»Davy jsou pány ulice. Musíme něco podniknout.«

»Myslíte, že bych mohl něco učinit?«

Otázka zněla nesměle a zastrašeně.

Tak se choval ministr války v hodině svrchovaného nebezpečí.

Franco začal pěsti.

»Pane ministře, jest nezbytně nutno požádat ministerskou radu o vyhlášení stanného práva!«

»Portela je zpraven?«

»Promluvím s ním.«

»Ano, prosím vás o to.«

OBAVY PANA ZAMORY

Starý Don Niceto Alcala Zamora, trůnící za psacím stolem jako modla v pochmurné nádheře své pracovny, hleděl s nelibostí na spis a na muže, který mu jej předložil.

»Stanné právo? To se mi nezdá. Portelo, uvážil jste, co to znamená? Chcete za to odpovídat, vyprovokujeme-li v této chvíli lid?«

Vyzáblý strašák Portela sklonil ustaraně hlavu. Děda učinil zmatený pohyb.

»Mně se zdá, že se ministerská rada dala strhnout určitými, příliš horkokrevnými živly. Stanné právo! Proč? Nikdo to nepochopí.«

»Rozkazy již jsou vypracovány, excelence . . .«

»Generálem Franco, co?«

»Ano, pane presidente.«

Starý pán odsunul spisy.

»Ne.«

Strašák Portela se uklonil a v příští chvíli zmizel z pokoje.

STRACH PANA PORTELY

»Pane ministerský předsedo?«

Franco se postavil do pozoru.

Portela si přisunul židli.

»Promiňte, že jsem vás pozval k sobě . . .«

»Právě jsem jednal s generály. Všechno je hotovo. Rozkazy jsou připraveny a hned je dáme dále.«

Portela povytáhl obočí a zadíval se na generála prázdnými očima.

»Aha, rozkazy, pane generále. Lituji opravdu . . .«

Ustal a malátně mávl rukou.

»Pan prezident nesouhlasí. Za těchto okolností... Rozumíte...«

Franco rozuměl.

Rozuměl až příliš dobře.

Srdce se mu rozbušilo. Krev se hrnula k hlavě. Zůstal v klidném, nepohnutém postoji. Zdvořile pravil:

»A jak o věci soudíte vy, pane ministře?«

Generál se neurčitě usmíval.

»Jsem poslušen rozkazů presidenta republiky, Dona Nicety Alcala Zamory.«

»Pane ministerský předsedo! Venku zuří anarchie! Dejte vyhlásit stanné právo. Nejde-li to jinak, tedy proti vůli presidentově!«

»Nikdy!«

Portela se vzpřímil. Pak se schoulil ještě zimomřivěji než obvykle. V jeho hlase se chvěla nekonečná malátnost, odpor, nechut, zatrpkllost věčně zklamaného člověka. Na zlomek vteřiny z něho vytrysklo cosi jako cit, příšera se proměnila v lidskou bytost.

»Jsem na to starý. To, co ode mne žádáte, je nad mé síly.«

Hlas zakolísal.

»Přesto — přiznávám se, jste jediný, který způsobil, že jsem zaváhal.«

Upřel mdlé oči nejistě na mladého generála. Pomalu se rozžaly, horečně se zaleskly. Pak sebou prudce otřásl.

»Ne! To všecko se hodí pro člověka, který má víc energie než já.«

Franco se předklonil. Zapomněl na všechny ohledy.

»Ale vy — vy jste přivedli zemi do toho zoufalého stavu. Teď je vaší povinností ji zachránit.«

»My?«

Portelův hlas zněl jako z veliké dálky.

»A proč ne armáda?«

Mladému generálovi se chvěly ruce. Zataľ pěsti, aby se ovládl.

Tu seděl bezduchý, vyžilý tvor, sotva již člověk, nohsled temných mocností, přísluhovač Moskvy, který je vinen, víc než vinen neštěstím ušlechtilého národa, seděl tu, uztrnulý v úzkostlivé opatrnosti, v úskocích parlamentní rutiny a fňukal: »Jsem už starý.« Soudruh, pomocník mužů, kteří zničili pyšnou armádu, přiložil hned při nástupu jako ministr války ruku ke zhoubnému dílu. A teď se ptá v nevinném údivu: »Proč my? Proč ne armáda?«

Mělo smysl ztrácet slova, jednat s těmito zloduchy?

Musí se ovládnout, musí nasaditi všechny páky, třebaže již sám nevěří v úspěch. Konec konců ten člověk je také Španěl! Snad je zaslepený, nepoučený — nemůže přece být tak dokonale špatný!

»Armáda, pane předsedo, není již pevnou jednotkou jako dříve. Není dost silná, aby zdolala revoluci. Musíte zakročit, pane předsedo! Vy, jen vy můžete uvést v činnost všechny neomezené státní prostředky. Celý aparát veřejné moci podléhá vám. K tomu se přidruží má pomoc, má podpora. Jsem vám zcela k dispozici.«

Portela již nevydržel na židli. Musil se pohybovati, aby zvládl vzrušení, které ho náhle přepadlo. Učinil několik spěšných, nesmyslných kroků. Kolena se mu podlamovala. Byla měkká jako nahřátý vosk.

Rychle se opět posadil. Hlava mu hořela.

Kdyby byl aspoň sám a mohl se vzpamatovat! Rozmyslit si to! Mladý naléhající generál ho přivedl z míry. Mohl by se zapomenouti, dáti se strhnout vichřicí jeho slov. Musí rozhovor skoncovati. Zaraziti příval slov!

Pohlédl prosebně na Franca.

»Musím se na to vyspat.«

Generálovy rty se trpce stáhly.

»Vím, co mi odpovíte. Řeknete ne! Ale, pane předsedo,

nesmíme již ztrácet čas. Není tu nic, o čem byste mohl uvažovat, co si rozmýšletí.«

»Prosím vás, nechte mne spát, přemýšlet! Dopřejte mi času a klidu!«

»Poroučím se vám.«

»Sbohem!«

Dveře zapadly.

Starý muž se schoulil ve svém křesle.

»Ach, ty mladý, bujný hrdino! Cožpak ty víš, jakým nevolníkem je někdy ministerský předseda!«

Bledý, zkřivený muž se schoulil ještě více. Díval se na pekelně neúprosné hodiny. Jeho chvíle zde jsou tak jako tak sečteny. Azaña je před branami! Zítra nebo pozítří usedne do téhož křesla, v němž dnes odpočívá on a vytasí své pero jako ohnivý meč.

*

Významný pohlavár strany byl volán k telefonu.

»Pane, Portela měl dnes v noci rozhovor s generálem Franco.«

Oslovený hvízdal. »A . . . ?«

»Portela odešel ze své pracovny zřejmě vyčerpán.«

»Přijedu hned, neopustím už Portelu ani na chvíli. Děkuji vám.«

»Kabát!«

Nasadil spěšně buřinku a oblékl převlečník, do něhož mu sluha pomáhal.

Opět drnčel telefon.

»Dobře, že jsem vás stihl, seňore . . .«

Portelův hlas zněl ochablý, ještě slaběji než obvykle.

»Musím s vámi mluvit, seňore . . .«

Znělo to jako výkřik o pomoc. Jemné ucho všemi mastmi mazaného znalce lidí rozeznalo zřetelně neobvyklý přízvuk známého hlasu.

»To je náhoda, můj milý, právě jsem se chystal k vám zajít. Přijdu za několik minut.«

V šíleném chvatu řítil se vůz významného muže ulicemi a zastavil s prudkým zabrzděním před budovou ministerského předsedy.

Pán v převlečníku s buřinkou na hlavě spěchal se sklopenou hlavou po schodech. Snažil se, aby nebyl spatřen nebo poznán a zmizel v příští chvíli jako přelud v temném jícnu dveří.

Na chodbách, v předpokojích se ohýbaly páteře.

Muž v tmavém obleku toho nedbal. Prošel čekárnou před ministrovou pracovnou. Dveře k Portelově svatyni se před ním samočinně rozevřely.

»Velmi mne těší, señore. Jak se daří? Dobře jste se vyspal? Vypadáte trochu přepadle. Snad malá horečka? Stáří, milý pane, stáří! Nuže, budeme mít brzo válku?«

Portela zavrtěl slabě hlavou.

»Pověděl jsem dnes ráno Francovi, že podle mého názoru není situace vážná. Vidí příliš černě. Nové levicové ministerstvo by všechno zase uklidnilo.«

Předák, tvářící se, jako by netečně prohlížel noviny, nespouštěl svého spolubesedníka ani na vteřinu s očí.

Portela cítil jeho kosý pohled. Zdál se mu být skobou, na které bezmocně a bezbranně visí.

Och, je znaven, strašlivě znaven. Má strach.

Strašlivý strach ze všeho a ze všech. Bojí se Franca a generálů, bojí se svého hosta a ostatních předáků. Přeje si jen jedno jediné: odhoditi břemeno odpovědnosti, uchýliti se v bezpečí.

Host pravil chladně a odměřeně:

»Až do jmenování nové vlády, která bude ve znamení Lidové fronty, zůstanete v čele vlády.«

Portela zastrašeně přikývl.

Host se chystal k nové otázce.

Zmlkl.

U dveří se objevil stín.

»Pan generál Pozas si přeje hovořiti s panem ministerským předsedou . . .«

V téže chvíli kdosi odsunul mluvčího, Pozas se vřítel do pokoje, svlékl rukavice a odhodil je na židli.

»Pane ministerský předsedo, generálové Franco a Goded vzbouří svými žalostnými zvěstmi celou posádku.«

»Á, pan generál Pozas.«

Host se vynořil z přití.

»Jste bdělý, pane generále.«

Pozas se rozčilil.

»Ano. Všechno, co tvrdím, je pra da. Vím to z věrohodných pramenů.«

Portela se vzpružil a pokoušel se o pevný postoj.

»Nemůžeme to už strpěti. Nebudeme mlčky přihlížet.«

Pozas opřel sevřenou pěst o stůl.

»Guardia civil ukáže vojákům, zač je toho loket.«

Hostův obličej vyzařoval mrazivý chlad. Opovržlivě prohodil:

»Vyvodíme neprodleně důsledky z výsledků voleb. Myslím, Portelo, že vám klid a ústraní dobře poslouží.«

Chvějící se stařec rozuměl rozkazu. Poslušně sklonil hlavu před svým pánem a mistrem.

Pohlavár si ledabyly pohrával s perořízkem. Franco a Goded musí zmizet z Madridu. Budou posláni na vzdálené místo, kde nebudou nebezpeční. Někam, kde si lišky dávají dobrou noc. Azaña bude šťasten, bude-li smět tímto nařízením započít svou kariéru jako ministerský předseda vlády Lidové fronty.«

»Señore . . .«

Pozas se poroučel.

Předák mu letmo pokynul.

Obrátil se k Portelovi.

»Co máte na práci?«

»Zdržím se ještě chvíli a uvedu své věci do pořádku.«

Host si zapálil cigaretu.

»Dovolíte zajisté, abych zůstal s vámi. Nedejte se mou přítomností nikterak rušit...«

DO VYHNANSTVÍ, ALE PŘIPRAVEN...

»Franco! Příteli! Kamaráde!«

Generál Mola vstal. Jeho slova zněla pohnutě. Jeho slachovitá, vyzáblá postava se vztyčila.

Pohlédli na sebe s hlubokou vážností.

»Nejsem ničím nepřítel,« pravil Franco tiše, »a přísahám, že vůči vládě nechovám zlé úmysly. Zůstávám věrný slovu, které jsem dal sobě i jiným. Nechci puč. Sáhnu po zbrani teprve, až uvidím, že by Španělsko jinak zahynulo. Nenávidím občanskou válku. Příčí se mi činit ze života peklo, příčí se mi, bojují-li proti sobě lidé téže národnosti, bratři. Pokud je jiskřička naděje, že vlast ušetřím prolévání krve, potud...«

Bolestně vzdychl.

»Potud musíme čekat. Nesmíme ztrácet nervy. Až věci dojdou tak daleko, že se vzbouří celá armáda, až se celé vojsko rozpomene na svou povinnost a čest a tradici naší země, pak i já budu připraven. Ale prozatím ať se nikdo ve vládních palácích nebojí, že Franco zosnuje puč s hrstkou vojáků, jak tomu za posledních sto let bylo přespříliš často.«

Krátká pomlka. Molovy oči se třpytily za skly brýlí.

»Rozumíme si. Jsme dohodnuti.«

Položil příteli obě ruce na ramena.

Několik vteřin tak stáli a hleděli si do očí.

Franco se první probral z dojetí, vzal rukavice a čapku.

»Loučím se tedy s Madridem. Odcházím s těžkým srdcem. Mám všechno za sebou. Návštěvy na rozloučenou u Zamo-

ry, u Azaní. Nechovám proti nim zášti. Mám starosti, ale odnáším si i naději do svého dalekého vyhnanství uprostřed oceánu...«

Tiše se zasmál.

»... Guvernér Kanárských ostrovů. Pěkné místo. Doufám, že teď Azaña bude klidně spát. President republiky je přesvědčen, že ve Španělsku nikdy nemůže dojít ke komunismu. Odpověděl jsem mu, že tam, kde budu já, nikdy nedojde ke komunismu.«

Opět vzdychl.

»Vydám se tedy na cestu. Hovořil jsem s mladým Primo de Riverou, vůdcem Falangy. Bude-li třeba, můžeme na Falangu spoléhat. Mladý Primo mi řekl všechno o smýšlení, výstavbě, cílech, síle svých šiků. Smluvili jsme si, že zůstaneme ve styku prostřednictvím podplukovníka Yagua. Tak je kruh uzavřen. Rozdělují nás, roztrušují nás do všech koutů světa. Ale což nás takto doopravdy odlučují? Zůstaneme spojeni, budeme udržovat styky, ty a já, Antonio Primo de Rivera, Varelas, Yague, Queipo de Llano a všichni ostatní věrní kamarádi.«

Poslední stisk rukou.

»Prostorem vzdálení, ale v duchu spolu! Molo, kamaráde, na shledanou...«

»Na shledanou, příteli!«

8. KAPITOLA

JISKRA, KTERÁ ROZPOUTALA POŽÁR

Starobyrou síní cortesů se rozléhal pronikavý hvízdot a zlostné výkřiky.

Levice řádila.

Zatáté pěsti, vztekem zkřivené obličejy obracely se proti

řečníku, jehož ramenatá postava se lehce nakláněla, jako by se opírala proti náporu vichřice.

Z prava se ozýval bouřlivý protestující řev. Ztrácel se ve hluku levicových řad.

Jekot vysokých hlasů poslankyň nesl se nad temnými, chraptivými pokřiky mužů.

»Buďte rádi, vyjdete-li dnes odsud živi a zdrávi!«

»Však vás zkrotíme, vy krvelační reakcionáři!«

Divoký mladík s obličejem poďobaným neštovicemi, s plochým, dozadu se traticím čelem, do něhož padala špekovitá kštice, napřáhl paži. V jeho ruce se cosi zablýsklo. Revolver.

Mířil pomalu, klidně na nehybně stojícího muže, chystajícího se promluvit. Řečník upíral temné zraky ztrnule k vládním křeslům, doufaje, že odtud konečně zazní povel, jenž by zjednal klid.

Hleděl do posměšných, neúčastných obličejů. Neozvalo se volání k pořádku, nezazněl předsednický zvonek.

HISTORICKÁ ŘEČ CALVO SOTELO

Ještě stále na něj mířil revolver. Individuum, které jej svíralo, se s přivřenýma očima drze šklebilo. Bylo ve stejno-kroji rudé milice, v modrém cvičném obleku.

»Nech ho na pokoji, soudruhu,« zvolal kdosi z umírněné levice, »ať si pronese svou pohřební řeč!«

Předseda krátce, mrzutě pokynul.

Konečně!

Pomalu a váhavě klesala zbraň.

Chlap ve cvičném obleku se vztyčil a vychloubavě zvolal:

»Postřílíme vás, až nám to bude vhod! Rozumíte? Až nám to bude vhod!«

Hluk trochu ustal.

Předseda pravil rozmrzele a opovržlivě:

»Udělují slovo poslanci Calvo Sotelovi.«

Znovu se ozval krátký vřískot.

Poté ticho.

Uprostřed ministrů seděl se svraštělým čelem nový předseda vlády, Casares Quiroga.

Azaña musil své zamilované křeslo ministerského předsedy opět opustit. Trůnil nyní jako prezident republiky v chmurném Palaziu de Oriente. Don Niceto Alcalá de Zamora dostal zkrátka vyhazov.

Nelíbilo se mu tam. Připadal si jako zajatec, vyloučený z rušného života denní politické činnosti, jako stín, číslice, živoucí faksimile.

Ničíím více také již nebyl.

Předsedou vlády a ministrem války, mužem u kormidla, byl Casares de Quiroga.

Calvo Sotelo mluvil.

Pronášel obžalobu. Dělal bilanci.

Pět měsíců vlády Lidové fronty!

Je to vláda, postrádající každého právního podkladu. Byla založena na neslýchaném volebním podvodu. Právice obdržela při únorových volbách okrouhle asi 5,000.000 hlasů. Lidová fronta 4,336.000 hlasů.

Jakou odezvu měl tento výsledek v cortesích?

256 křesel dostala lidová fronta, 217 pravice a střed. Byl to důsledek rafinovaného, úskočnými pokoutnými škrabáky vymyšleného volebního zákona.

Sotva se sněmovna sešla, začala pod nátlakem rudých opravovati rozdělení mandátů. Zvolila komisi, která prohlásila 80 mandátů pravice za neplatné a rozdala je teroristům.

Tak nakonec dosáhla lidová fronta 295 mandátů oproti 177 poslancům pravice a středu. Mohla před celým světem prokázati většinu, poukázati na to, že Španělsko je rudé, že má lidová fronta pevné základy.

STRAŠNÁ ŽALoba ČÍSLIC

Mezinárodní demokratická klika se přičinila seč byla, aby se tento názor šířil, aby vzbudila a udržovala sympatie pro vládu lidové fronty.

Calvo Sotelo dělal bilanci.

Pět měsíců levé diktatury!

Znamenalo to:

113 generálních stávek.

218 místních stávek.

284 shořelých budov.

69 klubů a 10 denních listů rozpuštěno.

171 kostelů lehlo požárem.

3300 politických vražd.

Prosté číslíce. Leč co se za nimi skrývá? Jaká neskonale bída a hoře! Boj všech proti všem. Na venkově pobili dělníci statkáře, aby jim odňali půdu. Pole prohlásili za svůj majetek. Avšak kdo jim dá osivo, aby je mohli obdělávat? Kdo jim poskytne úvěr? Kdo se vůbec o ně postará?

Nikdo!

Nejméně ze všech socialistická vláda, která se těšila z anarchie a přála si jí.

Když dělníci pobili statkáře, vraždili se mezi sebou v hádce o uloupenou půdu. Dědiny se ozývaly smrtelným křikem umírajících, pláčem vdov a sirotek a nenávisťnými písněmi vrahů.

V městech patřil praskot revolverových výstřelů k všednímu pouličnímu ruchu. Dým hořících kostelů zatemňoval modrou oblohu.

Zde útočili ničemové na budovy denních listů pravice, tu zase pořádala rudá milice na vlastní pěst veřejné popravy pro zábavu davů.

Pořádkumilovný Španěl seděl zastrašeně ve svém bytě, naslouchaje v noci výbuchům pum, vrhaných anarchisty.

A vláda, jejíž povinností bylo udržovat veřejný pořádek, přihlížela blahovonně tomuto řádění. Kdo nepatřil k lidové frontě byl psancem.

Pět let liberální politiky! Pět měsíců vlády lidové fronty — a Španělsko, kdysi koruna všech zemí, stalo se peklem na zemi.

V divokém, zlostném ryku dozněla Calvova slova.

Ramenatý muž, bledý rozčilením, se téměř zhroutil. Těžce oddychoval.

Předseda krátce zazvonil.

Casares de Quiroga, premiér, povstal. Promluvil ostrým, mrazivým, vyhrůžným tónem:

»Odpovídáte osobně za výtržnosti, které vaše řeč způsobí, pane poslanče.«

Sotelo mávl pozdvíženou rukou.

»Señore Casares Quirogo, mám široká ramena. Máte své hrozby příliš rychle po ruce. Vyhrožoval jste mi již často. Dobrá, señore Quirogo! Vzal jsem vaše hrozby na vědomí. Přijímám s radostí boj a nebojím se odpovědnosti za své činy. Opakuji slova Santa Dominga de Silose, pronesená před katalonským králem: Veličenstvo, můžete mi vzít život, avšak nic více! — A já k tomu dodávám: Je mi milejší čestně zemřít, než nečestně žít.«

Sálem zaječel ženský hlas:

»Tento muž dnes promluvil naposledy!«

Hlavy všech se rázem obrátily. Byla to poslankyně Dolores Ibaruriová, tak zvaná »La Passionaria«.

HNUSNÝ ČIN

V temném dvoře policejních kasáren se rozsvítily reflektory auta.

»Jedeme!« zvolal kapitán Moreno a odhodil oharek cigarety.

Několik důstojníků a lidí Guardie civil a Guardie Asalto přiběhlo jako stíny a zmizelo ve voze.

Morena hvízdal na řidiče.

»Víš, oč jde. Dům znáš. Potom — na východní hřbitov. A nejeď moc rychle. Máme si s tím pánem ještě leccos co říci.«

Řidič se šklebil.

»Rozumím, kapitáne. Však nejsem dnešní.«

Dvířka zabouchla. Motor zavrčel. Moreno se opřel. S vy-ceněnými zuby zíral před sebe.

»Dnes je třináctého,« řekl důstojník Guardie civil, sedící vedle něho, »třináctého července.«

Moreno nepohnul brvou.

»A dusno je také.«

»Ano, opravdu, kapitáne, je zatraceně dusno.«

mlčeli.

Auto se řítilo nočními ulicemi Madridu. Do ticha zavřískal klakson.

Důstojník Guardie civil si odkašlal.

»Je to ještě daleko?«

Žádná odpověď.

Moreno stále civěl před sebe.

Brzdy zaskřípaly. Muži sebou trhli.

Řidič vystrčil hlavu oknem, ukázal na dům skrytý ve tmě a pravil:

»Tady bydlí, kapitáne.«

Několik rychlých kroků a Moreno stanul na prahu. Zabušil na dveře.

»Otevřít! Hej, haló! Ve jménu lidu!«

Bubnoval pěstmi na dveře. Ostatní se nahrnuli kolem něho.

Zevnitř se kdosi ozval.

Otázka.

Moreno přidržel ruce k ústům.

»Señor Sotelo? Otevřete! Guardia civil. Půjdete s námi.«

Dveře se otevřely.

Moreno a jeho druhy zaplavila zář světla.

Ze dveří vyšel muž.

»Jsem Calvo Sotelo. Co si přejete v tuto hodinu?«

»Půjdete se mnou, señore.«

V pozadí zazněl tlumený výkřik. Bledá a třesoucí se žena. Moreno vešel do domu.

»Pospěšte si, señore. Zůstaňte tak, jak jste. Á, señora!«

Ironická poklona.

»Je mi líto, že vás musím vyrušovat uprostřed noci, ale pánové v ministerstvu potřebují pana manžela velmi nutně.«

»To není možné,« šeptala žena vzrušeně, stěží se ovládajíc. »Můj manžel požívá poslanecké imunity. Přeptám se hned v ministerstvu.«

Běžela k telefonu.

Skokem byl Moreno u ní. Jeho prsty tvrdě obemkly její ruku, která již držela sluchátko.

»Nechte toho.«

Klidný hlas Calva Sotela naplnil pokoj.

»Prosím tě, drahá, nech toho. Neměj starosti. Bude to dozajista omyl. Neprovinil jsem se ničím. S Bohem. Vrátím se brzo.«

Muži Guardie civil a Asalta ho obklopili a vytlačili ho ze dveří. Moreno se ještě jednou slídově rozhlédl. Bledá paní tu stála se sepjatýma rukama a široce rozevřenýma očima.

Pokrčil rameny, sáhl nedbale na čepici a spěchal za ostatními. Rána, jíž přibouchl dveře, přehlušila výkřik ženy, která se uvnitř vrhla na kolena.

»Na východní hřbitov,« pošeptal Moreno řidiči.

Muž se ušklíbl.

»A nejet moc rychle. Nejsem dnešní, kapitáne.«

ÚTOKY NA FRANCA

Téže noci v Teneriffě.

Dům velitele tiše odpočíval v temnu. Ani větříček nepohnul vějíři palem, snících v dusném, vůněmi prosyceném vzduchu.

Ve stínu bílé zdi se cosi pohnulo.

Šepot, tichý jako vánek.

»Nikde světlo.«

»Tak do toho! Bydlí v prostředním křídle.«

»Když se to dnes zase nepodaří, víte, co to pro vás znamená. Rozkaz přišel z nejvyšších míst.«

»Žádné strachy, soudruhu. Do třetice všeho dobrého! Dnes ho navštívíme po třetí.«

»Rychle! Přelezte zeď!«

Ostré zavolání roztrhlo ticho.

»Stůj! Kdo je?«

Hluboké ticho.

Chlapi se tiskli do stínu, těsně ke zdi.

Vteřiny horečného napětí.

Třeskly výstřely.

Hlídka se přihnala.

V příští chvíli se ze stříbřité modré tropické noci, ze stínu kaktusů, palem a agav vynořily postavy několika důstojníků.

Zableskly se revolvery.

Opět práskaly nocí výstřely.

Stráž před domem pálila.

Několik chlapů v modrých cvičných úborech přikrčeně pelášilo nocí. V příštím okamžiku zmizeli za houštím keřů.

»Carramba,« sykl jeden z důstojníků, »zase nám upláchli. To je už třetí pokus . . .«

Kamarád ho popadl za rameno.

»Pryč odsud, než sem přijde. Nesmí vědět, že nad ním

bdíme. Znáš ho přece a víš, že by to nestrpěl. Ačkoli dobře ví, že ho ti holomci odsoudili k smrti.«

9. KAPITOLA

VICHŘICE Z KANÁRSKÝCH OSTROVŮ

Madrid tížilo sálavé dusné vedro. Když se lidé ráno probudili z neklidného, horečného spánku, cítili v údech olověnou tíži. Děsivé sny, výplody úmorného letního vedra, zasahovaly i do denních hodin, způsobily, že zběsile podrážděné nervy nenalézaly klidu.

Před budovou listu »El Socialista« shluklo se několik mužů. Postávali, seděli na chodnících, na prahu dveří, na lavičkách před výkladními skříněmi. Stáhli čepice hluboko do obličeje.

Přišli za časného rána, aby tu setrvali po celý den, rozprávěli, čekali netrpělivě na zprávy nebo tupě před sebe zírali.

MÍNĚNÍ LIDU

Člověk v košili a plátěných kalhotách přistoupil k dvěma chlapcům, kteří seděli na okraji chodníku a hráli v kostky.

»Pepku, tys nešel do arény?«

»Ne. A co má bejt?«

»Demonstrace pro Thälmana. Aby ho pustili na svobodu!«

»Kdo?«

»Fašisti. V Německu.«

»Aha! Máš retku?«

»Co tě vede, člověče!«

»To jsou nějaký fóry! Tak teda ne!«

Civěli před sebe. Pepek hvízdal nejnovější tango.

»Nezmerčils tu někde Tondu? ... Člověk ho už vůbec nevidí.«

»Tondu? Člověče, dyť je u rozhlasu. Ředitelem, nebo tak něco.«

»Aby tě husa kopla! Největší střevo na stavbě. Ouplně blbej. Tondo, povídá mu polír, tohle je vomítačka a tohle je špajska. Ať si to nepopleteš!«

»Může bejt — ale teď je u rozhlasu. A co ty — proč nemakáš?«

»Člověče, seš dnešní? Dyť stavba stojí. Sebrali stavitele. A při tom je to docela správnej chlap. Škoda, zrovna před glajchou. Už jsme se těšili, že dá něco k lepšímu. Nebyl žádněj hlad, jak povídám, docela správnej chlap.«

»Jo, jo! Já taky facíruju. A to máš proto, že fašouni do všeho rejou. Ale to se jim teď zatrhne. Jakýpak copak. Hele, tamhle zrovna jede nákladní auták Guardie Asalto napěchovanej nepřáteli proletariátu.«

Za chvíli se Pepeť opět ujal slova:

»Kdo to měl funus?«

»Calvo Sotelo. To byla parádička. Fašouni s tím nadělali ňákejch cirátů ... , ačkoli naši, jako vláda, byla proti tomu.«

»Šak v tom vláda beztoho měla prsty.«

»Vo to nic. Jináč to nešlo. Někdy to holt jináč nejde.«

»No, jo. Ale vod tý doby je v Madridu divnej vzduch. Všelicos se povídá.«

»Člověče, to máš to vedro.«

»Jen aby z toho vedra nic nechytlo.«

»Co by z toho mělo chytnout?«

»Povídá se, že jim to pěkně zavařil ... «

»Kdo?«

»Gil Robles. Mluvil nad rakví. Nevostejchal se prej ... «

»A to že si dá vláda líbit? Kluku, mně se zdá, že mají plný kalhoty. Ty si tu něco nadrobili ... ale kuš! Zatracený horko! Jako by se z nebe rozlejšval voheň.«

»Jak se to vlastně stalo?«

»Jako vobyčejně. Kapitán Moreno to vzal na sebe, dojel si pro seňora a pozval ho na noční špacír. Povoził ho chvíli a vysadil ho na východním hřbitově. Jak se mu dostala kulka do zad, vo tom nikdo neví. Toť se ví, fašouni teď dělají náramnej bengál.«

»Povídám, něco je ve vzduchu. Všecky buržoustský noviny zakázali. Naše se censurujou. Proč dávají taky našinci náhubek?«

»Abysme jim do toho moc nečuměli. Já vojsku nevěřím. Uvidíš, že se vymstí za Morenův noční vejšlap. A pak poteče krev.«

»Jo, je to hloupý . . . počkej, teď vyvěšujou noviny.«

Vyskočili a běželi k oknu, obléhanému lidmi.

»Na první stránce jenom bílej flek.«

Karel natáhl krk na druhou stránku a slabikoval:

»Z Kanárských ostrovů hrozí vichřice.«

»Kdo tam je, povídám, na Kanárskejch vostrovech . . .«

»Člověče, už tomu začínám rozumět . . .«

»Vida. A teď to začne. Krev poteče proudem, až po kolena se v ní budem brodit. Largo Caballero to slíbil. Žádal už, aby nás vozbrojili. Člověče, představ si, ty a já dostaneme bouchačku a můžem střílet vo sto šest!«

»Což kdyby jsme šli demonstrovat pro Thälmana?«

KOSTKY JSOU VRŽENY

V samotě marokánské pouště stojí obytný stan. Kolem se prostírá vojenské ležení. Byla noc. Proti obloze, visící těžce nad zemí jako spuštěná sametová clona, rýsovaly se v temnu siluety stráží.

Zdálo se, že dokonce i hvězdy sálají nesnesitelné vedro.

V obytném stanu seděl plukovník Yague, obklopený důstojníky.

Byla to poslední noc velikých marokánských manévřů. Všichni byli vyčerpaní námahou a nesnesitelným pekelným žárem.

Leč co na tom záleží!

Příčina, která všechny ty muže soustředila ve velitelském stanu, která je činila smutnými a mlčelivými, byla mnohem vážnější než nesnáze podnebí.

Yague zavrtěl hlavou.

»To je strašlivé. Sotello byl zavražděn. Calvo Sotello!«
Jeden z mladých důstojníků zavzlykal.

Přátelé mu položili konejšivě a chlácholivě ruce na ramena.

»Můj ubohý dobrý strýc!« zvolal mladík přidušeně.

Yagueův hlas ukončil jeho bědování. Plukovník, sedící s rozhalenou košilí na nízké židli, zatal pěst.

»Mučedníku se dostane posmrtné oslavy! Teď o nás uslyší. Přišel den. Rudí bídáci dali znamení. Slyšeli jsme je. Dáme se na pochod. Začneme boj.«

Pěst se uvolnila. Hlas zněl opět chladně a věcně.

»Pánové, kteří sedíte pod touto stanovou střešou v marokánské poušti, vězte, že jsem nařídil úmyslně, aby se manévry konaly v těchto končinách. Měli jsme tak příležitost, vejít ve styk se všemi kamarády. A dnes vám mohu říci, že všichni kamarádi přísahají na jediného muže, který zde, na marokánské půdě, vysloužil vavříny španělské armádě, muže, pro kterého půjde legionář i regular třeba do horoucího pekla, na hrdinu legií, teneriffského vyhnance. Ať žije Franco!«

Všichni vyskočili.

»Ať žije Franco!«

Yague pokynul, aby opět usedli.

»Pánové, všechno je připraveno. Rozhodl jsem se učiniti osudný krok. Prosím, aby odstoupil každý z vás, kdo má námitky, kdo se obává odvážného činu. Vidím, že se v mno-

hé tváři zrcadlí těžké starosti. Opakuji a zdůrazňuji — ne-
běží o vojenský puč, o akci ctižádostivého, politisujícího
generála, jde o něco docela jiného. Jde o to zachránit Špa-
nělsko před jistou záhubou. Kdo ještě váhá není Španěl.«

»Přišel již opravdu náš den?«

»Zajisté. Záleží na každé hodině, na každém okamžiku.«

»Nejsou bonzové v Melille, není vysoký komisař již dáv-
no o všem zpraven?«

»Mezi námi není zrádce.«

»Romerales, velitel v Melille, je zednář.«

»To si odpývá.«

»Bude Franco včas na místě?«

»Na minutu.«

»Teneriffa je vzdálená. Mezi Francem a námi leží oceán.«

Tvrdé rty plukovníka Yagua se stáhly v sotva znatelném
úsměvu.

»Dnes máme dost prostředků, kterými ho překonáme.«

»Není možné, že by generál přiletěl letadlem. Rudí jsou
na stráž. Guvernér má své stroje dobře střeženy.«

»Doufám, protože jinak bychom ho propustili.«

Yague učinil rozhodný pohyb.

»Zde má ruka. Kdo ještě váhá vložit do ní svoji? Ať žije
Španělsko! Ať žije Franco!«

Hlasitě se nesl sbor hlasů noční poušti.

Nedaleko stanu mihl se úsměv po tváři marokánské strá-
že. Hnědá pěst pevněji sevřela pušku.

»Franco zase přijde. Morabo!« — »Allah mu žehnej . . .!«

LETADLO O-H RAPID

»Ohromné! Tak elegantně přistat jsem už dávno nevi-
děl,« zvolal velitel gandského letiště, »u volantu sedí mistr.«

Celá posádka přiběhla a přihlížela, kterak se snáší k zemi
cizí letadlo, které se tak nečekaně dostavilo.

»Anglický stroj, seňore! O-H Rapid.«

»Hrome!« vyjekl důstojník Guardie civil.

Dveře letounu se otevřely, mladá dáma s rozkošným úsměvem vyskočila, strhla čepici s hlavy, zvolala ryzí angličtinou „helo“, a setřásla s čela záplavu plavých kadeří.

Důstojník, unesený jejím zjevem, nadšeně zdravil.

»Madono! Podívejte se, veliteli.«

»Ano, plavá kráska. Ale mne teď zajímá více pilot. Právě vylézá ze své bedny. Prominete, seňore . . .«

Pilot a mechanik vyskočili z kabiny. Poté vystoupila ještě druhá mladá dáma a starší, zvědavě se rozhlížející gentleman.

Distinguovaný pán, opírající se o hůl a čekající dosud nepozorovaně u vchodu letiště, smekl svůj slamák a vyšel přichozím vstříc.

Představil se. Smích, vzájemné potřásání rukou, živá zábava v anglickém jazyku . . .

Nosiči odnášeli několik zavazadel, nastal obvyklý ruch, a plavovlasé ladies zmizely očím důstojníka.

Poněkud později.

Velitel letiště přispěchal s důležitým obličejem.

»Víte, kdo byl pilot?«

»Ach, pilot?«

»Kapitán Beed. Neznáte ho? Jistě že ho znáte. Známý letec. Panstvo si ho zjednalo pro zábavnou cestu. Přicházejí z croydonského letiště. Skvělé, co? Ostatně, ten gentleman je jaksi vaším kolegou, Mr. Pollard ze Scotland Yardu.«

»Jeho dcera je božská.«

»Jmenuje se Diana. Hezké jméno, co? Je libo cigaretu?«

*

Plavá Diana, její přítelkyně, Mr. Pollard a elegantní distinguovaný Angličan, který je na letišti očekával, seděli v hotelové halle při chlazeném nápoji.

Kapitán Beed se vzdal účasti na krátké besedě a šel raději spat. Let z Croydonu na Kanárské ostrovy s krátkou zastávkou v Bordeaux, věnovanou doplnění benzinových zásob, nebyl sice rekordní výkon, ale nebyl také maličkostí. Ostatně potřeboval trochu klidu, aby se mohl vzpamatovat a promyslet podivné okolnosti této cesty.

Gentleman, který ho najal, zůstal v Casablance a nařídil mu, aby dopravil dámy a Mr. Pollarda ze Scotland Yardu do Las Palmas. Tu má vyčkati, až bude vyrozuměn, aby odletěl s neznámou osobností přes Casablancu do Tetuanu v Maroku.

O jakou osobnost jde? Zdá se, že to je velmi významný muž. Nu, však uvidí! Vyčká prostě, jaké dobrodružství se z toho vyklube. Nejprve se vyspí. V každém případě může jeho nynější zaměstnavatel, Bolin, nebo jak se jmenuje, spoléhat na kapitána Beeda.

Významná neznámá osobnost dostane se do Tetuanu tak jistě, jako že si teď ještě vykouří cigaretu.

V hotelové halle se zatím cizí distinguovaný pán vyptával svých hostů po letu a cestovních dojmech.

Diana byla nadšena. To všechno přišlo tak nečekaně, bylo to tak čarovné a dobrodružné, že se stále znovu ptala: »Není to pouhý sen?«

Vážný pán se mdle usmíval.

»A jak se daří panu Bolinovi?«

»Výborně. Zůstal v Casablance. Patrně tam má co dělat. Nesmíme se prý dát v ničem rušit, pravil, a máme si zatím prohlédnout Las Palmas.«

»Ale na zpáteční cestě se zase shledáte?«

»Zajisté. Tak jsme si to smluvili.«

»Znáte pana Bolina už dlouho?«

Muž Scotland Yardu se srdečně zasmál.

»Jsme staří přátelé.«

Diana potřásla zlatými kadeřemi.

»Bolin je nejlepším přítelem, kterého ti Pán Bůh uštedřil, tati. Měl už mnoho skvělých nápadů. Ale nejkrásnější ze všech bylo jeho pozvání k této cestě do samého srdce ráje. Někdy se mi skoro zdá, že za tím vězí nějaké tajemství.«

»Prosím . . .«

»A kdyby. To by bylo ještě krásnější. Vidíte, ukážete nám město, ostrov . . .«

»Nevím, bohužel, dovolí-li mi můj čas, abych se směl této roztomilé povinnosti věnovati tak, jak bych si přál.«

»Ach, máte také tajemství? To je neuvěřitelně báječné a dobrodružné.«

NĚCO SE DĚJE

Telefonní rozhovor Las Palmas—Madrid.

»Pan civilní guvernér Kanárských ostrovů chce hovořit s panem ředitelem letectva.«

»Spojuji. Okamžik, prosím.«

»Haló. Zde kancelář ředitele španělského letectva. Hovoří seňor Nunez del Prado!«

»Zde Prado. Co je?«

»Na letišti přistalo právě anglické soukromé šestisedadlové letadlo typ O-H Rapid.«

»No, a? Jací cestující?«

»Nějaký pan Pollard, odborník pro zbraně ze Scotland Yardu s dcerou Dianou a její přítelkyní. Pilot kapitán Beed.«

»Ten známý Beed?«

»Ano, seňore. A mechanik.«

»Velmi zajímavé. Myslel jsem, že mi chcete něco sdělit.«

»Cestující nemají zvláštní povolení.«

»Když ztřeštění Angličané chtějí vydávat své peníze u nás, nepotřebují k tomu zvláštního povolení, pane řediteli. Ne-dělejte těm lidem potíže.«

»To jsem také nezamýšlel. Považoval jsem pouze za svou povinnost přeptat se . . .«

»Dobře, dobře! Věc je v pořádku.«

*

Zatím v Melille.

Generál Romerales vyjednával s místními pohlaváry lidové fronty.

»Přátelé, nechci se tím déle tajit, něco se děje. Nařídil jsem nečekanou prohlídku v pohraničním městě, která, bohužel, nic neprokázala, protože se moji lidé nechali těmi rebelanty napálit, ale přesto mne to v mém podezření jen utvrdilo. Abychom byli na všechny možnosti připraveni, nařídil jsem ozbrojit soudruhy a doufám, že dají nepřátelům státu jak se patří na pamětnou.«

»Na to se spolehni, soudruhu generále.«

Dveře se rozlétly.

Ordonance.

»Pane generále, na silnici z Alhucemas do Melilly bylo spatřeno třicet nákladních aut. Jsou obsazeny legionáři a regulares. Četa kulometů 1. praporu z Alhucemas je tam také. Vojáci volají: „Ať žije Španělsko! Ať žije Franco!“ Blíží se městu.«

Romerales vyskočil.

»Hrom a peklo, odkud vědí ti padouši, že jsem 'je chtěl zaskočit? Ale — ale — my je . . . Co tu stojíte s otevřenými hubami! Pryč! Poplach! Všechno ven! Rozsekejte je na guláš . . .«

POPLACH V MADRIDU

Bylo kolem páté hodiny odpolední. Madridskými ulicemi probíhaly nejbláznivější zprávy. Město se otřásalo v horečce a neklidu. Lidé se tísnili před veřejnými budovami, před

rudými novinami, které přes všechny křik nevyšly ve zvláštním vydání. Lid naslouchal rozhlasu. Nudná, zdlouhavá hudba. Žádné zprávy, žádná nařízení. A přece každý věděl, že se něco chystá.

Casares Quiroga pobíhal vzrušeně sem a tam, telefonoval, zadumaně vyčkával, opět a opět telefonoval, volal všechny vojenské hodnostáře, kterým důvěřoval. Nikdo nemohl říci nic určitého. Nikdo nevěděl, co se děje v Maroku.

Nervosní člověk toho již nesnášel. Dosud ho zdržoval utlumený strach. Ale nyní se už neovládal. Chvějící se rukou sáhl po sluchátku a žádal spojení s Melillou. Tam byl přece Romerales, důvěrný přítel, vrchní strážce Maroka.

Vysilující čekání. Rutinovaný, protřelý znalec davové psychosy cítil na výsost jasně, jak každou minutou vzrůstalo na ulicích vzrušení, rozžhavené a živené nejistotou a mlčením vlády, která si nesmí déle libovati v úloze sfingy.

Konečně se hlásila Melilla.

Quiroga se vrhl k telefonu.

Horečnatě vnímal slova.

»Zde kancelář vrchního velitelství Melilly.«

Cizí hlas.

»Zde ministerstvo války v Madridu. Hovoříte s ministerským předsedou.«

»Ó, pan Quiroga?«

»Kde je Romerales? Chci s ním ihned mluvit.«

»Lituji.«

Ve strašlivém červencovém vedru pokrylo se čelo ministrovo studeným potem.

»Co to znamená? Zavolejte Romeralese.«

»Pan Romerales nemůže přijít.«

Jen stěží udržela dlaň sluchátko. Byla ledová.

»Proč nemůže přijít?«

»Protože jsme ho zavřeli.«

»K řasu, kdo vlastně mluví?«

»Plukovník Solans. Ať žije Španělsko! Ať žije Franco!«
Quiroga se zhroutil. Mumlal nepřítelná slova.

Vždyť to není pravda, to je nesmysl! Neuvěřitelný nesmysl! Vzpouří v Maroku! Ať žije Franco! Franco je přece v Teneriffě. Chtějí nás napálit. Chtějí . . . , k čertu, musím zavolat generálního guvernéra, musím se kdekoho přeptat . . . , musím si především rozmyslit, co řekneme lidu . . .

Zadrnčel telefon.

Co se asi zase stalo!

Ředitel španělského letectva.

Hovořil o anglickém letadle, které přistalo v Las Palmas bez zvláštního povolení.

Nové záhady! Nové zmatky!

Zabavit stroj? Kdo si to potom odstůně, ukáže-li se do-
datečně, že to byl přehmat?

Musí si to rozmyslit.

Konec!

Odbila jedna hodina.

Hluboká noc. A přece, kdo pomýšlel v Madridu na spánek? Prudčeji než ve dne proudil ulicemi rozpoutaný život.

Quiroga se dal spojit s Tetuanem.

Hlásil se Alvarez Buylla, generální guvernér.

Exministr si s úlevou oddychl.

Buylla žije, přišel k telefonu, není — zavřen.

»Señore, trápí mne nejistota. Nikdo mi nemůže dát informace. Táži se vás jako odpovědného úředníka: co se děje v Melille? Co se stalo v Maroku?«

»Nic, pane ministře. Zde se nepříhodilo nic vážného. Zde se také nemůže nic přihodit. Kdo by se u nás chtěl bouřit, toho dám neprodleně zatknout.«

»Co se vlastně v Melille přihodilo?«

»Zdá se, že někdo odepřel poslušnost. Poslal jsem tam Morata. Ať se tam poohlédne. Zajisté už zase zjednal pořádek.«

Quiroga si oddechl. Nechtěl už nic slyšet. Toliko guvernéra ještě napomene.

»Buyllo, prosím vás, buďte na stráži!«

»Můžete se na mne spolehnout. Kdo by se zde chtěl bouřit, bude zatčen a . . .«

»Dobře, dobře, Buyllo! Hedo, silnou černou kávu!«

Jednotvárné tikání hodin může člověka zbláznit.

Premiér se náhle probral ze svých myšlenek. Budou už brzo dvě hodiny s půlnoci. Jaké je strašlivé vedro! Otevřenými okny sem přichází zvenčí přímo pekelné ovzduší. Jak tam řádí, jak huiákají na ulicích! Předrážděný dav řve po krvi!

Nesevřel se nad jeho hlavou rudý plamen?

Co počít? Co počít?

Čerte, to zatracené anglické letadlo v Las Palmas.

Jako by se všude tyčily nové překážky.

Má zakročit? Nemá?

Trhl sebou. Řinkot zvonku. Je volán k telefonu.

Naříkající hlas. Buylla.

»Pane ministerský předsedo! Pane ministerský předsedo! Mám důležité hlášení. Přihodilo se neštěstí. Vzbouřenci už jsou zde, ve městě. Ve vší tichosti . . .«

Bědující hlas náhle ustal.

V přístroji se ozval hluk, druhý, cizí, pánovitý, rozkazující hlas.

Pak konec. Spojení bylo přerušeno.

Quiroga viděl jasně před sebou, jak rebelantský důstojník vstoupil do Buyllovy kanceláře a ubohého neschopného hlupáka zatkl. Tak tedy to vypadá v Tetuanu. Co lze ještě očekávat od Melilly!

Nemohl již pochybovati. V Maroku vypukla revoluce. Jako bezduchý hrabal se premiér papíry, pokrývajících psací stůl. Popadla ho zběsilá touha po pomstě povstalcům. Avšak hrdlo mu sevřel strach a bezradnost.

Jen aby se davy o ničem nedověděly. Rozhlas nesmí přinášeti zprávy. Lehkou hudbu a šlágry ať vysílá, k čertu, ať ohlušuje, omamuje...

Hrome! Anglický O-H Rapid na letišti v Las Palmas!
Jak na to mohl zapomenout!

Dopustit se přehmatu a vzít na sebe odpovědnost za anglický protest je ještě to nejmenší, čeho se dnes obává.
Stroj musí být ihned zabaven!

TAJNÝ ODLET

Někdo zaklepal na dveře.

Kapitán Beed vyskočil z neklidného spánku.

Pohlédl na hodiny.

Čtyři hodiny ráno.

Co chtějí v tuto hodinu?

Po celý včerejší den přijímal návštěvy španělských pánů. Vodili ho sem, vozili ho tam, hovořili stále o záhadné osobnosti, kterou však dosud nespatriil, protože v poslední chvíli vždycky něco do toho přišlo. Jaký to byl ruch ve městě! Podezřelé postavy všude slídily, potloukaly se po ulicích, čenichaly.

A teď ho burcují ve čtyři hodiny ráno z postele.

Otevřel dveře.

Španělský pán, který ho včera odpoledne navštívil, vešel spěšně dovnitř.

»Kapitáne Beede! Veliký okamžik nadešel.«

Nadzvedne se konečně clona?

Proč byl pán tak vzrušen? Co se stalo?

Kapitán se rychle oblékl.

Co povídá seňor?

Drama se blíží konci?

»Pane, vy dovedete napínat lidi na skřípec. Nechci se zdát zvědavým...«

Španělův hlas se chvěl rozčilením. Popadl Beeda za ramena.

»Milý kapitáne, dovíte se všechno. Pospěšte si! Pojďte se mnou!«

Netrvalo dlouho a octli se v cizím pokoji.

Las Palmas se probouzela. Hlučná symfonie tropického města začínala.

Hodina za hodinou mījela.

Občas se objevil důstojník. Španělé zašeptali několik slov. Zdvořile chlácholili.

»Už to dlouho nepotrvá, pane kapitáne.«

Beed čekal s houževnatou vytrvalostí Anglosasa.

Bylo k zalknutí horko.

Chybí již jen pět minut do dvanácti.

Dveře se rozletěly.

Důstojník pokynul.

»Připravte se, pane kapitáne!«

Pomalů postupovala ručička hodin. Za čtyři minuty dvanáct. Za tři minuty, za dvě . . .

Ručička skočila na dvanáctku.

Vešel důstojník, ztrnulý zatajeným vzrušením.

Odjezd!

Před domem stálo auto. Za ním oddíl ozbrojených motorcyclistů.

Na blízkém rohu ulice stála hlídka. Pokynula. Beed nastoupil do vozu. Jeli šílenou rychlostí. Řady domů se mihaly. Vůz vyjel z města. Ozbrojení lidé těsně za ním. Motory hučely, rachotily.

Náhle řidič zmírnil rychlost.

Důstojníci se opatrně rozhlíželi.

Před nimi, velmi daleko, jakási postava.

Kynula.

Povzdech úlevy.

Silnice je volná! Dále!

Opět pekelná rychlost.

A opět zabrzdili.

Před nimi stojí další hlídka. Znovu se řítí auto a motocykly vpřed. Kdosi zvolal:

»Letiště.«

Beed vzhlédl. Před ním se prostírala pláň. Uprostřed stál, připraven k letu, jeho starý kamarád O-H Rapid.

Kolem stroje mechanikové a vojáci.

Beed se obrátil ke svým průvodcům.

»Jsou nádrže naplněné?«

Všecko hotovo. »Koho povezu?«

Španělové se vztyčili. Jeden z nich ukázal velikým gestem k moři.

Beed spatřil loď, která právě zakotvila.

Námořníci vynášeli na ramenou několik pánů v civilu.

Rychle se blížili.

Před Beedem stanul hladce oholený muž s pronikavým temným pohledem. Na chvíli ozářil laskavý úsměv jeho tvář. Podával kapitánovi ruku.

»Jsem generál Franco.«

Beed se uklonil. Motory už vrčely. Poslední stisk rukou. Španělští pánové byli nesmírně vzrušení. Ještě několik slov generála Franca, rady, napomenutí, zvlhlé oči.

Stroj svištěl modrým vzduchem. Řídila jej ruka mistra.

Dole se skelně, azurově kmital oceán.

Generálovy oči hleděly důvěřivě, jasně a pevně.

Za hladkým, otevřeným čelem vířily myšlenky.

Tížily ho přetěžké starosti.

Tyto hodiny, první dni rozhodnou o úspěchu či neúspěchu národního povstání, o osudu Španělska.

Start z Las Palmas, podobný útěku z vězení, se podařil. Věrnost a oddanost kamarádů, spolehlivost a mlčelivost kapitána Beeda jej umožnily.

Ale nebezpečí ještě neminulo.

Třeba přistat v Casablance. Na francouzské půdě. Co se stane, když ho zadrží? O záminku není zle. Ve Francii panují tytéž mocnosti, které jsou ve Španělsku dosud u vesla.

Byl v civilu, měl v kapse diplomatický pas. A přes to — jediná promarněná hodina — a celá akce ztroskotá.

Vsadili všechno na jedinou kartu.

Kamarádi dostali Yaguův šifrovaný telegram.

Dnes zahájí povstání. Queipo de Llano v Seville, Mola na severu, Goded v Barceloně...

Udrží Queipo Sevillu, město rudých, baštu lidové fronty? Podaří se Molovi zmocnit se vlády na severu?

Základna je vybudována. Yague bleskurychle zvítězil v Maroku. Jsa veden neomylným citem a nezdolnou zdatností, dal znamení v pravý čas. Avšak podaří se přenést rozžatý posvátný plamen do Španělska?

Stručně a střízlivě řečeno: Zvítězí-li generálové v Seville, Barceloně a Burgosu, podaří se bez zvláštních potíží a poruch udržeti železniční provoz a zajistiti armádě pohonné látky. Co by byly platny sebe lépe vycvičené motorisované oddíly bez oleje!

Motor hučel. Jako šipka svištěl obrovský pták vzduchem, směrem k západu, k Maroku, kde tisíce hrdinů odhodlaných obětovati život čekaly na muže, kterého si zvolili za vůdce.

10. KAPITOLA

NOC ODVAH, HRDINSTVÍ A ZNOVUZROZENÍ

V hodiny, kdy se nad Andalusí snášela noc, obestírajíc zemi žhoucím, omamným dechem, začínala zpravidla elegantní promenáda krásných žen.

V předměstích laškovali mládenci s dělnicemi z tabákové továrny.

V tropicky bujných sadech procházely se dámy v lehkých vlajících večerních šatech a caballeros ve smokingu, hovořili, smáli se nebo sledovali film, promítaný v přírodě, pod temněmodrou hvězdnatou oblohou.

Odevšad zaznívala hudba. Ze všech keřů se ozývaly kytary, temné zpívající hlasy, tanga a habanery. Saxofony vábily k tanci. Noc proměnila město v operní jeviště.

Hovořilo se o posledních býčích zápasech, vypravovaly se novinky o hrdinném toreadoru, vtípy o jeho soupeři, o zuřivém býku, o pohostinském vystoupení slavné zpěvačky z milánské Scaly...

Taková bývala Sevilla kdysi.

Dnešní Sevilla... dne 18. července 1936.

Na zdech nádherných starobylých španělských budov, památnících veliké, kulturně tvůrčí minulosti, visely rudé plakáty, papírové běsnění proti fašismu a nacionalistům, výzvy k davovým projevům, štvoucí k třídní nenávisti a třídnímu boji.

Místo korsa shluky rudých davů.

V předměstích si štíhlá temnooká děvčata z tabákových továren pohrávala s revolvery svých přátel, lelkujiících chlapců v modrých overallech.

Z křiklavě nalíčených rtů neprýštěly písně a habanery, nýbrž vyrazely teď drsný, hrubý pokřik: »Pryč s fašisty!«

Míti přítele u rudé milice, cvičiti se ve střelbě z revolverů, spílati vášnivě fašistům, patřilo na předměstí k poslední módě.

V sadech se potloukali zpustlí výrostci. Temnem duněly výstřely. Guardia civil a policie zmizely. Podsvětí se vyrojilo. Čichalo anarchii.

Malé vojenské oddíly spěchaly zchátralými ulicemi, v nichž se hromadila špína, kterou rudá městská správa, zatížená jinými starostmi, nedala odklidit.

K čertu, co se děje?

V předměstí se šuškal.

»Caramba, Novio, rozumíš tomu? Vypadá to, jako by to dnes mělo prasknout.«

»Co tě vede, spustí to vode dneška za tejden. Zatím budou všichni vyzbrojeni. V druhém okrese ještě nedostali ani jedinej revolver.«

Temné dunění děl zaznívalo až sem.

»Vidíš, Novio, ten pes Queipo de Llano byl rychlejší než my.«

Po ulici běželo několik dělnic. »Mládenci, vemte roha! Honem za vrata! Vojsko de!«

V příští chvíli se poklusem přihnala patrola.

»Vyklidit ulici!«

Několik výstřelů a příšerná vidina byla ta tam. Novio, José, Martinez, Mercedes a Anna vyklouzly opatrně z přítmí vrat na ulici.

»Carramba, tak to dnes de celý vodpoledne. Proč nenakážou, abysme do toho šli? Copak to nemají nahoře v pořádku?«

»Soudruzi! Na ulici! Ven z domů! Fašouni jsou tu! Zatkli místní výbor . . . , ven, do boje! Ven, ven . . . !«

180 MUŽŮ A QUEIPO DE LLANO

V domě posádkového velitele, vybudovaném v jihošpanělském slohu, s cihlovým zdivem, vysokými místnostmi a vyřezávanými stropy, rozbil generál Queipo de Llano svůj hlavní stan.

Obdržel Yaguův telegram. Dešifroval jej a zvážil ještě naposledy své možnosti.

V Seville byli tři spolehliví důstojníci, on, major Cuesta a jeho pobočník. Mohl disponovat 180 vojáky.

Neměl válečného materiálu. Od Azaňovy armádní reformy existovala posádka toliko na papíře.

Munice, pancéřové vozy, tanky a ostatní válečné vymoženosti náležely rudé policii.

Tohle všechno si teprve musí vydobýt.

180 špatně vyzbrojených mužů a žádné vojenské pomůcky proti rudé metropoli, jejíž davy většinou již byly ozbrojeny pro rudý puč, dlouho očekávané a vytoužené krveprolití.

Jako obvykle seděl generál na opěradle své židle. Jeho posměšné oči se blýskaly odhodlaností a zlobným humorem.

Nad širokými rameny podsadité silné postavy zvedala se tvrdá vojenská hlava, ověncená stříbrošedými vlasy.

Šel do toho se svými 180 muži. Přesně ve dvě hodiny odpoledne zapadly za všemi nespolehlivými živly dveře vězení. Snad se pánové zatím vzpamatovali ze svého nehorázného překvapení.

Hodinu poté byli zástupci vlády přinuceni přerušit svou práci a odcházeli do tichého ústraní vězeňských kobek.

Po dalších dvou hodinách zahřměla na pozdrav děla. Teď již každý, přítel i nepřítel, věděl, oč jde. 180 mužů útočilo, řítilo se v potu a prachu od jedné městské čtvrti do druhé, zatýkali tu, zatýkali tam, řádili pekelným tempem.

UDRŽET SEVILLU

Musili být všude, obíhali bloky domů a vraceli se v příští chvíli tam, kde před okamžikem zmizeli.

Mystifikace se podařila.

Sevillané viděli všude vojsko.

Generál dostal patrně silnou posilu.

Sirény vyly, klaksony houkaly, vojáci stříleli do vzduchu, způsobili pekelný rámus. Všude, kde se objevili, dovedli se uplatnit, vyděsiti okolí.

Důstojníci rudé policie se ještě radili, když zazněl povel: »Ruce vzhůru!«

Nyní se zmocnili pancéřových tanků, a vrhli je do boje. Až dosud šlo všecko hladce. Nepřijde-li však rychlá pomoc z Maroka, bude Sevilla i s Queipem de Llanou jednou provždy vyřízena.

Jaké z toho vzejdou následky!

Na Seville záleží všechno. Andalusie je mostem k severu. Padne-li Sevilla do rukou rudých, bude Maroko, základna povstání, odříznuto od mateřské země. Selže-li Queipo de Llano, nedostane-li se mu včas posily, pak ztroskotá všecko. Kamarádi na severu, kteří se přidali k Molovi, propadnou rudé pomstě.

Generál se 180 muži se zapíše do dějin.

Telefon nedospěl klidu. Hlásilo se letiště Tablada.

Bylo obsazeno bez jediného výstřelu.

»Výborně!«

Půlnoc. Co říká madridský rozhlas?

Důstojník, který měl službu u přístroje, se přihnal.

»Nic, pane generále. Hudba, šlágry . . .«

Telefon.

Zprávy z předměstí. Rudí se shlukli. Vrhli se na místnosti Guardie civil, která zůstala bez velitele. Vypadá to tam zle.

Nelze poslat vojáky do vnějších okresů. Třeba se 180 vojáků držeti vnitřní město a všechny významné veřejné budovy.

Opět z předměstí volají o pomoc. Krev teče proudem.

Kéž by už došla posila z Maroka!

Rozednívá se. Situace se stává povážlivou. Telefon! Cadix volá.

Rudá armáda se připravuje k výpadu.

Generálův obličej zbledl, ztuhl zlobou a odhodlaností.

Vydržet! Přebíhat šíleně s místa na místo! Udržet, co bylo dobyto. 180 mužů musí konat zázraky, musí se zdvojnásobit, ztrojnásobit! Musí být všude.

Brzo dojde pomoc z Maroka. Meziměstský hovor. Hlášení z pobřeží. Rudé lodi jsou v gibraltarské úžině. Nelze přeplavit vojsko z Maroka do Španěl.

Budiž. V pořádku.

PRVNÍ TŘI PROVINCE

V Pamploně Mola přehlíží oddíly pochodující mimo něj, dlouhé řady mužů v kožených, lýkových a plátěných střevících, v dlouhých nohavicích a čistých košilích. Pochodují tu chudí a bohatí, mladí a staří. Na hlavách svítí červené baskické čapky.

Zpívají.

Staré písně, přísné, trpké, cizí melodie.

Byli to requetes z Navary, Carlisté. Nadšeně uposlechli Molovy výzvy. Povstali, aby svrhli moskevskou krutovládu, aby bojovali za ideály carlismu: za vlast, čest, náboženství a tradici.

Po sto let již vede Navara, bašta carlismu, tento boj.

Kdysi bojovali za následníka trůnu, stoupence konservativní, náboženské a tradiční myšlenky proti Isabeliným zásadám.

Dnes již neběží o trůn. Dnes tu pochoduje nový světový názor. Requetes, carlisté se vydali na křížácké tažení. Jejich tvrdý, hřímající, radostný pokřik náležel muži, který prozatím dlel ještě mimo Španělsko, muži, který žil v mysli lidu jako vítězný vůdce, skvělý křížák, boží bojovník.

Franco!

Týž obraz v Burgosu. Hnutí, pozdravované jásotem, vítězí v několika okamžicích.

Když se rozžaly na obloze hvězdy, změnily se Kastilie, Navarra a Leon. Všude byly patrné stopy rudé krutosti a hrůzovlády.

Půda, jež kdysi před stoletími byla kolébkou španělské

cti, rytířkosti a bohaboynosti, země rytířů a hrdinů, Kastilie, Leon a Navarra, slavily v jasné hvězdnaté noci své vzkříšení.

„ADMIRÁL CERVERA“

V El Ferrolu však zuřil boj o loďstvo. Šlo o arsenály. Peklo se rozpoutalo. Divoký chaos, v němž se nikdo nevyznal.

Ve Ferrolu, kolem Ferrolu bojovali důstojníci, dobrovolníci, falangisté a carlisté proti rudým.

Dobyli město a obsadili důležité budovy. Musili opět couvnouti. Útočili znovu. Byli pány města, avšak za hodinu musili ustoupiti. Nevzdali se. Útočili po třetí, po čtvrté.

Každý oddíl bojoval na vlastní odpovědnost. Nebylo vedení, ani spojení, ani důsledné organisace.

Nad přístavem se blýskalo, dunělo to a praskalo. Loď bojovala proti lodi. Často jen na vzdálenost 100 metrů. Na přídi vlála národní vlajka, nad zádi se třepotal rudý cár. V loděnici stál »Admirál Cervera«. Věže a přídi patřily národním oddílům. V mezipalubí a na zádi shromáždila se rudá posádka.

Na druhé straně přístavu ležela bitevní loď »España«. Na stěžni vlál rudý prapor a děla chrlila oheň a železo proti »Admirálu Cerverovi«.

Muži ve věžích nemohli opětovat palbu, bránily jim v tom zdi loděnic. Snažili se dostat loď na širé moře. Několik lidí učinilo výpad, aby se dostali ke stavidlům. Dešť kulek smetl odvážlivce. Pustý výsměch. Na protějším břehu, těsně u skladiště, číhali rudí střelci.

Útok na stavidla znamenal téměř jistou smrt. Národní bojovníci se nedali zastrašiti. Učinili druhý výpad. Palba rudých jej zmařila. Dva mladí důstojníci a dva četaři hlásili se dobrovolně k třetímu pokusu. Vyřítili se. Rudí zběsile

pálili. Minuty děsného napětí. Pak výkřik odněkud z pekelné vřavy. Vítězný pokřik!

Stavidlo se otevřelo. Čtyři chlapci to dokázali. V téže chvíli přihnali se modré košile, falangisté. Vyhoupili se na palubu. Pádili po palubě.

Strašlivý boj. Zatím byl křižník již na vodě. Ve věžích namířili děla na rudou »Espanu«. V mezipalubí a na palubě se rozhodl boj. Rudí byli přemoženi.

»Admirál Cervera« byl v moci národních. Nyní promluvila děla. »Espanu« zasáhly první střely. Bílá vlajka na stěžni. Bitevní loď se vzdává.

Vítězové naslouchali směrem k městu. Hluk pomalu ustával. Avšak slyšte! Hvězdnatou nocí zaznívá zpěv. Píseň falangy. A teď z jiného směru . . . píseň requetes.

Ferrol byl dobyt.

Válečný přístav, skladiště jsou v moci národních!

Na »Admirálu Cerveru« a na »Espaně« rozvíjelo mužstvo horečnou činnost, aby uvedlo lodi opět do náležitého stavu.

*

Na letišti v Casablance netrpělivě čekal señor Bolin. Promarnil tu již čtyři dny. Čekání ho přivádělo k zuřivosti. Chvěl se nejistotou, neboť věděl, že osud Španělska je na ostří nože.

Dnes je 18. července. Den pohasínal.

Je skoro půl desáté večer. Tu mu zabušilo srdce. Oči, upřené toužebně k nebi, se rozevřely.

Letadlo! Blíží se, rychle se blíží, přece však příliš pomalu pro muže, mučeného netrpělivostí.

Potlačil výkřik radosti. Je to O-H Rapid. Snáší se v elegantní křivce. Statečný kapitáne Beede!

Teď se obrovský pták dotkl země, klouže po ní a zastavuje.

Dveře se rozletěly. Objevil se pán v civilu. Bolin se k němu vrhl.

»Pane generále!« Byl to výkřik.

Seděli v jídelně malého hotelu poblíže letiště. Nikdo o ně nedbal. Nikdo netušil, jaký osud se skrývá v mlčelivém, laskavém, vážném muži, který tu tiše a klidně večeřel. Kdo by si byl pomyslíl, že tu sedí člověk Bohem poslaný, který se po několika hodinách vyhoupne na jeviště dějin, do nejprudšího světla reflektorů, aby otočil kormidlem a zahájil boj na život a smrt s temnými mocnostmi, boj, jenž otřese celou Evropou!

Malá večeře záhy skončila.

Číška lehkého vína, nezbytná pro syna jihu, nesměla chybět. Na spaní ovšem nebylo ani pomyslení.

Kdo by mohl spát?

Oba páni spolu ještě poseděli, hovořili, dumali v tropické noci. Nekouřili. Generál byl nekuřák.

Když se mezi nimi na chvíli rozhostilo ticho, přistihli se, kterak každý z nich naslouchá do tmy, jako by doufal, že zachytí ozvěnu strašlivé symfonie hrůzy, která v ostrých disonancích zvučí ze španělských měst a dědin a zářivé tóny fanfár, usilujících v závratném vzestupu, aby ji vítězně přehlušily.

Leč žádný hlas se neozval.

PRO VÍRU, VLAST A NÁROD

Malý hotel nedaleko letiště odpočíval v tichu a pokoji, jako by se byl octl mimo svět.

Franco se jal tiše a zvolna vypravovati.

O neštěstí Španělska, o velikém studu, který vehnal každému čestnému muži krev do tváře a sklonil jeho hlavu.

Pomalů se rozohnil, hlas zesílil.

Dnešní Španělsko!

Země zločinně vykořisťovaných dělníků! Země soucho-
tinářů, pro které není nemocnic, země sociální nespravedl-
nosti, dětí bez škol, Španělů bez vlasti, lidí bez Boha.

Tajné smlouvy s ruskými komunisty, pronásledování
všech, kdož si zachovali duchovní a mravní hodnoty. Ničení
všeho, co poji člověka s člověkem.

Jak se může rozvíjeti život bez formy, bez pevných, ne-
zvratných pojmů, ve které člověk musí věřiti, nemá-li se svět
rozplynouti ve strašlivé beztvárnosti zmatku, všešticího po-
směchem záporu.

Normy, podstata, pořádek, vyrostlé z životodárných tra-
dic, jsou základními prvky bytí.

Ve Španělsku jsou popírány. Kým? Španěly?

Nikdy. Španěl si nemůže vyrvati z prsou Boha. Nemůže
žít bez zbožnosti, mystiky, víry a ideálů. Podlehl toliko
šalbě. Španělsko již není Španělskem, nýbrž odnoží Moskvy,
která chce z nádherného poloostrova učiniti dějiště svých
pokusů o otravu světa.

Španělsko stojí bezbranně proti nejstrašlivějšímu útoku,
který byl kdy na národu spáchán. Mělo se stát jedovatou
buňkou Evropy. Národ, který kdysi vysílal do Evropy své
bojovníky za víru, měl se teď stát předvojem Antikrista.

Ti, kteří se dnes v noci proti tomu bouří, nejsou toliko
hrstkou politisujících generálů, připravujících podle zná-
mého předpisu puč. To, co se událo dnes v noci, je počátek
křížové výpravy.

Zase jednou se zvedá Španělsko, aby se bilo za Evropu.
Ale v jiném smyslu, než bojovalo Španělsko Karla V. a
Filipa II.

Národní důstojník, Falangista, Requetes, pochodující ne-
bo umírající kulkami rudých v této noci, bojuje za Evropu,
je mučedník kultury, náboženství, bojovník boží.

Neboť nikoli jen po Španělsku se sápal Asiat; Moloch
chce skrze Španělsko smrtelně zranit celou Evropu.

To pochopí toliko národy, které se samy měly stát ďáblou-
vou baštou.

Vzpomínka na neslýchané hoře a bídu, na všechno poko-
ření musí trvat jako věčně bdící Erinnye u bran k novému
Španělsku.

Nové Španělsko!

Ve Francově hlasu se chvělo nadšení tvůrčího ducha, pro-
jevila se umlčená duše umělce, když kreslil veliký náčrtek
nové vlasti, rodící se této noci.

Toto Španělsko bude jedinou velikou národní rodinou.

Bude to spolupráce všech dobrých lidí, kladně usměrně-
ných na podkladě cti, úcty k Bohu a vlasti. Sociální spra-
vedlnost, žádný rozdíl mezi pánem a sluhou. Stát pro lid,
nikoli stát pro stát.

Autorita vlády.

Sociální reformy. Jak mohou milovati vlast ti, k nimž se
chovala jako macecha!

Ale jak mohla vlast prokazovati lásku, pokud v ní žijí
bídáci, kteří ničí všechny dětinne city a v zaslepeném bludu
zveličují její kazy! Není třeba, aby Španěl byl chudý.

Španělsko je bohaté. Uživí všechny, kteří spočívají na je-
ho řadách. Třeba vytvořiti Španělsko pro všechen lid.
Avšak každý musí Španělsku obětovat. Separatismus, zvlášt-
ní výsady padnou.

Obstojí toliko jediná víra: ve Španělsko.

Španělsko silné, nepodlomené. Jednota a spolupráce. Lás-
ka a nadšení. Rodina, zákony, společenství, municipality,
provincie, okresy budou podstatnou osou pokroku.

Před očima posluchačů vyvstal jasný, zářivý obraz nové-
ho, totalitního Španělska. Bude to státní útvar, spočívající
na věčných, přírodních zákonech života; a proto to bude
Španělsko zdravé, s velikou budoucností.

Náčrtek moderního totalitního státu, korporativního hos-
podářství. Vládní zásada, která přes fanatické zdůraznění

jednotného vedení uznává a hodnotí všechno organicky spjaté a regionálně osobité, zásada tkvějící hluboko v půdě křesťanství, zbožného španělského křesťanství s jeho světci, askety a mučedníky.

Generál umkl.

Muži, kteří naslouchali jeho slovům, seděli v hlubokém dojetí. Nyní věděli, který je cíl a účel obtížné cesty, po níž se chystali kráčet.

Hodiny uplynuly jako minuty.

Na východní obloze se objevil mdlý svit. Mladý den.

Bolin připomínal tichým starostlivým hlasem:

»Pane generále, čeká vás den plný rozčilení a práce.«

Franco se vytrhl ze snění, z myšlenek na svou ideu, své dílo.

V okamžiku se proměnil ve vyrovnaného, mlčelivého, věcného pána.

»Ano, pravda. Ale teď už je na spánek pozdě. Vykoupám se raději.«

Hodinu poté byli opět na letišti.

V SRDCI POVSTÁNÍ

Slunce, neviditelné dosud a skryté za obrubou obzoru, vrhalo na zem strašidelné, sinavé světlo.

Pomalů se rozžala nebeská báň. Ohnivý kotouč stoupal výš a výše.

Stroj byl připraven ke startu. Vrtule zakroužila.

Beed seděl již na svém místě a důvěrně mžoural do vzduchu, svého živlu. Dvířka zapadla. Schůdky byly vytaženy. Síly obřího ptáka se rozpoutaly. Motory zapěly svou divokou píseň.

Stroj vyrazil. Země padala, klesala do hlubin. Do nebeské číše rozlil se proud světla jako široký vodopád.

Jako vítězný hrdina stálo slunce nad horami Beni Arosu.

Mořem kmitajícího se zlata, nachovými plameny řítí se pták, nesoucí božího bojovníka k cíli, k bojišti.

Franco zdravil marokánskou poušť, prostírající se hluboko pod ním.

Srdce mu bušilo silnými údery.

Maroko, kolébka jeho slávy, tvrdá škola jeho vytrvalosti. Tentokráte bude můstkem k vzestupu, vstupní branou křížáků.

Brzo bude sedm hodin.

Nazlátlý vzduch, v němž letěl obří pták, rozpaloval se stále více. Vesmír se tetelil vedrem.

Dálka byla zahalena mihotavými, vlajícími závoji. Jemné páry se shlukly v obláčky.

Pátrající oko objevilo obrysy, které se vybavovaly z přeténké tkaniny.

Hlukem motorů křičel hlas: »Tetuan!« Zněl jako fanfára.

Příšerně rychle se obraz vyjasňoval. Dunící pták k němu šel s krajní rychlostí.

Zdi, svítící oslnivě bíle ve slunečním jasu, ploché střechy, plátěné stany, minarety, temné průchody: Tetuan.

Pták se spouštěl v elegantních závitech.

Tetuan, odpočívající v hloubce jako dětská hračka, se zvedal, protáhl, rozšířil šílenou rychlostí, rostl do nevídané velikosti.

Tu se prostírá letiště, napěchované lidmi.

Horečnatá tlačénice. Vzduch se tetelí záchvěvy napjatého očekávání, vyzařovaného lidmi, kteří tam dole čekají.

A tam, v zelenohnědých řadách . . . Legie!

Země se řítí zraku vstříc. Je už v bezprostřední blízkosti.

Důstojníci s dlaní před očima vzhlížejí. Známé, důvěrné obličeje.

Yaguova hlava umělce!

Lehké, sotva znatelné chvění, několik oblouků nad letišťem — a stroj zastavil.

Pták se ještě otrásá. Motory ještě duní. Jejich zmírající zpěv se ztrácí v jásavém Viva! Dveře se rozletěly.

Noha se dotkla schodů. Příchozí stanul dojat.

Úsměv si razí cestu, rozzářil tvář.

Yaguův hlas, rozechvělý nesmírnou radostí, zazní až k němu. Vztyčil paži a velikým, přesto však přirozeným gestem ukázal na zelenohnědé řady.

»Tu je máš!«

Legionáři vzdávali čest. Staří, drsní chlapi měli zvlhlé oči. Hleděli na svého bývalého velitele, svého hrdinu.

Yaguův hlas zněl jako polnice.

»Vedl jsi je často k vítězství. Veď je i teď k novému vítězství! Pro čest a slávu Španělska!

PAN AZAÑA JE SPOKOJEN

President republiky, señor Azaña, nikterak nezešedivěl hrůzou. Takový puč nebyl nic nového. Měl už své zkušenosti.

Stačí si vzpomenouti na tulpasa Sanjurja.

Zrovna tak to dopadne i tentokrát.

Zavolal si velitele z La Coruny, který ho uklidnil.

Hovořil telefonicky s Casaresem Quirogou.

»Především — co dělá Franco?«

»Je v bezpečí na Kanárských ostrovech. Učinili jsme všechna opatření. Podezřelé letadlo, které ho patrně mělo unést, jsme zabavili.«

»No tak!«

Po chvíli se ozval v radiových přístrojích hlas vlády.

Netrpěliví posluchači u mikrofونů se polekali.

»Pozor! Pozor! Radio Union hlásí: Zmařili jsme opět zločinný útok na republiku. Vláda nechtěla učinit prohlášení, pokud si nebyla jista výsledkem. K potření vzpoury byla učiněna přísná opatření.

V této chvíli postupuje republikánské vojsko na zemi, ve vzduchu a na vodě proti povstalcům, aby potřelo s nezdolnou energií hanebné a nesmyslné hnutí.

Republikánská vláda je pánem situace a oznámí vbrzku, že opět nastaly normální poměry.«

II. KAPITOLA

KŘÍŽOVÉ TAŽENÍ ZAČÍNÁ

V budově tetuanského velitelství pracoval Franco neúnavně od doby svého přistání. Octl se v bubnové palbě neblahých zvěstí. V Barceloně povstání selhalo. Generál Goded šel se svou posádkou hrdinně na smrt.

Sanjurja, který spěchal z Portugalska do Madridu, aby se tam ujal vedení povstání, potkalo cestou neštěstí. Zřítíl se se svým letadlem a zahynul.

Tím bylo zmařeno i madridské povstání. Národní vojsko padlo hrdinnou smrtí.

Na severu se Mola urputně bil s železničáři plnicími rozkazy rudých bonzů, kteří nařídili obecnou stávkou.

Molova armáda neměla ani munici, ani potravu.

Teprve teď se ukázalo, jak Azaña dokonale zničil armádu. Ve skutečnosti armády již nebylo. Zbyly toliko vyliďněné posádky, malé vojenské jednotky, prázdná skladiště.

Nebylo možné utvořiti si jasný obraz o situaci na poloostrově.

ZAKOLÍSÁNÍ

Madridský rozhlas každou hodinu hlásil vítězství vlády. Casares Quiroga vládl španělským zlatem.

Franco neměl nic. Zprávy ze středomořských přístavů

byly zdrcující. Rudí námořníci pobili důstojnictvo a zmocnili se lodí.

Po loďstvu byla veta. V Andalusii se stávala situace den ze dne beznadějnější. Rudá luza byla zmobilisována, brodila se krví. Bledí, vzrušení důstojníci obklopili muže, který ustavičně četl strašlivé zvěsti, nepohnuv brvou.

Tajně pátrali v jeho zracích, v jeho tváři. Nevyčetli v nich nic z toho, co se dělo v jeho srdci. S neochvějnou chladnokrevností složila jeho ruka nešťastný telegram. Vzhlédl a klidně se usmál.

»Dobré je to! Vůle zvítězit je nezkrotná.« Sevřená pěst opřela se o hromadu ničujících přípisů a telegramů. Jeho důvěra a cílevědomost utlumila všechny pochybnosti. Nesmí se špatnými zprávami dát rušit v práci.

Že jsou síly nestejně rozděleny, že mají rudí v rukou veškerou státní moc, že mají španělské zlato, věděl předem.

Druhá strana však má kázeň, právo a neochvějnou vůli. Ale jak se dostat do Španělska? Jak přeplavit vojsko přes Gibraltarskou úžinu, když rudí opanovali moře? Důstojníci tuto otázku starostlivě přetřásali.

Avšak Franco byl klidný jako obvykle. Usmíval se. Přiletí vzduchem.

»Odkud vezmeme stroje? Cizí mocnosti se usnesly, že nám nebudou dodávat válečná letadla.«

»Koupíme obchodní letadla a zorganizujeme neprodleně vzduchovou dopravní společnost. Pánové, máme nezkrotnou vůli pracovat a zvítězit!«

*

Queipo de Llano prožíval strašlivé hodiny.

Jeho malý oddíl se tyčil z rudého příboje jako úzký útes.

Po celé Andalusii, v celém jižním Španělsku hromadily se rudé milice. Noc byla příšerná. U kulometů seděli důstojníci. Podplukovník obsluhoval zbraň, major mu podá-

val municí. Vojáci spěchali s jednoho místa na druhé, aby v zárodku uhasili požáry. Avšak prudká vichřice rozdmychala doutnající ohniště, až zaplála rudými plameny.

Nepřemýšleli o situaci.

Od chvíle, kdy rudé loďstvo uzavřelo úžinu, byla zoufalá. Se všech stran slyšeli povážlivé věci. Západní mocnosti dělaly potíže. Neutralita tangerské oblasti byla dostatečnou záminkou pro vměšování. Rudé válečné loďstvo se nerušeně hemžilo před Tangerem, vyloďovalo vojsko a pobuřovalo obyvatelstvo.

Západní mocnosti přivřely obě oči. Vypadalo to, že povstání ztroskotalo. Nad Seillou vzešel nový den. Znavení bojovníci vítali jej bez radosti a naděje.

SEVILLA OBRATNĚ ZAJIŠTĚNA

Východní kopce planuly v záři vycházejícího slunce. Což slunce vychází v bouři? Ve vzduchu to temně dunělo. Oči všech se upřely k východu. Od moře se blížilo letadlo. Muži řvali radostí.

Několik minut poté na letišti v Tabladě.

Důstojník prostředně veliké, svalnaté postavy, s havraním, prokvetlým vlasem, tváří orámovanou vousy, lesklými očima pod temným, huňatým obočím vyskočil na zem, rozhlédl se. Bleskurychle přehlédl a vystihl nové okolí a krátce, úsečně se představil.

»Kapitán Melendez z Tercia.«

Netázal se po ničem, nechtěl nic vědět, nic slyšet. Zahlédl šestikolové nákladní auto, pokynul a zavolal svého seržanta, vystupujícího z letadla a vyloďujícího za pomoci několika legionářů těžké dělo.

Jedenáct legionářů vyskočilo na auto. Naložili dělo. Všecko se událo s neslýchanou rychlostí. Vůz se dal do pohybu.

»Kde je hlavní stan?« křičel Melendez.

»V domě posádkového velitele v — — —«

»Děkuji, najdu si to.« V příští chvíli zmizeli.

Řítili se ulicemi a zastavili na chvíli před starobyrou budovou, ve které pracoval, klel a velel Queipo de Llano. Melendez se hlásil. Přicházel od Franca. Doprava vojska bude zařízena vzduchem. Potrvá již jen několik dní, než bude všechno náležitě upraveno. Proto on, Melendez, přiletěl jako první pomoc s poddůstojníkem, četařem a jedenácti vybranými čertovskými kluky z Tercia. Prosí o rozkazy. Kde to je nejhorší?

V předměstí. Tam mají rudí všechno v hrsti. Kudy tam nejrychleji dorazí?

Kapitán sotva poslouchal. Šel takřka po čichu a neminul se cílem. »Dejte mi mapu a rozpráším rudé.« Vyřítel se na ulici. »Vzhůru, chlapci, v předměstí nás čeká práce!« Padesátikilometrovou rychlostí hřmělo červené nákladní auto sevilskými ulicemi. Ozval se jásavý pokřik.

»Legie je tu!«

»Jo,« řvali kluci z vozu, »legie je tu. Spadla s nebe!«

Se zarytým humorem, nezkrotnou touhou po boji, přijížděli ke shromaždišti rudé milice — kapitán, poddůstojník, četař a jedenáct mužů.

Tak žhavě, s týmž pohrdáním smrti se kdysi skvělí kastilští rytíři vrhali na nevěřící.

Jeli rychle. Avšak ještě rychlejší byla zvěst.

Zvěst je předešla. »Legie je tu!«

Lidé, skrývající se v strachu před rudým terorem ve svých bytech, to slyšeli. Plakali, modlili se. Zdálo se jim, že Bůh v poslední minutě seslal s nebe zástupy strážných, mečem ozbrojených andělů.

Zázrak byl příliš veliký, příliš dojemný, příliš symbolický. Na letišti stál uprostřed stráže stroj, který tento zázrak způsobil. Za několik minut vědělo o legii celé město.

»Legie je tu!«

»Kolik mužů?«

Nikdo nevěděl. Zajisté silný oddíl, jinak by nebyli tak odvážní. Mnozí, kteří již odcházeli k rudému shromaždišti pro pušku, se náhle vzpamatovali.

Mnozí, zlákáni propagandou, zastrašení vyhrůžkami a útiskem dělnických sdružení, se spěšně vytratili z řad rudé milice a proměnili se z teroristů v mírumilovné dělníky.

Národní živly se vzpružily. Troufaly si vyjít z domů, obsadily ulice, náměstí.

Převrat byl neuvěřitelný. Rudé prapory zmizely jako kouzlem. Zafaté pěsti se rozevřely, poklesly. Vzhled ulice se změnil během několika hodin. Rudé pásky na rukávech zmizely v nádržích na odpadky. Revolucionářští křiklouni zalezli ve tmavé kouty. Červené nákladní auto drkotalo městem. Kde se ukázala milice, chrlil pekelně cvakající kulomet olověný dešť. Rudí se rozprášili.

Drkotaje, cvakaje, duně, uháněl strašlivý vůz po dláždění, po kterém ještě před několika vtečinami dupaly nohy rudých teroristů.

»Potřebovali bychom ještě jeden modrý vůz!« řval kapitán Melendez.

Netrvalo dlouho a naložili svůj kulomet na modrý vůz. Ujížděli městem. Od domu k domu, od shromaždiště ke shromaždišti se nesla zpráva: přišel nový oddíl legionářů, ještě strašlivější než první.

Nálada a bojechtivost legionářů stoupala každou minutu a kapitán Melendez pobízel své chlapce drsnými vojenskými žerty. Jezdili křížem krážem rudými čtvrtěmi. Již dávno zaměnili modrý vůz za zelený. Co nevidět opatří si zase červený. Již dvě hodiny trvala divoká jízda.

Vida! Najednou se objevila i Guardia civil a Guardia Asalto. Úředníci, kteří unikli krvavé řeži, se skrývali. Teď se hlásili do služby u národních důstojníků.

Znali tajná doupata milice.

Prohledali Dělnický dům a společenské místnosti, aniž narazili na sebe menší odpor. Ve sklepích a kolnách našli skladiště zbraní. Odváželi plné vozy zbraní k budově posádkového velitelství. Ve dvoře nakupili cennou kořist.

Přicházeli falangisté, carlisté, národní dobrovolníci a dostávali zbraně, kterými chtěla vítěziti Lidová fronta.

Sevilla se stala pevností národního hnutí. Rudá Sevilla, bašta Lidové fronty. Kapitán Melendez, trochu udýchaný, stanul na dvoře hlavního stanu. Ztráty: pět mužů. Tři mrtví a dva ranění. On sám měl prostřelenou levou ruku.

»Jděte hned do lazaretu, kapitáne,« napomínali kamarádi sevillské posádky.

Smál se.

»Pro tohle škrábnutí? Hlouposti!«

»Člověče, vždyť rukou sotva hýbáte.«

»Ba, přemýšlím právě, jak bych si zapálil cigaretu.«

NEBEZPEČÍ V TANGERSKÉ ÚŽINĚ

Maroko patří národnímu vojsku, Sevilla, vládkyně Andalusie, je Francovou pevností.

Běželo o to, vybudovat spojení mezi oběma posicemi. Třeba očistit Gibraltar od rudého loďstva.

V tangerské oblasti již zavládl klid. Stačila ostrá nota tangerské komisi a obsazení hranice mezinárodního pásma. Mocnosti požádaly madridskou vládu, aby lodi bezprostředně odvolala.

Pokus rudých smrtelně zasáhnout národní hnutí v základech, se nezdařil.

Zatím se vojsko dopravovalo vzduchem. Stalo se tak jen z nouze. Dopraviti letadlem celé baterie z Tetuanu do Xeresu a Sevilly, byla Sisyfova práce. Bude třeba co nejrychleji vybudovati spojení se severní armádou. Třeba vy-

tvořiti široký koridor z Andalusie na sever, do Salamanky, Kastilie, Leonu, Navarry a Asturie.

Provincie Estremadura byla tímto koridorem. Prvním předpokladem pro válečné tažení v Estremaduře bylo, že zmizí rudé loďstvo z úžiny.

Franco povolal své vojenské poradce a námořní znalce. Hodlal udělati s rudým loďstvem krátký proces.

»Sestavíme oddíl několika poštovních lodí, na které na-
lodíme asi 2000 mužů a určité množství válečného mate-
riálu. Děly vyzbrojená loď „Dato“ se postará o ochranu.
Naši letci budou výpravu krýt.« Jednomyslný úděs.

»Pane generále, vyslat několik poštovních parníků a jed-
nu ozbrojenou loď proti rudému loďstvu je výzva osudu!«

Páni se snažili, seč byli, přesvědčiti velitele, že výprava
musí nezbytně ztroskotat.

Již rudý torpedoborec »Alcala Galiano« mohl svými děly,
které nesly dále než děla malého »Data«, potopiti celou
výpravu, aniž mu hrozilo nebezpečí. Každému námořníku
se při takovém pomyslení zježí vlasy.

Mají tedy čekat, až budou válečné lodi, ovládané naciona-
listy, »Admiral Cervera« a »España« opět v pořádku a objeví
se v úžině?

Mají dopřát rudým času, aby zaujali své posice? Má
hnutí ztroskotat v začátcích? Franco zavrtěl rozhodně
hlavou.

»Pánové, vaše námitky nejsou správné. Jádro věci je do-
cela jiné. Co je rudé válečné loďstvo? Strašidlo, příšera!
Několik křižníků a torpedoborců, obsazených buřičskými
živly bez kázně, bídné pirátské lodi bez bojovného ducha.
Ano, pánové, není třeba, abyste mi připomínali, jak jsou
lodi vyzbrojeny, jakou rychlost mohou vyvíjet. To všechno
není nic platno. Na rudém loďstvu vládne zmatek, není
tam žádná kázeň. Proti zlým ničitelům, popírajícím každý
řád, postavíme svou neoblomnou vůli. Pánové, o výsledku

boje takových mocností, takových protivníků nelze pochybovat. Nosím v sobě hlubokou víru ve vítěznou sílu kázně, formy a řádu. Žádné vývody, žádné výpočty nemohou mi vyrvati ze srdce mé přesvědčení. Přisahali jsme, že zvítězíme silou kázně a bezpodmínečné poslušnosti.«

Chladní, věcní odborníci, střízliví, vypočítaví vojáci spatřili před sebou muže, nositele ideje, božího bojovníka.

Jejich studená moudrost, jejich odborné znalosti připadaly jim v této chvíli nicotné a bezvýznamné, neboť Franco se dotkl duše, osudového pozadí tohoto boje.

Žádný z nich se neodvážil pochybovati. I když se rozum a logika vzpíraly, cit zvítězil.

Nechť postoupí myšlenka vítězný křest ohněm.

KŘÍŽ A PŮLMĚSÍC NA POCHODU

Franco stál na Monte Hacho.

Pod ním se prostírala Gibraltarská úžina, zahalená chuchvalci mlhy. Byl svátek Svaté Panny africké.

Zúčastnil se ráno slavnostní mše a načerpal novou víru a naději z posvátného náboženství.

Od šesti hodin ráno bylo dvanáct strojů Francova letectva v práci. Letadla se hnala nad úžinou. Na moři křižovaly dva rudí torpedoborci. Letci na ně útočili. Po krátkém odboji prchaly lodi do Gibraltaru.

Před Punta Europou ležely dva oddíly válečného loďstva. Sebe menší pokus zamířit do úžiny — a ptáci, chrlící oheň a smrt, se vrhnou na lodi.

Loďstvo tu zahálelo. Na palubě panovala divoká vřava, křik a rámus. Bezmocný vztek a strach. Strach před povelem k odjezdu. Před Tangerem týž obraz.

Rudé loďstvo zneškodněné národními letci. Letecké oddíly nepřetržitě rejdí vzduchem, hlídající celý okrsek od mysu Trafalgaru až po Gibraltar.

Bylo již téměř šest hodin odpoledne. Tři parníky a vlečák s 2000 legionáři, regulares, ženisty a spoustou válečného materiálu čekaly v Ceutě na povel k odjezdu.

Chuchvalce mlhy nad Gilbraltarem se zvedaly a klesaly. Rozevlály se a zase se srážely. S vrcholu Monte Hacho hleděl do dálky muž, na kterém v těchto hodinách spočívala nesmírná odpovědnost.

V okamžicích oddechu zíraly jeho oči toužebně k Evropě. Tak hleděl před více než tisíci lety na jasný světadíl Tarik, vojevůdce kalifů, patron úžiny, ve stříbřitě lesklé zbroji, pod zelenou vlajkou Proroka, jsa pevně rozhodnut vyraziti z Maroka a dobýti Španělska a Evropy.

Nyní tu stojí jiný muž, křesťanský rytíř. Dnes to je Španěl, který, vycházeje z Maroka, hodlá dobýt Španělska. Kolem něho se shromáždili Španělé i Marokáni. Na jeho korouhvích se stkví kříž i půlměsíc. Mohamedáni táhnou po boku křesťanů, aby bojovali proti těm, kdož popírají Boha, proti ďáblovým synům, kteří nyní pálí chrámy a budou pálit i mešity.

Křížácké tažení věřících obou velikých kultur, západu i východu.

K jak velkolepému divadlu se odhodlaly dějiny!

Z Ceuty se nesly až sem halasné, divoké válečné zpěvy mohamedánů. Ucho, které ještě nepřivyklo přetrhávaným, podivným melodiím podobným spíše skučení a křiku, mohlo se snadno polekati cizího rytmu, cizích tónů.

Muž na hřebeni Monte Hacho si už dávno oblíbil tuto hudbu. Věděl, že není věrnějších bojovníků za Boha a řád než jsou tito nebojácní synové pouště, pozdní potomci prastarých plavých severoafrických ras severské krve.

Severská krev, o níž sami už dávno nevěděli, neboť neznali šedou minulost, hnala je pudově do řad národních božích bojovníků. Kdykoli vítězili rudí, viděli v duchu hroutící se minarety mešit.

Co mohl prostý regular, Moro, v širokém plášti s kápím, houževnatý a věrný voják, tušiti o světovém nepříteli?

Nic.

Věděl, že je tento nepřítel také smrtelným nepřítelem Alahovým a islamu? Co věděl o snaze tohoto nepřítelé rozdvojiti islam? Že mezi mohamedány a mohamedány zejí hluboké propasti, že se islam rozštěpil na Schity a Sunity, bylo jeho dílo.

Vědomí o tom spočívá hluboko v mlčelivém lůně dějin.

Regular jednal pudově, jak mu velela krev. Přidal se fanaticky ke svatému boji proti popiratelům Boha a ničitelům světa. Pojítka obou velikých náboženství, obou velikých kultur, je mocnější než přehrada, která je dělí.

Kříž a půlměsíc daly se společně na pochod.

Generál na hřebeni Monte Hacho neměl čas přemýšleti o těchto věcech. Tam dole se kolébají čtyři lodi na vzedmutých vlnách. Dva tisíce vojáků znamenalo značnou sílu u porovnání s nepatrným počtem vojska, o které se hnutí opíralo.

Ani nemluvě o materiálu, šesti dělech, dvanácti milionech patron, dvanácti tunách dynamitu, třech tisících granátů. Ztroskotá-li podnik — a podle každého rozumného výpočtu musí ztroskotat — znamená to pro hnutí ránu, z které se jen stěží vykřeše.

Leč, co na tom? Což existuje vůdce, v jehož životě nerozhodovaly chvíle, kdy výpočty ustoupily vyšší víře, kdy se rozhodnutí nezrodilo z rozumu a číslic, nýbrž přímo ze srdce, bezprostředním božským vnuknutím?

Který vůdce neprožil hodinu, kdy musil — podle krátkozrakého lidského rozumu — vsaditi všechno na jedinou kartu, kdy zdánlivě hrál vabanque jako geniální dobrodruh. Ve skutečnosti však vynesl v nejhlubším pochopení posledních věcí největší ze všech trumfů, eso víry, myšlenky.

Tato hodina nyní nadešla generálu Francovi.

Vytvořil nové, vyšší, rozhodující dějiště. Proměnil boj zápolících sil v boj myšlenek a zásad, aby se základní idea dramatu náhle jasně a nepokrytě projevila.

PŘEPRAVA VOJSKA SE PODAŘILA

Nad hlavou mu hřměla letadla. Letka se vracela. Přeletěla přístav v Ceutě a dala znamení. 17.50 hodin odpoledne.

Deset minut poté, přesně v šest hodin, odrazily lodi, provázené dělovým člunem »Dato« a pobřežním parníkem »Uad Kert«. Vřelé, horoucí modlitby je provázely. Zdatně se propracovaly vysokým příbojem a zamířily do Gibraltarské úžiny.

Malý vlečňák nemohl zdolat silné vlnobití. Obrátil a vracel se do Ceuty. Ostatní pluly šťastně dále. Měly již za sebou půl cesty a zabočily do mlh Gibraltarské úžiny.

Tu zaútočilo rudé loďstvo.

Torpedoborec »Alcala Galiano« se objevil na bojišti. Rozhodující hodina udeřila.

Malý »Dato« však přijal bez váhání výzvu k boji. Vrhł se na velikého nepřítele, který na něj pálil z bezpečné vzdálenosti. Lidé na »Datu« byli ochotni obětovat život.

Nedbali nepřátelských střel, majíce toliko jediné přání: přiblížit se rudému netvoru natolik, aby mohli palbu opětovat. S afrického břehu přihlíželo mnoho lidí s tlukoucím srdcem hrdinnému boji.

Na tetuanském letišti stálo šest letounů připravených ke startu. Rozkaz. Odlet do Tetuanu. Zasáhnout do boje.

»Dato« prozatím nebezpečně útočil na rudou loď »Alcala Galiano«. Velitel don Manuel Sunico nařídil ostrou palbu, na kterou nepřátelé nepřičetně odpovídali.

Protivník pozbyl podstatné výhody: »Dato« se mu nebezpečně přiblížil, díky chrabrosti na smrt odhodlané posádky.

Na lodi »Alcalo Galiano« stáli opilí buřiči, mířili divoce nazdařbůh, nedbali povelů, neuměli střílet.

Na palubě zavládl pekelný zmatek.

Každý výstřel »Data«, jenž zasáhl loď způsobil paniku. Mnozí námořníci sekli s prací, odvrávorali do kouta a dali se do pití, jako by jim na výsledku boje vůbec nezáleželo.

Zpití kořalkou, nemohli pochopiti, oč vlastně běží. Vyhrožovali noži důstojníkům, svolávajícím je ke zbraním, chechtali se, vřeštěli a křepčili.

Na »Datu« však byl každý muž na svém místě, zahryzle, houževnatě, v železné kázni a s napjatými nervy konal svou povinnost. Hřmot otřásal vzduchem. S břehů se ozval hlasitý jásot.

Z Tetuanu se přihnaly dvě bojovné letky, šest třímotorových strojů. Krátce po sedmé hodině dospěly k bojišti a vzaly si na mušku »Alcala Galiana«. Několik minut poté přiletěly ještě jiné stroje.

Rudý torpedoborec úprkem prchal v klikaté jízdě, nepokusiv se ani o obranu. Celý boj trval deset minut. »Alcala Galiano« strhl všechny ostatní bitevní jednotky k útěku.

Osm hodin večer.

Bezdrátová zpráva z Algecirasu. Lodi přistaly v dobrém stavu. Nocí se nesl Francův výkřik:

»Víra a kázeň zvítězily! Bůh jest s námi!«

12. KAPITOLA

HRDINNÍ OBRÁNCI TOLEDSKÉHO ALCAZARU

Domy čtvrti Sv. Matěje ve Varesu, nejsevernějším městě Estramadury, podobaly se hradům.

Tlusté zdi byly postaveny ze zlatožlutých kamenů. V paprscích srpnového slunce zářily jako zlaté zámky,

o nichž vypravují staré báje. Pocházely z dob maurských válek, byly zdobeny starými zbraněmi a erby, opřádalo je kouzlo rytířské minulosti.

Úzké a těsné střílny vyhlížely do kraje jako přimhouřené oči. Svatomatějská čtvrť a celé Careo bylo dnes vyburcováno ze zasněného ticha romantické zapadlosti. Ulicemi hřměla motorová vozidla.

Ve stínu tlustých zlatožlutých zdí projížděla nákladní auta s legionáři, regulares a kulometnými oddíly. Drsné pokřiky vojáků se odrážely od zdiva věží, kterými se domy za starých dob obrnily.

Kurýři se přehnali, služby se proplétaly mezi motocyklisty v hnědozelených zaprášených stejnokrojích s ocelovými přílbami. Jezdci na nádherných arabských koních, muži ve vlajících pláštích, pod nimiž svítily bílé stejnokroje a drahocenné kožené opasky, se zdobnými turbany nad tmavohnědými obličejí: maurští hodnostáři, důstojníci, synové starých slavných mohamedánských rodů, kteří se účastnili boží války, jsouce provázeni svými věrnými a modlitbami zbožných šejků.

Dvacáté století a romantická minulost splynuly v úchvatný obraz, v oslňující hrdinské epos.

HLAVNÍ STAN

V paláci de Los Golfinos bušil mocný ohnivý rytm ještě divočeji. V přízemí rozlehlé budovy zařizovali hlavní stan pro nejvyššího velitele jižní armády, generála Franca.

Po temných dláždách spěchali muži s přístroji a mapami. Technikové kladli elektrická vedení a zřizovali obratnými rukama tři rozhlasové stanice. V přízemním sále postavili veliké stojany, na které připevnili mapy a fotografické snímky.

Na letišti za městem nastoupila osobní stráž, vesměs

urostlí štíhlí vojíni, legionáři, vybraných postav a tváří. Byli oděni v řasnaté kalhoty, polovysoké kožené boty, bílé pláštěnky a turbany.

Pozdě odpoledne se blížilo letadlo s vrchním velitelem.

Hřmící pozdravy Viva!

Před palácem de Los Golfinos vzdala čest stráž, skvěle se vyjímající ve fantastickém rámci starého města.

Franco vstoupil do předsíně.

Vrhl krátký, obdivný pohled na kouzelnou krásu síně, na velikou tepanou lucernu, visící se stropu, pak vešel do domu a prohlédl si čtyři pokoje, které pro něj byly přichystány.

Červený hedvábný damašek svítil se stěn a šířil záhadné šero. Chvilí stanul v obdivu nad takovou krásou.

Poté pokyn, rozkaz.

Světlomety vzplanuly a vrhaly studené, bílé světlo na obrovské mapy. Štábní důstojníci nastoupili. Práce začala.

Tři týdny uplynuly ode dne, kdy rudé loďstvo prchalo z Gibraltarské úžiny. Andalusie nezvratně patřila Queipo de Llanovi.

V nezadržitelných vítězstvích postupovalo křížácké vojsko k severu, aby dospělo k Taju, který protéká Španělskem od východu k západu, dělící zemi na dvě části.

Na druhém břehu Taja čekal Mola, kterému se podařilo zjednat ve svém území opět pořádek.

Železnice jezdily, život běžel jako obvykle.

Yague, Varela, Asensio, Castejon, El Mizzian, rytířský maurský princ, Barron, Serrano vedli národní vojsko těžkým terénem vítězně k severu.

Koridor byl dobudován.

Estremadura, sesterská provincie krásné Andalusie, byla dobyta. Západní polovička Španělska patřila národnímu hnutí.

Počínajíc středem pyrenejské hranice vedla hraniční čára

k jihu přes Saragossu, zaryla se u Teruelu ostře do rudého Španělska a ustupovala na východě před Sierrou Guaderamou, přírodní severní hradbou Madridu. Prostírala se východně od Madridu od severu k jihu až k Taju, jejíž překročila východně od Toleda, a sahala přes Cordobu až po Gibraltar. Spojení s Molou bylo dokončeno.

Až dosud se ukázalo, že se rudá milice vojenskou schopností nevyrovná národnímu vojsku.

O cílevědomém vedení nebylo u protivníka ani zdání.

Nacionalisté se mohli odvážiti nejsmělejších kousků, aniž rudí užili svých výhod.

Spokojili se vyvražděním tisíců bezbranných civilistů.

Byli ztělesněním nemravnosti, rozkladu řádu, zákonů, kázně.

Proto Franco nenáviděl komunismus. Je výplodem chaosu. Je ničitelem života, neboť ve svém fanatickém bludu o rovnosti boží všechny hranice a přirozené rozčlenění společnosti. Rudí prchali. V Madridu čelné osobnosti ztratily hlavu. Neuvěřitelná mstivost. Neustálé vládní krise.

Bídáci šli tak daleko, že nabídli západním mocnostem Maroko.

Chtěli zaprodati španělský majetek, aby odňali národnímu hnutí základní sídlo.

Jak rádi by se nabídky byli chopili v Paříži a Londýně. Avšak kaše se jim zdála poněkud horkou, neboť v Evropě bděly jiné mocnosti nad právem a řádem.

Národní hnutí napsalo na své korouhve velikými písmeny: španělská půda je nedotknutelná. Rudí bonzové žebrouli v londýnských a pařížských předpokojích, nabízejíce cizincům španělskou půdu, pohnojenou španělskou krví. V tom měla prsty Moskva.

Internacionála vládla v Madridu. Španělská půda, španělští lidé stali se zbožím, bezmocnými předměty, s kterými se libovolně čachrovalo.

Který strašlivý jed proměnil lidi se španělskými jmény, kterým španělské matky u kolébky zpívaly španělské písně, ve vyvrhly lidstva?

Potíráti tento jed, vypověděti smrtelný boj jeho nositelům a šířitelům bylo povinností vojáka, který nepřicházel jako dobyvatel, utlačovatel a vykonavatel moci, leč jako lékař.

Nehnala ho do boje ctižádost, slavomam, lidské — příliš lidské přeludy pozemské nedokonalosti, nýbrž hluboko v nitru zakořeněný smysl pro povinnost lékaře.

NEJBLIŽŠÍ CÍL: ALCAZAR

Cesta, kterou se musí dát, byla jasná. Pro zdárný konec občanské války bylo nezbytně třeba dobýti hlavního města.

Třeba ukončiti válku prudkým rozmachem a co nejrychleji, aby země a lid vyvázli z nezměrného utrpení.

Francovo srdce se zachvívalo při každé ráně z děla.

Granát ničí španělské statky a hodnoty. Příčilo se mu všechno, co ničilo. Cítil všechnu bídu, všechno hoře, jež stíhalo lid rozervaný a mučený bratrovražednou válkou, měl toliko jediné přání, skončiti tragedii co nejrychleji a co nejsmírněji. Měl celkem 22.000 mužů.

Smí se s tímto hloučkem odvážiti na milionové město Madrid? Ano, neboť těchto 22.000 byli hrdinové.

Přesto však třeba ještě něco vykonati.

V toledském Alcazaru je odříznuta hrstka kadetů, kterým velí plukovník Moscardo.

Od počátku národního hnutí brání se mladí muži s bezpříkladným hrdinstvím.

V pracovně v paláci de Los Golfinos, kde žil jako mnich ve své kobce, protřpěl generál všechna muka, soužení a úzkosti obležených. Má se opakovati nadorské drama? Kamarádi v nejvyšším nebezpečí!

Mladý major Franco zapřisahal kdysi marně generála Sanjurja, aby osvobodil posádku v Nadoru.

Tehdy platila strategie více než cit. Dnes ne!

Hrstka hrdinů bránila se v toledském Alcazaru obrovské přesile rudých. Prožívali v temném sklepení všechna muka očistce.

Na těchto mužích spočívaly oči světa. Jejich osud vzrušoval celou Evropu.

Není proč váhat. Obleženým se dostane pomoci. Je to otázka cti. Všechno ostatní nechť ustoupí.

Tím byl nezvratně určen nejbližší cíl. Dobyť Toleda.

Nejprve třeba vynutiti u Talavery přechod přes Taju. Pak dospěje vojsko na silnici, vedoucí velikým obloukem přes Maquedu a Torrijos do Toleda.

Po levé straně silnice, mezi Talaverou a Maquedou, tyčilo se vincenteské pohoří, v němž se zahnízdili rudí.

Rozvinou se zdlouhavé potyčky, než se nacionalisté proboují do Toleda.

Vydrží chrabrá alcazarská posádka tak dlouho?

Bude to závod na život a na smrt.

Národní vojsko uhánělo o závod s asturskými ženisty, kteří si pod zemí ryli přístup k Alcazaru.

Kdo bude dříve u cíle, rudí vrazi nebo národní osvoboditelé? Franco řídil operace ze své pracovny v Caceresu.

Celé hodiny prostál před mapou, počítal, uvažoval, sledoval sebe menší akci. Všechny jeho myšlenky platily obklíčeným kadetům.

OTCOVSKÉ DRAMA

Ve sklepení Alcazaru žili se žhavýma očima, sinavými obličejí, vyzábílí, spíše příšerám než lidským bytostem podobní lidé, o které se chvěl svět. Byli přes čtyři týdny odříznuti od života.

Hrozil hlad, nedostatek vody je mučil. Do dusných sklepení sálalo srpnové vedro.

Osm set vojáků a sedm set civilistů, žen a dětí, vytrvalo.

Dlouhý a vyzáblý velitel, plukovník Moscardo, kráčel zachmuřeně místnostmi. Podobal se stínu.

Z jeho osoby prýštil železný klid, rozhodnost a vůle, které nikdo neodolal.

Tento muž přinesl nesmírnou oběť, aniž se v jeho obličeji pohnul sval. Touto obětí se drama začalo. Bylo to v prvních dnech obležení.

Telefonní vedení bylo ještě v činnosti. Rudý generál zavolal, žádal, aby se vzdali. Odpověděl tvrdým ne.

Byla hluboká noc.

Rudý generál Riquelme si přál zvědět příčiny odmítavé odpovědi. Moscardo ho poučil:

»Především je to láska ke Španělsku, které úpí v moci marxistů. Kromě toho nedůstojný rozkaz vydat celou výzbroj kadetů rudé milici. A na konec naše slepá důvěra ve Franca.«

Tak hovořil muž, jehož žena a syn padli v Toledu do zajetí rudých. Nečekal dlouho na odpověď.

Hlásil se rudý hlavní stan. »Váš syn je v naší moci. Vzdejte se, nebo bude zastřelen.«

Plukovníkova ruka, držící sluchátko, se nezachvěla. Rudý generál hovořil dále:

»Abyste se přesvědčil, že mluvím pravdu — prosím, váš syn je u přístroje.«

»Otče, zde jsem. Co mi poručíš?«

Muž v Alcazaru neváhal ani okamžik. Zůstal klidný a pevný.

Ti, kteří ho obklopili spatřili, že bledne.

Pak vyslechli jeho slova:

»Poručím ti, abys zvolal: »Ať žije Španělsko. Ať žije Kristus! A pak zemři jako hrdina.«

Všichni se zachvěli, když se k nim chladně a nedotčeně obrátil jako vzkříšený heros antiky.

Bledost, která se rozlila po jeho tváři už nepominula. Jeho vlasy zbělely za několik okamžiků.

»Jděte na svá místa,« pravil a odešel na obhlídku. Od toho dne v Alcazaru bojovali, doufali a trpěli.

NEZLOMNÉ ODHODLÁNÍ VYDRŽET

Nebylo času přemýšlet o zoufalé situaci, neboť každý musil konat tvrdou práci.

Netečně naslouchali, když se shora ozval praskot a dunění, když granáty rudých bořily stěny, když v zemi strašidelně bušily temné údery a dutý cvakot. Ženisté pracovali.

Zvuky se stále blížily. Minuly dni a týdny.

Sklepy se plnily raněnými a mrtvými.

Tvář plukovníka Moscarda zvráskovatěla a vyhubla na kost. Bez klidu procházel ohromným hrobem.

V srdcích všech zářila jako svíce v pusté noci veliká naděje, nehasnoucí důvěra: Franco.

Franco, zachránce, přijde a přinese vysvobození z hrobu živých.

Jednoho dne se rozlétne brána k světlu, brána do výšin a před ní stane on, osvoboditel. Myšlenky se klenuly jako most.

Muž v hlavním stanu v Caceresi, dávající věcně a chladně rozkazy, byl v nitru spojen s nešťastníky. Uvědomil si každý bolestný ston, každé toužebné slovo. Vzpružovaly jeho vůli přinést pomoc. Oddíly pomalu postupovaly.

Přede všemi ostatními legionáři, regulares.

Nákladní auta je šílenou rychlostí dopravila na místa, kde jich bylo třeba.

Těsně před frontou vozy zastavily. Muži seskočili a vrhli se do boje. U Talavery svedli těžké bitky. Šlo o to, zmoc-

niti se průsmyku Puerto del Pico, otevřítí bránu do Toleda.

Nesčetnými úzkými roklemi točila se cesta k hřebenu.

Těsně před ústím průsmyku vinula se mezi skalnatými stěnami, vysokými dvě stě stop.

Sto mužů zde mohlo snadno znemožniti průchod celé brigádě.

Rudí se vynasnažili, seč byli, aby učinili toto místo nedobytným. S velikými obtížemi dopravili těžká děla na útesy a ostřelovali horskou stezku na vzdálenost osmi mil. Všude vybudovali překážky.

Franco nařídil, aby zde útočila jízda a motorisovaní střelci. Plukovník Monasterio určil k dobytí Puerto del Pico dvě švadrony jízdy.

U štábu se přihlásil starý muž, myslivec, který znal v kraji každý kout. Nabídl se, že dovede vojsko tajnou stezkou, schůdnou i pro koně k místu, odkud mohou vpadnouti do zad dělovým hnízdům rudých.

Plukovník Monasterio s návrhem souhlasil.

Obě švadrony se daly na pochod; stařec kráčel před nimi. Šest hodin stoupali jezdci nočním pohořím.

Krátce před třetí hodinou s půlnoci dospěli k označenému místu.

Přesně ve tři hodiny začal útok.

Vojáci se spustili po svahu a vrhli se na rudé dělostřelce, kteří zděšeně vyskočili. Ještě několik okamžiků, a půl tuctu rudých leželo na zemi. Ostatní uprchli. Kulomety byly rázem namontovány a začaly cvakati. Ostřelovaly rudé posice na dolní točité cestě.

Slunce právě vycházelo, když plukovník Monasterio přešel se svým oddílem k útoku. Rudí, nadobro zaskočení, pobíhali bezradně s místa na místo. Kdo nevběhl přímo do deště kulek, svalil se po hlavě se svahu. Brána se rozevřela.

Pochod na silnici Maqueda — Torrisos — Toledo se počal.

V Alcazaru vytrvali. Dny a týdny.

Franco poslal letadlo, aby je povzbudil. S jakými pocity přijali obležení přísahu věrnosti veškerého národního vojska! Věděli teď: ten, u něhož dlí jejich myšlenky, na ně myslí, usiluje o jejich osvobození.

Vnitřní pospolitost sílila.

Avšak rudí ženisté jim působili stále větší starosti. Bída, hlad, nemoci stávaly se nesnesitelnými, hubily nešťastníky.

Rudí se pokoušeli stále znovu o Alcazar. Vysílali posly, slibovali milost ženám a dětem.

Odmítli je.

Strašlivou hrobku živých navštívil kněz. Sloužil mši.

Muži, ženy a děti se stěží k němu dovlékli. Mnozí neměli již sil, aby vstali.

A přesto nechtěli slyšet o kapitulaci. Vydrží do posledního dechu. Kněz chtěl prostředkovati. Snad mohou odejít ženy a děti...

Plukovník Moscardo mu nedal domluvit.

»My všichni volíme raději smrt než zbabělý odchod. Prosím, mlčte!«

Odpovědělo mu souhlasné temné mručení.

Kněz opustil se skloněnou hlavou Alcazar. Opět zahřměla děla.

Plukovník Moscardo seděl v staré rozstřílené zbrojnici, z níž zbyly toliko dvě stěny a zíral před sebe.

Opět a opět si přísahal: »Vytrvati! Pro lásku k Španělsku! Pro důvěru k Francovi!«

ZŘÍČENINY MÍSTO HRDÉHO ZÁMKU

Z údolí Taja vystupovala jemná mlha. Tenkými obláčky prosvítaly obrysy střech a věží.

Postupující Marokáni se mimoděk zastavili. Spatřili Toledo. Byl to nepomyslně veliký okamžik.

Předvoj národní armády dospěl cíle. Dospěl sem po týdnech těžkých bojů. Muži, kteří si vydobyli cestu, aby osvobodili obležené kamarády, stanuli.

Horečné napětí nespočetných milionů ve všech zemích kulturního světa mířilo k nim, vznášelo se nad údolím Taja, které se stávalo posledním jevištěm tohoto dramatu.

Angličtí zpravodajové, kteří se přidali k předvoji armády, aby mezi prvními spatřili Toledo, přispěchali a hleděli na město.

Věděli, že nikdy na tento pohled nezapomenou. Byl to úchvatný prožitek. Břehy Taja, nad nimiž plála nachová zář, se zelenavě třpytily. S řinkotem a hlukem sestupovalo vojsko po úzké mulí stezce. Děla je hřmotně předhonila.

Ve vzduchu rudí letci. Národní stíhačky je zahnalý. Nad městem visel mrak.

»Jako baldachýn!« mumlal dojatě dopisovatel »Daily Mail«.

Kde však je Alcazar?

Marně pátraly vzrušené zraky po známých, charakteristických obrysech pyšného, vzdorného kaštelu, založeného Karlem V.

Před nimi se tyčí skalnatý útes, na němž se kdysi zvedal. Nad skalou se shlukl dým. Nejasně rozeznali hromadu doutnajících zřícenin. Hrdé věže, mohutná střecha? Zmizely. Ušlechtilá fasáda, zdi? Všechno pryč! Hromada smetí. Zbytky Alcazaru.

Co se stalo s kadety? Žijí? Jsou již mrtvi?

Přicházejí osvoboditelé pozdě?

Oči se snažily objeviti zlatorudou vlajku. Vlaje ještě? Hlásá ještě, že plukovník Moscardo a jeho hrdinná posádka vytrvali?

Ohromný praskot a hřmění otřáslo vzduch.

Ze zřícenin Alcazaru vytryskl obrovský sloup dýmu a pomalu klesal. Podobal se obrácené pyramidě.

Pomalů ustávalo hřmění, ztrácelo se v horách, nad údolím Taja.

Muži na sebe vážně a smutně pohlédli.

Rudí ženisté jsou činni, pracují. To znamená: v Alcazaru byl ještě život.

Byl! Před několika minutami.

Nezničila mina poslední zbytky života? Budou, až se dým ztratí a poslední kamenitý prach se sesype k zemi, lidé pod hromadou ssutin, ve sklepech a katakombách ještě dýchají? Nebo to byl poslední úder zatáté rudé pěsti?

Bodří Angličané, kteří z celého srdce přáli dobré věci a železně pochodovali s národní armádou, držíce se co možná v čele a všude tam, kde se něco semlelo, obrátili se zdrceně a vraceli se ke svým ubikacím.

Regulares, legionáři a polní dělostřelectvo spěchalo dále, kupředu, po mulí stezce, do Toleda. Nová hromová rána zahřměla vzduchem. Mimoděk se všichni přikrčili. Národní dělostřelectvo začalo pálit. Tlumočilo Toledu Francovy pozdravy. V horách na druhém břehu Taja hnaly se Yaguovy oddíly vpřed, uzavírajíce město a napadající nepřítele z týlu.

Generál Varelo seděl v malém selském stavení.

Byla noc.

Na stole hořely dvě svíce a ozařovaly slabě světnici.

Před ním stáli dva rudí zběhové.

Štábní důstojník zaznamenával jejich výpovědi.

Muži vypovídali, kde rudí umístili své dělostřelectvo. Označili generálovi, kde jsou barikády a zvláštní opevnění.

Valera na ně přísně pohlédl. »Jestliže vaše údaje nebudou bod za bodem správné, chlapi, víte, co vás čeká!«

Jeho hlas neprojevoval valnou důvěru.

»Přisaháme, pane generále, že nejsme rudí. Přinutili nás. My jsme použili první příležitosti k útěku.«

Generál zdánlivě přeslechl toto ujištění. Náhle opakoval otázku, kterou kladl již prve. Odpověď následovala rázem.

Generál a štábní důstojník vyměnili pohled. V odpovědi nebylo rozporu.

Výslech trval dále. Výpovědi zběhů souhlasily do puntíčku s jinými zprávami, doplňovaly a osvětlovaly je.

Venku byla teskná, tíživá noc.

V klínu tmy odpočíval Alcazar, odpočívalo Toledo, hemžící se lidmi, kteří se chvěli šílenou radostí a nemohli uvěřiti skutečnosti.

Svíce v generálově světnici neklidně plápolaly. Výslech skončil. Stráž odvedla oba muže. Varela začal diktovati své rozkazy pro hlavní útok.

OSVOBOZENÍ LEGENDÁRNÍCH OBHÁJCŮ

Jak zvučně vyzváněly kdysi toledské zvony neděli! Jak mocně se nesl jejich temný zvuk nad údolím Taja, hlásaje posvátný den klidu a pokoje!

Dnes se vzduch zachvíval jinými zvuky.

Hřmění děl hlásalo osvobození.

Třemi řadami zahájili legionáři a regulares útok. Jiný oddíl zajistil silnici, vedoucí do Madridu. Rozpoutal se prudký boj. Na madridské silnici prostíral se nad svahem hřbitov, který uzavíral cestu na dva tisíce metrů.

Tři tisíce rudých se tu zakopalo. Jejich kulomety slavily bohatou žeň.

Legionáři a regulares útočili v otevřených řadách. Národní dělostřelectvo vrhlo granáty do nepřátelských zákopů.

Po tuhém boji dobyli národní hřbitova.

Zbytek rudých oddílů prchal do nemocnice Tavera, která se stala dějištěm urputného zápasu.

Zatím dobyli legionáři starou toledskou zeď mezi visa-graskou a cambronskou branou.

Přinesli z předměstských zahrad žebříky a přelézali ba-

rikády. Ze všech koutů, ze všech domů je zasypával dešť kulek. Všude se skrývali rudí.

Z ulice do ulice nesl se útok, každou čtvrt bylo třeba vyčistiti zvláště.

Nikomu se nedostalo milosti. V žádném případě! Ruce vzhůru neplatilo! Kde se ukázal rudý dostal bez milosti kulku.

Malý oddíl legionářů a regulares si razil cestu s bezpříkladnou chrabrostí.

Teď pádili po kopci, vyšplhali se na valy Alcazaru. Přání být první na místě, bylo stejně veliké jako touha zvědět, žije-li ještě hrdinná posádka.

V čele všech útočil kapitán Tiede, Němec z východního Pruska. Sloužil kdysi u německého koloniálního vojska v Kamerunu a vstoupil roku 1919, kdy Německu byly odňaty kolonie, do španělské legie, kde byl pro udatnost povýšen na kapitána.

Horečně pracujícíma rukama odklízovali překážky, přelézali hromady ssutin a kamení.

Ještě neslyšeli a neviděli živou duši. Ještě neodpovídal Alcazar, hrdinná zřícenina, na tesknou otázku, která se chvěla v srdcích všech. Žijí? Žijí?

Z údolí, z města pod nimi, z úzkých starých ulic doléhala k nim válečná vřava. Šílený rytmus kulometů, praskot pušek, hřmění děl, řev mužů, kteří běsnili v bitvě na život a na smrt, neznajíce milosti.

Teď dospěli k ssutinám zdí. Zde se kdysi zvedaly k nebesům boky pyšného zámku. Barikáda. Za ní temný otvor. Srdce bušila k zalknutí. Je to hrob, otevřený jícen?

Stmívalo se již a neurčité, kmitavé přitní, protkané závoji prachu, znemožnilo jasný výhled.

Důstojník poručil legionářům a Marokánům: »Stůjte!«

Náhle se zarazil a ztrnule stanul. V stínu, v hloubce se cosi pohnulo.

Dlouhá vyzáblá postava, příšera se zarostlou, zelenavě sinavou tváří, s očima, plápolajícíma jako žhavé uhlíky, vynořila se z jícnu smrti jako antický heros uniklý podsvětí, stín, ozářený nadpozemskou vznešenou velikostí.

Plukovník Moscardo!

Vpravo trčely hlavně kulometů, kryté pytly naplněnými pískem.

Důstojník, konající službu, živá příšera, se postavil do pozoru.

Kapitán Tiede srazil paty.

Jeho slova se nesla šerem.

»Kapitán Tiede od 5. pluku španělské cizinecké legie hlásí obsazení Toleda plukovníkem Yaguem.«

Vyhladovělý, stínu podobný, zarostlý, útrapami zlomený Moscardo v roztrhaném stejnokroji se blížil vzpřímeně, těžkým krokem.

Objal kapitána a přijal jeho hlášení spokojeně s chmurným klidem.

Věděl to. Nebyl překvapen. Jeho vojáci nastoupili.

Dlouho hřmělo jejich viva! vstříc osvoboditelům, kteří se zachvěli při pohledu, jenž se jim naskytl.

Pomalů a ostýchavě se odvážili civilisté, ženy a děti, na světlo boží. Nemluvili, nesmáli se. Toliko mladá žena, dcera intendantova, zvolala: »Ach, světlo! Jak dlouho už jsem neviděla slunce!«

*

Toledo bylo osvobozeno.

Hřmot boje dozněl. Na město, na hory a na údolí Taja se sneslo ticho.

Poslední salva práskla. Její obětí byl důstojnický sbor rudého dělostřelectva, který padl do rukou vítězů.

Provedení rozsudku bylo krátké a řízné jako stanné právo, kterému rudí vůdci propadli.

PLUKOVNÍK MOSCARDO

V jasném ranním světle vystupoval Franco na pahorek ssutin Alcazaru.

Přispěchal z Caceresu, aby pozdravil zachráněné.

Jaké asi v něm bouřily city, když krácel po půdě, posvěcené jedním z největších hrdinných eposů dějin!

Jaké štěstí přicházeti jako osvoboditel!

Zdrceně klouzaly jeho zraky po zříceninách, jež byly dějištěm hrůzy.

Vstoupil na dvůr, kde každý kámen hlásal deptající vůli rudého nepřítele. Všude se povalovaly úlomky granátů a nevybuchlých střel.

Hrdina, plukovník Moscardo, tu stál se vznešeným, utrpením posvěceným klidem. Hovořil stručně a vážně.

»Pane generále, odevzdávám vám Alcazar v ssutinách. Ale čest zůstala neporušena.«

Franco mu pevně a hluboko pohlédl do horečnatých očí.

»Nic v životě jsem si nepřál tak, jako osvobození Alcazaru.«

Vojáci stáli v pozoru ve vyrovnaných řadách. Kadeti, lidé z Guardie civil, policisté a civilisté byli ještě stále strašlivě zuboženi.

Ženy a děti naplnily galerie.

Byli již osvobozeni přes osmačtyřicet hodin. A přesto nepřeslo přes jejich rty zbytečné slovo, a jejich tváře nezjasnil jediný úsměv.

Žili jako ve ztrnulé křeči, jako by nemohli nalézt přechod, jako by tápali a hledali na hranici mezi snem a skutečností. Nyní spatřili muže, jehož jméno naplnilo po celé strašlivé týdny jejich mysl, jenž byl jejich vírou, nadějí a láskou, v jehož postavě se ztělesňoval jejich národní ideál.

Přišel k nim, dlí mezi nimi.

Náhle se zlomilo kouzlo, náhle se mocně a žhavě roz-

proudila v žilách krev, pojal je nepopsatelný cit: jsou vráceni životu, světlu!

Rty se rozevřely, oči prohlédly. Do ztuhlých údů vlil se nový život, oči se leskly nikoli horečkou, ale radostným žářem. Rty se dovedly opět usmívati.

Po celé dva dny svobody se nemohli rozloučit s místem svého utrpení, zůstali v místnostech a sklepeních, jako připoutáni zlým kouzlem.

Ted' však cítili, že je také skutečný svět, který jim byl právě darován, který se před nimi otevřel. Plakali, volali, smáli se a kynuli. Toliko jediný zůstal tichý a nepohnutý, vážný a věčný.

Plukovník Moscardo:

Zachmuřeně a vyzáble stál nad ssutinami. Ujal se slova.

»Přisahali jsme, že obětuje svůj život vlasti, že se nikdy nevzdáme. Splnili jsme svou přísahu. Vykonali jsme svou povinnost vzpomínajíce Španělska, naší slavné minulosti a vzoru našich hrdinů.«

Tvrdý, pevný hlas muže, který obětoval svého syna, který stanul po strašlivých zkouškách nad pozemským utrpením jako vtělená národní idea, nejevil vzrušení.

Franco k němu přistoupil a dojatě ho objal.

Ve zlatém moři vzdušného prostoru přeletěla nad Alcazarem tři letadla. Francův hlas zněl tichem:

»Hrdinové Alcazaru! Váš příklad přetrvá všechny generace, neboť jste zachránili nezdolnou vůlí slávu Španělska, z něhož jste čerpali svou sílu. Vlast je vám povinna věčnou vděčností a uznáním. U porovnání s vaším činem jsou dějiny malé. Povznesli jste svůj národ opět ke cti a získali jste Španělsku nepomíjející slávu. Zdravím a objímám vás jménem vlasti! Přináším vám dík a uznání národa za vaše hrdinství a mám vám sdělit, že plukovník Moscardo osobně a všichni ostatní obránci vespolek obdrží „La Laureadu“. Ať žije Španělsko!«

FRANCO JMENOVÁN VŮDCEM

Zatím co Toledem zněly vítězné fanfáry a chorály díkyvzdání, zasedala v Burgosu národní obranná rada a učinila rozhodnutí, osudné pro další vývin Španělska.

Směrodatné kruhy si uvědomily, že všechny síly, působící na osvobození a obrodě Španělska, musí být podřaděny jediné vůli. Všechna moc musí se soustřediti v jediné vedoucí ruce. Obrozenecké hnutí Španělska si žádalo vůdce.

Demokratický, s bolševismem sympatisující svět oddával se osudnému bludu, že ve Španělsku je pravoplatná vláda, proti které se vzbouřilo několik politisujících generálů.

Jest však toliko jediné Španělsko: Španělsko národní. Toliko jediná vláda reprezentuje zemi: vůdci národního hnutí. Tlupa zločinců, která v Madridu a Barceloně terorizuje lid, pozůstává z nepřátel, kteří vnikli zvenčí.

Aby tento stav věcí prokázala celému světu, usnesla se Národní obranná rada prohlásiti vrchního velitele jižní armády, generála Dona Francisca Franca Baamonda za vůdce nového Španělska a všech mocenských prostředků na zemi, na vodě a ve vzduchu.

Dva dny poté přijel Franco z Toleda do Salamanky, aby se ujal moci. Ulice byly přeplněny jásajícím davem. Před biskupským palácem se tísnily zástupy. Ubytovala se v něm hlava státu.

Nadšení bylo bezmezné. Osvobození Alcazaru, dobytí Toleda, položení základů nového Španělska, osobnost vůdce poslaného osudem, Prozřetelností, to vše roznítlo srdce. Franco stál před mikrofonem.

PROVOLÁNÍ K ŠPANĚLŮM

»Španělé! Vás všechny, kteří ve svých bytech nasloucháte zprávám z válečných bojišť, vás, kteří na frontách če-

káte na zprávy z domova, vás, kdož v území, obsazeném rudými, vyhlížíte osvoboditele, vás, kdož jste vypověděni ze Španělska a úzkostlivě sledujete měnivé události boje — vás všechny zdravím od mikrofonu radio Castille.

Nezamýšlím promluvit k vám čistě vojenskou vzletnou řeč, neboť vládní odpovědnost klade mi za povinnost obeznámiti vás se vším, co v budoucnu hodláme vykonati. Chceme-li hovořiti o svých plánech, bude třeba nahlédnouti trochu do minulosti, abychom své příští činy založili na zkušenostech.

Právě tak jako nikdo nemůže být na pochybách, že dnešní vývoj věcí je ryze národní a že každá diskuse by byla zbytečná, právě tak důležité je, abychom neupadli ve stav romantické snivosti, k němuž jsme my, zasnění Hídalgové, potomci dona Quichota, tak náchylní.

Španělsko! Vyslovím-li toto jméno, činím tak se vší vělostí svého srdce. Vlast trpěla mnoho let pod rozmanitými vlivy, z nichž nejzhoubnější byl vliv tlupy zvrhlých intelektuálů, kteří popřeli smýšlení naší rasy, šilhali přes hranice a vsáli v sebe všecko cizácké, co objevili za hranicemi.

Dekadentní literatura, obdiv demagogických doktrin, touha po racionalismu — to všechno rdousilo ve vzdělaných vrstvách vlastenecké city.

Jakmile se tyto vlivy rozhostily, nebylo divu, že vývoj šel směrem, který chci nyní vyličiti.

Odklon od nejvýznačnějších vlastností naší rasy, stud z přítomnosti, zapomenutí minulosti, nedůvěra v budoucnost, zlá předtucha, že se nám nedostává moderního pojetí, zavinily, že jsme v sobě udusili ideály, jako jsou vlajka, čest a vlast.

Jedni se mýlili, druzí se opírali o nevědomost a nekulturnost davů. Proto nás nepřekvapilo, že vypukla zloba a zášť proti všemu, v čem spočívala až dosud sláva naší vlasti. Po morální vraždě národa, který se zdánlivě zřítíl do pro-

pasti, nebylo těžké zaprodati a vydati lid tomu, kdo nejvíce nabízel za právo poroučeti mu, zdeptati ho a zkomoliti jeho životnost.

V téže době se hroutila také naše dobrá obchodní bilance. Cena za plodiny naší půdy klesala. Byli jsme vedeni k pseudo-pacifistickému uskrovnění, jehož pravým cílem bylo oddáliti pomocnou ruku od zbídačelé země.

Vývoji osobnosti kladl se všemožný odpor. Falešní proroci rdousili pravou povahu národa a komunistickými metodami, slibujícími sedláku půdu, regionální politickou autonomii a dělníku nezávislost, rozsévali sítě nenávisti a zániku. Je to trojí lež, nabitá cynismem. Dostane-li se tyranie k moci, vezme sedláku půdu, dělníku svobodu a vystoupí veřejně proti vší autonomii.

ARRIBA ESPAÑA!

Proto si nové Španělsko uvědomuje velikost a význam této strašlivé minulosti a chystá se k osvobozující akci, aby prokázalo společnou prací všech, že obnova pořádku a zákonité autority v nejpřísnějším slova smyslu je jedinou cestou ke svobodě, že jediné ona může spojití všechny národní prvky doma i mimo hranice vlasti.

Španělsko vyvstane v nové totalitní podobě zcela přirozeným způsobem, který mu zajistí jeho národnost, jednotnost a trvání.

Přísný autoritativní princip, uskutečněný tímto hnutím, nebude mít výlučně vojenský ráz. Bude to naopak výkonný režim, jehož prostřednictvím se budou samočinně rozvíjeti schopnosti a energie národa.

Regionální zvláštnosti a vlastnosti budeme ctít, jsou-li v souladu se starými národními tradicemi krásných dnů naší národní velikosti, avšak nestrpíme, aby se přičily národní jednotě.

Sociálním opatřením dostane se práci naprosté záruky, která ji osvobodí z otroctví kapitalismu. Nebude však dovoleno organisovat ji moderním způsobem — v bojovném a zatrpklém duchu, který znamená neplodnou revoluci a znemožňuje loyální spolupráci.

Denní práce bude zajištěna všem, a dělník bude mít účast na požehnání a zvelebení výroby.

Bok po boku s tímto právem půjdou povinnosti a úkoly dělnictva, směřující obzvláště k loyální spolupráci s ostatními k blahobytu pracujících.

Každý Španěl musí pracovat podle svých schopností. Nový stát nestrpí povaleče.

Stát nebude mít oficielní náboženství, nýbrž uzavře konkordát s katolickou církví, který usměrní vzájemné povinnosti při vší úctě k našim tradicím a náboženskému cítění velikého počtu španělského národa. Stát však nestrpí, aby se církev pletla do jeho nejvlastnějších záležitostí.

Stát jako výběrčí daní se postará, aby výměr poplatků byl spravedlivý. Zabrání zmaru nabytého jmění a uloží vyšší daně těm, kteří je mohou platit.

V zemědělství pozvedneme vlast tím, že usídlíme sedláka na venkově nikoli jako otroka, spoléhajícího na nepravdivé sliby, nýbrž poskytneme mu bezprostřední a neustálou pomoc, která ho učiní samostatným a vytvoří obecný blahobyt.

Takový program bude věčným cílem naší práce. Část toho, co dnes spotřebují města pro své úřednictvo a obchod, odvedeme zpět na venkov k zlepšení jeho úrovně.

Své mezinárodní vztahy uspořádáme tak, abychom žili v nejlepší shodě se všemi národy, obzvláště s národy stejné rasy, jazyka a ideálů, aniž budeme proto zanedbávat tradiční přátelství, které neodporuje našim širokým názorům a našemu pochopení pro ostatní svět.

Vylučujeme jasně a určitě každý styk se sověty, kteří působí neblaze na lidstvo a civilisaci.

Věřím, že v této zemi hrdinů a mučedníků, kteří teď hrdinně prolévají krev, rozřešíme problémy, jež se vyskytly i mimo naše hranice. Španělsko splní starou povinnost a stane se příkladem, neboť na stránkách jeho dějin budou zapsány naše slavné činy, jež nemají rovných ani na východě, ani na západě, neboť jsou typicky španělské.

Španělé, ať žije Španělsko!«

»Arriba España!«

13. KAPITOLA

DVA ROKY PROTI RUDÝM MEZINÁRODNÍM BRIGÁDÁM

Franco se rozhodl pokračovati v boji tímž způsobem. Převaha jeho přísně ukázněné armády oproti rudé milici byla zřejmá. Mnohdy ani nemusil dbáti opatrnosti.

Rudí velitelé toho nezpozorovali ve své strategické bezmocnosti a nevědomosti.

Na silnicích a v dobytých posicích nacházela národní armáda spoustu malých brožur a vojenských příruček. Rudí se domnívali, že svým vojákům takto vpraví násobilkou vojenské kázně. Při zevrubné četbě se ovšem ukázalo, že příručky sepsali spíše političtí demagogové než vojáci.

Pravidla pro chování v boji zabrala nejméně místa. Tím důrazněji však autor poučoval, že tak zvaná vojenská kázeň, vyžadující naprosté podřízení veliteli, je svým základním autoritativním charakterem zločinným znásilněním svobody.

Rudý voják toho nepotřebuje. Znalost komunistické věrouky je důležitější. Zcela podle tohoto předpisu tlupa bojovala.

Nicméně stávalo se, že se bili zoufale. Jakmile se však válečné štěstí zvrhlo, utekli. Nepokoušeli se krýt. Uháněli s neuvěřitelnou prostomyslností.

Zpravidla je dopravovaly na bojiště nákladní auta. Zapamatovali si, kde vystoupili. Tam tedy musí vozy dosud stát. Jejich logika byla: neudržíme-li posice, vyběhneme na silnici a dáme se odvézt domů.

Několik dobře umístěných kulometných oddílů je snadno skosilo. O tom poučila zkušenost Larga Caballera, jehož heslem bylo: udělejte z generálů četaře a z četařů generály!

Pochod na Toledo se zdařil se 17.000 muži. Husarský kousek! Podaří-li se dobýt s 30.000 muži týmž způsobem Madrid, bude boj rozhodnut.

Všechno nasvědčovalo tomu, že bude pokračováno v této pohyblivé válce, v tažení bez pevných front, s využitím volných oddílů a výhod moderního motorismu!

Posiční válka se zdála nemožnou s dnešními, od základů změněnými prostředky. Dnešní bitvy vyhraje motor. A motor nelze sloučit s klidem, nehybností, zákopy. Takto vypadala otázka s vojenského hlediska. Bylo však třeba přihlížeti i k jiným věcem: politickým a geopolitickým.

VĚCNÉ VMĚŠOVÁNÍ

Španělsko bylo již po několik týdnů střediskem světového zájmu, evropských událostí. Stalo se geopolitickým bodem pro vzájemné měření sil.

Již se vynořily vlivy, spřádající temné, osudné sítě, v kterých přechasto smrtelně uvázl život národů.

Pod heslem: chrániti své zájmy, byla zase jednou sehrána podlá tragikomedie vměšování. Diplomacie západních mocností prokázala, že se z dějin ničemu nenaučila.

Události posledních století byly následky neustálého vměšování. Doba reformace, příchod moderního světa se udál ve znamení skryté mocenské politiky vládců.

Čísařové, králové, vévodové hledali své zájmy a oblasti svého působení ve všech zemích, po celém světě, zanedbá-

vajíce je toliko u svých vlastních národů, ve své vlastní zemi.

Sedmnácté století bylo naplněno zhoubným vměšováním Francie do španělských, německých a italských záležitostí. Národy zchvátilo bezmezné utrpení. Nakonec trpěl nejvíce francouzský lid.

Začátkem osmnáctého století vystoupila Anglie a postavila se v čelo vměšovacích snah. Zejména na Německo a Itálii měla spaden.

Všechny války, které řádily v tomto století, byly války vměšovací, tak zvané války o dědickou posloupnost.

V devatenáctém století přidružila se k oběma předchozím ještě jiná země, nebezpečnější než dvě ostatní. Rusko.

Řecko, turecká říše, Balkán, Itálie, Německo staly se obětí vměšovací politiky.

Co z toho všeho vzešlo?

Neštěstí a utrpení národů, obtíže a ztráty vměšujících se mocností. A výsledek? Uzdravující proces postižených národů probíhal tím rychleji a prudčeji.

Ke konci této politiky západních mocností a carského Ruska stálo tu zdravé, silné národní Turecko. Balkánské státy setřásly cizí poručnictví a staly se samostatnými, nezávislými národy. Itálie a Německo prožily své obrození, byly mocnější než kdy předtím.

Vměšovatelům a lovcům výhod zavřela vichřice dveře před nosem. Dosáhli pravého opaku. Projevil se koloběh všeho dění.

Vměšování Habsburků do francouzských záležitostí vedlo kdysi ke konsolidaci a posílení Francie, vrcholící za krále Ludvíka XIV.

Vměšování posílené Francie do německých otázek spojilo napolo ztrouchnivělou rozpadávající se říši, protože v rozhodujících chvílích vědomí obecného vnějšího nebezpečí překonalo nesnášlivost.

Druhý nežádoucí výsledek francouzské vměšovací politiky bylo probuzení anglické ctižádosti. Ludvík XIV. povolal na scénu zavlého nepřítele a soupeře: Anglii.

Koloběh šel dále: Anglie se nečekaně vyšvihla a stala se světovou mocí — jako důsledek vměšovací politiky krále Ludvíka XIV.

Vměšovací politika obou těchto států pak, jednak společně, jednak proti sobě, vytvořila moderní, konsolidovaný Balkán, nové Turecko, novou Itálii, nové Německo, nové Japonsko.

Nedbajíce historie, žijíce patrně dosud v myšlenkovém světě minulého století, pokračovaly zaslepené vládní kruhy v Londýně a Paříži ve staré neblahé hře. Neuznávaly, že uvnitř hranic každé země smí vládnout toliko zájmy lidu, který ji obývá, že příroda je silnější než diplomatické kejkle, že se vyvíjejí věci podle vlastní závažnosti, nikoli podle mrtvých doktrin. Teď se Španělsko rázem stalo předmětem demokratických zájmů.

Moskva po něm sáhla hrubě a neomaleně, nepokrytě a otevřeně. Agenti Kremlu již celých pět let tajně řídili španělskou politiku.

Teď však šli ještě dále. Již na pochodu do Toleda ukořistilo národní vojsko ruské tanky. Ze vzdálených přístavů odjížděly lodi naložené válečnými potřebami.

Do Barcelony přišlo rudé vojsko. Přes Perpignan se z Francie hrnula do Španělska pochybná individua. V Madridu se utvořila mezinárodní brigáda.

Ze všech těchto důvodů bylo třeba co nejvíce urychlití pochod na Madrid, dříve než se situace mezinárodně zamotá tak, že z toho vzejdou pro Evropu vážné zápletky.

Franco, pracující neúnavně ve dne v noci v biskupském paláci v Salamance, nenesl toliko odpovědnost za osud Španělska; na něm závisel evropský mír.

Generál, který se tak dlouho bránil, aby nezabředl do

víru politiky, stal se nyní proti vlastní vůli státníkem. Osud to tak určil. Byl to příkaz Prozřetelnosti, vůle Boží.

Bůh byl jeho svědkem, že ho k tomuto nedohnala cti-žádost, ani slavomam. Váhal až do poslední chvíle, než se rozhodl vrhnout se do politické arény.

Přisahal, že nebude váhati ani vteřinu, povolá-li ho Španělsko nebo Prozřetelnost. Byl povolán. Voják uposlechl rozkaz, konal svou povinnost na přikázaném mu místě. S těžkým srdcem dal rozkaz, k němuž se musil teprve bolestně probojovat: nálet na Madrid! Byli varováni.

Od pádu Toleda panovala v Madridu panika. Civilní obyvatelstvo zděšeně prchalo.

3. října se objevily nad Madridem národní bombardovací letouny.

Franco přijímal zprávy v biskupském paláci v Salamance. Každou pumu, která dopadla a ničila, vnímal jako osobní zranění. Leč nesměl se dát obměkčiti. Byla občanská válka. A již staří říkali: žádná válka není krutější a bezohlednější než bratrovražedná válka, žádný nepřítel nemilosrdnější, záštíplnější než vnitřní.

POCHOD NA MADRID

Generál Varela vypadal nádherně, když v paprscích podzimního slunce stanul na Miradoru v Toledu, zahalen ve své splývající, zlatě a zeleně vroubené marokánské roucho.

Řád vavřínového kříže ze San Fernanda, nejvyšší vyznamenání pro španělského důstojníka, se leskl a třpytil. Generál jej obdržel dokonce dvakrát, za osobní udatnost a příkladnou horlivost ve službě.

Kolem něho se shromáždil štáb.

Ve vzdálenosti padesáti kroků čekala jeho osobní stráž, vesměs temněhnědí, bezvadně urostlí Marokáni.

Byl to fantastický a romantický obraz, ozářený vzdále-

ným třpytem rytířského kouzla, které za starých dob utkvělo na vojínech. Pod ním však se prostíralo bezohledně, hrubě a střízlivě dvacáté století. Na vojevůdcův povel rozjely se hřmotně a nepoeticky motorové vozy s kulomety a zelenohnědými legionáři.

Pochod začal.

Jako obvykle byly jednotlivé oddíly rychle dopraveny na určené místo, aby neprodleně zahájily útok.

Útok na Madrid!

Podle Francova plánu mělo vojsko obemknouti město v polokruhu a takto jej dobýt. Tímto způsobem ušetří nejen své vojáky, ale i Madrid.

Nepřál si vjezd do obrovského pole ssutin, nechtěl dobýt zřícenin. Španělsko bylo v posledních letech přespříliš ničeno.

Generál Mola, který držel průsmyky Sierry Guadarramy, měl podepřít podnik a vyrazit z Avily směrem k Escorialu.

Mola disponoval jen slabými oddíly a nemohl si razit cestu pustým pohořím. Bylo třeba vyslat několik oddílů na sever, které otevrou bránu u Avily a uvolní cestu.

Odvážný útok se zdařil.

Z Asturska však přicházely zlé zprávy.

Rudí hledali odvetu za Toledo a obléhali Orviedo. Plukovník Aranda držel město s hrstkou vojáků. Byl beznadějně odříznut od světa.

Asturští ženisté, obávaní pracovníci, již vnikli do města a odřízli elektrické vedení. Hlad a tyf řádily.

Franco potřeboval každý sebe nepatrnější oddíl před Madridem, kde se již v prvních dnech citelně projevil nedostatečný počet vojenských jednotek.

Stál před velikou mapou. Jeho oči po ní klouzaly, sledovaly cestu do Orvieda.

Kolikrát se v jeho životě přihlásí osudný problém nadorský?

Nador — Toledo — Orviedo! Krátké, rozvážné úvahy.

Posadil se k velikému pracovnímu stolu, počítal, vyměřoval, kreslil. Pak rozkázal, aby se oddíl vydal přesně určenou cestou k osvobození Orvieda, do vzdálené Asturie, vysoko na severu Španělska. Čest a kamarádství jsou nade vše. Toť Francova nezvratná zásada.

Nezmarní legionáři odharcovali na svých motorových vozidlech a razili si cestu. Asturie byla rudé středisko. Národní vojsko tvrdě bojovalo o každou píď půdy. Ale probili se, rozbili kruh obléhajících, osvobodili město. Před Madridem zatím řádil boj. Výsledky neodpovídaly očekávání.

Francovo srdce se naplnilo starostí. Počítal, že 12. října, v den národního svátku, vjede do hlavního města.

Od 12. října uplynulo již sedm dní. Vojsko stálo ještě 35 kilometrů za městem. Stará taktika, obklíčiti opevněná města a přinutiti je tak ke kapitulaci, se osvědčovala. Avšak pro malou armádu byl to nesnadný úkol.

Varela musil na četných místech přispěti legionáři a regulares, tvořícími jádro armády. Každý si jich žádal; jezdili na svých motorových vozech z boje do boje. Neznali odpočinku ani oddechu. Jejich řady povážlivě řídly. Od počátku bili se vždycky v prvních řadách. Nesli nejtěžší břemena.

Ukázalo se, že začínají jevit únavu. Konec konců to nevadilo. Nechtěli o odpočinku ani slyšet, nechtěli připustit, že jsou zmoženi.

Horší bylo, že byla zdržena armáda, určená k útoku, že se nedostala kupředu tak rychle, jak bylo žádoucí, protože jí bylo často třeba použití k vedlejším úkonům.

Byla to pohyblivá motorisovaná válka šíleného, nadměrného tempa.

Další obtížný problém byl nedostatek pohonných látek. Spotřeba benzínu byla obrovská a nebylo zásob, ani peněz pro nákup.

Rudá vláda, president republiky Azaña a jeho nynější

ministerský předseda Largo Caballero opustili s členy vlády Madrid a uchýlili se ke katalonské sovětské vládě v Barceloně. V Madridu zůstal jako vojenský vůdce a diktátor zrádce generál Pozas.

Snažil se zastavit útok národních na jihovýchodě města. Nejlepší čety umístil do Navalcarnera, na poslední opevněné středisko.

Franco svého někdejšího přítele a kamaráda skvěle doběhl. Místo aby řídil útok tam, kde jej Pozas očekával, nechal řádit své legionáře jižněji. U Illescasu prolomili slabou obranu a dobyli celou opevněnou část.

Severní armáda obešla Escorial.

Avšak rudí jim nad očekávání čelili. Najednou se rudá armáda ukázala s jiné stránky. Její řady se den ze dne plnily, její odpor sílil. Franco jasně cítil, že se tu proti němu vzmáhá tajemná, neviditelná moc.

vydatné posily rudých

Útočná síla národních nijak neochabla — což by bývalo přirozené po počátečních nesmírných výkonech — avšak u protivníka nastala změna.

Na mnoha místech se střetli s vycvičeným zkušeným vojskem. Početní stav se změnil ve prospěch rudých, kteří měli pojednou značnou přesilu.

Nespokojili se již obhajobou, jako dosud, ale přešli k protiútoku.

Pozas se snažil ze všech sil podlomiti Varelovo pravé křídlo.

Avšak všechny útoky rudých selhaly.

Mnoho vesnic padlo do rukou národního vojska.

Franco nařídil bezprostřední útok na Madrid.

Přes všechny pokusy rudých o vytrvalý odpor byl osud hlavního města zpečetěn.

Dardanelami pluly sovětské lodi naložené zbraněmi a municí. Odborníci, instruktoři, komisaři jeli do Barcelony.

Sovětské Rusko zasáhlo! Jako veřejný projev vměšování vyslalo nad Madrid svá letadla.

Sovětské tanky a pancéřové vozy přijely na frontu.

Mezinárodní brigáda rovněž zasáhla. Velel jí Kanaďan, generál Kleber. Jeho zástupcem byl italský emigrant Nicoletti. Jako kouzlem se vynořila v Madridu moderně vybavená armáda.

Desparadové ze všech zemí světa, svěží a neopotřebovaní, armáda internacionály se dali na postup.

Caballero se opět ozval, nabyl opět odvahy.

»Fašisté se vyčerpali pochodem na Madrid. Nadešel čas, kdy jim můžeme zasadit smrtelnou ránu. Máme tanky a mohutná letadla. Máme k dispozici strašlivé zbraně. Dnes za svítání začne naše dělostřelectvo pracovat. Naše letectvo zasáhne. Tanky půjdou vpřed a udeří nepřítele na nejcitlivějším místě.«

To byla veliká slova. Avšak slunce vyšlo a strašlivé zbraně nevyrukovaly. Nesvornost je zdržela.

Válečné stroje se daly sice do pohybu, avšak zpožděně.

Ofensiva rudých byla silná.

Avšak přese všechny sovětské tanky a bombardovací letadla rudá armáda nezadržela postup národního vojska. Denně se střetala rudá a národní letadla nad hlavním městem. Národní dobyli letiště Getafe. Jako první vnikl do Madridu Mizzian, maurský princ.

Všude barikády. Bitvy před každým domem. Pomalý postup a mnoho ztrát.

Národní armáda dospěla k hranici milionového města, obepínala je tvrdě a těsně polokruhem od jihozápadu až k severovýchodu.

Manzanares byl poslední nadějí rudých. Na jeho břehu měli hlavní obrannou linii.

Mosty byly podminovány a měly být vyhozeny do povětří. První útok legionářů ztroskotal v ohni kulometů.

Zatím proudilo do Madridu vždy nové vojsko. Z Barcelony přišla posila, z Asturie se dostavili ženisté. Vrhali ruční granáty. Národní znovu útočili. Bitva neustala po dva dny.

Ve vzduchu se odehrál strašlivý boj mezi národními letci a Rusy.

Na zemi drtili rudí s napětím všech sil křídla národních. Bylo to marné.

Po tvrdém, mnohodenním zápase se střídavým výsledkem vynutili si legionáři přechod přes řeku v strašlivém bodákovém útoku, v boji muže proti muži. Universitní město bylo obsazeno. Velitelství vyhodilo generála Pozase. Na jeho místě řídil obranu města Miaja.

12. října chtěl Franco slavit svůj vjezd do Madridu. Bylo zatím již 17. listopadu. Na hranicích metropole rozpoutala se vražedná bitva, jejíž konec nebylo lze předvídati.

Madrid, obklíčený tak těsně, že mohl sotva dýchat, byl by se za normálních okolností musil vzdát.

Leč teď přišli Rusové.

Rudí dostali odvahu. Viděli bombardovací letouny, pancéřové vozy, tanky. Viděli mezinárodní brigádu. Věděli, že ve vzdálených přístavech přátelé nakládají v horečnatém spěchu novou výzbroj na veliké lodi. Přes Pyreneje se rozléval nepřetržitě proud rudých dobrovolníků. Francie začala závodit s Ruskem.

Nejsou již opuštěni. Naopak — veliké Sovětské Rusko přicházelo ohroženému bratru na pomoc. Ne dosti na tom — západní demokracie ujaly se rudé republiky, bojující o život.

Se všech stran přichází pomoc. Lidé, materiál!

Toho všeho se nedostávalo národním.

Largo Caballero a jeho druhové seděli daleko ve Valen-

cii a naprosto nezamýšleli šetřit životy svých přívrženců. Ať bojují chlapci až do posledního!

Bránili každou dlážku. Miaja byl pravým mužem rudého teroru. Hnal své vojáky bezohledně do deště národních kulek. Francie, Anglie, Rusko mají ještě dosti rudých desperadů, kteří se vypraví do Španělska, aby na Manzanaresu vykrváceli za komunismus.

SPOR O BLOKÁDU

Francova vůle zvítězit nebyla nikdy mocnější než nyní.

Madrid padne, podaří-li se mu zastavit proud rudých pomocných sil. Pokud bylo Španělsko odkázáno samo na sebe, pokud proti sobě stálo rudé a národní Španělsko, vyřešil se problém podle přirozeného zákona, podle těžiště a vůle lidu.

Třeba zařídit blokádu rudých přístavů. Rudé loďstvo sice tonáží předčilo národní flotilu, avšak to nerozhoduje. Rudé lodi nemají valnou bitevní cenu. S třemi křižníky, dvěma torpedovými a jedním dělovým člunem lze provést blokádu.

Rychle rozhodnutý jako vždy uvědomil Franco veřejnost, že bude potopena každá loď, která se přiblíží rudému přístavu. Nestrpí další dovoz válečného materiálu, sloužícího jen k tomu, aby se utrpení Španělska prodloužilo. Tu mu vpadla do týlu Anglie.

Eden žádal bezpečnostní zony pro britské lodi a neuznal Francovo právo na blokádu. Podle anglického názoru bylo národní hnutí vzpourou vůči legální vládě.

Právo blokovat přístavy má toliko válčící moc. Aby bylo zachováno zdání, byl britským lodím zakázán dovoz zbraní do Španělska.

Tím vymezila Anglie své postavení. Eden zachránil v rozhodující chvíli rudé Španělsko před pohromou.

Franco nyní musil jednat jako státník, jako Evropan.

Fronty byly ohraničeny.

Tu přerušila Itálie a Německo styky s rudou vládou a uznaly národní Španělsko. Uprostřed strašlivé bitvy na hranicích milionového města Madridu musil Franco po prvé řešiti těžký státnický problém.

Bude-li přes anglické hrozby trvat na blokádě, mohou z toho vzejít nebezpečné následky.

Snad zavdá podnět k evropské krizi.

Itálie a Německo se nijak netajily, že by nepřehlížely nečinně znásilňování národního hnutí.

Stačí si uvědomiti temný stín strašící na obzoru Evropy, světového nepřítele, který si brousí zuby, štve, pleticháří a chystá velikou válku, na niž má už dávno zálusk.

Uvědomiti si ho a poznat ho! A rozhodnouti se! Být lepším Evropanem než několik zaslepených kosmopolitů, kteří se natolik ponížují, že se z nich stávají nádeníci světové revoluce. Povolil bezpečnostní pásma. To znamenalo, že se vzdal účinné blokády.

Nechť to protivník zaznamená jako úspěch! Netáže se po tom, neboť jedná podle vyšších zákonů u vědomí veliké odpovědnosti: hájí západní kulturu. Boje o Madrid pokračovaly. Nálety byly ještě hroznější než dříve. Rudí v univerzitní čtvrti se zuřivě bránili. Musili ustoupiti. Národní dobyli nemocnici Clinico.

VÁLKU NELZE VYHRÁT VE VZDUCHU

Před nimi se prostíraly ulice vedoucí do srdce milionového města.

Zimní dešť neustával. Nelze již podnikati letecké útoky.

Miaja se pokusil zaskočit protivníka a vpadnouti mu do zad. Poslal oddíly do Talavery. Byly strašlivě poraženy.

Dešťový závoj neustále houstl. Zákopy byly zaplaveny. Zima se hlásila.

Franco bojoval s těžkým rozhodnutím.

Prohlásil kdysi svůj úmysl dobýti Madridu rychlým, odvážným útokem. Bylo to jeho přání, jeho nápad. Nepodařil se. Nízký početní stav vojska nerozhodoval. Náhlé zasáhnutí Rusů zabrzdlilo pochod kupředu. Nedospěl v určené době k cíli. Vměšovací akce Anglie mu znemožnila zmařit dovoz lidí a válečných strojů.

Nemělo by smyslu klamat sama sebe. Za těchto okolností dobude Madridu jen krok za krokem. Zajisté, lze vydat město na pospas dělostřelectvu. Při tom pomyslení se Francovi sevřelo srdce. Nikoli, touto cestou nepůjde.

Svět je nakloněn posuzovat vojevůdce toliko podle zevních úspěchů. Příliš často zapomíná, že odklon od započaté akce, rozkaz »Zastavit stát!« nebo dokonce i ústup mnohdy bývá geniálnějším počinem nebo lidsky větším skutkem. Největšího vítězství dobude člověk vždycky nad sebou samým, nad svými zájmy a tužbami.

Poznatek daných a nastávajících potíží, ohledy na předmět boje, na život vojáků, ohledy na vzrůstající mezinárodní krizi způsobily, že ve Francovi doznělo rozhodnutí upustiti od útoku na Madrid. Přijel na frontu.

Ve Varelově hlavním stanu ho obklopili velitelé.

Sdělil jim, že změnil svůj původní záměr dobýti Madridu.

Ukázalo se, že jeho názor o bezpodmínečných výhodách pohyblivé války přes dokonalou motorisaci armády a pohotovost letectva nebyl správný.

Teď jako dříve rozhoduje o úspěchu pěchota. Válku nelze vyhrát ve vzduchu.

Zkušenosti nabyté v dobách, kdy vznikala veliká loďstva, se opakovaly. Ani tehdy nepřivodily veliké válečné flotily konečný úspěch. I největší námořní moc, Anglie, vybojovala a upevnila si své velmocenské postavení na bojištích pevniny.

Slova jednoho z nejvýznamnějších britských vojáků vy-

stihla situaci jasně a správně: nadvláda na moři byla vydobyta na pevnině, a jen na pevnině ji můžeme udržeti.

Co se kdysi uplatnilo u loďstva, prokázalo se dnes u letectva a ostatních moderních válečných zbraní.

Není vyloučeno, že válka ustrne v zákopech. Třeba s tím počítati. Před Madridem zavládne klid.

Třeba načerpati nových sil. Dopřáti si oddechu, vyplniti prořídle řady, nahraditi zbraně. Výstavba národního Španělská se zrodila z tvrdého rozhodnutí.

Hnutí nemělo peněz a nemělo devis a přesto byl Franco nucen nakupovat v cizině. Zvýšiti vývoz a výrobu: hle, přední hospodářské nezbytnosti.

Nikdo, ani nejoddanější přítel rudých, nemohl popřít, že v Národním Španělsku vládne pořádek, že se tam plánovitě a houževnatě pracuje, zatím co za hranicí, přetínající nešťastnou zemi, panuje zmatek, hlad, nezaměstnanost a teror.

Rudí neměli úvěr. Podpory, jichž se dostalo Stalinovým místodržitelům ve Valencii a Barceloně, plynuly ze zcela jiných příčin nežli z důvěry v sílu a schopnost rudé vlády. Francův úvěr byl dobrý. Úvěr rudých špatný.

Podánilo se mu i bez zlatého pokladu udržet hodnotu pesety nad rudou měnou.

Veliké zemědělské oblasti poloostrova byly majetkem Francovým, kdežto rudé Španělsko se omezilo toliko na průmyslová střediska, vydávajíc se tak na pospas hladu.

Franco ještě stále doufal, že skončí válku jediným velkým rozmachem.

SILNICE MADRID-VALENCIE

Queipo de Llano dostal rozkaz postupovat na Malagu. Zatím se z dobrovolníků utvořila italská legie.

Účastnila se boje. Malaga padla začátkem února 1937.

Zároveň začal i Francův nový zápas o Madrid.

Nebylo možné ztéci hlavní město útokem.

S vnějším světem spojovaly Madrid ještě dvě silnice — jižní vedla k Valencii, severní do Francie.

Proti těmto dvěma silnicím Franco zamířil útok. Podaří-li se mu je obsadit, bude město odříznuto. Pak je lze vyhladovět.

Varela se odebral se svou armádou k silnici, vedoucí do Valencie. Italské legii připadl veledůležitý úkol prorazit ze severu na Guadalajaru.

Prozatím dlela ještě daleko na španělském jihu, stíhající rudou armádu na Malaze.

Doprava byla uvolněna toliko po jedné trati. Běžela ze severu k jihu podél portugalských hranic. Motorisované pochody rozlehlou, často téměř neschůdnou horskou krajinou nebylo lze podniknouti ve velkém rozsahu pro nedostatek pohonných látek.

Dospěje jižní vojsko s Italy včas do Saragossy?

Opozdí-li se, nelze na ně čekat.

Všechno bylo připraveno. Nedali protivníku na čas, aby se připravil k obraně.

Generál Varela zahájil ofensivu.

Za sedm dní dospěl k silnici vedoucí z Madridu do Valencie. Mezi Valencii a Madrid byl vražen klín.

Na protější straně velel Miaja. Byl ochoten vzdát se Madridu a nařídil vyklidit město.

Zároveň přinutil všechny muže k nuceným pracím. Hnal madridské občany v houfech na frontu.

Užil mezinárodní brigády.

Proti Varelovi stála nesmírná přesila. Jeho zadní voj se opozdil. Nedostávalo se mu munice, neměl zálohy.

Nemohl udržet úzký klín.

Rudí, vyzbrojení ruskými a francouzskými zbraněmi, proudili proti němu se všech stran.

Varela ustoupil o několik kilometrů.
Jeho děla však pálila na silnici.
Cesta do Valencie zůstala uzavřena.
Miaja, jeho rudí důstojníci, jeho mezinárodní hordy věděli, co je čeká. Naplnila je zoufalá odvaha.
Uvědomili si protivníkův plán přeříznouti spoje a přinutit tak Madrid ke kapitulaci.
Usilovali, seč byli, aby zachránili životodárné tepny.
Avšak všechno úsilí bylo marné.
Silnice byla v dostřelu Varelových děl, ohrožujících rudé posice u řeky Jaramy.
Národní oddíly neustále s vypětím všech sil útočily proti nepřátelské přesile.
Očekávaná pomoc ze severu nepřicházela.
Jižní vojsko nedospělo včas do Saragossy.
Když se konečně pomoc dostavila, prorazili národní za svítání rudou linii směrem na Guadalajaru.
Avšak munice vzala za své. Motorisované oddíly neměly pohonných látek. Nemohli využít svého vítězství, zpomalili tempo postupu. Byli ještě devět kilometrů vzdáleni od Guadalajary, svého cíle.
Tu přišla Miajovi pomoc. Ve vzduchu zahřměla ruská letadla. Národní letci se nemohli vznésti. Letiště byla rozměklá nekonečnými lijáky. Národní vojsko mohlo postupovat i toliko po silnici. Louky a pole se proměnily v močály.
Vzduchová obrana byla znemožněna.
Bylo třeba ustoupiti do starých posic. Řada nešťastných náhod zmařila úspěch.

DOBYTÍ SEVERNÍHO POBŘEŽÍ

Franco si jasně a neomylně uvědomil, co se stalo.
Hrdinný pokus osvobodit s třiceti tisíci muži Španělsko, ztroskotal.

Ztroskotal proto, že zasáhlo Sovětské Rusko, Anglie a Francie. Napřážená paže. Po celém Španělsku se prodával Francův portrét. Každý dům měl míti podobiznu muže, který bojuje za řád a kulturu.

Byla vypsána soutěž na nejlepší obraz, který by jasně vyjadřoval povahu a osobnost, úmysly a cestu hlavy státu.

Z mnoha předloh si Franco sám vybral nejlepší.

Takto chtěl vypadat, tak si přál viděti sám sebe.

Nebyl to okázalý obraz. Představoval důstojníka vycházejícího s úsměvem z temné brány a kráčejícího s napřáženou paží divákovi vstříc.

Nalezl v něm sebe, svou nejhlubší podstatu.

Byl vždycky vzdálen přání ohromiti dav, jeho tužbou bylo získávati lidi laskavostí.

Napřážená paže, energický pochodový krok, zářivý, vítězoslavný úsměv — to všecko bylo symbolické.

Byl to Franco, celý, pravý Franco! Rytířský hrdina a boží bojovník! Jest zaníceným pracovníkem, asketicky posedlý svou ideí a vůlí vybudovati nové Španělsko. Uzavírá se ve své pracovně.

Osvědčil se v rozhodujících hodinách jako vůdce. Obzvláště v nejdramatičtějších okamžicích na začátku roku 1937, když poznal, že cesta, po které dosud krácel, nepovede k cíli. Teď panuje v Madridu klid. Fronty ztichly. Avšak Franco pochoduje jinými cestami vpřed.

Buduje národní Španělsko. Tvoří a vyzbrojuje moderní armádu. Burcuje síly a energie země, organizuje hospodářství, zapřáhl a usměrnil všechno pro jediný veliký cíl.

Účinně zvelebit hospodářství, zabezpečit výživu, zjistiť výkonnost a veškeré zásoby. Umožnit vývoz, zvýšit výrobu.

Na těchto úkolech neúnavně pracuje.

Z vojáka se stal státník, budovatel.

Zřekl se prozatím velikých vojenských podniků. Útočí zatím na vedlejších bojištích.

Osvobozuje kantabrické pobřeží.

Rozdrtil slavný železný řetěz před Bilbaem.

Uprostřed vítězné ofensivy propadl smrti jeden z jeho nejvěrnějších a nejlepších paladinů: generál Mola se zřítíl se svým letounem při výzvědném letu. Národní Španělsko oplakávalo svého velikého syna. Nad jeho hrobem duněla děla, drtící opevnění Bilbaa. Město padlo 19. června.

Miaja věděl, že se osud blíží.

Ztráta pobřeží měla zlé následky. Franco se stal pánem dolů. Tím, že odpadlo severní bojiště, uvolnil síly, které tam dosud byly vázány a zlepšil podstatně svou celkovou situaci.

Rudý generál v Madridu zahájil ofensivu, aby ulevil severu. Útočil ve velikém rozsahu.

Varela mohl proti němu postavit toliko nepatrný počet vojska. Záleželo na každém muži. Rudí prorazili frontu.

S hrdinnou zdatností hájily se Varelovy malé oddíly.

Se vzrůstajícím náporem hrnuly se rudé davy do brunetského prostoru.

Tu zaduněli od severu Francovi letci.

Dostali rozkaz odletět z Kantabrie.

Ve vzduchu se rozpoutala jedna z největších bitev.

Po prvé se podařilo Francovým letcům zdolat Rusy.

Národní bombardovací letadla se vrhla na rudé vojenské zástupy, napěchované v těsném prostoru, aby tlačily na Varelovu řídkou frontu, kde nebylo ani záloh.

Účinek pum byl strašlivý.

Netrvalo dlouho a z Kantabrie přispěchaly na pomoc další letky. Miaja zavedl zbytky své poražené armády zpět do Madridu.

Dobytí baskického území a Asturska pokračovalo. Bilbao svědčilo o slávě italské legie.

Franco přikázal Italům, aby dobyli Santanderu, největšího španělského biskajského přístavu.

Legie navrhla plán tažení. Provedla jej společně s národním vojskem.

Uzavřela nepříteli možnost ústupu.

Rudý odpor v baskické zemi ochaboval. Santander se vzdal po krátkém boji. Tentokráte se rudým nepodařilo včas upláchnouti. Zůstával ještě Gijon.

Miaja se ještě jednou pokusil zabránit Francovu vítěznému postupu. Zahájil velikou protiofensivu. Tentokráte před Saragossou v Aragonsku, nikoli před Madridem. Vrhł do boje veliký počet pěchoty. Neměl však dosti času připravit útok dělostřelectva.

Franco poslal své letce.

Za nimi pěchotu z baskické fronty.

Dostavili se včas, aby odrazili rudý útok. Miaja pád Gijonu jenom oddálil.

Francův plán podrobiti si celé severní pobřeží uskutečnil po ztroskotaném rudém protiútku plukovník Aranda.

Koncem října skončilo vítězné tažení.

Severní bojiště již neexistovalo.

Franco zřejmě prokázal svou převahu.

FRANCIE A ANGLIE

Vnitřní výstavba národního státu postupovala týměž krokem. Národní svazy, které stejně jako armáda byly představiteli hnutí, sjednotily se ve státní straně. Jedna španělská vlast, jeden vůdce, Franco! Tak znělo heslo dne. Z trosek starého Španělska vyvstal korporativní, autoritativní stát.

Po celou dobu zasedala v Londýně komise pro nevměšování.

Franco nemohl zabránit ustavičnému dovozu zbraní a dobrovolníků do rudého Španělska.

Proti němu stála mocná zahraniční fronta.

Sovětské Rusko zamýšlelo učiniti ze Španělska můstek

světové revoluce. V Kremlu se snažili, seč byli, aby rozpoutali světovou válku.

Francie si přála vítězství rudých. Její politika byla zcela jednoznačná. Francouzští politikové se tvářili, jako by žili v době Richelieuově. Francouzské Lidové frontě běželo o blaho španělských soudruhů. Pro ně to bylo vnitropolitickou záležitostí. Pro směrodatné kruhy to bylo mocenskou otázkou. V těchto kruzích strašil přízrak kardinála Richelieu. Ožila jeho hrůza před silným Španělskem, které společně s Německou říší, opírajíc se o Itálii, sevře bezbrannou Francii jako v kleštích.

V době kardinála Richelieu, od jehož politického odkazu se Francie nemohla oprostiti, ačkoli se svět zatím několikrát změnil, bylo Španělsko s německou říší spojeno pokrevným příbuzenstvím panovníků. Obě země byly habsburské. Španělsku náležela horní Itálie a jižní Nizozemí. Císař, pán Burgundský, stál jednou nohou ve Francii.

V teorii měl Richelieu pravdu, viděl-li v tomto kruhu nebezpečí pro Francii. Avšak i tehdy hrozilo nebezpečí toliko na mapě. Ve skutečnosti nezamýšlelo ani habsburské Španělsko, ani habsburská německá říše rozdrtit Francii.

Leč — tak to líčili bázlivému Francouzovi, posedlému pocitem méněcennosti a nejistoty — není snad dnešní situace ještě mnohem horší?

Německo, Itálie, Španělsko, spojené společnou vládní formou a světovým názorem! Světovým názorem, který ohrožuje mírumilovného demokratického občana západních zemí v základech jeho bytí!

Nastala úplná psychosa. Ve Francii šovinismus a galský dogmatismus, který se přes všechny zlé zkušenosti nikdy nevymanil z ideologií Ludvíka XIV., vytvořil názor, že nebezpečí je toliko mezi mrtvými nebo mezi na smrt nemocnými.

Zdravé Německo, zdravá Itálie, zdravé Španělsko — jaká příšera pro Francouze!

Tak popletená a zvrhlá byla racionální mysl galského mozku, že lid považoval tento blud za samozřejmou skutečnost.

Jako důsledek těchto názorů se zrodilo nepokryté nepřátelství k Francovi. Bezohledná pomoc rudým. A při tom formální účast při londýnském výboru.

Anglie nebyla méně nepřátelská. I tu šlo o názory a city, kořenící hluboko v minulosti.

Anglie kdysi viděla ve Španělsku svého velikého soupeře. Nemohla se smířiti se skutečností, že Španělsko bylo před ní pánem světa. Že mělo Španělsko kolonie, zatím co Anglie byla ještě malým ostrůvkem — okolnost, která pánům na Temži odjakživa připadala jako zločin, jako krádež jejich vlastnictví. Anglie nemohla zapomenout, jak se za Filipa II. chvěla před Španělskem.

Blenheim — Höchstedt, Plassy, Trafalgar, Waterloo zakotvily jako veliká lež hluboko v anglickém národním sebevědomí. Avšak ještě mocněji a osudověji pocitují v Anglii slavný den, kdy bouře zničila španělskou armádu.

Tato nevole hnětla ještě v dvacátém století. Španělsko, středozevní velmoc, leželo po staletí v agonii. Tomuto stavu v Londýně zálibně přihlíželi.

Že by nyní měla nastat změna? Bohatce děsí i jemný náznak změny, činí ho podezíravým, podrážděným.

Anglie si nepřála sovětské Španělsko, avšak nepřála si také Španělsko autoritativní, národní. Proto: dodávky zbraní rudému Španělsku — přirozeně. Leč jen tolik, aby bylo zmařeno Francovo vítězství. Ideální stav se jevil takto: Španělsko, roztržené ve dvě, Španělsko rudé a bílé. Jak skvělá půda pro štvanici. Jen žádné jasné rozhodnutí. Angličtí státníci sledovali po staletí politiku nerozřešených protikladů a namlouvali si houževnatě, že tak činí úspěšně; přehlíželi velkoryse, že zcela naopak vždy a všude přece jen padlo silné, jednoznačné rozhodnutí. Netřeba pátrati v neurči-

tých dálavách, stačí pohlédnouti na Itálii, na Balkán a blízký Východ. To jsou vesměs mezníky této politiky, která se ve španělském případě opět horlivě a dychtivě opakuje.

Ani stopy porozumění pro to, že se v Evropě vyvíjí něco nového, mladého, že nastává nový věk národního života. Anglie a Francie trvají na starém systému křečovitých pokusů o zachování nadvlády.

Leč to byla toliko viditelná vnější stránka, která se vzepřela bojujícímu a tvůrčímu Francovi.

Anglická touha po uplatnění imperialistických choutek ve Středozeří, její bezpečnostní komplex a francouzský stihomam byly toliko náznaky prostředků, jichž používala Internacionála, nepřítel kultury.

Demokracie a bolševismus běsnily při pomýšlení, že mají opět ztratiti krásnou oblast, kterou již považovaly za své vlastnictví.

Prolhaný tisk pracoval usilovně, aby vyvolal paniku a vzrušení. Bodrý, poctivý Angličan a Francouz, jdoucí za svým povoláním, nesměl zpozorovati, že vláda, kterou volil, státní prostředky, které udržoval svými daněmi, pracují pro zájmy temného, neviditelného tajného klubu, odhaleného lidovým hnutím, který hledal své poslední úspěchy ve zkažonosné světové válce.

Nechť se odstíny v jednotlivostech sebe více lišily, konečný výsledek pro Franca byl stejný: všichni byli jeho nepřátelé, chtěli zabrániti jeho vítězství. Konservativní Anglie stála v jedné řadě s Francií a jeho Lidovou frontou, se Sovětským Ruskem.

ITALIE A NĚMECKO

Avšak nebyl sám. Měl mocné přátele. Itálie a Německo byly na stráž, aby si rudý světový nepřítel nedobyl v Evropě nové posice.

Tři národy, jejichž krev se během věků často mísila, našly se ve stejném duchu, ve vzývání stejných ideálů.

Byly vnitřně spojeny velkolepými dějinnými událostmi minulosti.

Římské síly proudily kdysi Iberií. Řím, Italie zase byla prokrvena germánstvím. A titěž Germáni, kteří si hledali štěstí v Italii, určili si Španělsko za svou novou vlast. Římství, Gotství, Iberství se vzájemně oplodňovalo a pronikalo.

Všechny tři mystické, tragické národy hledaly štěstí v oblastech, které nejsou z tohoto světa. Faust, Dante, Don Quichote — bratři v duchu, tři různé inkarnace téže myšlenky.

Po staletí darovaly své tvůrčí síly štěstí lidstva. Tyto tři rasy vytvořily hodnoty, jež činí život hodným, aby byl žit. Pozvedly se k nejvyšším výšinám náboženským, přiblížily se více Bohu než každý jiný národ.

Pro duchovní hodnoty opomíjely myslit na svůj pozemský domov. Ostatní národy, protřelé světské děti, oddané hmotě, dovedly těžít ze skutečnosti a určily oněm třem jako přirozené panství jejich vysněný svět.

Nyní však nastal obrat. Tři tragické, spirituální rasy dospěly tak daleko, že hodlaly spojit sen s životem, ideály se skutečností v jeden celek. Probudily se k nejvyššímu, opravdovému životu a chtěly působiti i ve skutečném prostoru, na zemi.

Druzí to měli za vpád do svých rezervací. Země patří jim. Jaká troufalost sestoupiti z vymezených oblastí, z oblastí snů a duševních zájmů!

V tomto ovzduší nedůvěry, neklidu a řevnivosti byl světový nepřítel ve svém živlu.

Kdykoli se rudí cítili ohroženi Francovým vítězným vojskem, zakročila s pokryteckým gestem demokracie. Když chtěl Franco vyhladověti Bilbao a přinutiti tak město ke

kapitulaci, aby je ušetřil dělové palby, přispěchali rázem francouzští a angličtí ministři a zjednali jménem lidskosti odjezd ženám a dětem, aby rudí déle odolali. Aby vydrželi, pokud Miajova protiofensiva nepřivolá tolik vojska z asturského bojiště, že se situace od základu změní ve prospěch rudých.

Bylo třeba nervů, bylo třeba velikého sebezapření, aby generál zůstal chladný vůči všem těmto nestoudnostem.

Kolik mravních a hmotných obětí přinášely však Italie a Německo ve výboru pro nevmešování, aby udržely evropský mír a zabránily zákroku proti boji o řád.

Lid demokratických států se neúčastnil řádění svých vlád. Nechtěl vykrvácet ve válce za prodloužení útrap Španělska, právě tak jako nechtěl nasadit život za demokracii, za proslavení dogmat, které nenasytí žádného nezaměstnaného. Heslo o křížáckém tažení demokracie nemělo přitažlivosti. Toliko z ideje prýští síla nadšení, nikoli však z jejího pokřiveného obrazu, z dogmatu.

To měli pochopiti Eden i Blum.

Nicméně rudí lotři ve Valencii a Barceloně, kteří již od začátku nedůvěřovali vlastní síle, viděli svou spásu v zásahu zvenčí.

Pomoci se jim dostalo přebohatou měrou. Nestačila.

Zpomalila Francův vítězný postup, avšak nezadržela jej.

Rudí letci bombardovali parník »Deutschland«, pokusili se zničit parník »Leipzig« a také italskou loď.

V Londýně učinila válka na kantabrickém pobřeží mocný dojem. Přes všechnu pomoc rudým zůstal Franco v ofensivě, diktoval protivníkům. Obdivovali se nejen jeho udatnosti a vojenskému umění, ale i organizačním schopnostem, přesné rychlosti a dokonalému technickému zvládnutí moderních zbraní.

Tyto věci v Anglii přece jen imponují. Viděli, kterak se v národním Španělsku pracuje, jak stoupá měna, jak se

s neuvěřitelnou rychlostí vyvíjí života schopný stát. Hle, stát vybudovaný na solidním podkladu, který vzbuzoval důvěru, s kterým lze obchodovati.

Což se Anglie zmýlila? Vsadila snad na nesprávného koně? Spěje snad ten mladý, Angličanům nikoli nesympatický generál, boží bojovník, rovnou cestou k vítězství?

Nepromeškají dobrý obchod?

Jako obvykle byl John Bull obojetný. A jako obvykle se pokusil udělat z nouze ctnost. Přemoudrá Anglie se rozhodla hrát dvojí hru.

Vyslala poloúředního funkcionáře do Burgosu, zahájila diplomatické styky s výhradou, snažíc se nechat si pro všechny případ zadní dvířka otevřena.

DOBYTÍ MRTVÉHO TERUELU

Rok 1937 končil . . .

Proti všemu očekávání zahájil v polovici prosince Miaja ofensivu. Národní fronta se zarývala u Teruelu ostrým klíнем do rudého území, blížíc se Valencii na 110 kilometrů vzdušné vzdálenosti.

Obával se rudý generál, že se tento klín stane opěrným bodem útoku na Valencii, či hnaly ho jiné důvody? Ať tak či onak, zahájil ofensivu se zuřivou prudkostí.

Ranním vzduchem se valila ledová mlha a ztěžovala rozhled. Již po dvou dnech byl Teruel odříznut.

Několik tisíc mužů pod velením plukovníka Reye drželo město. Vzduchem se neslo bezdrátové volání. Dospělo k Francovi. Zachvěl se. Po čtvrté se plní jeho osud.

Nador, Toledo, Gijon, Teruel.

Město se strategického hlediska nemělo ceny, nestálo za to, aby se pro ně exponoval. Nikdy nepomýšlel vyraziti odsud proti Valencii. Tento plán vznikl v cizích zpravodajských mozcích.

Teruel byl pro takový podnik naprosto nevhodný. Teď teprve nabylo město strašlivého významu.

Hlásilo se k Francovi hned v prvních dnech národního hnutí a zůstalo mu věrným. Mladý generál však měl jiné plány. Má si dát Miajou předpisovat postup? Zaplést se v boje o Teruel? V marné bitvy, ze kterých v žádném případě nekyne prospěch?

Co dělá nepřítel?

Nic. Spokojil se úspěchem a buduje obranné posice. Nechce tedy postupovat dále. Příhoda tím mohla být skončena. Franco mohl pokračovat ve své záměrné práci.

Avšak Teruel, jeho věrné město, bylo obklíčeno přesilou. Rudí prahli nedočkavě po pomstě.

Všechny úvahy a protidůvody jsou tedy zbytečné.

Generál Aranda, gijonský hrdina, osvobodí Teruel.

Stůj co stůj. Aranda se dal na pochod. V horách vanul ledový vítr. Teplota klesla až na minus 18 stupňů. Vánice bránila rozhledu. Nedostali se kupředu.

Dni ubíhaly. Útrapy byly nesnesitelné. Volání plukovníka Reye letělo vzduchem. Ještě se v Teruelu drží. Ještě doufají. Arandovy oddíly se úporně prodíraly ledem a sněhem, strašlivou zimou, v níž zamrzal všechn život.

Teprve 29. prosince dospěli k východisku útočných posic. Po neslýchané námaze, po strašlivém pochodu. Za svítání zapěla děla svůj železný povel. Bombardovací letadla se hnala vzduchem.

Útočící jednotky postupovaly. Vpadly do rudé fronty. Nepřítel ustoupil do hor nad Teruelem a zakopal se. S houževnatou odvahou opakovali Arandovi lidé útok. Obětovali se, fanaticky bojovali. Leč marně.

Boj trval mnoho dní, kolísal, neustával. Za kopci a rudými zákopy ležel Teruel, na nějž rudé rozpoutané hordy Miajovy hnaly útokem. Obyvatelé a posádka, vyhladovělí a ztýraní strašlivým mrazem, bránili se a naslouchali

zastrašeně směrem k pohoří. Neblíží se bitevní vřava?

Boj pokračoval. Stále na témže místě. Stále ještě naslouchal Aranda hlasu, který přicházel vzduchem, chvěje se strachy a vzrušením.

Nadešel 8. leden. Neutěšený, chmurný zimní den. Svět zamrzl v ledové bělosti. Hory strašidelně protínaly chladný opar, podobající se obrovským bílým rakvím.

Aranda a jeho lidé naslouchali marně. Hlas ve vzduchu umlkl. Teruel...? Muži si zakryli tváře dlaněmi. Z hřebenu zavanul mrazivý dech. Mlha v údolí houstla. Vojáci mlčky sepjali ruce k poslední modlitbě za nešťastné kamarády. Franca zasáhla zvěst jako rána.

Chvilé neskonaleho bolu. Pak se vztyčil, velmi tvrdě a mrazivě. Doba pomsty dozrála. Teď se stal Teruel symbolem španělské cti. Tři týdny poté semkl se hustý pás kolem rudé armády. 12.000 rudých složilo zbraně a odcházelo do zajetí. A opět po třech týdnech stanul Franco na troskách dobytého Teruelu.

Tentokráte však nevystupovali z trosek osvobození lidé, kterým srdce jávalo vstříc. Všude mlčící smrtelná hrůza. Duše se zmraženě a hluboce zachvěla. Drsní, válkou otrlí muži, kteří obklopili velitele, nestyděli se za své slzy, které vssál studený vítr, aby je odnesl do nekonečna.

14. KAPITOLA

POSLEDNÍ STUPNĚ K VÍTĚZSTVÍ

Kolem Saragossy se shromáždilo 250.000 mužů národního vojska. Na frontě, dlouhé 80 kilometrů, očekávali velitelé rozkaz k útoku. Nástup se udál s neslýchanou rychlostí. Nepřítel nic nezpозoroval. Měl na území mezi Ebrem a pohořím toliko tři divise a malou zálohu.

Franco po prvé předvedl důkaz plánovité, neúnavné práce: mladou armádu, která se zatím i početně zmnohonásobila. Konečně mohl vésti válku silami, které aspoň jakž tak odpovídaly moderním požadavkům.

Plány útoku byly pečlivě vypracovány. Tentokráte mu šlo o to, aby pronikl až k moři. Vklíní své oddíly hluboko do rudé armády a roztrhne ji na dvě části. Odřízne Valencii a Madrid od Katalánska.

Získal již veliké zkušenosti a vyvodil z nich důsledky. Prolomil již často rudou frontu. Avšak technika moderní motorisované války dosud zabránila konečnému vítěznému rozhodnutí.

Nepříteli se po každé podařilo dopravit na ohrožené místo motorisované pluky, které útok podchytily a ostřelovaly se tří stran vojsko, jež se nahrnulo do prolomeného klínu.

Prolomiti nepřátelskou frontu tak, aby dospěl konečného cíle, mohl toliko s velikými prostředky na širokém území. Úzký klín nic neznamena. Nepřátelskými posicemi musí býti protržen veliký otvor, nemá-li útok po začátečním úspěchu uváznouti. Umění vojevůdce vyžadovalo si, jako ostatně vždy, svrchované organizační schopnosti, přesnosti, rychlosti a tajných příprav.

Veliké vojenské oddíly musily nastoupit šílenou rychlostí do určených posic, aby nepřítel nic nepozoroval. Prvním předpokladem je značná přesila při útoku. Věru, obrovské potíže v době letecké výzvědné služby. Podařilo se to. Houževnatá tajná práce se osvědčila.

ROZTRŽENÍ RUDÉHO ŠPANĚLSKA

Na Ebru na severním křídle fronty stál výkvět armády, marokánské a navarské divise generála Yagua.

Na jihu, na úpatí pohoří, velel Aranda.

Tato dvě křídla měla provést hlavní útok.

Střed byl slabší. Jeho velitel, Valino, měl především úkol udržeti spojení obou křídel.

Italská legie pod generálem Bertim byla rozčleněna na motorisované skupiny, které měly zasáhnout všude tam, kde bude třeba využití úspěchu.

700 děl, 200 letadel bylo pohotově.

Tato armáda byla Francovým dílem, dílem národního Španělska, státu, který neměl zlata, kterému se kladly v cestu nesmírné, ustavičné překážky, který vzešel z trosek zmatku a nedosáhl ještě ani dvou let života.

A tato vojenská moc nebyla jediným dílem, stvořeným v krátké době. Kromě toho se rozmáhalo spořádané hospodářství, stát se utužil a dostalo se mu přesné formy.

Národní Španělsko se stalo přes občanskou válku a nevyměšovací výbor kvetoucí zahradou.

Franco znamenal práci, vzestup, pokrok. Vítězství kázně, autoritativního a plánovitého usměrnění sil.

Nadešel určený den. Nečekaně zahřměla děla. Bombardovací letouny vzlétly a hnaly se vzduchem. Po dva dny dopadaly netušené rány na rudou frontu.

Bylo 9. března.

Za časného jitra vyřítily se Yaguovy tanky. Prolomily překážky před prvními zákopy. Útočné oddíly následovaly, vnikly do řad rudých. U Belchity se ještě držela hlavní rudá fronta. Generál dal příkaz, aby dělostřelectvo nastoupilo po druhé.

Příštího večera vjelo národní vojsko do Belchity. Rudé posily rychle přispěchaly, aby se postavily proti národním, aby odrazily útok. Přišly pozdě.

Průlom v osudné šířce byl již proveden, neboť na jihu dospěl Aranda k cíli. Jeho pravé křídlo se obrátilo k pohoří a uzavřelo cestu rudým oddílům, ženoucím se od Teruelu na pomoc.

Dne 12. března, v třetí den ofensivy, všeobecný odpočinek. V široké frontě přijížděly ze zázemí muniční vozy. Velitelé měli dost času, aby provedli nutná přeskupení. Velitelé radostně přijímali hlášení. Rudí nepomýšlejí na odpor. Prchají bez kázně a pořádku. Za nimi, bez prodlení! Za tři dni dospěli k řece Guadelopě. Byli na poloviční cestě k moři.

Byl to účinek dobře organisovaného útoku na slavnou rudou armádu, které chlubně a nepokrytě pomohlo na nohy Rusko a Francie, tajně i Anglie!

Ačkoli se jednotlivé oddíly na mnoha místech udatně bránily, ačkoli si snad Miaja částečně uvědomil, čeho třeba zařídit, kázeň byla vesměs žalostná, vedení bídné.

Nelze beztrestně podrývat pojmy autority, zákona, kázně a formy.

Francovo vojsko dospělo ke Guadelopu a mělo před sebou toliko poloviční cestu k moři. Až sem vedl útok příznivou krajinou. Teď se před nimi tyčily hradby pohoří, uzavírající cestu k moři.

Postaví-li se rudí k novému odporu, mohou zde útok zastavit.

Franco s tím počítal a všechno předem uvážil. Severně od Saragossy, na druhém břehu Ebra, nad průlomem do rudé fronty, stály dva připravené sbory. Vedli je generálové Moscardo a Solchaga.

Zahájili akci, vpadli ze severu rudým do týla. Zároveň překročil Yuaguův sbor Ebro, vstříc severním jednotkám.

Pozas, rudý generál, zpozoroval, že se severně od Ebra cosi děje. Manévry, které mají odpoutat pozornost od důležitějších úseků, pomyslně si. Rána ho stihla nečekaně.

Na jihu, v široké mezeře průlomu, panoval klid. Útok před pohořím zamrzl. Co na tom záleželo! Na severu začala nová akce. Tam zavládl bujný ruch.

Moscardovo, Solchagovo a Yaguovo pomocné vojsko

pronásledovalo šílenou rychlostí překvapeného nepřítele. Bylo jen přírodním zákonem, že rozmach tohoto pohybu strhl s sebou také útok jižních oddílů.

V národním Španělsku dnes mlčely varhany a zvony. Kříže v kostelích byly zahaleny fialovými šátky.

Velký pátek!

Tehdy před Arandovým předvojem zasvitlo azurově a třpytně Středozemní moře. Silným rozmachem zarazily zatáté pěsti červenozlaté vlajky Francova Španělska do půdy hřebenů hor, odkud spatřil zpitý pohled cíl:

Středozemní moře!

Koridor, který si Franco razil ze Saragossy k pobřeží, byl téměř hotov.

Rudé Španělsko je nenapravitelně roztrženo ve dvě. Barcelona je odříznuta od Madridu a Valencie.

VLÁDNÍ OFENSIVA NA EBRU

Franco ovládl situaci.

Mohl se rozhodnout pro útok na jižní Španělsko, na Valencii, na Katalanii nebo na Barcelonu.

Katalanie byla silně opevněna.

Postupu bránilo pohoří. Obrovské město Barcelona bylo zdrojem síly rudého Španělska. Barcelona byla posádkou mezinárodních brigád.

Naproti tomu znamenalo dobytí Katalanie těžkou a naprosto zdrcující ránu pro rudé a jejich pomocníky. Ve chvíli, kdy padne Barcelona, bude střední země ztracena.

Střední Španělsko bylo území obklíčené se tří stran národním Španělskem. Ohromný vak, jež bylo lze sešněrovati postupem podél pobřeží, směrem na Valencii, Alicante, Cartagenu.

Se strategického hlediska věru svůdný úkol. Teď se prokázal výsledek Francova vůdcovského umění. Vytvořil bě-

hem dvou let s počátečními skrovnými prostředky situaci, která mu umožňovala vybrati si cíl podle libosti.

Rozhodl se pro útok na slabšího protivníka: na střední Španělsko. Postup na Sagunt směrem k Valencii započal ještě v létě.

Miaja se činil ze všech sil. Přesto však nemohl zabránit, aby nebyl Sagunt obklíčen v oblouku 80 kilometrů.

Tehdy zahájil na katalánských hranicích nový vrchní velitel Sarrabia velikou ofensivu.

V tmavé červencové noci překročily mezinárodní brigády Ebro. Za svítání vrhl rudý generál celou sílu dvanácti divísí proti řídkým řadám národních.

Sarrabiův úspěch byl dokonalý. Jeho mezinárodní hordy pronikly hluboko do národního Španělska. Zajaly mnoho národního vojska.

Yague se rázem octl v nebezpečném postavení. Krátce rozhodnut, zavolal na pomoc živly. Dal otevřít stavidla.

Rudí ženisté houževnatě bojovali proti záplavě. Mosty, které unášela povodeň, postavili znovu. Národní letci je zase zničili. Sarrabiova ofensiva vážla.

Franco nemohl již pomýšlet na pochod na Valencii. Yague potřeboval nutně pomoci. Přešel k protiofensivě. Obratem ruky rozvinula se obrovská bitva. Oběma protivníkům nešlo o rozhodující strategické vítězství, leč o prestižní otázku. Bylo nezbytně třeba zatlačit nepřítele přes Ebro. Na obou stranách nasadili všechny síly.

Yague si musil tvrdě vybojovat každý krůček kupředu. Za každou dobytou posicí vynořila se celá řada nových opevnění, které musil vzít jednotlivě, jedno po druhém. Trvalo to až do listopadu. Pak byl nepřítel rozdrcen a zbytky jeho vojska zatlačeny na levý břeh, odkud kdysi vyšly.

Franco nedospěl k cíli. Jeho útok směřoval na Valencii, tedy na nepřítelovu slabší posici. Avšak ukázalo se, že katalánská armáda byla dosti silná k ofensivě.

Franco však také poznal, kde jsou hranice této ofensivy. Sarrabia se nedostal přes první překvapující úspěch.

Yague obratně a silně čelil, horečně se vzchopil a ve tříměsíčních bojích protivníka zdeptal. Z bitvy u řeky Ebro se rudá armáda tak hned nevzpamatuje.

Čas dozrál. Veliké rozhodnutí nadešlo. Cesta byla jasná, jednoznačná.

BARCELONA V KLEŠTÍCH

Evropa se již tolik nezabývala Španělskem.

Československá krise zastínila všechno ostatní. Hřmot děl u Ebra duněl toliko tlumeně do dramatické rozpravy obou velikých mocenských skupin.

Napětí povolilo. Ve střední Evropě se zrodil nový řád. Zraky všech se upřely opět ke Španělsku. Každý cítil, že cosi velikého je ve vzduchu. I zde nadešla rozhodná chvíle.

V rudém Španělsku hleděli vývoji nepokojně a ustrašeně vstříc. V mezinárodním tisku objevovaly se zprávy. Hlásaly obrovské přípravy Francovy. Mluvily o uzavření národního Španělska. Za hustými závoji zrál rozhodnutí...

Každý naslouchal, čekal, doufal, obával se...

Nadešla již chvíle, kdy Franco vystoupí po posledních stupních k vítězství své myšlenky, kdy se vyšvihne jako vítěz a postaví se bok po bok hrdinům naší doby, obroditelům světa, velikým vůdcům budoucnosti?

Nejistota udržovala celý svět v napětí. Paříž a Londýn sázely poslušně dále na rudého koně; ještě osnoval Azaña a veliký záhadný muž, Martinez Barrio, svá vlákna. Byli v jádru nervosní a bázlivi, navenek však blaseovaní a vychloubační. Náhle roztrhl první výstřel z děla vysoké napětí světa.

Těsně před koncem roku vypukla bouře nad Ebrem. Na hranicích Katalanie se rozpoutalo peklo. Duněly rány, kte-

ré kovaly osud celého světa. Každý to cítil, všichni to věděli.

Franco se vrhl na baštu internacionály, na nejdůležitější a největší pevnost, kterou rudý světový nepřítel ještě v Evropě měl: běželo o Barcelonu, středisko všech úkladů o štěstí národů, semeniště bolševiků a demokratů, zběsilých anarchistů a nihilistů, shromáždění všech synů chaosu.

Zprávy se předháněly. Jména Moscardo a Yague ovládly dobu. Den co den táž píseň, týž zběsilý, neúprosný rytmus: průlom zde, průlom tam. Válečný stroj řídila ruka mistra.

Franco znamená práci!

Konali svou práci. S příšernou přesností odvíjel se plán, výpočty, myšlenky obracely se ve skutečnost a činy. Do rachotu děl, do dusotu nezadržitelných útočících řad zazněly první výkřiky o pomoc.

Negrin, del Vayo a jejich mistr Martinez Barrio, vládce temnot, obraceli se na všechny parlamenty a demokraty.

A národy se dověděly, že Negrinovy milice, mezinárodní brigády, všechny ty zvířecké hordy bojují za nezávislost Francie a Anglie. Opravdu za ni bojují?

Národní vojenské zpravodajství hlásilo, že se rudí dosud brání. Avšak všechny odpor byl marný. Nezadržitelná vůle po vítězství, ovládající národní armádu, jej zdeptala. Za bojujícím vojskem přicházel muž, ztělesňující tuto nezdolnou vůli, Franco, tvůrce nového Španělska, hlava státu, budovatel, vojevůdce, jehož houževnatá, věřící práce nesla teď vzácné plody.

Moscardo, hrdina Alcazaru, a Yague, syn blesku, strhli útok kupředu. Pevnosti padaly. Obranné pásy se rozpadly. Do tábora rudých se vkradlo zoufalství. Kleště se záhy sevrou. Nezadržitelně se semknou jejich čelisti, obkličující řady Moscardovy a Yaguovy.

Rudý proud se valil zpět. Co se ještě mohlo hýbat, pokoušelo se uniknout z kleští.

POSLEDNÍ POKUSY DIPLOMACIE

Sotva za čtrnáct dní dospělo Francovo vojsko na 100 kilometrů před Barcelonu.

Rudý ministr hospodářství Comorera objasnil členům Spojených socialistických stran vážnost situace.

Boj rozhodoval o životu a smrti. Nadešla hodina nejvyššího vypětí sil. Třeba se chránit falešného optimismu a zejména šalebné víry, že Anglie nebo Francie aktivně zasáhnou.

Falset a Monblanch padly. Obrovskými kroky blížilo se Francovo vojsko středisku katalánského válečného průmyslu, Reusu. Yague se hnál se svými Marokány spěšnými pochody k přístavu Hospitalet.

Internacionála začala běsnit.

Léon Blum se dal ohlásiti u Daladiera a prosil svým věčně uplakaným hlasem o větší dodávky potravin a zbraní do rudého Španělska.

Pyrenejská hranice byla otevřena jako vždy. Průsmyky hor tekla proud dodávek.

Zatím však již pozdravilo město Reus osvoboditele. Jižní Katalanie byla svobodna!

Tarragona, Tortosa, Tarrega, Cercera! Zastávky vítězství!

Nezadržitelně spěl Franco k Barceloně. Rudá armáda se rozpadávala. V denním tisku se každý mohl dočíst, že se francouzský generální štáb zdráhá obětovat byť i jedinou pušku za ztracenou věc.

Jekot mezinárodních bratří Lidové fronty rozléhal se stále pronikavěji.

Italie varovala před šíleným dobrodružstvím.

Crescendo tohoto velkolepého finale strašlivé symfonie ustavičně mohutnělo.

Franc o poslal poselství všem Španělům v obou táborech. Každý další odpor rudých je marný.

Na začátku hnutí měli rudí silnou převahu, neboť byli pány zbrojíren, arsenálů, veliké části španělského loďstva. Přicházelo k nim tisíce a tisíce cizinců a dostalo se jim nesmírných dodávek válečných potřeb. Jaký je výsledek? Utrpěli všude nenapravitelné porážky. Teď pozbyli své převahy nadobro. Prodlužovati válku bylo dnes ještě větším zločinem než dříve.

Napřážená dlaň nabízela se Španělům v rudém území.

Franco nebojoval toliko o konečné vítězství zbraní, bojoval o sociální výstavbu a sjednocení vlasti.

V novém Španělsku není krbu bez ohně, žádný Španěl bez práce. Všichni zbloudilí Španělé mohou počítat s velkorysostí vítězného hnutí.

Rudá vláda zabrala v Barceloně rozhlasové přístroje a dala je zapečetit. Negrin znovu zapřisahal lid. Rozprava s francouzským vyslancem.

Francie musí pomoci. Situace je vážná. Železný kruh kolem Barcelony se sevřel úžeji. Yaguovo křídlo překotně útočilo.

Ve svém pohyblivém hlavním stanu, šesti nákladních autech, přijel generál Solchaga za svým vojskem. Na ukořistěných rudých vozech byla namontována malá pěkná obydlí, podle generálových vlastních plánů.

Se tří stran blížila se obléhající vojska Barceloně.

Chamberlainova návštěva v Římě.

Krátká zastávka v Paříži. Hovor o Španělsku při čaji.

Dva premiéři a dva ministři zahraničí se zase jednou dohovoreli. Franco nebyl oprávněn vést válku. Nedostane se mu mravní opory.

Do důvěrné zábavy nemilosrdně tikaly hodiny, připomínající, že čas se nezastaví. Každá minuta přiblížila jedoucí, vlajkami zahalený vítězný vůz Pyrenejím.

Při každém slově, které zde bylo proneseno, ztratilo rudé Španělsko kus půdy.

Barcelona již byla mrtvé město. Nedostávalo se uhlí, ani potravin. Výklady se skrývaly za spuštěnými železnými roletami. Nemocní byli ponecháni svému osudu. Nebylo léků, ani obvazových látek, ani času a nervů pro ně.

Tlupy uprchlíků bloudily v noci ulicemi, sídlily v tunelech podzemní dráhy. Nastal konec.

Del Vayo odjel do Paříže. Rozhovor s Bonnetem.

Kuly se plány pro všechny případy.

Překročí-li celá rudá armáda francouzské hranice, dopraví francouzské lodi brigády do Valencie.

Co by takový počín znamenal, zdůraznil Řím již nesčetněkrát.

Přísliby, týkající se del Vayova plánu, proto rychle upadly v zapomnění.

U Manrefy, která platila za nedobytnou, porazil Yague po neuvěřitelně spěšném pochodu Listerovu brigádu, jednu z perlí rudé armády.

Rudá vláda prchla z Barcelony do Gerony.

Z Madridu byl povolán Miaja, aby propůjčil své zkušenosti z bojů o Madrid obráncům Barcelony.

Barcelona se měla pro Franca stát druhým Madridem.

Zvýšené rozčilení Lidové fronty v Paříži a v Londýně.

Atlee vystoupil, žádal svolání anglického parlamentu jako oprávněného tribunálu pro rozhodnutí osudu Španělska.

Realista Chamberlain chladně odmítá. Svým jemným sluchem zachytil hukot kola času.

ŠTASTNÁ KATALANIE

Franco postupuje s neodolatelnou silou. Svět přihlíží se zatajeným dechem. Vpřed, vpřed se řítí řady, odhodlané zvítězit.

Po silnici, potřísněné stopami úprku rudých, jelo několik aut. Minula vojsko a razila si cestu k předním posicím.

Vojsko ho poznává. Paže se zvedají k pozdravu, jásavé volání, bezmezné nadšení.

Vítěz, hrdina, Franco!

Odpověděl na pozdrav. Na vteřinu se objevila jeho hlava u okna.

Vozy zmizely v oblacích prachu.

Krok pochodujících duněl ještě pevněji než dříve.

V patách sledovala vojsko jiná armáda.

Armáda, která hojila rány a mírnila bídu.

V dlouhé řadě jelo »Auxilio social«, národní Sociální pomoc.

Sotva národní vojsko obsadilo město, přispěchali vojáci Sociální pomoci a postavili své kuchyně.

V zástupech přicházeli starci, matky a děti s nádobami v ruce. Nemohli tomu uvěřit. Stále jim rudí prorokovali: Až přijde Franco, všechny vás pobije.

Francovo vojsko přišlo. Přinášelo pořádek, bezpečí a pomoc.

Záhy se objevily na ulici široké plakáty s nápisem: Žádný Španěl bez chleba! Žádný krb bez ohně! Franco.«

Celé vlaky dobrovolných pomocníků z národního Španělska přijížděly do osvobozeného území. Přivázely podporu obecenstvu, obětem rudého teroru.

Všechno do nejmenšího bylo připraveno.

»Auxilio Social« pracovala podle přesného plánu.

V nejrůznějších městech národního Španělska stály již celé dny k odjezdu připravené vlaky s potravinami a potřebnými předměty. Čekaly toliko na zvěst: Barcelona je osvobozena, aby se vydaly na cestu.

Den, kdy tato zvěst přišla, blížil se obrovskými kroky. Dne 26. ledna, sotva čtyři týdny po zahájení ofensivy, byla Barcelona vysvobozena.

S průčelí budov trhali lidé mohutné obrazy Leninovy a Stalinovy.

Několik minut poté napínali nová plátna s obrazem Franca.

Nekonečný jásot Katalánců.

Evropa si oddechla.

Napětí prozatím polevilo. Poté nová očekávání. Poslední naděje podsvětí.

Rudá armáda se postaví severně od Barcelony, v okolí Gerony, kde dlí vláda, k novému odporu.

Nikdo v Barceloně nepomýšlel toho večera na spánek. V ulicích se tísnily davy, zpívaly, jásaly, objímaly zachránce.

Barcelona spontánně slavila svátek vzkříšení.

Francovy útočné oddíly však již dávno opustily velké město, hnaly se k severu, blížily se Geroně.

Léon Blum, major Atlee a jejich přátelé čekali na velikou bitvu u střediska mezinárodních brigád.

Neproslýchalo se o žádné bitvě.

Přicházely toliko zprávy o loupežném tažení rozpoutané rudé armády.

Mnoho měst a vesnic obsadilo národní vojsko. Pařížští odpovědní činitelé pohlíželi ustaraně k hranicím. Tam se odehrávalo cosi strašlivého. Nezadržitelně se to blížilo od jihu Pyrenejí.

FRANCIE NA ROZPACÍCH

Obrovský příval 300.000 lidí, zpustlých, divokých, zoufalých šibeničnicků.

Drze a ostře zabušili na brány Francie.

Prchající rudá armáda a proudy civilistů, které rozpoutaný živel strhl s sebou.

Armáda zamořených a zpustlých lotrů žádala si příchod do Francie.

Kde zůstala bitva u Gerony?

Nad Geronou vlála již červenozlatá vlajka. Národní voj-

sko a italská dobrovolnická divise »Littorio« dostavily se právě včas, aby uhasily požáry, založené rudými.

»Auxilio Social« a národní sanitní oddíly měly plné ruce práce, aby ošetřily nemocné a raněné, ležící po tisících na ulicích.

Gerona, poslední sídlo rudé vlády, proměnilo se v místo hrůzy. Špína a bída, nepopsatelný hlad a zpustlost hleděly osvoboditelům vstříc.

Tak to vypadalo pod očima vlády.

Zde byl tábor mezinárodní brigády.

Francův válečný stroj a jeho strategie neustaly pracovat. Rychlými a obratnými operacemi zarývaly se do rudé fronty. Protivník již nepomýšlel na vážný odpor.

Rudá armáda byla poražena.

Divoké hordy myslely toliko na to, aby zachránily holý život. Pryč k hranicím! Do Francie! Kde se soudruzi Lidové fronty o všechno ostatní už postarají!

Dlouhé řady vozů, přijíždějící z jižní Francie, narazily na prchající luzu, která ucpala všechny silnice.

Není již komu dodávat a koho podporovat!

Truchlohra skončila!

V Paříži se ještě radili, mají-li pyrenejské hranice otevřít docela, jako v době, kdy byl Leon Blum ministerským předsedou. Tu zazněl temný buchot až do kabinetů ministrů.

Rudí stáli před hranicemi a žádali, aby se brána otevřela. Avšak v jiném smyslu.

Otevřít pyrenejskou hranici! Nikoli však do Španěl, nýbrž do Francie!

Bránili se tomu, seč byli.

Francie má dosti emigrantů. Má vzít ještě i tuto sběr do své země?

Tak daleko láska nesahala.

Avšak události byly mocnější. Nátlak na hranicích se stával nesnesitelným.

Francovo vojsko drtilo stále nelítostněji fantastickou sebranku zločinců. Rudí otřásali neurvale branami. Což jim Francie nepřislíbila pohostinství? Což jim Francie nena-držuje? Což je teď, v této krizi, Francie opouští?

Třeba věc stůj co stůj rozřešiti!

Francouzské vojsko musilo nastoupit. Ministr vnitra přijel překotně na hranice.

A nepřetržitý proud rudého vojska valil se bez ustání z jihu přes pyrenejské silnice.

PÁNI MAJÍ PŘEDNOST

Těžký vůz se bezohledně prodíral vzrušeným, spěchajícím davem.

Odstrčil hrubě raněné, kulhající, zbídačelé tvory, vlekoucí se s posledními silami vstříc francouzskému ráji.

Nejrychlejší jízdou minula přepychová limusina vrávorající zástupy, směřující k městečku Perthusu.

Seděl v ní muž.

Byl to Azaña, president republiky.

Za jeho autem se hnaly vozy naložené nábytkem, uměleckými a cennými předměty.

Směřovaly k hranicím, k Francii.

Na jiných silnicích jely jiné vozy; i za nimi řady nákladních aut.

Largo Caballero, Negrin, Martinez Barrio spěchali do Francie.

Nepohlédli ani na vrávorající dav, na tísnící se vojáky, ženy a děti.

Toliko jediný cíl: Perpignan!

Těsně před hranicí zasedá poslední, improvizovaná ministerská rada.

Denní pořádek: Co teď?

Názory se naprosto rozcházejí.

Jaká ironie, jak se dějiny opakují!

Poslední dvůr sesazené královny před osmi lety pod modrou oblohou v Casa del Campo, a tato ministerská rada mužů, kteří ji kdysi svrhli, zasedající uprostřed strašlivé paniky prchající armády, utíkajících oddílů příšer, kterým je pronásledující nepřítel v patách!

Bezvýsledné žvasty.

Odjezd těžkých vozů.

Příští sraz: Perpignan.

Sešli se opět na prefektuře.

Úředník vystavil diplomatické pasy.

Jednání bylo zahájeno v osamělém horském domku. Generál Fagalde, francouzský velitel, seděl naproti generálu Riquelmovi, katovi mladého Moscarda.

Sjednali podmínky pro překročení hranic.

V pondělí ráno budou hranice otevřeny. Francouz rozhodl: Nejprve ženy a děti. Poté rudé vojsko. Ve čtyřstupu.

Strašlivá noc.

Moře hrůzných tvorů vzdouvalo se na hranicích. Ze zázemí se do něho vléval neutuchající proud.

Horečnaté preludy.

Z dálky se blížil pokřik Yaguových jako šipka rychlých útočných oddílů.

Za hranicemi, daleko na sever od Perpignanu, ujížděl muž. Jeho cílem bylo Švýcarsko.

Usmíval se.

Radoval se.

Cítil se jako dělník propuštěný ze zajetí, z nucených prací. Co se mu může stát!

Postaral se včas — a popřeje si v pěkném hnízdečku — jaká ironie, bude-li to v Ženevě — příjemný život zámožného soukromníka.

Vzpomene si někdy spokojeně, že byl několik let prezidentem státu a dříve ministerským předsedou.

S tím je ovšem konec. Navždy.

Dnes je panem Azaňou; pan Azaňa, bohatý soukromník, pevně rozhodnutý žítí pěkně a příjemně až do smrti.

Ostatní? Negrin, veliká huba, blábolí ještě o odporu, chce ještě zkusit štěstí ve Valencii. Blázen!

Blázni i ti ostatní, kteří doufali, že budou moci z Francie dále vládnout Španělsku. Nestojí za to, aby o nich přemýšlel. Raději se vyspí, po dlouhé době opět klidně a nerušeně.

Nad Pyrenejemi probouzel se den. Popelavě a sinavě svítalo pondělní ráno.

Shluklé davy se pohnuly.

Zvolna se rozednívalo. Minuty pomalu ubíhaly.

Čekat! Čekat! Jedni jsou tupě neteční, druzí zuřivě rámuší.

Ženy a děti již přecházely hranice. Na druhé straně stáli četníci, vojsko, aby usměrnili příšernou pout davů.

Uplynuly hodiny.

Zaznělo znamení.

Cesta pro rudou armádu byla volná.

Spílajíce a proklínajíce osud rovnali se do čtyřstupu.

Pak se započal pochod.

Na druhé straně hranic nastoupili francouzští vojáci.

Utvořili dlouhou ulici.

Tvrdě a hlasitě zazněly povely.

Kdo vešel do živoucí ulice ozbrojených vojáků, musil ihned u vchodu odložit zbraně. Kulomety vpravo, pušky a munice vlevo.

Francouzští důstojníci poháněli k větší rychlosti. Nikdo se nesmí zastavit, nikdo pozdržet.

Bez zastávky pochodovali městem Perthus. Za žádných okolností není dovolen odpočinek.

Rychle dále! Co možná nejrychleji!

Prohlídka, a pak do koncentračního tábora.

Tak skončila rudá katalánská armáda.

Katalánská válka byla u konce.

Myšlenka zvítězila nad záporem. Zem, ozývající se ještě před několika týdny křikem mučených bytostí, dějiště zkázy, rozkladu a teroru, bezútěšná poušť, změnila se jako kouzlem.

Stopy minulosti zmizely za jedinou noc.

Nový život vzkvétal. Na hory, do údolí, na svahy a louky se snesl mír.

Dva měsíce poté se vzdal Madrid. V ulicích hlavního města se po prvé po dvou letech rozzářila elektrická světla a každý se mohl vyspat podle své libosti. Nikdo však nespál! Celý Madrid byl na nohou až do bílého rána.

Pak se krajem rozproudil nový rytmus: rytmus práce.

Na hranicích vlají červenožlaté prapory.

Franco, vítěz, hrdina a vůdce nového Španělska, téhož Španělska, nad jehož říší kdysi slunce nezapadalo, vstoupil do řady nových budovatelů Evropy.

PŘEHLEDNÁ MAPA ŠPANĚLSKA

MĚRÍTKO 1 : 3,600 000

DĚJEPISNÝ PŘEHLED

VÝZNAČNÝCH ŠPANĚLSKÝCH UDÁLOSTÍ A OSOBNÍ DATA

FRANCISCA FRANCA.

1833		občanská válka mezi Isabelou a Don Carlosem (první válka carlistická).
1868		útěk královny Isabely do vyhnanství.
1868 až 1873		druhá válka carlistická o osobu monarchy.
1873 až 1874		vyhlášena první španělská republika.
1875		syn Isabely Alfons XII. prohlášen králem.
1886		pohrobek Alfons XIII. prohlášen při svém zrození králem.
1892,	4. prosince	narodil se ve Ferrolu Francisco Franco -Baamonde; otec: Don Nicolas Franco, komisař námořnictva; matka: Doña Pilar Baamonde. byla při křtu dána dítěti jména: Francisco, Paulino, Hermenegildo, Teodulo.
	17. prosince	
1902,	17. května	šestnáctiletý Alfons XIII. se ujímá vlády.
1907,	29. srpna	vstup Francisca Franca do školy pěchoty v Toledě.
1910,	13. července	podporučíkem u pluku č. 8 — posádkou ve Ferrolu.
1910 až 1911		rozpory španělské vlády s Vatikánem.
1911,	24. srpna	začátek vysilující marocké války proti Riffům.
1912,	únor	příjezd F. Franca do Maroka, kde se stává důstojníkem právě založených »Regulares« — sídlem v Mellile. první křest Franca v bitvě u vesnice Haddu Allal u Kadduru.
	14. května	
1914,	říjen	po válečných operacích v Izarduy — poručíkem.
1915		ve stáří 23 let jmenován kapitánem; je jedním ze sedmi, kteří zbyli z 42 dobrovolníků- důstojníků »Regulares«.
1916,	29. června	Franco těžce zraněn u Buit. Poté ustanoven velitelem bataillonu v Oviedu.
1920,	28. dubna	zřízení cizinecké legie. Franco žádá dobrovolně o přijetí do legie a nastu- puje službu v Algecirasu.
	říjen	

1921,	21. července	pochod z tábora u Rokba-El-Gozal do Mellily — kde se Franco dovídá o pohromě španělských vojsk u Annualu.
1923,	7. června	rozhodnutím ministerské rady stává se Franco velitelem cizinecké legie.
	15. září	královským dekretem zavedena diktatura generála Primo de Rivery.
	16. října	vrací se Franco do Španělska, aby se oženil s Carmen Polo y Martínez Valdes, o pět let mladší. Král je svědkem sňatku v ovietské katedrále.
1924,	červenec	nápory Riffů v Maroku způsobují nové nesnáze.
1925		Abd-el-Krim se prohlásil marockým sultánem. Ohrožení francouzských zájmů.
	7. října	historické vylodění vojsk v Alhacemas, srdci povstalců. Francisco Franco jmenován generálem. Je stár necelých 33 let.
1926		Franco velitelem nově zřízené vojenské akademie v Saragosse.
1931,	14. dubna	svržení monarchie ve Španělsku založení »lidové fronty«.
	květen	vyhlášena republika a Alfons XIII. prchl ze země.
	červen	vyhlášení stanného práva v Madridu.
	červenec	povstání v Barceloně a v Seville.
		vojenská akademie z rozkazu ministra války Azani uzavřena.
		generál Franco po celý další rok bez velení.
	září	mohutné povstání v Barceloně.
	10. prosince	Alcara Zamora zvolen prezidentem.
1932		Franco krátký čas velitelem brigády pěchoty v Corogna.
	10. srpna	povstání monarchistů, vůdce generál Sanjurjo odsouzen k doživotnímu žaláři.
		konfiskace a vyhnání jesuitů, dále konfiskace jmění tak zv. účastníků povstání.
1933,	leden	povstání anarchistů v Madridu a v Barceloně, zákaz vyučování členům náboženských řádů — násilné reformy — bezbožnické řádění — kulturní boj.
1934,	květen	parlamentní volby přinesly vítězství pravice, nový ministr války, Gil Robles, přijímá Francův plán na obranu Balear — anarchistické povstání proti vládě — hrůzy občanské války v Asturii.
		Franco jmenován divisním generálem.
	5. října	všeobecná stávka v celém Španělsku.
	6. října	vyhlášení katalánské republiky. Komunisté vyzývají k pochodu ulicemi. První nepořádky v Madridě.

1935,	květen	při nové vládní krizi Gil Robles, znovu ministr války, jmenuje ihned Franca, jenž v té době byl velitelem marocké armády — šéfem generálního štábu.
	19. prosince	další vládní neshody. Počátek krvavých událostí.
1936,	únor	levice vyhrála volby, vraždy nacionalistů, pálení chrámů, tiskáren atd.
	16. února	nové volby, pro pravici vítězné, byly socialisty zrušeny. Bouře, loupení, pálení.
	10. května	Azaña zvolen prezidentem.
	23. června	Franco hlídán na Kanárských ostrovech.
	13. července	zavražděn Calvo Sotelo.
	17. července	smluvený telegram z Tetuanu do Madridu byl signálem k vypuknutí vojenské revoluce.
	18. července	generál Franco odjíždí tajně do Casablanky a odtud do Tetuanu, aby se ujal vrchního velení.
	23. července	ustavení prozatímní národní vlády v Burgosu v čele s divisním generálem Miguel Cabanellasem.
1937,	únor	pád a obsazení Malagy.
1938,	leden	definitivní dobytí Teruelu.
1939,	26. ledna	pád Barcelony a obsazení města nacionálními oddíly generála Franca.
	28. března	likvidace odporu a obsazení Madridu.

OBSAH

Kapitola	Strana
1. Zdrucující zvěst o porážce španělské armády u Annualu	5
2. Pohnutá historie posledních sto let, bourbonská tragedie	29
3. Diktatura Primo de Rivery	65
4. Smrt králi!	86
5. Pozor na nepřátele republiky!	98
6. Zbolševisování a rozklad davů i armády nezadržitelně pokračují	109
7. Ve znamení zařatých pěstí	121
8. Jiskra, která rozpoutala požár	133
9. Vichřice z Kanárských ostrovů	141
10. Noc odvah, hrdinství a znovuzrození	156
11. Křížové tažení začíná	170
12. Hrdinní obránci toledského Alcazaru	181
13. Dva roky proti rudým mezinárodním brigádám	202
14. Poslední stupeň k vítězství	228
Dějepisný přehled	247

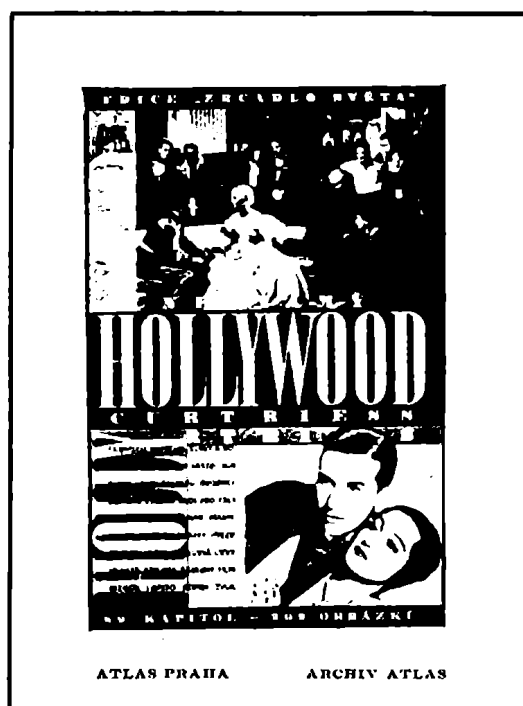
Příloha:

Přehledná mapa Španělska

J. F R O E M B G E N
F R A N C O

SE SVOLENÍM AUTORA
PŘELOŽIL JAR. ČTVRTNÍK
VYŠLO PÉČÍ ING. R. MIKUTY
JAKO DRUHÝ SVAZEK EDICE

ŽIVOTOPISY VYNIKAJÍCÍCH POSTAV
V NAKLADATELSTVÍ „ATLAS“
SPOLEČNOSTI S R. O. V PRAZE
VYTISKLA ČESKOSLOVANSKÁ
AKCIOVÁ TISKÁRNA V PRAZE
TYPEM GARAMOND NA PERO-
LEHKÉM PÁPÍRU V DUBNU 1939

Reportáží o městě a životě, který je snem tisíců dívek, paní, jinochů a mužů, snících o přeludné slávě filmového plátna, je strhující kniha

Neznámý Hollywood

sepsaná slavným francouzským reportérem Curt Riessem, který je nevyčerpatelnou studnicí vědomostí a poznatků o složité mašinerii filmového průmyslu a skvělým vyprávěním zrcadlícím skutečnou tvář, rub a líc slávy, bohatství a úspěchů filmových hvězd. V 89 kapitolách, ilustrovaných 209 obrázky, se spoustami statistik, čísel a překvapujících zjištění ze zákulisí filmového velkoměsta, najde čtenář tolik sensačních podrobností, že nebude vášnivého návštěvníka biografu, který dozvíděv se o vyjití takové knížky, by její přečtení nepokládal za užitečné, poučné a zábavné zároveň. Brožované K 24,-, vázané K 32,-.